

*Printed at the " HANUMAN PRESS " by L. B. Kokate,
300 Sadashiv Peth, Poona City*

and

*Published by Motilal Ladhaji, 196 Bharani Peth,
Poona City*

PREFACE

This new edition of Hemacandra's Prakrit Grammar is designed to meet the requirements of University Students in Prakrit languages and was undertaken by me at the suggestion and support of Shet Motilal Ladhaji of Poona. There have been two excellent editions of this Grammar, one by Dr R Pischel in two volumes with the text and word-index and notes in German (Halle, Germany 1877 & 1880), and the other by S P Pandit as an appendix to his edition of the कृमाव लवर्तित in the Bombay Sanskrit Series (Bombay 1900) The first of these is in Roman letters with notes in German, and as such, cannot be used by an average student, the second has no helps by way of notes, and both of them are long out of print I therefore thought of bringing out a new edition of the Grammar in the interest

Hemacandra in his grammar treats of six Prakrit dialects viz माहाराष्ट्री शौरसनी मगध, पैशाचा चलिवापगाची and अपब्रस By Prakrit he understands माहाराष्ट्री which he considers as the base for all other dialects He also refers to अर्धे Prakrit which is another name for Ardhamagadhi He devotes the first three padas and major part of the fourth to the treatment of the principal Prakrit and the rest to other dialects

The notes given here are not exhaustive but I feel are sufficient to guide an intelligent student with fair knowledge of the Sanskrit language In the section on dialects other than the principal Prakrit they are more numerous and the tabulation of the principal characteristics of the different dialects which the student is recommended to study more carefully and my full and word for word rendering in Sanskrit with an English translation of the Apabhramsa verses would go a long way to help the student to master the subject systematically I have however reserved fuller treatment of Apabhramsa and its dialects for another work A Manual of the Apabhramsa Dialects with illustrative texts which I have in preparation I hope that this work would be out next winter

ॐ अर्हम् ।

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितं
प्राकृतव्याकरणम् ।

अथ प्राकृतम् ॥ ८ । १ । १ ॥

अथशब्द आनन्तर्याथोऽधिकारार्थश्च ॥ प्रकृति. सस्कृतम् । तत्र भवं
तत आगतं वा प्राकृतम् । संस्कृतानन्तरं प्राकृतमधिक्रियते ॥ संस्कृतानन्तरं
च प्राकृतस्यानुशासनं सिद्धसान्यमानभेदसंस्कृतयोरेव तस्य लक्षणं न
देश्यम्य इति ज्ञापनार्थम् । संस्कृतसमं तु सस्कृतलक्षणेनैव गतार्थम् ।
प्राकृते च प्रकृतिप्रत्ययलिङ्गकारकसमाससजादयः संस्कृतवद्वेदितव्याः ॥
लोकाद् इति च वर्तते । तेन ऋ-ॠ-ऌ-ॡ-ऐ-औ-इ-उ-श-य-
विसर्जनीय-पुतवर्जो वर्णसमाह्वयो लोकाद्भवगन्तव्यः । ह्रौ म्बवर्ग्य-

दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ ॥ ८ । १ । ४ ॥

वृत्तौ समासे स्वराणा दीर्घह्रस्वौ बहुल भवत । मिथ परस्परम् ॥ तत्र
 ह्रस्वस्य दीर्घ । अन्तर्वेदि । अन्ता वेई ॥ सप्तविंशति । सत्तावीसा ॥
 कंचिन्न भवति । जुवइ-अणो ॥ कचिद् विकल्प । वारी-मई । वारि-
 मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-यन्त मुअ-यन्त ॥ पतिगृहम् । पई हर पइ-हर ॥
 वेल्-वण वेळुवण ॥ दीर्घस्य ह्रस्व । निअन्ध सिल खलिअ-वीइ-मालस्स ॥
 कचिद् विकल्प । जँउण-यँड जँउणा-यँड । नइ-सोत्त नई सोत्त । गोरि-
 हरं गोरी हर । बहु-मुह वह-मुह ॥ ४ ॥

पदयोः संधिर्वा ॥ ८ । १ । ५ ॥

सस्कृतोक्त सधि सर्व प्राकृते पदयोर्व्यवस्थितविभाषया भवति ॥
 वासेसी वासइसी । विसमायवो विसम आयवो । दहिईसरो दहीसरो ।
 साऊअय साऊ-उअय ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई । वथाओ ।
 मुद्धाइ । मुद्धाए । महइ । महए ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् एकपदेऽपि ।
 काहिइ काही । विइओ बीओ ॥ ५ ॥

मयरद्वय-सर-धोरणि-धारा-छेअ व्व दीसन्ति ॥'

उवमासु अपज्जत्तेभ-कळभ-दन्तावहासमूरुजुअ ।

• तं चेव मलिअ-विस-दण्ड-विरसमालक्खिमो एण्हि ॥

अहो अच्चरिअं ॥ एदोतोरिति किम् । ५

अत्थाल्लोअण-तरला इयर-कईण भमन्ति बुद्धीओ ।

अत्थ च्चेअ निरारम्भमेन्ति हिअयं कइन्दाणं ॥ ७ ॥

स्वरस्योद्वृत्ते ॥८॥१॥८॥ ∴

व्यञ्जनसंपृक्तः स्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽवशिष्यते स उद्वृत्त इहोच्यते ।
स्वरस्य उद्वृत्ते स्वरे परे संधिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त-महा-पसु-दसण-सभम-परोप्पराख्खा ।

गयणो च्चिय गन्धज्जे कुणान्ति तुह कउळ-णारोओ ॥ निसा-अरो ।

निसि-अरो रयणी-अरो । मणुअत्तं ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्पः ।

कुम्भ-आरो कुम्मारो । सु-उरिसो सूरिसो ॥ कचिद् संधिरेव । सालाहणो ।

चकाओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेऽपि स्वरस्य संधौ भिन्नपदत्वम् ॥८॥

त्यादेः ॥८॥१॥९॥

तिगादीना स्वरस्य स्वरे परे सन्धिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ
इह ॥ ९ ॥

लुक् ॥८॥१॥१०॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुलं लृग् भवति ॥ त्रिदशेशः । ति ॥ निः-

श्वासोच्छ्वासौ । नीसासूसासा ॥ १० ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥८॥१॥११॥

शब्दाना यद् अन्त्यव्यञ्जनं तस्य लृग् भवति ॥ जाव । ताव । जसो ।

तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यविभक्त्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वम् अनन्त्यत्वं,

च । तेनोभयमपि भवति । साद्धिक्खुः । समिक्खू । सज्जनः । सज्जणो ॥

एतद्गुणाः । एअ-गुणा ॥ तद्गुणाः । तग्गुणा ॥ ११ ॥

न श्रद्दुदोः ॥ ८।१।१२॥

श्रद् उद् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य लुग् न भवति ॥ सहहिअ । सग् । उगय । उन्नय ॥ १२ ॥

निर्दुरोर्ना ॥ ८।१।१२ ॥

निर् दुर् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य वा लुग् न भवति ॥ निस्सह नीसह दुस्सहो दूसहो । दुबिलओ दुहिलओ ॥ १३ ॥

रवरेन्तरश्च ॥ ८ । १ । १४ ॥

अन्तरो निर्दुरेश्चान्त्यव्यञ्जनस्य स्वरे परे लुग् न भवति ॥ अन्तरप्पा ॥ निरन्तर । निरवसेस ॥ दुरुत्तर । दुरवगाह ॥ कचिद् भवत्यपि । अन्तो-वरि ॥ १४ ॥

स्त्रियामादविद्युतः ॥ ८ । १ । १५ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्य शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य आत्व भवति विद्युच्छब्द वर्जयित्वा । लुगपवाद् ॥ सरित् । सरिआ ॥ प्रतिपद् । पाडिवआ ॥ सपत् । सपआ ॥ बहुलाधिकाराद् ईषत्स्पृष्टतरयश्रुतिरपि । सरिया । पाडिवया । सपया ॥ अविद्युत इति किम् । विज्जू ॥ १५ ॥

रो रा ॥ ८ । १ । १६ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्यान्त्यस्य रेफस्य रा इत्नादेशो भवति । आत्त्वापवाद् ॥ गिरा । धुरा । पुरा ॥ १६ ॥

क्षुधो हा ॥ ८ । १ । १७ ॥

क्षुधशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हादेशो भवति ॥ छुहा ॥ १७ ॥

शरदादेरत् ॥ ८ । १ । १८ ॥

शरदादेरन्त्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिषक् । भिसओ ॥ १८ ॥

दिक्-त्रावृषोः सः ॥ ८ । १ । १९ ॥

एतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥ १९ ॥

आयुरप्सरसोर्वा ॥ ८ । १ । २० ॥

एतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाउसो दीहाऊ । अच्छरसा
अप्सरा ॥ २० ॥

ककुमो हः ॥ ८ । १ । २१ ॥

ककुमूश्चस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कउहा ॥ २१ ॥

धनुषो वा ॥ ८ । १ । २२ ॥

धनु-शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ धणुह धणू ॥ २२ ॥

मोनुस्वारः ॥ ८ । १ । २३ ॥

अन्त्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जल फलं वच्छ गिरिं पेच्छ ॥ क्वचिद्
अनन्त्यस्यापि । वणमि । वणमि ॥ २३ ॥

वा स्वरे मश्च ॥ ८ । १ । २४ ॥

अन्त्यमकारस्य स्वरे परेऽनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे उसमं अजिअं । उसममजिअ च वन्दे ॥ बहु-
लाधिकाराद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य मकारः । साक्षात् । सखं ॥ यत् ।
जं ॥ तत् । त ॥ विष्वक् । वीसुं ॥ पृथक् ॥ पिहं ॥ सम्यक् । सम्मं ॥
इहं । गृह्यं । आलेदुअं इत्यादि ॥ २४ ॥

ह-अ-ण-नो व्यञ्जने ॥ ८ । १ । २५ ॥

ह अ ण न इत्येतेषां स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ह ।
पङ्क्तिः । पंता ॥ पराङ्मुखः । परंमुहो ॥ अ । कञ्चुकः । कंचुओ ॥
लान्छनम् । लेछणं ॥ ण । पण्मुखः । छंमुहो ॥ उत्कण्ठा । उकंठा ॥ न ।
सन्त्या । संज्ञा ॥ विन्ध्यः । विंज्ञो ॥ २५ ॥

वक्रादावन्तः ॥ ८ । १ । २६ ॥

वक्रादिषु यथादर्शनं प्रथमादेः स्वरस्य अन्त आगमरूपोऽनुस्वारो भवति ॥
वंकं । तंसं । अंसुं । मंस । पुंठं । गुंळं । मुंढा । पंसुं । वुंधं । कंकोडो ।
कुंपलं । दंसणं । विंछिओ । मिंठी । मंजारो । एष्वाद्यस्य ॥ वयंसो ।

मणंसी । मणंसिणी । मणंसिला । पडंसुआ । एषु द्वितीयस्य ॥ अवरिं ।
 अणित्तयं । अइमुंतयं । अनयोस्तृतीयस्य ॥ वक्र । व्यस्र । अश्रु । श्मश्रु ।
 पुच्छ । गुच्छ । मूर्द्धन् । पशुं । बुध्न । ककोट । कुट्मल । दर्शन ।
 वृश्चिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् । मनस्विनी । मनःशिला ।
 प्रतिश्रुत् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥ कचिच्छन्दःपूरणेऽपि । देवं-
 नाग—सुवण्ण ॥ कचिन्न भवति । गिट्ठी । मज्जारो । मणसिला । मणा-
 सिला ॥ आपै मणोसिला । अइमुत्तयं ॥ २६ ॥

क्त्वा-स्यादर्ण-स्त्रोर्वा ॥ ८।१।२७ ॥

क्त्वायाः स्यादीनां च यौ णसू तयोरनुस्वारोन्तो वा भवति ॥ क्त्वा ।
 काऊणं । काऊण । काउआणं काउआण ॥ स्यादि । वच्छेणं वच्छेण ।
 वच्छेसुं वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किन् । करिअ । अग्गिणो ॥ २७ ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ ८।१।२८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशतिः । वीसा ॥ त्रिंशत् ।
 तीसा ॥ संस्कृतम् । सकयं ॥ संस्कारः । सकारो इत्यादि ॥ २८ ॥

मांसादेर्वा ॥ ८।१।२९ ॥

मांसादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति मासं मंसं । मासलं मंसलं । कासं ।
 कंसं । पासू पंसू । कह कंहं । एव एवं । नूण नूणं । इआणि इआणिं ।
 दाणि दाणिं । कि करोमि किं करोमि । समुहं समुहं । केमुअं किमुअं ।
 सीहो सिधो । मांस । मांसल । कांस्य । पांसु । कथम् । एवम् । नूनम् ।
 इदानीम् । किम् । संमुल । किंशुक । सिंह इत्यादि ॥ २९ ॥

वर्गेन्त्यो वा ॥ ८।१।३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥ पङ्को
 पङ्को । सङ्को संखो । अङ्गणं अंगणं । लङ्गणं लंघणं । कञ्चुओ कंचुओ ।
 लञ्छणं लंछणं । अञ्जिअं अंजिअं । सञ्ज्ञा संज्ञा । कण्टओ कंटओ ।
 उकण्ठा उकंठा । कण्डं कंडं । सण्ढो संढो । अन्तरं अंतरं । पन्थो पंथो ।

चन्दो चंदो । बन्धवो बंधवो । कम्पइ कंपइ । वम्फइ वंफइ । कलम्बो कलंबो । आरम्भो आरंभो ॥ वर्ग इति किम् । संसओ । संहरइ । नित्यमिच्छन्त्यन्ये ॥ ३० ॥

प्रावृद्-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ८।१।३१ ॥

प्रावृष् शरत् तराणि इत्येते शब्दाः पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्याः ॥ पाउसो । सरओ । एस तरणी ॥ तराणिशब्दस्य पुंस्त्रीलिङ्गत्वेन नियमार्थमुपादानम् ॥ ३

स्नमदाम-शिरो-नभः ॥ ८।१।३२ ॥

दामन्शिरस्नभस्वर्जितं सकारान्तं नकारान्तं च शब्दरूपं पुंसि प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पओ । तमो । तेओ । उरो ॥ नान्तम् । जम्मो । नम्मो । मम्मो ॥ अदामाशिरोनभ इति किम् । दामं । सिरं । नह । यच्च सेयं वयं सुमणं सम्भं चम्ममिति दृश्यते तद् बहुलाधिकारात् ॥ ३२ ॥

वाक्ष्यर्थ-वचनाद्याः ॥ ८।१।३३ ॥

अक्षिपर्याया वचनादयश्च शब्दाः पुंसि वा प्रयोक्तव्याः ॥ अक्ष्यर्थाः । अज्जवि सा सवइ ते अच्छी । नच्चावियाइं तेणम्ह अच्छीइं ॥ अब्जल्या-दिपाठादक्षिशब्दः स्त्रीलिङ्गेषु । एसा अच्छी । चक्खू चक्खूइं । नयणा नयणाइं । लोअणा लोअणाइं ॥ वचनादि । वयणा वयणाइं ॥ विज्जुणा विज्जुण । कुलो कुलं । छन्दो छन्दं । माहप्पो माहप्पं । दुक्खा दुक्खाइं ॥ भायणा भायणाइं । इत्यादि । इति वचनादयः ॥ नेता नेताइं । कमला कमलाइं इत्यादि तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ ३३ ॥

गुणाद्याः क्लीबे वा ॥ ८।१।३४ ॥

गुणादयः क्लीबे वा प्रयोक्तव्याः ॥ गुणाइं गुणा । विहवेहिं गुणाइं मग्गन्ति । देवाणि देवा । बिन्दूइं बिन्दुणो । खम्मं खम्मो । मण्डलम्मं मण्डलम्मो । कररुहं कररुहो । रुक्खाइं रुक्खा । इत्यादि । इति गुणा-दयः ॥ ३४ ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ८।१।३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दा. स्त्रिया वा प्रयोक्तव्या ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निलज्जिमा एस निल-
ज्जिमा । एसा धुत्तिमा एस धुत्तिमा । अञ्जल्यादि । एसा अञ्जली एस
अञ्जली । पिट्टी पिट्ट । पृष्ठमित्त्वे कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये । अच्छी अच्छि ।
पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअं । एव कुच्छी । बली । निही विही ।
रम्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादय ॥ गङ्गा गङ्गो इति तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ।
इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य पृथ्वादीन्श्च संग्रह. । त्वादेशस्य
स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥ ३५ ॥

बाहोरात् ॥ ८।१।३६ ॥

बाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारोन्तादेशो भवति ॥ बाहाए जेण धरिओ
एकाए ॥ स्त्रियामित्येव । वामेअरो बाहू ॥ ३६ ॥

अतो डो विसर्गस्य ॥ ८।१।३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नम्यात. परस्य विसर्गस्य स्थाने डो इत्यादेशो भवति ॥
सर्वत. । सव्वओ । पुरत । पुरओ ॥ अग्रत. । अग्गओ ॥ मार्गत. ।
मग्गओ ॥ एवं सिद्धावस्थापेक्षया । भवत । भवओ ॥ भवन्त. । भवन्तो ।
सन्त । सन्तो ॥ कुत । कुदो ॥ ३७ ॥

निअती ओत्परी माल्य-स्थोर्वा ॥ ८।१।३८ ॥

निर् प्रति इत्येतौ माल्यशब्दे स्थाघातौ च परे यथासख्य ओत् परि
इत्येवंरूपौ वा भवत. । अमेदनिर्देश. सर्वादेशार्थ. ॥ ओमाल । निम्मल ।
ओमालय वहइ । परिट्टा पइट्टा । परिट्टिअं । पइट्टिअ ॥ ३८ ॥

आदेः ॥ ८।१।३९ ॥

आदेरित्याधिकार. ' कगचज० ' [८-१-१७७] इत्यादिसूत्रात्
प्रागविशेषे वेदितव्य. ॥ ३९ ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ॥ ८।१।४० ॥

त्यदादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादे. स्वरस्य बहुलं लुक्

भवति ॥ अम्हेत्थ अन्हे एत्थ । जइमा जइ इमा । जइहं जइ अहं ॥४०॥

पदादपेर्वा ॥८।१।४१॥

पदात् परम्य अपेरव्ययस्यादेर्लुग् वा भवति ॥ तं पि तमवि । किं पि किमवि । केण वि केणावि । कहं पि कहमवि ॥ ४१ ॥

इतेः स्वरात् तश्च द्विः ॥ ८ । १ । ४२ ॥

पदान् परम्य इतेरादेर्लुग् भवति स्वरात् परश्च तकारो द्विर्भवति ॥ किं ति । जं ति । दिट्ठ ति । न जुत्त ति ॥ स्वरात् । तह चि । झत्ति । पिओ ति । पुरिसो ति ॥ पदादित्येव । इअ विञ्ज-गुहा-निलयाए ॥ ४२ ॥

लुप्त-य-र-व-श-प-सां श-प-सां दीर्घः ॥ ८ । १ । ४३ ॥

प्राकृतलक्षणवशाद्भुक्ता याथा उपर्णधो वा येषा शकारपकारसकाराणां तेषामादेः स्वरम्य दीर्घो भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासइ ॥ कश्यपः । कासवो ॥ आवश्यक । आवासय ॥ रलोपे । विश्राम्यति । वीसमइ ॥ विश्रामः । वीसामो ॥ मिश्रम् । मीसं ॥ सस्पर्शः । सफासो ॥ वलोपे । अंश्र । आसो ॥ विश्रसिति । वीससइ ॥ विधासः । वीसासो ॥ शलोपे । दुश्शासनः । दूसासणो ॥ मन.शिला । मणासिला ॥ पस्य यलोपे । शिष्यः । सीसो ॥ पुष्यः । पूसो ॥ मनुष्यः । मणूसो ॥ रलोपे । कर्षक । कासओ ॥ वर्षाः । वासा ॥ वर्षः । वासो ॥ वलोपे । विष्वाणः । वीसाणो ॥ विष्वक् । वीसुं ॥ पलोपे । निष्यक्तः । नीसत्तो ॥ सम्य यलोपे । सम्यम् । सासं ॥ कस्यचिन् । कासइ ॥ रलोपे । उक्ष । उस्तो ॥ विक्षम्भः । वीसम्भो ॥ वलोपे । विकम्बर । वीकासरो ॥ नि स्वः । नीसो ॥ सलोपे । निस्सइ । नीसहो ॥ ' न दीर्घानुस्वारान् ' (८-२-९२) इति प्रतिषेधात् सर्वत्र 'अनादी शेषादेशयोर्द्वित्वम्' (८-२-८९) इति द्वित्वाभावः ॥४३॥

अतः समृद्ध्यादी वा ॥ ८।१।४४ ॥

वा भवति ॥ सामिद्धी समिद्धी । पासिद्धी पसिद्धी । पायड पयडं । पाडिवआ पडिवआ । पामुत्तो पमुत्तो । पाडिसिद्धी पडिसिद्धी । सारिच्छो सरिच्छो ।

माणसी मणसी । माणसिणी मणसिणी । आहिआई अहिआई । पारोहो परोहो । पावासू पवासू । पाडिप्फद्धी पडिप्फद्धी ॥ समृद्धि । प्रसिद्धि । प्रकट । प्रतिपत् । प्रसुत । प्रतिसिद्धि । सदृक्ष । मनस्विन् । मनस्विनी । अभियाति । प्ररोह । प्रवासिन् । प्रतिस्पर्द्धिन् ॥ आकृतिगणोऽयम् । तेन । अस्पर्श । आफसो ॥ परकीयम् । पारकेर । पारक ॥ प्रवचनम् । पावयण ॥ चतुरन्तम् । चाउरन्तम् । इत्याद्यपि भवति ॥ ४४ ॥

दक्षिणे हे ॥ ८।१।४५ ॥

दक्षिणशब्दे आदेरतो हे परे दौघो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति किम् । दक्खिणो ॥ ४५ ॥

इः स्वप्नादौ ॥ ८।१।४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु आदेरस्य इत्व भवति ॥ सिमिणो । सिमिणो ॥ ओं उकारोपि । सुमिणो । ईसि । वेडिसो । विलिअ । विअण । मुइङ्गो । क्विणो । उत्तमो । मिरिअ । दिण्ण ॥ बहुलाधिकाराण्णत्वाभावे न भवति । दत्त । देवदत्तो ॥ स्वप्न । ईपत् । वेतस । व्यलीक । व्यजन । मृदङ्ग । कृपण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥ ४६ ॥

पक्काङ्गार-ललाटे वा ॥ ८।१।४७ ॥

एप्वादेरत इत्व वा भवति ॥ पिक पक् । इङ्गालो अङ्गारो । णिडाल णडाल ॥ ४७ ॥

मध्यम-कतमे द्वितीयस्य ॥ ८।१।४८ ॥

मध्यमशब्दे कतमशब्दे च द्वितीयस्यात इत्व भवति ॥ मज्झिमो । कइमो ॥ ४८ ॥

सप्तपर्णे वा ॥ ८।१।४९ ॥

सप्तपर्णे द्वितीयस्यात इत्व वा भवति ॥ छत्तिवण्णो छत्तवण्णो ॥ ४९ ॥

मयट्टुर्मा ॥ ८।१।५० ॥

मयट्टुप्रत्यये आदेरत स्थाने अइ इत्यादेशो भवति वा ॥ विपमय । विसमइओ विसमओ ॥ ५० ॥

ईहरे वा ॥ ८।१।५१ ॥

हरशब्दे आदेरत ईर्वा भवति ॥ हीरो हरो ॥ ५१ ॥

ध्वनि—विध्वचोरुः ॥ ८।१।५२ ॥

अनयोरादेरम्य उत्वं भवति ॥ धुणी । वीसुं ॥ कथं मुणओ । शुनक

इति प्रकृत्यन्तरम्य ॥ ध्वन्शब्दस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवतः ॥५२॥

वन्द्र—खण्डिते णा वा ॥ ८।१।५३ ॥

अनयोरादेरम्य णकारेण सहितम्य उत्व वा भवति ॥ वुद्र वन्द्र ।

खुडिओ खण्डिओ ॥ ५३ ॥

गवये वः ॥ ८।१।५४ ॥

गवयशब्दे वकाराकारम्य उत्वं भवति ॥ गउओ । गउआ ॥ ५४ ॥

प्रथमे प—थोर्वा ॥ ८ । १ । ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारम्य युगपत् र्मेण च उकारो वा भवति ॥

पुढुमं पुढमं पढुमं पढमं ॥ ५५ ॥

ज्ञो णत्वेभिज्ञादौ ॥ ८ । १ । ५६ ॥

अभिज्ञ एवंप्रकारेषु ज्ञस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत उत्वं भवति ॥

अहिष्णू । सञ्चष्णू । कयष्णू । आगमष्णू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो ।

सञ्चज्जो ॥ अभिज्ञादाविति किम् । प्राज्ञ । पण्णो ॥ येषा ज्ञस्य णत्वे उत्वं

दृश्यते ते अभिज्ञादयः ॥ ५६ ॥

एच्छय्यादाँ ॥ ८ । १ । ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरम्य एत्वं भवति ॥ सेज्जा । सुन्देरं । गेन्दुअं । एत्य ॥

शय्या । सौन्दर्यं । कन्दुक । अत्र ॥ आर्षे पुरेकम्मं ॥ ५७ ॥

वल्लयुत्कर—पर्यन्ताश्चर्ये वा ॥ ८ । १ । ५८ ॥

एषु आदेरम्य एत्वं वा भवति ॥ वेल्ली वल्ली । उक्करो उक्करो । पेरन्तो

पज्जन्तो । अच्छेरं अच्छरिअं अच्छअरं अच्छरिज्जं अच्छरिज्जं अच्छरीअं

॥ ५८ ॥

ब्रह्मचय चः ॥ ८ । १ । ५९ ॥

ब्रह्मचर्यशब्दे चस्य अत एत्व भवति ॥ बह्वचर ॥ ५९ ॥

तोन्तरि ॥ ८ । १ । ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्व भवति ॥ अन्त पुरम् । अन्तेउर ॥ अन्त-
श्वारी । अन्तेआरी ॥ क्वचिन्न भवति । अन्तगमय । अन्तो वीसम्म-
निवेसिआण ॥ ६० ॥

ओत्वञ्चे ॥ ८ । १ । ६१ ॥

पद्मशब्दे आदेरत ओत्व भवति ॥ पोम्म ॥ 'पद्मच्छन्नम्' [८-२-२१२]
इति विच्छेपे न भवति । पउम ॥ ६१ ॥

नमस्कार-परस्परं द्वितीयस्य ॥ ८ । १ । ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्व भवति ॥ नमोकारो । परोप्पर ॥ ६२ ॥

वार्पा ॥ ८ । १ । ६३ ॥

अर्पयतौ धातौ आदेरस्य ओत्व वा भवति ॥ ओप्पेइ अप्पेइ । ओप्पिअ
अप्पिअ ॥ ६३ ॥

स्वपावुच्च ॥ ८ । १ । ६४ ॥

स्वपितो धातौ आदेरस्य ओत् उत् च भवति ॥ सोवइ ।
सुवइ ॥ ६४ ॥

नात्पुनर्योदाइ वा ॥ ८ । १ । ६५ ॥

नत्र परे पुन शब्दे आदेरस्य आ आइ इत्यादेशौ वा भवत ॥ न
उणा । न उणाइ । पक्षे । न उण । न उणो । केवलस्यापि दृश्यते ।
पुणाइ ॥ ६५ ॥

वालाव्वरण्ये लुक् ॥ ८ । १ । ६६ ॥

अलाव्वरण्यशब्दयोरदेरस्य लुक् वा भवति । लाउ अलाउ । लाऊ
अलाऊ । रण्य अरण्य । अत इत्येव । आरण्य-कुञ्जरो व्व वेह्तो ॥ ६६ ॥

वाव्ययोत्खातादाप्रदातः ॥ ८ । १ । ६७ ॥

अत्र्यपेषु उत्खातादिषु च शब्देषु आदेराकारस्य अद् वा भवति ॥

अव्यय । जह जहा । तह तहा । अइव अहवा । व वा ॥ ह हा । इत्यादि ।
 उत्खातादि । उक्खयं उक्खायं । चमरो चामरो । कलओ कालओ । ठविओ
 ठाविओ । परिट्ठविओ परिट्ठाविओ । संठविओ संठाविओ । पत्थं पात्थं ।
 तल्लवेणं ताल्लवेणं । तल्लवोणं ताल्लवोणं । हल्लिओ हाल्लिओ । नराओ ।
 नाराओ । बल्लया बल्लया । कुमरो कुमारो । खल्लं खल्लं ॥ उत्खात ।
 चामर । कालक । स्थापित । प्राकृत । ताल्लवन्त । हाल्लिक । नाराच ।
 बल्लका । कुमार । रत्तादिर् इत्यादि ॥ केचिद् ब्राह्मणपूर्वाह्योरपीच्छन्ति ।
 ब्रह्मणो ब्राह्मणो । पुव्वण्हो पुव्वण्हो ॥ दवग्गी । दावग्गी । चड् चड् ।
 इति शब्दभेदात् सिद्धम् ॥ ६७ ॥

घञ् वृद्धेर्वा ॥ ८ । १ । ६८ ।

घञ्निमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिभूतस्य अद् वा भवति ॥
 पव्हो पवाहो । पइरो पहारो । पयरो पयागे । प्रकारः प्रचारो वा । पत्थवो
 पत्थारो ॥ कचिन्न भवति । राग । राओ ॥ ६८ ॥

महाराष्ट्रे ॥ ८ । १ । ६९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे आदेराकारस्य अद् भवति ॥ मरहट्टं । मरहट्टो ॥ ६९ ॥

मांसादिभ्यनुस्वारे ॥ ८ । १ । ७० ॥

मासप्रकारेषु अनुस्वारे सति आदेरातः अद् भवति ॥ मंस । पंसू ।
 पंसणो । कंसं । कंसिओ । वंसिओ पंडवो संसिद्धिओ । सज्जतिओ ॥
 अनुस्वार इति किम् । मासं । पासू ॥ मास । पासु । पासन । कास्य ।
 कासिक । वाशिक । पाण्डव । सासिद्धिक । सांयात्रिक । इत्यादि ॥ ७० ॥

श्यामाके मः ॥ ८ । १ । ७१ ॥

श्यामाके मस्य आत्. अद् भवति ॥ सामओ ॥ ७१ ॥

इः सदादौ वा ॥ ८ । १ । ७२ ॥

सदादिषु शब्देषु आत् इत्वं वा भवति ॥ सऽ सना । निसि-अरो
 निसा अरो । कुप्पिसो कुप्पासो ॥ ७२ ॥

आचार्ये चेष ॥ ८।१।७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत इत्वम् अत्व च भवति ॥ आइरिओ । आय-
रिओ ॥ ७३ ॥

ईः स्त्यान-खल्वाटे ॥ ८।१।७४ ॥

स्त्यानखल्वाटयोरादेरात् ईर्भवति ॥ ठीण । थीण । थिण्ण । खल्लीडो ॥
सखायम् इति तु 'समः स्त्यः खा' (८-४ १५) इति खादेशे सिद्धम्
॥७४॥

उः सास्ना-स्तावके ॥ ८।१।७५ ॥

अनयोरादेरात् उत्व भवति ॥ सुण्हा । थुवओ ॥ ७५ ॥

ऊदासारे ॥ ८।१।७६ ॥

आसारशब्दे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ ऊसारो । आसारो ॥ ७६ ॥

आर्याया यः श्वश्र्वाम ॥७।१।७७॥

आर्याशब्दे श्वश्र्वा वाच्याया र्यस्यात् उर्भवति ॥ अज्जू ॥ श्वश्र्वामिति
किम् । अज्जा ॥ ७७ ॥

एद् ग्राह्ये ॥८।१।७८॥

ग्राह्यशब्दे आदेरात् एद् भवति ॥ गेज्झ ॥ ७८ ॥

द्वारे वा ॥ ८।१।७९ ॥

द्वारशब्दे आत् एद् वा भवति ॥ देर । पक्षे । दुआर दार बार ॥ कथ
नेरइओ नारइओ । नैरयिकनारकिकशब्दयोर्भविष्यति ॥ आर्षे अन्यत्तापि ।
पच्छेकम्म । असहेज्ज देवासुरा ॥ ७९ ॥

पारापते रो वा ॥८।१।८०॥

पारापतशब्दे रस्थस्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥८० ॥

मात्रटि वा ॥८।१।८१॥

मात्रट्प्रत्यये आत् एद् वा भवति ॥ एत्तिअमेत्त । एत्तिअमत्त ॥ बहु-
लाधिकारात् क्वचिन्मात्रशब्देपि । भोजण-मेत्त ॥८१॥

उदोद्गर्त्रे ॥ ८१।८२॥

आर्द्रशब्दे आदेरात् उद् ओच्च वा भवतः ॥ उल्ल । ओल्लं । पक्षे । अल्लं । अद्दं । बाह-सलिल-पवहेण उल्लेइ ॥ ८२ ॥

ओदाल्यां पङ्क्तौ ॥ ८१।८३॥

आलीशब्दे पङ्क्तिवाचिनि आत् ओत्वं भवति ॥ ओली । पङ्क्ताविति किम् । आली सली ॥ ८३ ॥

न्हस्वः संयोगे ॥ ८१।८४॥

दीर्घस्य यथादर्शन संयोगे परे न्हस्वो भवति ॥ आत् । आम्रम् । अम्बं । ताम्रम् । तम्बं ॥ विरहामि । विरहगी ॥ आम्यम् । अस्सं ॥ ईत् । मुनीन्द्र । मुणिन्द्रो ॥ तीर्थम् । तित्थ ॥ ऊत् । गुरुल्लापाः । गुरुल्लावा ॥ चूर्णः । चुण्णो ॥ एत् । नरेन्द्र । नरिन्द्रो ॥ म्लेच्छ । मिलिच्छो ॥ दिट्टिक्रयण-वट्टं ॥ ओत् । अधरोष्ठः । अहल्लुट्ट ॥ नीलोत्पलम् । नीलुत्पलं ॥ संयोग इति किम् । आयास । ईसरो । ऊसवो ॥ ८४ ॥

इत् एद्वा ॥ ८१।८५॥

संयोग इति वर्तते । आदेरिकारम्य संयोगे परे एकारो वा भवति ॥ पेण्डं पिण्डं । धम्मेल्ल धम्मिल्लं । सेन्दूरं सिन्दूरं । वेण्ह विण्ह । पेट्टं पिट्टं । बेल्लं निल्लं ॥ षचिन्न भवति । चिन्ता ॥ ८५ ॥

किंशुक्रे वा ॥ ८१।८६॥

किंशुकशब्दे आदेरित एकारो वा भवति ॥ केसुअं किंसुअं ॥ ८६ ॥

मिरायाम् ॥ ८१।८७॥

मिराशब्दे इत् एकारो भवति ॥ मेरा ॥ ८७ ॥

पृथ्वि-पृथिनि-प्रतिश्रुन्मूपिक-हरिद्रा-विमीतकेष्वेत् ॥ ८१।८८॥

एषु आदेरितोकारो भवति ॥ पटो । पुहई । पुढवी । पडंसुआ । मूसओ । हलदी । हलदा । बहेडओ ॥ पन्थ किर देसिचेति तु पथिशब्दसमानार्थस्य गन्धशब्दस्य भविष्यति ॥ हरिद्राया विकल्प इत्यन्ये । हलिदी हलिदा ॥ ८८ ॥

शिथिलेद्बुदे वा ॥८।१।८९॥

अनयोरादेरितोद् वा भवति ॥ सडिलं । पसडिलं । सिडिलं । पसिडिलं
अङ्गुअं । इङ्गुअं ॥ निर्मितशब्दे तु वा आत्व न विधेयम् । निर्मातनि-
मितशब्दाभ्यामेव सिद्धे. ॥ ८९ ॥

तिचिरौ रः ॥८।१।९०॥

तिचिरिशब्दे रस्फेतोद् भवति ॥ तिचिरो ॥ ९० ॥

इतौ तो वाक्यादौ ॥८।१।९१॥

वाभ्यादिभूते इतिशब्दे यन्तस्तत्संबन्धिन इकारस्य अकारो भवति ॥
इअ जम्पिआवसाणे । इअ विअसिअ-कुसुम-सरो ॥ वाक्यादाविति किम् ।
पिओ ति । पुरिसो चि ॥ ९१ ॥

ईर्जिह्वा-सिंह-त्रिंशद्विंशतौ त्या ॥८।१।९२॥

जिह्वादिषु इकारस्य तिशब्देन सह ईर्भवति ॥ जीरा । सीहो । तीसा ।
वीसा ॥ बहुलाधिकारात् कचिन्न भवति । सिंइ-इत्तो । सिंह-राओ ॥९२॥

लुकि निरः ॥८।१।९३॥

निर उपसर्गस्य रेफलोपे सति इत् ईकारो भवति ॥ नीसरइ । नीसासो ॥
लुकीति किम् । निग्गओ । निस्सहारं अह्नाइं ॥ ९३ ॥

द्विन्योरुन् ॥८।१।९४॥

द्विशब्दे नातुपसर्गे च इत् उद् भवति ॥ द्वि । दु-नतो । दु-आइ ।
दु-विहो । दु-रेहो । दु-वणं । बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्पः । दु-उणो ।
वि-उणो । दुइओ विइओ ॥ कचिन्न भवति । द्विजः । दिओ ॥ द्विरदः ।
दिरओ ॥ कचिद् ओत्वमपि । दो-वणं ॥ नि । णुमज्जइ । णुमन्नो ॥
कचिन्न भवति । निवडइ ॥ ९४ ॥

प्रवासीक्षौ ॥ ८ । १ । ९५ ॥

अनयोरादेरित् उत्वं भवति ॥ पावासुओ । उच्चू ॥ ९५ ॥

युधिष्ठिरे वा ॥ ८ । १ । ९६ ॥

युधिष्ठिरशब्दे आदेरित् उत्वं वा भवति ॥ जहुट्टिलो । जहिट्टिलो ॥९६॥

ओञ्च द्विधाकृगः ॥८।१।९७॥

द्विधाशब्दे कृग्धातो प्रयोगे इत ओत्व चकारादुत्व च भवति ॥ दोहा
किज्जइ । दुहा-किज्जइ ॥ दोहा-इअ । दुहा इअ ॥ कृग इति किम् ।
दिहा-गय ॥ क्वचित् केवलस्यापि । दुहावि सो सुर-वहू-सत्यो ॥ ९७ ॥

वा निर्झरे ना ॥८।१।९८॥

निर्झरशब्दे नकारेण सह इत ओकारो वा भवति ॥ ओज्झरो निज्झरो ॥९८॥

हरीतक्यार्मातोत् ॥८।१।९९॥

हरीतकीशब्दे आदेरीकारम्य अद् भवति ॥ हरडई ॥ ९९ ॥

आत्कश्मीरे ॥८।१।१००॥

कश्मीरशब्दे ईत आद् भवति ॥ कम्हारा ॥ १०० ॥

पानीयादिवित् ॥८।१।१०१॥

पानीयादिषु शब्देषु ईत इद् भवति ॥ पाणिअ । अलिअ । जिअइ ।
जिअउ । विलिअ । करिसो । सिरिसो । दुइअ । तइअ । गहिर । उअ
णिअ । आणिअ । पलिविअ । ओसिअन्त । पसिअ । गहिअ । वम्मिओ
तपाणि ॥ पानीय । अलीक ॥ जीवति । जीवतु । वीडित्त । करीप ।
थिरीप । द्वितीय । तृतीय । गभीर । उपनीत । आनीत । प्रदीपित ।
अवसीदत् । प्रसीद । गृहीत । वल्मीक । तदानीम् । इति पानीयादय ॥
बहुलाधिकारादिषु क्वचिन्तिय क्वचिद् विकल्प । तेन । पाणीअ । अलीअ ।
जीअइ । करीसो । उवणाओ । इत्यादि सिद्धम् ॥ १०१ ॥

उज्जीर्णे ॥ ८।१।१०२ ॥

जीर्णशब्दे ईत उद् भवति ॥ जुण्ण-सुरा ॥ क्वचिन्न भवति । जिण्णे भोअ
णमत्ते ॥ १०२ ॥

उहीन-विहीने वा ॥ ८।१।१०३ ॥

अनयोरीत ऊव वा भवति ॥ हणो हीणो । विहणो विहीणो ॥ विहीन
इति किम् । पहिण-जर मरण ॥ १०३ ॥

तीर्थे हे ॥ ८।१।१०४ ॥

तीर्थशब्दे हे सति ईत ऊत्वं भवति ॥ तूहं ॥ ह इति किम् ।
तित्थं ॥ १०४ ॥

एत्पीयूषापीड-विभीतक-कीटशेदशे ॥ ८।१।१०५ ॥

एषु ईत एत्वं भवति ॥ पेऊस । आमेलो । बहेडओ । केरिसो ।
एरिसो ॥ १०५ ॥

नीड-पीठे वा ॥ ८।१।१०६ ॥

अनयोरीत एत्वं वा भवति ॥ नेडं नीडं । पेडं पीडं ॥ १०६ ॥

उतो मुकुलादिवत् ॥ ८।१।१०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शब्देषु आदेस्तोत्वं भवति ॥ मउलं । मउलो ।
मउरं । मउडं । अगरं । गरई । जहुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअमलं ।
गलोई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वी । युधिष्ठिर । सौकुमार्य ।
गुडूची । इति मुकुलादयः ॥ कचिदाकारोदि । विदुत । विद्वाओ ॥ १०७ ॥

वोपरौ ॥ ८।१।१०८ ॥

उपरानुतोद् वा भवति ॥ अवरिं । उवरिं ॥ १०८ ॥

गुरौ के वा ॥ ८।१।१०९ ॥

गुरौ स्वार्थे के सति आदेस्तोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥ क
इति किम् । गुरू ॥ १०९ ॥

इर्भुकुटी ॥ ८।१।११० ॥

भुकुटावादेस्त इर्भवति ॥ भिउडी ॥ ११० ॥

पुरुषे रोः ॥ ८।१।१११ ॥

पुरुषशब्दे रोस्त इर्भवति ॥ पुरिसो । पउरिसं ॥ १११ ॥

ईः क्षुते ॥ ८।१।११२ ॥

क्षुतशब्दे आदेस्त ईत्वं भवति ॥ छीअ ॥ ११२ ॥

उत्सुमग-मुसले वा ॥ ८।१।११३ ॥

अनयोरादेस्त ऊद् वा भवति ॥ सुहवो सुहओ । मूसलं मुसलं ॥ ११३ ॥

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ८।१।११४ ॥

उत्साहोत्सन्नवर्जिने शब्दे यौ त्सच्छौ तयोः परयोरादेरुत ऊर् भवति ॥
त्स । ऊमुओ । ऊसवो । ऊसितो । ऊसरइ ॥ छ । उद्वृताः शुका यस्मात्
सः ऊमुओ । ऊससइ ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छाहो ।
उच्छन्ना ॥ ११४ ॥

लुकि दुरो वा ॥ ८।१।११५ ॥

दुर्उपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत ऊत्व वा भवति ॥ दूसहो
दुसहो । दूहवो दुहवो ॥ लुकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥ ११५ ॥

ओत्संयोगे ॥ ८।१।११६ ॥

संयोगे परे आदेरुत ओत्व भवति ॥ तोण्ड । मोण्डं । पोक्खरं । कोट्टिमं ।
पोत्थओ । लोद्धओ । मोत्था । मोगारो । पोग्गळं । कोण्ढो । कान्तो ।
वोक्कन्तं ॥ ११६ ॥

कुतूहले वा न्हस्वश्च ॥ ८।१।११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्संयोगे न्हस्वश्च वा ॥ कोउहल
कुउरळं कोउहलं ॥ ११७ ॥

अदूतः सूक्ष्मे वा ॥ ८।१।११८ ॥

सूक्ष्मशब्दे उतोद् वा भवति ॥ सण्हं मुण्हं ॥ आषं । सुहुमं ॥ ११८ ॥

दुक्कूले वा लश्च द्विः ॥ ८।१।११९ ॥

दुक्कूलशब्दे उकारस्य अत्वं वा भवति तत्संयोगे च लकारो द्विर्भवति ॥
दुअल्लं दुऊलं ॥ आषं दुगुलं ॥ ११९ ॥

ईर्वोद्व्यूढे ॥ ८।१।१२० ॥

उद्व्यूढशब्दे उत ईत्व वा भवति ॥ उव्वीढ । उव्वूढं ॥ १२० ॥

उर्ध्व-हनूमत्कण्डूय-त्रातूले ॥ ८।१।१२१ ॥

एषु उत उत्वं भवति ॥ सुमया । हगुमन्तो । कण्डुअइ । वाउलो ॥ १२१ ॥

मधूक्रेः वा ॥ ८।१।१२२ ॥

मधूकशब्दे उत उद् वा भवति ॥ महुअं महुअ ॥ १२२ ॥

इदेती नूपुरे वा ॥ ८।१।१२३ ॥

नूपुरशब्दे उक्त इत् एत् इत्येतो वा भवत ॥ निउर नेउर । पक्षे
नूउर ॥ १२३ ॥

ओत्कूष्माण्डी-नूणीर-तूर्पर-धूल-नामूल-गुडूची-मूल्ये ॥ ८।१।१२४ ॥

एषु उक्त ओद् भवति ॥ कोहण्डी कोहली । तोणीर । कोप्पर । थोर ।
तम्बोल । गलोई । मोल्ल ॥ १२४ ॥

स्थूणा-तूणे वा ॥ ८।१।१२५ ॥

अनयोरुक्त ओत्व वा भवति ॥ थोणा थूणा । तोण तूण ॥ १२५ ॥

ऋतोत् ॥ ८।१।१२६ ॥

आदेर्ऋकारस्य अत्व भवति ॥ घृतम् । घय । तृणम् ॥ तण ॥ कृतम् ।
कय ॥ वृषभ । वसहो ॥ मृग । मओ ॥ घृष्ट । घटो ॥ दुहाइअमिति
कृपादिपाठात् ॥ १२६ ॥

आत्कृशा-मृदुक-मृदुत्वे वा ॥ ८।१।१२७ ॥

एषु आदेर्ऋत आद् वा भवति ॥ वासा किसान । माउक मउअ ।
माउक मउत्तण ॥ १२७ ॥

इत्कृपादी ॥ ८।१।१२८ ॥

कृपा इत्यादिषु शब्देषु आदेर्ऋत इत्व भवति ॥ किवा । हियय । मिट्ट
रसे एव । अन्यत्र मट्ट । दिट्ट । दिट्ठी । सिट्ट । सिट्ठी । गिण्ठी । पिच्छी ।
भिऊ । भिङ्गो । भिङ्गारो । सिङ्गारो । सिआलो । घिणा । घुसिण ।
विद्धकई । समिद्धी । इद्धी । गिद्धी । निसो । किसानू । किसरा ।
किच्छ । तिप्प । किसिओ । निवो । किच्चा । किर् । घिई । किवो ।
किविणो । विवाण । विञ्चुओ । वित्त । वित्ती । हिअ । वात्ति । वि
हिओ । विसी । इसी । विइण्हो । छिहा । स२ । उक्किट्ट । निससो ॥
क्वचिन्न भवति । रिद्धी ॥ कृपा । हृदय । मृष्ट । दृष्ट । दृष्टि । सृष्ट ।
सृष्टि । गृष्टि । पृथ्वी । भृगु । भृङ्ग । भृङ्गार । शृङ्गार । शृगाल ।
घृणा । घुत्तण । षुद्धकवि । समृद्धि । ऋद्धि । गृद्धि । कृश । कृशानु ।

कृसरा । कृच्छ्र । वृष । कृपित् । नृप । कृत्वा । कृति । धृति । कृप ।
कृपण । कृपाण । वृश्चिक । वृत् । वृत्ति । हृत । व्याहृत । वृंहित । वृसी ।
ऋपि । वितृष्ण । स्पृहा । सकृत् । उत्कृष्ट । नृशंस ॥ १२८ ॥

पृष्ठे वानुत्तरपदे ॥ ८ । १ । १२९ ॥

पृष्ठशब्देनुत्तरपदे ऋत इद् भवति वा ॥ पिठ्ठी पट्टी । पिठ्ठि-गरिठ्ठिविअं ॥
अनुत्तरपद इति किम् । महि-वट्ठं ॥ १२९ ॥

मसृण-पृगाङ्क-मृत्सु-गृङ्ग-गृष्टे वा ॥ ८ । १ । १३० ॥

एषु ऋत इद् वा भवति ॥ मसिणं मसणं । मिअङ्को मयङ्को । मिच्चू
मच्चू । सिङ्गं सङ्गं । धिट्ठो घट्टो ॥ १३० ॥

उद्दत्वादी ॥ ८ । १ । १३१ ॥

ऋतु इत्यादिषु शब्देषु आदेऋत उद् भवति ॥ उऊ । परामुट्टो । पुट्टो ।
पुहई । पउत्ती । पाउसो । पाउओ । मुई । पहुडि । पाहुडं । परहुओ ।
निहुअं । निउअं । विउअं । संवुअं । वुत्तन्तो । निव्वुअं निव्वुई । वुन्दं ।
वुन्दावणो । वुट्टो । वुट्टी । उसहो । मुणालं । उज्जू । जामाउओ ।
गाउओ । माउआ । माउओ । पिउओ । पुहुवी ॥ ऋतु । परामृष्ट ।
स्पष्ट । प्रवृष्ट । पृथिवी । प्रवृत्ति । प्रावृप् । प्रावृत । भृति । प्रभृति । प्रामृत ।
परमृत । निमृत । निवृत । विवृत । संवृत । वृत्तान्त । निवृत । निवृत्ति ।
वृन्द । वृन्दावन । वृद्ध । वृद्धि । ऋपम । मृणाल । ऋजु । जामातृक् ।
मातृक । मातृका । आतृक । पितृक । पृथ्वी । इत्यादि ॥ १३१ ॥

निवृत्त-वृन्दारके वा ॥ ८ । १ । १३२ ॥

अनयोऋत उद् वा भवति ॥ निवृत्तं निअत्तं । वुन्द । रया वन्दा-
रया ॥ १३२ ॥

वृपमे वा वा ॥ ८ । १ । १३३ ॥

वृपमे ऋतो वेन सह उद् वा भवति ॥ उसहो वसहो ॥ १३३ ॥

गौणान्त्यस्य ॥ ८ । १ । १३४ ॥

गौणशब्दस्य योन्त्य ऋत् तस्य उद् भवति ॥ माउ-मण्डलं । माउ-

हर । पिउ-हरं । माउ-सिआ । पिउ तिआ । पिउ-वण । पिउ-वई ॥ १३४ ॥

मातुरिद्धा ॥ ८।१।१३५ ॥

मातृशब्दस्य गौणस्य ऋत इद् वा भवति ॥ माइ-हर । माउ हर ॥
कचिद्गौणस्यापि । माईण ॥ १३५ ॥

उदूदोन्मृषि ॥ ८।१।१३६ ॥

मृषाशब्दे ऋत उत् ऊत् ओच्च भवति ॥ मुसा । मूसा । मोसा ।
मुसा-वाओ । मूसा-याओ । मोसा-याओ ॥ १३६ ॥

इदुतौ वृष्ट-वृष्टि वृथइ मृदङ्ग-नप्तृके ॥ ८।१।१३७ ॥

एषु ऋत इकारोकारौ भवत ॥ विट्टो वुट्टो । विट्टी वुट्टी । पिह पुह ।
मिइङ्गो मुइङ्गो । नत्तिओ नत्तुओ ॥ १३७ ॥

वा बृहस्पतौ ॥ ८।१।१३८ ॥

बृहस्पतिशब्दे ऋत इदुतौ वा भवत ॥ बिहप्फई बुहप्फई । पक्षे । बह-
प्फई ॥ १३८ ॥

इदेदोद्वृन्ते ॥ ८।१।१३९ ॥

वृन्तशब्दे ऋत इत् एत् ओच्च भवन्ति ॥ विण्ट वेण्ट वोण्ट ॥ १३९ ॥

रिः केवलस्य ॥ ८।१।१४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनासपृक्तस्य ऋतो रिरादेशो भवति ॥ रिद्धी रिच्छो ॥
॥ १४० ॥

ऋणर्जुपभन्वृषौ वा ८।१।१४१ ॥

ऋणऋजुऋपभऋतुऋषिषु ऋतो रिर्वा भवति ॥ रिण अण । रिञ्जू
उञ्जू । रिसहो उसहो । रिऊ उऊ । रिसी इसी ॥ १४१ ॥

दृशः क्षिप् टक्सकः ॥ ८।१।१४२ ॥

क्षिप् टक् सक् इत्येतदन्तस्य दृशोर्धातोर्ऋतो रिरादेशो भवति ॥
सदृक् । सरि-वण्णो । सरि-रूवो । सरि-बन्दीण ॥ सदृश । सरिसो ॥
सदृक्ष । सरिच्छो ॥ एवम् एआरिसो । भवारिसो । जारिसो । तारिसो ।
कैरिसो । एरिसो । अन्नारिसो । अम्हारिसो । तुम्हारिसो । टक्सक्साहच-

यात् 'त्यदाद्यन्या'दि (हे० ५-१-१५२.) सूत्रविहितः किन्निह गृह्यते
॥ १४२ ॥

आद्यते ढिः ॥ ८।१।१४३ ॥

आद्यतशब्दे ऋतो ढिरादेशो भवति ॥ आढिओ ॥ १४३ ॥

अर्घिभ्ये ॥ ८।१।१४४ ॥

दृप्तशब्दे ऋतोरिरादेशो भवति ॥ दरिओ । दरिअ-सीहेण ॥ १४४ ॥

लृत् इलिः क्लृप्त-क्लृन्ने ॥ ८।१।१४५ ॥

अनयोर्लृत् इलिरादेशो भवति ॥ किलित्त-कुसुमोवयारेसु ॥ धारा-
किलिन्न-वत्तं ॥ १४५ ॥

एत इग्रा वेदना-चपेटा-देवर-केसरे ॥ ८।१।१४६ ॥

वेदनादिषु एत इत्त्वं वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविडा । विअड-
चवेडा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमाहिय-दसण-किसर । केसरं ॥
महिला महेला इति तु महिलामहेलाभ्या शब्दाभ्या सिद्धम् ॥ १४६ ॥

ऊः स्तेने वा ॥ ८।१।१४७ ॥

स्तेने एत उद् वा भवति ॥ धूणो थेणो ॥ १४७ ॥

एत एत् ॥ ८।१।१४८ ॥

ऐकारस्यादौ वर्तमानस्य एत्त्वं भवति ॥ सेला । तेलुक्क । एरावणो ॥
केलासो । वेज्जो । केढवो । वेह्वं ॥ १४८ ॥

इत्सैन्धव-शनैश्चरे ॥ ८।१।१४९ ॥

एतयोरैत इत्त्वं भवति ॥ सिन्धवं । सणिच्छरो ॥ १४९ ॥

सैन्ये वा ॥ ८।१।१५० ॥

सैन्यशब्दे ऐत इद् वा भवति ॥ सिन्नं सेन्नं ॥ १५० ॥

अइदँत्यादौ च ॥ ८।१।१५१ ॥

सैन्यशब्दे दैत्य इत्येवमादिषु च ऐतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
पवादः ॥ सइन्नं । दइच्चो । दइन्नं । अइसरिअं । मइरवो । वइजवणो ।
दइवअं । वइआलीअं । वइएसो । वइएहो । वइदब्भो । १२१

कइअवं । वइसाहो । वइसालो । सइरं । चइत्तं ॥ दैत्य । दैन्य । ऐश्वर्य ।
भैरव । वैजवन । दैवत । वैतालीय । वैदेश । वैदेह । वैदर्भ । वैश्वानर ।
कैतव । वैशाख । वैशाल । स्वैर । चैत्र्य । इत्यादि ॥ विछेपे न भवति ।
चैत्यम् । चेइअं ॥ आपे । चैत्यवन्दनम् । ची-वन्दनं ॥ १५१ ॥

वैरादी वा ॥ ८।१।१५२ ॥

वैरादिषु ऐतः अइरादेशो वा भवति । वइरं वैरं । कइलासो केलासो ।
कइरवं केरवं । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो । वेसम्पायणो । वइआ-
लिओ वेआलिओ । वइसिअं पेसिअं । चइत्तो वेत्तो ॥ वैर । कैलास ।
कैरव । वैश्रवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक । चैत्र ॥ इत्यादि ॥ १५२ ॥

एच्च दैवे ॥ ८।१।१५३ ॥

दैवशब्दे ऐत एत् अइश्चादेशो भवति । देत्वं दइत्वं दइवं ॥ १५३ ॥

उच्चैर्नीचैस्यअः ॥ ८।१।१५४ ॥

अनयोरैत. अअ इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअं । नीचअं । उच्चनीचाभ्यां
के सिद्धम् । उच्चैर्नीचैसोस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥ १५४ ॥

ईद्वैर्ये ॥ ८।१।१५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीरं हरइ विसाओ ॥ १५५ ॥

ओतोद्धान्योन्य-प्रकोष्ठातोद्य-शिरोवेदना-मनोहर-

सरोरुहे क्तौश्च वः ॥ ८।१।१५६ ॥

एषु ओतोत्त्वं वा भवति तत्संनियोगे च यथासंभवं ककारतकारयोर्वा-
देशः ॥ अन्नन्नं अनुन्नं । पवट्टो पउट्टो । आवज्जं आउज्जं । सिर-विअणा
सिरो-विअणा । मणहरं मणोहरं । सररुहं सरोरुहं ॥ १५६ ॥

ऊत्सोच्छ्वासे ॥ ८।१।१५७ ॥

सोच्छ्वासशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्छ्वास । सूसासो ॥ १५७ ॥

गव्यउ-आअः ॥ ८।१।१५८ ॥

गोशब्दे ओतः अउ आअ इत्यादेशौ भवतः ॥ गउओ । गउआ ।
गाओ । हरस्त एसा गाई ॥ १५८ ॥

औत ओत् ॥ ८।१।१५९ ॥

औकारभ्यादेरोद् भवति ॥ कोमुदी । कोमुई ॥ योवनम् । जोव्वण ।
कोस्तुम । कोत्थुहो ॥ कोशाम्बी । कोसम्बी ॥ क्रोञ्च कोञ्चो ॥
कौशिक । कोसिओ ॥ १५९ ॥

उत्सौन्दर्यादी ॥ ८।१।१६० ॥

सौन्दर्यादिषु शब्देषु औत उद् भवति ॥ सुन्देर सुन्दरिअ । मुञ्जायणो
सुण्डो । सुद्धोअणी । दुवारिओ । सुगन्धत्तण । पुलोमी । सुवण्णिओ ॥
सौन्दर्य । मौञ्जायन । शोण्ड । शोद्धोदनि । दौवारिक । सौगन्ध्य ।
पौलोमी । सोवार्णक ॥ १६० ॥

कौक्षेयके वा ॥ ८।१।१६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे औत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअय । कीच्छेअय ॥ १६१ ॥

अउः पौरादी च ॥ ८।१।१६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिषु च औत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअय ॥
पौर । पउरो । पउर-जणो ॥ कौरव । कउरवो ॥ कोशलम् । कउसल ॥
पौरुषम् । पउरिस ॥ सौघम् । सउह ॥ गौड । मउडो ॥ मौळि । मउली ॥
मौनम् । मउण ॥ सोरा । सउरा ॥ कौला । कउला ॥ १६२ ॥

आच्च गौरमे ॥ ८।१।१६३ ॥

गौरवशब्दे औत आत्वम् अउश्च भवति ॥ गारव । गउरव ॥ १६३ ॥

नाव्याव ॥ ८।१।१६४ ॥

नौशब्दे औत आवादेशो भवति ॥ नावा ॥ १६४ ॥

एचयोदशादी स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ ८।१।१६५ ॥

त्रयोदश इत्येवप्रकारेषु सख्याशब्देषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरेण
व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरह । तेवीसा । तेतीसा ॥ १६५ ॥

स्थानि-निचकिलायस्कारे ॥ ८।१।१६६ ॥

एषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ थेरो ।
वेइह । मुद्ध-विअदह-पणूणपुञ्जा इत्यपि दृश्यते । एकारो ॥ १६६ ॥

वा कदले ॥ ८।१।१६७ ॥

कदलशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥
केल कर्णल । केली कर्णली ॥ १६७ ॥

वेत कर्णिकारे ॥ ८।१।१६८ ॥

कर्णिकारे इत सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥ कण्णरो कण्णि
आरो ॥ १६८ ॥

अर्यौ वैन् ॥ ८।१।१६९ ॥

अर्यिशब्दे आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऐद् वा भवति ॥
ऐ बीहेमि । अ२ उम्हत्तिए । वचनादेकारस्यापि प्राकृते प्रयोग ॥ १६९ ॥

ओत्तूतर-वदर-नरमालिका-नरफालिका-भूगफले ॥ ८।१।१७० ॥

पूतरादिषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् भवति ॥ पोरो ।
बोर । बोरी । नोमालिका । नोहलिका पोप्फल । पोप्फली ॥ १७० ॥

न वा मयूख-ऋग-चतुर्गुण-चतुर्थ-चतुर्दश-चतुर्वार-सुकुमार-
कुतूहलोदूखलोलखले ॥ ८।१।१७१ ॥

मयूखादिषु आदे स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥
मोहो मऊहो । लोण । इअ लवगुग्गमा । चोगुणो चउगुणो । चोत्थो
चउत्थो । चोत्थी चउत्थी । चोदह । चउदह । चोदसी चउदसी ।
चोव्वारो चउव्वारो । सोमालो सुमुमालो । कोहल कोउहल । तइ मन्ने
कोहलिए । ओहलो उऊहलो । ओक्खळ । उलूळ । मोरो मऊरो इति तु मोर-
मयूरशब्दाभ्या सिद्धम् ॥ १७१ ॥

अवापोते ॥ ८।१।१७२ ॥

अवापरूपसर्गश्रोत इति विकल्पार्थनिपाते च आदे स्वरस्य परेण
सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥ अ३ । ओअरइ अवपरइ । ओआमो
अवयासो ॥ अप । ओसरइ । अवसरइ । ओसारिअ अवसारिअ ॥ उत ।
ओ वण । ओ घणो । उअ वण । उअ घणो ॥ कचिन्न भवति । अवगय ।
अवसहो । उअ रवी ॥ १७२ ॥

उच्चोपे ॥ ८।१।१७३ ॥

४

उपशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊन् ओच्चादेशो वा भवतः ॥ ऊहसिअं ओहसिअं उवहसिअं । ऊञ्ज्ञाओ ओञ्ज्ञाओ उव-
ञ्ज्ञाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥ १७३ ॥

उमो निषण्णे ॥ ८।१।१७४ ॥

निषण्णशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो वा भवति ॥ णुमण्णो । णिसण्णो ॥ १७४ ॥

प्रावरणे अङ्गुवाऊ ॥ ८।१।१७५ ॥

प्रावरणशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सम्बरव्यञ्जनेन सह अङ्गु आउ इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ पङ्गुरणं पाउरणं पावरणं ॥ १७५ ॥

स्वरासंयुक्तस्यानादेः ॥ ८।१।१७६ ॥

अधिकारोयम् । यद्विदित ऊर्ध्वमनुरुमिष्यामस्तत्स्वरात्परस्थासंयुक्तस्यानादे-
र्भवतीति वेदितव्यम् ॥ १७६ ॥

क-ग-च-ज-त-द-प-य-वां प्रायो लुक् ॥ ८।१।१७७ ॥

स्वरात्परेषामनादिभूतानामसंयुक्तानां कगचजतदपयवानां प्रायो लुक् भवति ॥ क । तित्थयरो । लोओ । सयदं ॥ ग । नओ । नयरं । मयङ्को ॥ च । सई । कय-ग्गहो ॥ ज । रययं । पयावई । गओ ॥ त । त्रिआणं । रसा-थलं । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ । सुउरिसो ॥ य । दयालू । नयणं । विओओ ॥ व । लायणं । विउहो । वलयाणलो ॥ प्राप्नोमहणात्कचित्र भवति । सुकुसुमं । पयागजलं । सुगओ । अगरू । सचावं । विजणं । सुतारं । विदुरो । सपावं । समवाओ । देवो । दाणवो ॥ स्वरादित्येव । संकरो । संगमो । नकंचरो । घणंजओ । विसंतवो । पुरं-
दरो । संनुडो । संवरो ॥ असंयुक्तस्येत्येव । अङ्को । वग्गो । अच्चो । वज्जं । धुचो । उहामो । विण्णो । कज्जं । सव्वं ॥ कचित्संयुक्तस्यापि । नक्तंचरः नकंचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोरो । जारो । तरू । दवो । पावं । वण्णो । यकारस्य तु जत्वम् आदौ वक्ष्यते । समासे

तु वाक्यविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदत्वमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथादर्शनमु-
भयमपि भवति । सुहकरो सुहयरो । भागमिओ आयमिओ । जलचरो
जलयरो । बहुतरो बहुअरो । सुइदो । सुहओ । इत्यादि ॥ कचिदादेरपि ।
स पुन । स उण ॥ स च । सो अ । चिइ । इन्ध ॥ कचिच्चस्य जं ।
पिशाची । पिशाजी ॥ एकत्वम् । एगत् ॥ एक । एगो ॥ अमुक ।
अमुगो ॥ असुक । असुगो ॥ श्रावक । सावगो । आकार । आगारो ॥
तीर्थकर । तित्थगरो ॥ आकर्ष । आगरिसो ॥ लोगस्सुज्जोअगरा । इत्यादिषु
तु 'व्यत्ययश्च' (८-४-४४७) इत्येव क्त्वं गत्वम् ॥ आर्षे अन्यदपि
दृश्यते । आकुञ्चन । आउण्टण । अत्र चस्य टत्वम् ॥ १७७ ॥

यमुना-चाण्डा-कामुकातिमुक्तके मोनुनासिकश्च ॥ ८।१।१७८ ॥

एषु मस्य लृग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको भवति ॥
जँउणा । चाँउण्डा । कौँउओ । अणित्तय ॥ कचिन्न भवति । अडमुन्तय ।
अइमुत्तय ॥ १७८ ॥

नारणात्यः ॥ ८।१।१७९ ॥

अवर्णात्परस्यानादे पस्य लृग् न भवति ॥ सवहो । सावो ॥ अनादे-
रित्येव । परउट्टो ॥ १७९ ॥

अरणो यश्चुतिः ॥ ८।१।१८० ॥

कगचजेत्यादिना लुकि सति शेष अवर्ण अवर्णात्परो लघुप्रयत्नतर-
यकारश्चुतिर्भवति ॥ तित्थयरो । सयढ । नयर । मयङ्को । कयग्गहो ।
काय-मणी । रयथ । पथावई । रसायल । पायाल । मयणो । गया ।
नयण । दयालू । लायण्ण ॥ अवर्ण इति किम् । सउणो । पउणो । पउर ।
राईव । निहओ । निनओ । वाऊ । कई । अवर्णादित्येव ॥ लोअस्स ।
देअरो ॥ कचिद् भवति । पियर ॥ १८० ॥

कुञ्ज-कर्पर-कीले कः खोपुप्पे ॥ ८ । १ । १८१ ॥

एषु कस्य खो भवति पुप्प चेत् कुञ्जाभिधेय न भवति ॥ खुज्जो ।

खप्पर । खीलओ ॥ अपुप्य इति किम् । बधेउ कुञ्जय-पगूण । आपंन्य-
त्रापि । कासित । रासिअ । कसित । गसिअ ॥ १८१ ॥

मरकत-भदकले गः कन्दुके त्वादेः ॥ ८।१।१८२ ॥

अनयो कस्य गो भवति कन्दुके त्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगाय । मयगलो ।
गेन्दुअ ॥ १८२ ॥

किराते चः ॥ ८।१।१८३ ॥

किराते कस्य चो भवति ॥ चिलाओ ॥ पुलिन्द एवाय विधि । काम-
रूपिणि तु नेयते । नमिमो हर-किरातं ॥ १८३ ॥

शीकरे भ-हो वा ॥ ८।१।१८४ ॥

शीकरे कस्य भहो वा भवत ॥ सीभरो सीहरो । पक्षे । सीअरो ॥
॥ १८४ ॥

चन्द्रिकाया मः ॥ ८।१।१८५ ॥

चन्द्रिकाशब्दे कस्य मो भवति ॥ चन्द्रिमा ॥ १८५ ॥

निकप-स्फटिक-चिकुरे हः ॥ ८।१।१८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निहसो । फलिहो । चिदुरो । चिदुरशब्दः
सस्कृतेपि इति दुर्ग ॥ १८६ ॥

ख-घ थ ध-भाम् ॥ ८।१।१८७ ॥

स्वरात्तरेषामसंयुक्तानामनादिभूताना ख घ थ ध भ इत्येतेषा वर्णाना
प्रायो हो भवति ॥ ख । साहा । मुह मेहला । लिहइ ॥ घ । मेहो ।
अहण । माहो । लाहइ ॥ थ । नाहो । आवसेहो । मिहुण । कहइ ॥
ध । साहू । वाहो । बहिरो । बाहइ । इन्द-इणू ॥ भ । सहा । सहावो ।
न्ह । थणहरो । सोहइ ॥ स्वरादित्येव । सखो । सरो । कथा । बधो ।
खमो ॥ असयुक्तस्थेत्येव । अखइ । अग्वइ । कथर । सिद्धओ ।
बन्धइ । लब्धइ ॥ अनादेरित्येव । गज्जने खे मेहा ॥ गच्छइ घणो ॥
प्राय इत्येव । सरिसवखलो । पलद-णो । अधिरो । जिण-धम्भो ।
पण्टु मओ ॥ नभ ॥ १८७ ॥

पृथक्कि धो वा ॥ ८।१।१८८ ॥

पृथक्शब्दे थस्य धो वा भवति ॥ पिधं पुधं । पिह पुहं ॥ १८८ ॥

शृह्ले खः कः ॥ ८।१।१८९ ॥

शृह्ले खस्य को भवति ॥ सङ्कलं ॥ १८९ ॥

पुत्राग-भागिन्योर्गो मः ॥ ८।१।१९० ॥

अनयोर्गस्य मो भवति ॥ पुत्रामाङ् वसन्ते । भाभिणी ॥ १९० ॥

छागे लः ॥ ८।१।१९१ ॥

छागे गस्य लो भवति ॥ छान्ने । छाली ॥ १९१ ॥

ऊत्वे दुर्भग-सुभगे वः ॥ ८।१।१९२ ॥

अनयोरूत्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ ऊच इति किम् ।
दुहवो । मुहवो ॥ १९२ ॥

रुचित-पिशाचयोश्चः स-ह्यौ वा ॥ ८।१।१९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासख्य स ह्य इत्यादेशौ वा भवत ॥ खसिओ खइओ ।
पिसलो पिसाओ ॥ १९३ ॥

जटिले जो झो वा ॥ ८।१।१९४ ॥

जटिले जस्य जो वा भवति ॥ झडिलो जडिलो ॥ १९४ ॥

टो ङः ॥ ८।१।१९५ ॥

स्वरात्परस्पासंयुक्तानादेष्टस्य टो भवति ॥ नटो । मटो घटो ॥
घटइ ॥ स्वरादित्येव । घंटा ॥ असयुक्तस्तेष्वेव । खट्टा । अनदेरित्येव ।
टको ॥ काचिन्न भवति । अटति । अटइ ॥ १९५ ॥

सटा-शकट-कैटभे ढः ॥ ८ । १ । १९६ ॥

एषु टस्य ढो भवति ॥ सढा । सयढो । केढवो ॥ १९६ ॥

स्फटिके लः ॥ ८ । १ । १९७ ॥

स्फटिके टस्य लो भवति ॥ फलिहो ॥ १९७ ॥

चपेटा-पाटी वा ॥ ८ । १ । १९८ ॥

चपेटाशब्दे प्यन्ते च पटिधातौ टस्य लो वा भवति ॥ चविला चविढा ।
फालेइ फाडेइ ॥ १९८ ॥

टो ढः ॥ ८ । १ । १९९ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । कमढो । कुढारो । पढइ ॥ स्वरादित्येव । वेकुंठो ॥ असंयुक्तस्येत्येव । चिट्टइ ॥ अनादेरित्येव । हिअण् ठाः ॥ १९९ ॥

अङ्कोठे छः ॥ ८ । १ । २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोलतेल-तुप्यं ॥ २०० ॥

पिठरे हो वा रश्च डः ॥ ८ । १ । २०१ ॥

पिठरे ठस्य हो वा भवति तत्सन्निधौ च रस्य ङो भवति ॥ पिहङो पिढरो ॥ २०१ ॥

डो लः ॥ ८ । १ । २०२ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेर्दस्य प्रायो लो भवति ॥ वडवामुखम् । वलया-मुहं ॥ गल्लो । तल्लं । कीलइ ॥ स्वरादित्येव । मोंडं । कोंडं ॥ असंयुक्तस्येत्येव । खमो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्भो ॥ प्रायोमहणात् कंचिद् विकल्पः । वलिसं वडिसं । दालिमं दाडिमं । गुलो गुडो । णाली णाडी । णलं णडं । आमेलो आवेडो ॥ कचिन्न भवत्येव । निविड । गउडो । पीडिअं । नीडं । उडू । तडी ॥ २०२ ॥

वेणौ णो वा ॥ ८ । १ । २०३ ॥

वेणौ णस्य लो वा भवति ॥ वेरू वेणू ॥ २०३ ॥

तुच्छे तश्च-छौ वा ॥ ८ । १ । २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ चुच्छं छुच्छं । तुच्छं ॥ २०४ ॥

तगर-त्रसर-तूवरे टः ॥ ८ । १ । २०५ ॥

एषु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥ २०५ ॥

प्रत्यादाँ डः ॥ ८ । १ । २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य ङो भवति ॥ पटिवन्नं । पडिहासो । पडिहारो । पाडि-पफ्द्री । पाटिसारो । पाटिनिअत्तं । पडिना । पडिवथा । पडंसुआ । पडि-

करइ । पहुडि । पाहुडं । वावडो । पटाया । बहेडओ । हरडई । मडयं ॥
 आपं । दुष्कृतम् । दुक्कडं ॥ सुकृतम् । सुकडं ॥ आहृतम् । आहडं ॥
 अवहृतम् । अवहडं । इत्यादि ॥ प्राय इत्येव । प्रतिसेमयम् । पईसमयं ।
 प्रतीपम् । पईवं ॥ सप्रति । संपइ ॥ प्रतिष्ठानम् । पइठ्ठाणं ॥ प्रतिष्ठा ।
 पइठ्ठा ॥ प्रतिज्ञा । पइष्णा ॥ प्रति । प्रभृति । प्रामृत । व्यापृत । पताका ।
 विभीतक । हरीतकी । मृतक । इत्यादि ॥ २०६ ॥

इत्वे वेतसे ॥ ८ । १ । २०७ ॥

वेतसे तस्य डो भवति इत्वे सति ॥ वेडिसो ॥ इत्व इति किम् ।
 वेअसो ॥ 'इः स्यमाशौ' (८-१-४६) इति इकारो न भवति इत्व इति
 व्यावृत्तबलात् ॥ २०७ ॥

गर्भितातिमुक्तके णः ॥ ८ । १ । २०८ ॥

अनयोस्तस्य णो भवति ॥ गर्भिणो । अणिउँतयं ॥ क्वचिन्न भवत्यपि ।
 अइमुत्तयं ॥ कथम् एरावणो । ऐरावणशब्दस्य । एरावओ इति तु ऐरा-
 वतस्य ॥ २०८ ॥

रुदिते दिना ष्णः ॥ ८ । १ । २०९ ॥

रुदिते दिना सह तस्य द्विरुक्तो णो भवति ॥ रुर्णं ॥ अत्र केचिद्
 ऋत्वादिषु द इत्यारब्धवन्तः । स तु शौरसेनीमागधीविषय एव दृश्यते
 इति नोच्यते । प्राकृते हि । ऋतुः । रिऊ । उऊ ॥ रजतम् । रययं ॥
 एतद् । एअं ॥ गतः । गओ ॥ आगतः । आगओ ॥ साप्रतम् । संपयं ॥
 यतः । जओ ॥ ततः । तओ ॥ कृतम् । कर ॥ हतम् । हयं ॥ हताशः ।
 ह्यासो ॥ श्रुतः । सुओ ॥ आहृतिः । आकिई ॥ निर्वृतः । निव्वुओ ॥
 तातः । ताओ ॥ कतरः । कयरो । द्वितीयः । दुइओ । इत्यादयः प्रयोगा
 भवन्ति । न पुनः उदू रयदमित्यादि ॥ क्वचिन् भावेपि 'व्यत्ययश्च'
 (८-४-४४७) इत्ये सिद्धम् ॥ दिही इत्येतदर्थं तु 'धृतेर्दिहिः'
 (२-१३१) इति वक्ष्यामः ॥ २०९ ॥

सप्ततौ रः ॥ ८ । १ । २१० ॥

सप्ततौ तस्य रो भवति ॥ सचरी ॥ २१० ॥

अतमी-सातनाहने लः ॥ ८ । १ । २११ ॥

अनयोस्तस्य लो भवति ॥ अरसी । सालाहणो । सालवाहणो ।

सालाहणी भासा ॥ २११ ॥

पलिते वा ॥ ८ । १ । २१२ ॥

पलिते तस्य लो वा भवति ॥ पलिल । पलिअ ॥ २१२ ॥

पीते वो ले वा ॥ ८ । १ । २१३ ॥

पीते तस्य वो वा भवति स्वार्थलकारे परे ॥ पीवल । पीअल ॥ ल

इति किम् । पीअ ॥ २१३ ॥

वितस्ति-वसति-भरत-कातर-मातुलिङ्गे ह ॥ ८ । १ । २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहत्थी । वसही ॥ बहुलाधिकारात् क्वचित्

भवति । वसई । मरहो । काहलो । मातुलिङ्ग । मातुलुङ्गशब्दस्य तु मातुलुङ्ग

॥ २१४ ॥

मेथि-शिथिर-शिथिल-प्रथमे थस्य ङः ॥ ८ । १ । २१५ ॥

एषु थस्य ङो भवति । हापवाद ॥ मेढी । सिदिलो । सिदिलो ।

पढमो ॥ २१५ ॥

निशीथ-शुथिव्योर्ना ॥ ८ । १ । २१६ ॥

अनयोस्थम्य ङो वा भवति ॥ निसीढो । निसीहो । पुढवी । पुहवी

॥ २१६ ॥

दशन-दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्म-दर्भ-कदन-दोहदे

दो वा ङः ॥ ८ । १ । २१७ ॥

एषु दस्य ङो वा भवति ॥ डसण दसण । डट्टो दट्टो । डट्टो दट्टो । डोला

दोला । डण्डो दण्डो । डरो दरो । डहो दाहो । डम्मो दम्मो ।

दम्भो दम्भो । कडण कयण । डोहलो दोहलो ॥ दरशब्दस्य च भयार्थ-

वृत्तेरेव भवति । अन्यत्र दर-दलिअ ॥ २१७ ॥

दंश-इहोः ८।१।२१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य ङो भवति ॥ डसइ । डहइ ॥ २१८ ॥

संख्या-गद्गदे रः ॥ ८।१।२१९ ॥

सख्यावाचिनि गद्गदशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरह । बारह ।
तेरह । गगार ॥ अनादेरित्येव । ते दस ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ चउइह
॥ २१९ ॥

कदल्यामद्गुमे ॥ ८।१।२२० ॥

कदलीशब्दे अद्गुमवाचिनि दस्य रो भवति ॥ करली ॥ अद्गुम इति
किम् । कयली । केली ॥ २२० ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ ८।१।२२१ ॥

प्रपूर्वे दीप्यतौ धातौ दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पलीवेइ । पलित ।
दोहलो ॥ २२१ ॥

कदम्बे वा ॥ ८।१।२२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो कयम्बो ॥ २२२ ॥

दीपौ धो वा ॥ ८।१।२२३ ॥

दीप्यतौ दस्य धो वा भवति ॥ धिप्पइ । दिप्पइ ॥ २२३ ॥

कदर्थिते वः ॥ ८।१।२२४ ॥

कदर्थिते दस्य वो भवति ॥ क्वट्टिओ ॥ २२४ ॥

ककुदे हः ॥ ८।१।२२५ ॥

ककुदे दस्य हो भवति ॥ कउह ॥ २२५ ॥

निषधे धो ङः ॥ ८।१।२२६ ॥

निषधे धस्य ङो भवति ॥ निसढो ॥ २२६ ॥

औषधे ॥ ८।१।२२७ ॥

औषधे धस्य ङो वा भवति । ओसढ । ओसह ॥ २२७ ॥

नो णः ॥ ८।१।२२८ ॥

म्बरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्नस्य णो भवति ॥ कण । मयणो । वयण ।

नयणं । माण्ड । आर्षे । आरनालं । अनिलो । अनलो । इत्या-
द्यपि ॥ २२८ ॥

वादी ॥ ८ । १ । २२९ ॥

असंयुक्तस्यादौ वर्तमानस्य नस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णई
नई । णेइ नेइ ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ न्यायः । नाओ ॥ २२९ ॥

निम्ब-नाषिते ल-ण्हं वा ॥ ८ । १ । २३० ॥

अनयोर्नस्य ल ण्ह इत्येतौ वा भवतः ॥ लिम्बो निम्बो । ण्हाविओ
नाविओ ॥ २३० ॥

पो वः ॥ ८ । १ । २३१ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्थानादेः पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो । सावो ।
उवसगो । पडवो । कासवो । पाव । उवमा । कविलं । कुणघं । कलावो ।
कवालं । महि-वालौ । गो-वइ । तवइ ॥ स्वरादित्येव । कम्पइ ॥ अ-
संयुक्तस्येत्येव । अप्पमत्तो ॥ अनादेःस्त्येव । सुहेण पढइ ॥ प्राय इत्येव । कई ।
रिऊ ॥ एतेन पकारस्य भ्रातयोर्लोपवकारयोर्बन्धिन् कृते श्रुतिमुखमुत्पद्यते
स तत्र कार्यः ॥ २३१ ॥

पाटि-परुय-परिघ-परिखा-पनस-पारिभद्रे फः ॥ ८ । १ । २३२ ॥
प्यन्ते पटिघातौ परुयादिषु च पस्य फो भवति ॥ फालेइ फाडेइ ।
फरुसो । फलिहो । फलिहा । फणसो । फालिहदो ॥ २३२ ॥

प्रभूते व ॥ ८ । १ । २३३ ॥

प्रभूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्तं ॥ २३३ ॥

नीपापीडे मो वा ॥ ८ । १ । २३४ ॥

अनयोः पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आवेडो ॥ २३४ ॥

पापर्द्धी रः ॥ ८ । १ । २३५ ॥

पापर्द्धावपदादौ पकारस्य रो भवति ॥ पारर्द्धो ॥ २३५ ॥

फो म-हौ ॥ ८ । १ । २३६ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्थानादेः फस्य भहौ मयतः । कचिद् मः । रेफः । रेभो

शिमा । सिमा ॥ कचितु ह । मुत्ताहल ॥ क्वचिदुभावपि । समल सहल ।
सेमालिआ सेहालिआ । समरी सहरी । गुमइ गुहइ ॥ स्वरादित्येव । गुंफइ ॥
असयुक्तस्येत्येव । पुप्फ ॥ अनादेरित्येव । चिट्ठइ फणी ॥ प्राय इत्येव ।
कसण-फणी ॥ २३६ ॥

वो व ॥ ८ । १ । २३७ ॥

म्वरात्परस्थासयुक्तम्यानादेर्बस्य वो भवति ॥ अलावू । अलावू ।
अलाऊ ॥ शबल । सवलो ॥ २३७ ॥

विसिन्यां म ॥ ८ । १ । २३८ ॥

विसिन्या वस्य भो भवति ॥ भिसिणी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशादिह न भवति ।
विस-नन्तु-पेलवाण ॥ २३८ ॥

कवन्धे म-यौ ॥ ८ । १ । २३९ ॥

कवन्धे वस्य मयौ भवत ॥ कमन्धो कयन्धो ॥ २३९ ॥

कैटमे भो वः ॥ ८ । १ । २४० ॥

कैटमे मस्य वो भवति ॥ केढवो ॥ २४० ॥

विषमे मो ढो वा ॥ ८ । १ । २४१ ॥

विषमे मस्य ढो वा भवति ॥ विसढो । विसमो ॥ २४१ ॥

मन्मथे वः ॥ ८ । १ । २४२ ॥

मन्मथे मस्य वो भवति ॥ वम्महो ॥ २४२ ॥

वामिमन्यौ ॥ ८ । १ । २४३ ॥

अभिमन्युशब्दे मो वो वा भवति ॥ अहिवन्तू अहिमन्तू ॥ २४३ ॥

भ्रमरे सो वा ॥ ८ । १ । २४४ ॥

भ्रमरे मस्य सो वा भवति ॥ भसलो भमरो ॥ २४४ ॥

आदेर्यो जः ॥ ८ । १ । २४५ ॥

पदादेर्यस्य जो भवति ॥ जसो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति किम् ।
अपमो । विणओ ॥ बहुव्याधिकारात् सोपसर्गम्यानादेरपि । सजमो ।

संजोगो । अवजसो ॥ कचिन्न भवति । पओओ ॥ आर्ये लोपोऽपि । यथा-
स्यातम् । अहक्खायं ॥ यथाजातम् । अहाजायं ॥ २४५ ॥

युष्मदर्थपरं तः ॥ ८ । १ । २४६ ॥

युष्मच्छब्दार्थपरं यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थपर
इति किम् । जुम्हदम्ह-परणं ॥ २४६ ॥

यष्ट्यां लः ॥ ८ । १ । २४७ ॥

यष्ट्यां यस्य लो भवति ॥ लष्टी । वेगु-लष्टी । उच्छु-लष्टी । महु-
लष्टी ॥ २४७ ॥

चोत्तरीयानीय-तीय-कृद्ये ज्ञः ॥ ८ । १ । २४८ ॥

उत्तरीयशब्दे अनीयतीयकृद्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो जो वा भवति ॥
उत्तरिज्जं उत्तरीअं ॥ अनीय । करणिज्जं करणीअं । विम्हयणिज्जं विम्ह-
यणीअं । जवाणिज्जं जवणीअं ॥ तीय । विइज्जो वीओ ॥ कृद्य । पेज्जा
पेआ ॥ २४८ ॥

छायायां होकान्तौ वा ॥ ८ । १ । २४९ ॥

अफान्तौ वर्तमाने छायाशब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्स छाही
वच्छस्स छाया । आतपाभावः । सच्छाहं सच्छायं ॥ अकान्ताविति किम् ॥
मुह-छाया । कान्तिरित्यर्थः ॥ २४९ ॥

डाह-वौ कतिपये ॥ ८ । १ । २५० ॥

कतिपये यस्य डाह व इत्पेतौ पर्यायेण भवतः ॥ कइवाहं । कइ-
अवं ॥ २५० ॥

किरि-भेरे रो डः ॥ ८ । १ । २५१ ॥

अनयो रस्य डो भवति ॥ किडी । भेडो ॥ २५१ ॥

पर्याणे डा वा ॥ ८ । १ । २५२ ॥

पर्याणे रस्य डा इत्यादेशो वा भवति ॥ पडायाणं पड्याणं ॥ २५२ ॥

करवीरे णः ॥ ८ । १ । २५३ ॥

करवीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥ २५३ ॥

हरिद्रादौ लः ॥ ८।२।२५४ ॥ *

हरिद्रादिषु शब्देषु असंपुक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिद्दी । दलिद्दाइ । दलिद्दो । दालिद्दं । हलिद्दो । जहुट्टिलो । सिढिलो । मुहलो । चलणो । वसुणो । कसुणो । इङ्गालो । सकालो । सोमालो । चिलाओ । फलिहा । फलिहो । फालिहदो । काहलो । लुको । अवद्दालं । भसलो । जढलं । बढलो । निट्टुलो ॥ बहुलाधिकाराच्चरणशब्दस्य पादार्थवृत्तेरेव । अन्यत्र चरण-करणं ॥ भ्रमरे ससंनियोगे एव । अन्यत्र भ्रमरो ॥ तथा । जढरं । बढरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा । दरिद्राति । दरिद्र । दारिद्र्य । हरिद्र । युधिष्ठिर । शिथिर । मुखर । चरण । वरुण । करुण । अङ्गार । सत्कार । सकुमार । किरात । परिखा । परिष । पारिमद्र । कातर । स्मण । अपद्दार । भ्रमर । जठर । बठर । निष्ठुर । इत्यादि ॥ आर्षे दुवाल-सङ्गे इत्याद्यपि ॥ २५४ ॥

स्थूले लो रः ॥ ८।१।२५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ थोरं ॥ कथं थूलभदो । स्थूरस्य हरिद्रादिलत्वे भावेष्यति ॥ २५५ ॥

लाहल-लाङ्गल-लाङ्गूले वादर्णः ॥ ८।१।२५६ ॥

एषु आदेर्लस्य णो वा भवति ॥ णाहलो । लाहलो । णङ्गलं । लङ्गलं । णङ्गूलं । लङ्गूलं ॥ २५६ ॥

ललाटे च ॥ ८।१।२५७ ॥

ललाटे च आदेर्लस्य णो भवति ॥ चकार आदेरनुवृत्त्यर्थः ॥ णिडालं । णडालं ॥ २५७ ॥

शबरे वो मः ॥ ८।१।२५८ ॥

शबरे वस्य मो भवति ॥ समरो ॥ २५८ ॥

स्वम-नीव्योर्वा ॥ ८।१।२५९ ॥

अनायोर्वस्य मो वा भवति ॥ सिमिणो । सिविणो । नीर्मा नी-वी ॥ २५९ ॥

श-पोः सः ॥ ८।१।२६० ॥

शकारयकारयोः सो भवति ॥ श।सदो । कुसो । निसंसो । वंसो । सामा । मुद्धं । दस । सोहद्दु । विसइ ॥ प । सण्डो । निहसो । कसाओ । घोसइ ॥ उभयोरपि । सेसो । विसेसो ॥ २६० ॥

स्तुपायां ष्हो न वा ॥ ८।१।२६१ ॥

स्तुपाशब्दे पस्य ष्हः णकाराक्रान्तो हो वा भवति ॥ सुण्हा सुसा ॥ २६१ ॥

दश-पापाणे हः ॥ ८।१।२६२ ॥

दशन्शब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शनं हो वा भवति ॥ दहमुहो दस-मुहो । दहबलो दस-बलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस । एआरह वारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥ २६२ ॥

दिवसे सः ॥ ८।१।२६३ ॥

दिवसे सस्य हो वा भवति ॥ दिवहो । दिवसो ॥ २६३ ॥

हो षोऽनुस्वारात् ॥ ८।१।२६४ ॥

अनुस्वरात्परस्य हस्य षो वा भवति ॥ सिंघो । सीहो ॥ संधारो । संहारो । कचिदननुस्वारादपि । दाहः । दाघो ॥ २६४ ॥

पद्-शमी-शाव-सुधा-सप्तपर्णेश्चः ॥ ८।१।२६५ ॥

एषु आदेर्घणस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छंमुहो । छमी । छाघो । छुवो । छुहा । छत्तिवण्णो ॥ २६५ ॥

शिरायां वा ॥ ८।१।२६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा शिरा ॥ २६६ ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ ८।१।२६७ ॥

एषु सस्वरजकारस्य लुग् वा भवति ॥ भाणं । भायणं । दणु-वहो । दणुअ-वहो । रा-उलं । राय-उलं ॥ २६७ ॥

व्याकरण-प्राकारागते कगोः ॥ ८।१।२६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारणं वायरणं । पारो पायारो ॥ आओ आगओ ॥ २६८ ॥

किसलय-कालायस-हृदये यः ॥ ८।१।२६९ ॥

एषु सस्वरयकारस्य लुग् वा भवति ॥ किसल किसलय । कालास । कालासय । महणव-समा सहिआ । जाला ते सहिअएहिं धेप्पन्ति । निसमणुप्पिअ-हिअस्स हिअय ॥ २६९ ॥

दुर्गादेव्युदुम्बर-शादपतन-शादपीठेन्तर्दः ॥ ८।१।२७० ॥

एषु सस्वरस्य दकारस्य अन्तर्मध्ये वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ दुग्गा-वी । दुग्गा एवी । उम्बरो उउम्बरो । पा वडण पाय-उडण । पा-वीढ ॥ पाय-वीढ ॥ अन्तरिति किम् । दुर्गादेव्यामादौ मा भूत् ॥ २७० ॥

यावत्ताप्रजीवितावर्तमानावट-प्रावारक-देवकुलैः प्रमेवे व ॥ ८।१।२७१ ॥

यावदादिषु सस्वरवकारस्यान्तर्वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ जा जाव । ता ताव । जीअ जीविअ । अत्तमाणो आवत्तमाणो । अडो अवडो । पारओ पावरओ । दे-उल देव उल । एमेव एवमेव ॥ अन्तरित्येव । एव-मेवेन्त्यस्य न भवति ॥ २७१ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञशब्दा-

नुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथम पाद ॥

यद् दोर्मण्डलकुण्डलीकृतधनुर्दण्डेन सिद्धाधिप

क्रीत वैरिकुलात् त्वया किञ्च दलकुन्तावदात् यश ।

भ्रान्त्वा त्रीणि जगन्ति खेदविवश तन्मालवीना व्यधा

दापाण्डौ स्तनमण्डले च धवले गण्डस्थले च स्थितिम् ॥ १ ॥

५ अहं

संयुक्तस्य ॥ ८।२।१ ॥

अधिकारोय “ज्यायामीत्” (८-२-११५) इति यावन् । यदित उर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्संयुक्तस्येति वेदितव्यम् ॥ १ ॥

शक्त-मुक्त-दष्ट-रुग्ण-मृदुत्ये को वा ॥ ८।२।२ ॥

एषु संयुक्तस्य को वा भवति ॥ सको सत्तो । मुको मुत्तो । ढको दट्टो । लुको लुगो । माउक माउत्तण ॥ २ ॥

क्ष र क्वचित्तु छ-झौ ॥ ८।२।३ ॥

क्षस्य खो भवति । । क्वचित्तु छज्ञावपि ॥ खओ । लक्खण । क्वचित्तु छज्ञावपि । खीण । छीण । शीण । जिज्जइ ॥ ३ ॥

ष्क-स्कयोर्नाम्नि ॥ ८।२।४ ॥

अनयोर्नाम्नि सजाया खो भवति ॥ ष्क । पोक्खर । पोक्खरिणी । निक्ख ॥ स्क । खन्वो । खन्धावारो । अवक्खन्दो ॥ नाम्नीति किम् । दुक्कर । निक्कम्प । निक्कओ । नमोक्कारो । सक्रय । सकारो । तक्करो ॥ ४ ॥

शुष्क-स्कन्दे वा ॥ ८।२।५ ॥

अनयो ष्कस्कयो खो वा भवति ॥ सुक्ख सुक्क । खन्दो कन्दो ॥ ५ ॥

क्ष्वेटकादी ॥ ८।२।६ ॥

क्ष्वेटकादिषु संयुक्तस्य खो भवति ॥ खेडओ । क्ष्वेटकशब्दो विपर्याय ॥ क्ष्वोटक । खोडओ ॥ स्फोटक । खोडओ ॥ स्फेटक । खेडओ ॥ स्फेटिक । खेडिओ ॥ ६ ॥

स्थाणानहरे ॥ ८।२।७ ॥

स्थाणौ संयुक्तस्य खो भवति हरश्चेद् वाच्यो न भवति ॥ खाणू ॥ अहर इति किम् । थाणुणो रेहा ॥ ७ ॥

स्तम्भे स्तो वा ॥ ८।२।८ ॥

स्तम्भशब्दे स्तस्य खो वा भवति ॥ म्भो । थम्भो । फाष्ठादि-मय ॥ ८ ॥

थ-ठावस्पन्दे ॥ ८।२।९ ॥

स्पन्दाभाववृत्तौ स्तम्भे स्तस्य यत्रौ भवतः ॥ थम्भो । ठम्भो । स्तम्भ-
ते । थम्भिञ्जइ । ठम्भिञ्जइ ॥ ९ ॥

रक्ते गो वा ॥ ८ । २ । १० ॥

रक्तशब्दे संयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रगो रत्तो ॥ १० ॥

शुल्के ज्ञो वा ॥ ८।२।११ ॥

शुल्कशब्दे संयुक्तस्य ज्ञो वा भवति ॥ सुङ्गं सुक्कं ॥ ११ ॥

कृत्ति-चत्वरे चः ॥ ८।२।१२ ॥

अनयोः संयुक्तस्य चो भवति ॥ किञ्ची । चच्चरं ॥ १२ ॥

त्योर्वैत्ये ॥ ८।२।१३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सच्चं पच्चओ ॥ अचैत्य इति किम् ।
चइत्तं ॥ १३ ॥

प्रत्यूपे पश्च हो वा ॥ ८।२ । १४ ॥

प्रत्यूपे त्यस्य चो भवति तत्संनियोगे च पस्य हो वा भवति ॥ पच्चूहो ।
पच्चूसो ॥ १४ ॥

त्व-ध्व-द्-घ्वां च-छ-ज-ज्ञाः क्वचित् ॥ ८ । २।१५ ॥

एषा यथासंख्यमेते क्वचित् भवन्ति ॥ मुक्त्वा । मोच्चा ॥ ज्ञात्वा ।
णच्चा ॥ श्रुत्वा । सोच्चा ॥ पृथ्वी । पिच्छो ॥ विद्वान् । विज्जं ॥ बुद्ध्वा ।
बुज्जा ॥

मोच्चा सयलं पिच्छिठ विज्जं बुज्जा अणण्य-ग्गामि ।

चइऊग तवं काउं सन्ती पतो सिवं परमं ॥ १५ ॥

वृश्चिके श्वेञ्चुर्वा ॥ ८ । २ । १६ ॥

वृश्चिके श्वेः सस्वस्य स्थाने ञ्चुरादेशो वा भवति । छापवादः ॥
विञ्चुओ विञ्चुओ । पक्षे । विञ्छिओ ॥ १६ ॥

छोक्ष्यादी ॥ ८।२।१७ ॥

अक्ष्यादिषु संयुक्तस्य छो भवति । खस्यापवादः ॥ अच्चिठ । उच्चू ।

लच्छी । कच्छो । छीअं । छीरं । सारिच्छो । वच्छो । मच्छिआ । छेवं ।
 छुहा । दच्छो । कुच्छी । वच्छं । छुण्णो । कच्छा । छारो । कुच्छेअयं ।
 छुरो । उच्छा । छयं । सारिच्छं ॥ अक्षि । इक्षु । लक्ष्मी । कक्ष । क्षुत ।
 क्षीर । सक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र । क्षुभ् । दक्ष । कुक्षि । वक्षस् ।
 क्षुण्ण । कक्षा । क्षार । कौक्षेयक । क्षुर । उक्षन् । क्षत । साक्षय ॥
 कचिन् स्थगितशब्देऽपि । छइअं ॥ आर्ये । इक्खू । खीरं । सारिक्ख-
 मित्याद्यपि दृश्यते ॥१७॥

क्षमायां कौ ॥ ८।२।१८ ॥

कौ पृथिव्या वर्तमाने क्षमाशब्दे संयुक्तस्य छो भवति । छमा पृथिवी ॥
 लाक्षणिकस्यापि क्षमादेशस्य भवति । क्षमा । छमा ॥ काविती किम् । रमा
 क्षान्ति ॥ १८ ॥

ऋक्षे वा ॥ ८।२।१९ ॥

ऋक्षशब्दे संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ रिच्छं । रिक्खं । रिच्छो ।
 रिक्खो ॥ कथं छूढं क्षितं । “वृक्ष-क्षिप्तयो रुक्ख-रूढौ” (८-२-१२७)
 इति भविष्यति ॥ १९ ॥

क्षण उत्सवे ॥ ८।२।२० ॥

क्षणशब्दे उत्सवाभिधानिनि संयुक्तस्य छो भवति ॥ छणो ॥ उत्सव
 इति । किम् । खणो ॥ २० ॥

ह्रस्वात् थ्य-श्च-त्स-प्सामनिदचले ॥ ८।२।२१ ॥

ह्रस्वात्परेषा थ्यश्चत्सप्सा छो भवति निश्चले तु न भवति ॥ थ्य । पच्छं ।
 पच्छा । मिच्छा ॥ थ्य । पच्छिमं । अच्छेरं । पच्छा ॥ त्स । उच्छाहो ।
 मच्छगे । मच्छरो । संवच्छलो । विइच्छइ ॥ प्स । लिच्छइ । जुगुच्छइ ।
 अच्छरा ॥ ह्रस्वादिति किम् । ऊमारिओ ॥ अनिश्चल इति किम् ।
 निच्चलो ॥ आर्ये तय्ये चोपि । तच्चं ॥२१॥

सामर्थ्यात्सुकोत्सवे वा ॥ ८।२।२२ ॥

एषु संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ सामच्छं सामर्थ्यं । उच्छुओ ऊप्पुओ ।
 उच्छवो ऊसवो ॥ २२ ॥

स्पृहायाम् ॥ ८।२।२३॥

स्पृहाशब्दे संयुक्तस्य छो भवति । फस्यापवादः ॥ छिहा ॥ बहुलाधिकारात्कचिदन्यदपि । निष्पिहो ॥ २३ ॥

द्य-घ्य-र्या जः ॥ ८ । २ । २४ ॥

एषां संयुक्तानां जो भवति ॥ द्य । मज्जं । अवज्जं । वेज्जो । जुई । जोओ ॥ घ्य । जज्जो । सेज्जा ॥ र्य । भज्जा । चौर्यसमत्वात् । भारिआ । कज्जं । वज्जं । पज्जाओ । पज्जत्तं । मज्जाया ॥ २४ ॥

अभिमन्यौ ज-ञ्जौ वा ॥ ८ । २ । २५ ॥

अभिमन्यौ संयुक्तस्य जो ञ्जश्च वा भवति ॥ अहिमज्जू । अहिमञ्जू । पक्षे । अहिमन्नु ॥ अभिग्रहणादिह न भवति मन्नु ॥ २५ ॥

साध्वसे-ध्व-ह्यां झः ॥ ८ । २ । २६ ॥

साध्वसे संयुक्तस्य ध्वब्ययोश्च शो भवति ॥ सज्झसं ॥ ध्य । वज्झए । क्षाणं । उवज्झाओ । सज्झाओ । सज्झ । विञ्झो ॥ ह्य । सज्झो । मज्झं । गुज्झ । णज्झइ ॥ २६ ॥

ध्वजे वा ॥ ८ । २ । २७ ॥

ध्वजशब्दे संयुक्तस्य शो वा भवति ॥ झओ धओ ॥ २७ ॥

इन्धौ झा ॥ ८ । २ । २८ ॥

इन्धौ धातौ संयुक्तस्य झा इत्यादेशो भवति । समिज्झाइ । विज्झाइ ॥ २८ ॥

वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन-कदर्थिते टः ॥ ८ । २ । २९ ॥

एषु संयुक्तस्य टो भवति ॥ वट्टो । पयट्टो । मट्टिआ । पट्टणं । कवट्टिओ ॥ २९ ॥

त्तस्याधूर्तादौ ॥ ८ । २ । ३० ॥

त्तस्य टो भवति धूर्तादीन् वर्जयित्वा ॥ केवट्टो । वट्टी । जट्टो । पयट्टइ ॥ वट्टुल । रायवट्टणं । नट्टई । संवट्टिअं ॥ अधूर्तादाविति किम् । धुत्तो । कित्ती । वत्ता । आवत्तण । निवत्तणं । पवत्तणं । संवत्तणं । आत्त-

त्तओ । निवत्तओ । निव्यत्तओ । पवत्तओ । संवत्तओ । वत्तिआ । वत्तिआ ।
 कत्तिओ । उक्त्तिओ । कत्तरी । मुत्ती । मुत्तो । मुहुत्तो ॥ बहुला-
 धिकाराद् वद्वा ॥ धूर्त्त । कीर्त्ति । वार्त्ता । आवर्त्तन । निवर्त्तन । प्रवर्त्तन ।
 संवर्त्तक । आवर्त्तक । निवर्त्तक । निर्वर्त्तक । प्रवर्त्तक । संवर्त्तका । वर्त्तिका ।
 वार्त्तिका । कार्त्तिक । उत्कर्त्तित । कर्त्तरी । मूर्त्ति । मूर्त्त । मुहूर्त्त । इत्यादि ॥३०॥

वृन्ते ष्टः ॥ ८।२।३१ ॥

वृन्ते संयुक्तस्य ष्टो भवति ॥ वेष्टं । तालवेष्टं ॥ ३१ ॥

ठोस्थि-विसंस्थुले ॥ ८।२।३२ ॥

अनयोः संयुक्तस्य ठो भवति ॥ अठ्ठी । विसंठुलं ॥ ३२ ॥

स्त्यानचतुर्थार्ये वा ॥ ८।२।३३ ॥

एषु संयुक्तस्य ठो वा भवति । ठीणं । थीणं । चउठो । चउत्थो ।
 अठ्ठो प्रयोजनम् । अत्थो धनम् ॥

ष्टस्यानुष्टेष्टासंदष्टे ॥ ८।२।३४ ॥

उष्टादिवर्जिते ष्टस्य ठो भवति ॥ लठ्ठी । मुठ्ठी । दिठ्ठी । सिठ्ठी । पुठ्ठो ।
 कठ्ठ । मुरठ्ठा । इठ्ठो । अणिठ्ठ ॥ अनुष्टेष्टासंदष्ट इति किम् । उष्टो । इष्टा-
 चुष्णं व । सदष्टो ॥ ३४ ॥

गर्ते ङः ॥ ८।२।३५ ॥

गर्तशब्दे संयुक्तस्य ङो भवति । टापवाद. ॥ गङ्गो । गङ्गा ॥ ३५ ॥

संमर्द्-वितर्दि-विच्छर्द्-च्छर्दि-कपर्द्-मर्दिते र्दस्य ॥ ८।२।३६ ॥

एषु र्दस्य डत्व भवति ॥ सम्मङ्गो । विअङ्गी । विच्छङ्गो । छङ्गइ ।
 छङ्गी । कवङ्गो । मङ्गिओ । सम्मङ्गिओ ॥ ३६ ॥

गर्दमे वा ॥ ८।२।३७ ॥

गर्दमे र्दस्य ङो वा भवति ॥ गङ्गहो । गद्गहो ॥ ३७ ॥

कन्दरिका-भिन्दिपाले ष्टः ॥ ८।२।३८ ॥

अनयोः संयुक्तस्य ष्टो भवति ॥ कण्डलिआ । मिण्डिवालो ॥ ३८ ॥

स्तब्धे ठ-ठौ ॥ ८।२।३९ ॥

स्तब्धे संयुक्तयोर्वथाक्रमं ठठौ भवत ॥ ठठौ ॥ ३९ ॥

दग्ध-विदग्ध-वृद्धि-वृद्धे ढः ॥ ८।२।४० ॥

एषु संयुक्तस्य ढो भवति ॥ ढड्डो । विअड्डो । वुड्डो । वुड्डो ॥ कचिन्न भवति । विद्ध-कइ-निरूविअं ॥ ४० ॥

श्रद्धर्द्धि-मूर्धाघन्ते वा ॥ ८।२।४१ ॥

एषु अन्ते वर्तमानस्य संयुक्तस्य ढो वा भवति ॥ सड्डा सद्धा । इड्डो रिद्धी । मुण्डा मुद्धा । अड्डं अद्धं ॥ ४१ ॥

झज्ञोर्णः ॥ ८।२।४२ ॥

अनयोर्णो भवति ॥ झ । निष्ण । पज्जुण्णो ॥ झ । णाणं । सण्णा । पण्णा । विण्णाणं ॥ ४२ ॥

पंचाशत्पंचदश-दत्ते ॥ ८।२।४३ ॥

एषु संयुक्तस्य णो भवति ॥ पण्णासा । पण्णरह । दिण्णं ॥ ४३ ॥

मन्यौ न्तो वा ॥ ८।२।४४ ॥

मन्युशब्दे संयुक्तस्य न्तो वा भवति ॥ मन्तू मन्तू ॥ ४४ ॥

स्तस्य थोसःस्त-स्तम्बे ॥ ८।२।४५ ॥

समस्तस्तम्बवर्जिते स्तस्य थो भवति ॥ हत्थो । थुई । थोत्तं । थोअं । पत्थरो । पसत्थो । अत्थि । सत्थि ॥ असमस्तस्तम्ब इति किम् । समत्तो तम्बो ॥ ४५ ॥

स्तवे ॥ ८।२।४६ ॥

स्तवशब्दे स्तस्य थो वा भवति ॥ थवो तवो ॥ ४६ ॥

पर्यस्ते थ-ठौ ॥ ८।२।४७ ॥

पर्यस्ते स्तस्य पर्यायेण थठौ भवत. ॥ पल्लथो पल्लठो ॥ ४७ ॥

वोत्साहे थो हश्च रः ॥ ८।२।४८ ॥

उत्साहशब्दे संयुक्तस्य थो वा भवति तत्सन्नियोगे च हस्य रः ॥ उत्थारो । उच्छाहो ॥ ४८ ॥

आश्लिष्टे ल-धौ ॥ ८।२।४९ ॥

आश्लिष्टे संयुक्तयोर्थथासंस्थं ल घ इत्येतौ भवतः ॥ आलिद्धो ॥ ४९ ॥

चिन्हे न्यो वा ॥ ८।२।५० ॥

चिन्हे संयुक्तस्य न्यो वा भवति । ण्हापवादः ॥ पक्षे सोपि ॥ चिन्धं
इन्धं चिन्हं ॥ ५० ॥

भस्मात्मनोः पो वा ॥ ८।२।५१ ॥

अनयोः संयुक्तस्य पो वा भवति ॥ भप्पो भस्तो । अप्या अप्याणो ।
पक्षे । अत्ता ॥ ५१ ॥

ङ्ग-क्मोः ॥ ८।२।५२ ॥

ङ्गमोः पो भवति ॥ कुङ्कुलम् । कुम्पलं । रुक्मिणी । रुष्मिणी ॥
कचित् च्योपि । रुच्ची रुष्यी ॥ ५२ ॥

प्य-स्पयोः फः ॥ ८।२।५३ ॥

प्यस्पयोः फो भवति ॥ पुष्पम् । पुष्फं ॥ शप्पम् । सप्फं ॥ निष्येपः ।
निष्फेसो ॥ निष्पावः । निष्फावो ॥ स्पन्दनम् । फन्दनं ॥ प्रतिस्पर्धिन् ।
पाडिष्फद्दी ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्पः । बृहष्फई बृहष्फई ॥
कचिन्न भवति । निष्पहो । णिष्पुंसणं । परोष्परम् ॥ ५३ ॥

मीप्से ष्मः ॥ ८।२।५४ ॥

मीप्से ष्मस्य फो भवति । मिष्फो ॥ ५४ ॥

श्लेष्मणि वा ॥ ८।२।५५ ॥

श्लेष्मशब्दे ष्मस्य फो वा भवति ॥ सेफो सिलिन्हो ॥ ५५ ॥

ताम्राग्ने म्वः ॥ ८।२।५६ ॥

अनयोः संयुक्तस्य मयुक्तो वो भवति ॥ तम्बं । अम्बं ॥ अम्बिर तम्बिर
इति देश्यौ ॥ ५६ ॥

हो मो वा ॥ ८।२।५७ ॥

हस्य मो वा भवति ॥ जिब्मा जीहा ॥ ५७ ॥

वा विह्वले वौ वश्च ॥ ८।२।५८ ॥

विह्वले हस्य भो वा भवति तत्सन्निभे च विशब्दे वस्य वा भो भवति ॥ विव्वलो विव्वलो विह्वलो ॥ ५८ ॥

घोर्घे ॥ ८।२।५९॥

अर्धशब्दे सयुक्तस्य भो वा भवति ॥ उब्भ उद्ध ॥ ५९ ॥

कश्मीरे म्भो वा ॥ ८।२।६० ॥

कश्मीरशब्दे सयुक्तस्य भो वा भवति ॥ कम्भारा कम्भारा ॥ ६० ॥

न्मो मः ॥ ८।२।६१ ॥

न्मस्य भो भवति । अधोलोपापवादः ॥ जम्भो । वम्भो । मम्भणं ॥ ६१ ॥

ग्मो वा ॥ ८।२।६२ ॥

ग्मस्य भो वा भवति ॥ युग्मम् । जुग्म जुग्म ॥ तिग्मम् । तिग्म तिग्मं ॥ ६२ ॥

ब्रह्मचर्य-तूर्य-सौन्दर्य-शौण्डीर्ये र्यो रः ॥ ८।२।६३ ॥

एषु र्यस्य रो भवति । जापवादः ॥ ब्रह्मचरे । चौर्यसमत्वाद् ब्रह्मचरिभ । तूर । सुन्देर । सोण्डीर ॥ ६३ ॥

धैर्ये वा ॥ ८।२।६४॥

धैर्ये र्यस्य रो वा भवति ॥ धीर धिज्ज । सूरौ सुज्जो इति तु सूरसूर्य-प्रकृतिभेदात् ॥ ६४ ॥

एतः पर्यस्ते ॥ ८।२।६५॥

पर्यन्ते एकारात्परस्य र्यस्य रो भवति ॥ पेरन्तो ॥ एत इति किम् । पज्जन्तो ॥ ६५ ॥

आश्चर्ये ॥ ८।२।६६॥

आश्चर्ये एत परस्य र्यस्य रो भवति ॥ अच्छेर ॥ एत इत्येव । अच्छरिभ ॥ ६६॥

अतो रिआर-रिज्ज-रीअं ॥८।२।६७॥

आश्चर्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिअ अर रिज्ज रीअ इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ अच्छरिअं अच्छअरं उच्छरिज्जं अच्छरीअं ॥ अत इति किम् । अच्छेरं ॥६७॥

पर्यस्त-पर्याण-सौकुमार्ये छः ॥ ८।२।६८ ॥

एषु र्यस्य छो भवति ॥ पर्यस्तं पल्लट्टं पल्लथं । पल्लाणं । सोअमल्लं ॥ पल्लङ्को इति च पल्यङ्कशब्दस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पल्लिअङ्को इत्यपि चौर्य-समत्वात् ॥ ६८ ॥

बृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ८।२।६९ ॥

अनयोः संयुक्तस्य सो वा भवति ॥ बहस्सई । बहप्फई । भयस्सई भयप्फई । वणस्सई वणप्फई ॥ ६९ ॥

बामे होश्रुणि ॥८।२।७०॥

वाप्यशब्दे संयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ बाहो नेत्रजलम् ॥ अश्रुणीति किम् ॥ बप्फो ऊप्फा ॥ ७० ॥

कार्पापणे ॥ ८ । २ । ७१ ॥

कार्पापणे संयुक्तस्य हो भवति ॥ काहावणो ॥ कथं कहावणो । 'ह्रस्वः संयोगे' (८-१-८४) इति पूर्वमेव ह्रस्वत्वे पश्चादादेशे । कार्पापणशब्दस्य वा भविष्यति ॥ ७१ ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥८।२।७२ ॥

एषु संयुक्तस्य हो वा भवति ॥ दुहं दुक्खं । पर-दुक्खे दुक्खिआ विरला । दाहिणो दक्खिणो । तूहं तित्थं ॥ ७२ ॥

कूम्माण्ड्यां प्पो लस्तु षडो वा ॥ ८।२।७३ ॥

कूम्माण्ड्यां प्पा इत्येतस्य हो भवति षड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥ कोहली कोहण्डी ॥ ७३ ॥

पक्ष्म-श्म-न्म-स्म-ञ्जां-म्हः ॥ ८ । २ । ७४ ॥

पक्ष्मशब्दसंबन्धिनः संयुक्तस्य श्मप्पस्मञ्जां च मकाराक्रान्तो हकार प्रा...४

आदेशो भवति ॥ पक्ष्मम् । पम्हाइं । पम्हल-लोअणा ॥ श्म । कुश्मानः
कुम्हाणो । कश्मीराः । कम्हारा ॥ प्म । ग्रीप्मः । गिम्हो । ऊप्मा ।
उम्हा ॥ स्म । अस्मादृशः । अम्हारिसो । विस्मयः । विम्हओ । ष ।
ब्रह्मा । बम्हा ॥ सुब्हाः । सुम्हा ॥ बम्हणो । बम्हचेरं ॥ कचित् म्भोपि
दृश्यते । बम्भणो । बम्भचेरं । सिम्भो । कचिन्न भवति । रश्मिः । रस्ती ।
स्मरः सरो ॥ ७४ ॥

सूक्ष्म-श्न-य-ल-ह-ङ्-क्षणां ण्हः ॥ ८ । २ । ७५ ॥

सूक्ष्मशब्दसंबन्धिनः संयुक्तस्य श्नष्णस्नहृक्षणां च णकाराक्रान्तो
हकार आदेशो भवति ॥ सुक्ष्मं । सण्हं ॥ श्न । पण्हो । सिण्हो ॥ ष्ण ।
विण्ह । जिण्ह । काहो । उप्हीसं ॥ स्न । जोण्हा । ण्हाओ । पण्हुओ ॥
ह । वण्ही । जण्हू ॥ ण । पुव्वण्हो । अवरण्हो ॥ क्ष्ण । सण्हं । तिण्ह ॥
विप्रकर्षे तु कृष्णकृस्नशब्दयोः कसणो । कसिणो ॥ ७५ ॥

हो ल्हः ॥ ८ । २ । ७६ ॥

हः स्थाने लकाराक्रान्तो हकारो भवति ॥ कल्हारं । पल्हाओ ॥ ७६ ॥
क-ग-ट-ड-ड-द-प-श-र-स-र-क-र-पामूर्ध्वं लुक् ॥ ८ । २ । ७७ ॥
एषां संयुक्तवर्णसंबन्धिनामूर्ध्वं स्थितानां लुग् भवति ॥ क । मुक् ।
सित्थं ॥ ग । दुक्कं । मुक्कं ॥ ट । पट्पदः । छप्पओ ॥ कट्फलम् ।
कप्फलं ॥ ड । खङ्गः । खग्गो ॥ पङ्गजः । सज्जो ॥ त । उप्पलं ।
उप्पाओ ॥ द । मद्गुः । मग्गु । मोग्गरो ॥ प । सुत्तो । गुत्तो ॥ श ।
छण्हं । निक्कळो । चुअइ ॥ ष । गोट्ठी । छट्ठो । निट्ठुरो ॥ स । खळिओ ।
नेहो । रक । दुक्खम् । दुक्खं ॥ रप । अंतःपातः । अंतप्पाओ ॥ ७७ ॥

अघो म-न-याम् ॥ ८ । २ । ७८ ॥

मनया संयुक्तस्याघो वर्तमानानां लुग् भवति ॥ म । जुगं । रस्ती ।
सरो । सेरं ॥ न । नग्गो । लग्गो ॥ य । सामा । बुक्कं । वाहो ॥ ७८ ॥

सर्वत्र ल-व-रामवन्द्रे ॥ ८ । २ । ७९ ॥

वन्द्रेशब्दादन्यत्र लवरा सर्वत्र संयुक्तस्योर्ध्वमघश्च स्थितानां लुग् भवति ॥

ऊर्ध्वं ॥ ल । उल्का । उका ॥ वल्कलम् । वकलं ॥ व । शब्दः । सहो ॥
 अब्दः । अहो ॥ लुब्धकः । लोद्धओ ॥ र । अर्कः । अको । अर्धर्गः ।
 वमो ॥ अघः । अक्ष्णम् । सण्ड ॥ विक्रवः । विक्रवो ॥ पकम् । पकं
 पिकं ॥ घ्वस्तः । घत्यो ॥ चक्रम् । चकं ॥ ग्रहः । गहो ॥ रात्रिः ।
 रती ॥ अत्र द्व इत्यादिसंयुक्तानामुभयप्रातौ यथादर्शनं लोपः ॥ कचिदू-
 र्ध्वम् । उद्विमः । उद्विमो ॥ द्विगुणः । वि-उणो ॥ द्वितीयः । वीओ ॥
 कल्मषम् । कम्मसं ॥ सर्वम् । सव्वं ॥ शुल्वम् । सुव्वं ॥ कचित्त्वधः ।
 काव्यम् । कव्वं ॥ कुल्या । कुला ॥ माल्यम् । मल्लं ॥ द्विप. । दिओ ॥
 द्विजातिः । दुआई ॥ कचित्पर्यायेण । द्वारम् । वारं । दारं ॥ उद्विम. ।
 उद्विमो । उद्विणो ॥ अवन्द्र इति किम् । वन्द्रं । संस्कृतसमोयं प्राकृत-
 शब्दः । अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥७९ ॥

द्रे रो न वा ॥ ८ । २ । ८० ॥

द्रशब्दे रेफस्य वा लृग् भवति ॥ चन्द्रो चन्द्रो । रुद्रो रुद्रो । भद्रं भद्रं ।
 समुद्रो समुद्रो ॥ ह्रदशब्दस्य स्थितिपरिवृत्तौ द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो
 दहो । केचिद् रलोपं नेच्छन्ति । द्रहशब्दमपि कश्चित् संस्कृतं मन्दते ॥
 वोद्रहादयस्तु तरुणपुरुषादिवाचका नित्यं रेफसंयुक्ता देश्या एव । सिक्खन्तु
 वोद्रहीओ । वोद्रह-द्रहम्मि षडिआ ॥ ८० ॥

घात्र्याम् ॥ ८ । २ । ८१ ॥

घात्रीशब्दे रस्य लृग् वा भवति ॥ घती । ह्रन्वात् प्रागेव रलोपे धाई ।
 पक्षे घारी ॥ ८१ ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८ । २ । ८२ ॥

तीक्ष्णशब्दे णस्य लृग् वा भवति ॥ तिक्खं । तिण्हं ॥ ८२ ॥

हो वः ॥ ८ । २ । ८३ ॥

शुः सम्बन्धिनो अस्य लृग् वा भवति । जाणं गाणं । सव्वज्जो सव्वण्णु ।
 अप्पज्जो अप्पण्णु । दइवज्जो दइवण्णु । इक्खिज्जो इक्खिअण्णु । मणोज्जं
 मणोण्णं । अहिज्जो अहिण्णु । पज्जा षण्णा । अज्जा आणा । संज्जा
 सण्णा ॥ कचिन्न भवति । विण्णाणं ॥ ८३ ॥

मध्याह्ने हः ॥ ८ । २ । ८४ ॥

मध्याह्ने हस्य लुग् वा भवति ॥ मज्जन्नो मज्जण्हो ॥ ८४ ॥

दशाहं ॥ ८ । २ । ८५ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दशाहं हस्य लुग् भवति ॥ दसारो ॥ ८५ ॥

आदेः श्मश्रु-श्मशाने ॥ ८।२।८६ ॥

अनयोरदिर्लुग् भवति ॥ मासू मसू मसू ॥ मसाणं । आपे श्मशान-
शब्दस्य सीआणं सुसाणमत्यपि भवति ॥ ८६ ॥

श्वो हरिश्चन्द्रे ॥ ८।२।८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे श्व इत्यस्य लुग् भवति ॥ हरिअन्दो ॥ ८७ ॥

रात्रौ वा ॥ ८।२।८८ ॥

रात्रिशब्दे सयुक्तस्य लुग् वा भवति ॥ राई रत्ती ॥ ८८ ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८।२।८९ ॥

पदम्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्थादेशस्य च द्वित्वं भवति ॥ शेष । कप्प-
तरू । मुत्त । दुद्ध । नग्गो । उक्का । अक्को । मुक्खो ॥ आदेश । डक्को ।
जक्खो । रग्गो । किक्की । रूप्पी ॥ क्वचित् भवति । कसिणो ॥ अनादा-
विति किम् । खलिअ । येरो । खम्भो ॥ द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न भवति
विञ्चुओ । मिण्डिवालो ॥ ८९ ॥

द्वितीयतुर्ययोरुपरि पूर्वः ॥ ८।२।९० ॥

द्वितीयतुर्ययोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वा भवतः ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथमश्चतुर्थ-
स्योपरि तृतीय इत्यर्थः ॥ शेष । वक्खाण । वग्घो । मुच्छा । निज्जरो ॥
कट्ट । तिस्थ । निद्धणो । गुप्फ । निब्भरो ॥ आदेश । जक्खो ॥ घस्य
नास्ति ॥ अच्छी । मज्ज । पट्ठी वुट्ठो । हत्थो । आलिद्धो । पुप्फ ।
मिब्भलो ॥ 'तैलादौ' (८-२-९८) द्वित्वे ओस्खल ॥ सेवादौ
(८-२-९९) नक्खा । नहा ॥ समासे । कट्ट-द्धओ कट्ट-घओ ॥ द्वित्व
इत्येव । खाओ ॥ ९० ॥

दीर्घे वा ॥ ८।२।९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य घस्य उपरि पूर्वो वा भवति ॥ दिग्घो दीहो ॥ ९१ ॥

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ८।२।९२ ॥

दीर्घानुस्वाराम्यां लाक्षणिकाम्यामलाक्षणिकाम्या च परयोः शेषादेशयो-
द्वित्वं न भवति ॥ छूढो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षणिक । पार्श्वम् ।
पासं ॥ शीर्षम् । सीसं ॥ ईश्वरः । ईसरो ॥ द्वेष्यः । वेसो ॥ लास्यम् ।
लासं ॥ आस्यम् । आसं ॥ प्रेष्यः । पेसो ॥ अवमाल्यम् । ओमालं ॥
आज्ञा । आणा ॥ आज्ञप्तिः । आणत्ती ॥ आज्ञपनं । आणवण ॥ अनुस्वा-
रात् । व्यसम् । तंसं ॥ अलाक्षणिक । संशा । विशो । कसालो ॥ ९२ ॥

र-होः ॥ ८।२।९३ ॥

रेफहकारयोर्द्वित्वं न भवति ॥ रेफः शेषो नास्ति ॥ आदेश । सुन्देरं ।
ब्रह्मचेरं । पेरन्तं ॥ शेषस्य हस्य । विहलो ॥ आदेशस्य । कहावणो ॥ ९३ ॥

धृष्टद्युम्ने णः ॥ ८ । २ । ९४ ॥

धृष्टद्युम्नशब्दे आदेशस्य णस्य द्वित्वं न भवति ॥ धट्टुज्जुणो ॥ ९४ ॥

कर्णिकारे वा ॥ ८।२।९५ ॥

कर्णिकारशब्दे शेषस्य णस्य द्वित्वं वा न भवति ॥ कणिआरो कणि-
आरो ॥ ९५ ॥

द्वे ॥ ८।२।९६ ॥

द्वे शब्दे शेषस्य द्वित्वं न भवति ॥ दरिअ-सीहेण ॥ ९६ ॥

समासे वा ॥ ८।२।९७ ॥

शेषादेशयोः समासे द्वित्वं वा भवति ॥ नइ-गामो नइ-गामो । कुमुम-प्ययो
कुमुम-पयो । देव-थुई । देव-थुई । हर-क्खन्दा हरक्खन्दा । आणाल-क्खम्भो
आणाल-क्खम्भो । बहुलाधिकारादेशपादेशयोरपि । स-पिवासो स-पिवासो ।
चद्ध-फलो चद्ध-प्फलो । मलय-सिहर-क्खण्डं मलय-सिहर-क्खण्डं ।
पम्मुक्कं पम्मुक्कं । अद्दसण अर्दसण । पडिक्कूलं पडिक्कूलं । तेल्लोक्कं तेल्लोक्कं
इत्यादि ॥ ९७ ॥

तैलादौ ॥ ८।२।९८ ॥

तैलादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च व्यञ्जनस्य द्वित्वं

भवति ॥ तेल । मण्डुको । वेइल । उज्जू । विड्डा । बहुत्त ॥ अनन्यस्य ।
सोत्त । पेम्म । जुव्वण ॥ आर्षे । पडिसोओ । विस्तोअसिआ ॥ तैल ।
मडूक । विचकिल । ऋजु । व्रीडा । प्रभूत्त । सोत्तस् । प्रेमन् । यौवन ।
इत्यादि ॥ ९८ ॥

सेवादौ वा ॥ ८।२।९९ ॥

सेवादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा भवति ॥ सेव्वा
सेवा ॥ नेड्डु नीड । नक्खा नहा । निहित्तो निहिओ । वाहित्तो वाहिओ ।
माउक्कं माउअ । एक्को एओ । कोउहल्ल कोउहल । वाउल्लो वाउलो । थुल्लो
थोरो । हुत्त हूअ । दइव्व दइव । तुण्हिक्को तुण्हिओ । मुक्को मूओ ।
खण्णू खाणू । थिण्ण थिण ॥ अनन्त्यस्य । अम्हक्केर अम्हकेर । तच्चेअ
त चेअ । सो च्चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नख । निहित । व्याहृत ।
मूदुक । एक । कुतूहल्ल । व्याकुल । थूस्ल । हूत्त । दैव । तूष्णीक ।
मूक । स्थाणु । स्त्यान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ॥ ९९ ॥

शार्ङ्गे ज्ञात्पूर्वात् ॥ ८।२।१०० ॥

शार्ङ्गे ङात्पूर्वे अकारो भवति ॥ सारङ्ग ॥ १०० ॥

• क्ष्मा-श्लाघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ ८ । २ । १०१ ॥

एषु सयुक्तस्य यदन्त्यव्यञ्जनं तस्मात्पूर्वोद् भवति ॥ छमा । सलाहा ।
रयण । आर्षे सूक्ष्मेपि । सुहम ॥ १०१ ॥

स्नेहाग्र्योर्वा ॥ ८।२।१०२ ॥

अनयो सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥ सणेहो नेहो ।
अगणी अग्गी ॥ १०२ ॥

पृक्षे लात् ॥ ८।२।१०३ ॥

पृक्षशब्दे सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोद् भवति ॥ पळक्सो ॥ १०३ ॥

है-थी-ही-कृत्त-त्रिया-दिष्ट्यास्वित् ॥ ८ । २ । १०४ ॥

एषु सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो भवति ॥ हँ । अरिहइ । अरिहा ।
गरिहा । गरिहो ॥ थी । सिरी । ही । हिरी ॥ हीत्त । हिरीओ ॥

अहीक. । अहिरीओ ॥ कृत्ल । कसिणो ॥ क्रिया । किरिजा ॥ आर्षे तु
द्वय नाण क्रिया-हीण ॥ दिष्ट्या । दिष्टिआ ॥ १०४ ॥

शै-र्ष-तप्त-वज्रे ॥ ८।२।१०५ ॥

शैर्षयोस्तप्तवज्रयोश्च सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ शं ।
आयरिसो आयसो । सुदरिसणो सुदसणो । दरिसण दसण ॥ र्ष । वरिस
वास । वरिसा वासा । वरिस-सय वाससय ॥ व्यवस्थितविभाषया कचि-
नित्यम् । परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तप्त । तविओ तत्तो ॥ वज्र ।
वहर वज्र ॥ १०५ ॥

लात् ॥ ८।२।१०६ ॥

सयुक्तम्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिज । किलिट्ट । सिलिट्ट
पिलिट्ट । पिलोसो । सिलिन्हो । सिलेसो । सुकिल । सुइल । सिलोओ ।
किलेसो । अम्बिल । गिलाइ । गिलाण । मिलाइ । मिलाण । किलम्मइ ।
किलन्त । कचिन्न भवति ॥ कमो । पवो । पिप्पवो । सुक-पक्खो ॥
उत्थावयति । उप्पावेइ ॥ १०६ ॥

स्याइ-मव्य-चेत्य-चौर्यसमेषु यात् ॥ ८ । २ । १०७ ॥

स्यादादिषु चौर्यशब्देन समेषु च सयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥
सिआ । सिआ-आओ । भविओ । चेइअ ॥ चौर्यसम । चोरिअ । थेरिअ ।
मारिआ । गम्भीरिअ । गहीरिअ । आयरिओ । सुन्दरिअ । सोरिअ ।
वीरिअ । वरिअ । सूरिओ । धीरिअ । वल्लचरिअ ॥ १०७ ॥

स्वमे नात् ॥ ८।२।१०८ ॥

स्वमशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥ १०८ ॥

स्निग्धे वादितौ ॥ ८।२।१०९ ॥

स्निग्धे सयुक्तस्य नात्पूर्वां अदितौ वा भवत ॥ साणिद्ध सिणिद्ध । पक्षे
निद्ध ॥ १०९ ॥

वृष्णे वर्णे वा ॥ ८।२।११० ॥

वृष्णे वर्णवाचिनि सयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वां अदितौ वा भवत ॥

कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥ ११० ॥

उच्चारितः ॥ ८।२।१११ ॥

अर्हत-शब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उत् अदितौ च भवतः ॥
अदितौ च भवतः ॥ अरुहो अरहो अरिहो । अरुहन्तो अरहन्तो अरि-
हन्तो ॥ १११ ॥

पद्म-छन्न-मूर्ख-द्वारे वा ॥ ८।२।११२ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् वा भवति ॥ पउमं पोभं । छउमं
छमं । मुरुक्खो मुक्खो । दुवारं । पक्षे । वारं । देरं । दारं ॥ ११२ ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ८।२।११३ ॥

उकारान्ता ङीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्या । तेषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात् पूर्व
उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गुरुवी । बहुवी । पुहुवी । मउवी ॥
क्वचिदन्यत्रापि । सुम्रम् । मुरुग्घं ॥ ओपे । सूक्ष्मम् । सुहुमं ॥ ११३ ॥

एकस्वरे श्वः-स्वे ॥ ८।२।११४ ॥

एकस्वरे पदे यौ श्वस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व उद् भवति ॥
श्वः कृतम् । सुवे कयं ॥ स्वे जना । सुवे जणा । एकस्वर इति किम् ।
स्व-जन । स-यणो ॥ ११४ ॥

ज्यायामीत् ॥ ८।२।११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्व ईद् भवति ॥ जीआ ॥ ११५ ॥

करेणू-वाराणस्यो र-गोर्ब्यत्ययः ॥ ८।२।११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्ब्यत्ययः स्थितिपरिवृत्तिर्भवति ॥ कणेरू । वाणा-
रसी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्देशात्प्राप्ति न भवति । एसो करेणू ॥ ११६ ॥

आलाने लनोः ॥ ८।२।११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्ब्यत्ययो भवति ॥ आणालो । आणाल-क्ख-
म्भो ॥ ११७ ॥

अचलपुरे च-लोः ॥ ८।२।११८ ॥

अचलपुरशब्दे चकारलकारयोर्ब्यत्ययो भवति ॥ अलचपुरं ॥ ११८ ॥

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ८।२।११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्यत्ययो भवति ॥ मरहट्टं ॥ ११९ ॥

हृदे ह-दोः ॥ ८।२।१२० ॥

हृदशब्दे हकारदकारयोर्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आपे । हरण मह-
पुण्डरिण ॥ १२० ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ ८।२।१२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्यत्ययो वा भवति ॥ हलिआरो हरि-
मालो ॥ १२१ ॥

लघुके ल-होः ॥ ८।२।१२२ ॥

लघुकशब्दे घस्य हत्वे कृते लहोर्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअं । लहुअं ॥
घस्य ज्यत्यये कृते षदादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥ १२२ ॥

ललाटे ल-डोः ॥ ८।२।१२३ ॥

ललाटशब्दे लकारडकारयोर्यत्ययो भवति वा ॥ णडाल । णडाई ।
'ललाटे च' (८-१-२५७) इति आदेशस्य णत्वविधानादिह द्वितीयो
लः स्थानी ॥ १२३ ॥

ह्ये ह्योः ॥ ८।२।१२४ ॥

ह्यशब्दे हकारयकारयोर्यत्ययो वा भवति ॥ गुह्यम् । गुह्यं । गुह्यं ॥
'सह्य' । सह्यो सज्यो ॥ १२४ ॥

स्तोकस्य थोक्-थोव-थेवाः ॥ ८।२।१२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोक् थोवं थेवं । पक्षे ।
थोअं ॥ १२५ ॥

दुहित्-भगिन्योर्धूआ-बहिष्यी ॥ ८।२।१२६ ॥

अनयोरेतावादेशौ वा भवतः ॥ धूआ दुहिआ । बहिणी भइणी ॥ १२६ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयो र्क्ख-वृद्धौ ॥ ८।२।१२७ ॥

वृक्ष-क्षिप्तयोर्यथासंख्य रक्ख वृद्ध इत्यादेशौ वा भवतः ॥ र्क्खो
वच्छो । वृद्धं सिक्तं । उच्छूद्धं । उक्खिक्तं ॥ १२७ ॥

वनिताया विलया ॥ ८।२।१२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया वणिआ ॥
विलयेतिसंस्कृतेपीति केचित् ॥ १२८ ॥

गौणस्येपतः कूरः ॥ ८।२।१२९ ॥

ईपच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ षिच एव कूर-पिळा ।
पक्षे । ईसि ॥ १२९ ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ ८।२।१३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी थी ॥ १३० ॥

धृतेर्दिहिः ॥ ८।२।१३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥ १३१ ॥

मार्जारस्य मञ्जर-पञ्जरी ॥ ८।२।१३२ ॥

मार्जारशब्दस्य मञ्जर वञ्जर इत्यादेशौ वा भवत ॥ मञ्जरो वञ्जरो ।
पक्षे । मञ्जारो ॥ १३२ ॥

वैडूर्यस्य वेरुलिअं ॥ ८।२।१३३ ॥

वैडूर्यशब्दस्य वेरुलिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिअ । वेडुज्ज
॥ १३३ ॥

एण्हि एत्ताहे इदानीमः ॥ ८।२।१३४ ॥

अस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ एण्हि । एत्ताहे । इआणि ॥ १३४ ॥

पूर्वस्य पुरिमः ॥ ८।२।१३५ ॥

पूर्वस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिम पुव्व ॥ १३५ ॥

त्रस्तस्य हित्य-तट्टी ॥ ८।२।१३६ ॥

त्रस्तशब्दस्य हित्य तट्टु इत्यादेशौ वा भवत ॥ हित्यं तट्टु तत्थ ॥ १३६ ॥

बृहस्पतौ बहो मयः ॥ ८।२।१३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे बह इत्यस्यावयवस्य मय इत्यादेशो वा भवति ॥ भयन्तई
भयप्पई भयप्पई ॥ पक्षे । बहस्सई । बहप्फई । बहप्पई ॥ 'वा बृहस्पतौ'
(८-१-१३८) इति इकारे उकारे च विहस्सई । विहप्फई । निहप्पई ।
बुहस्सई । बुहप्फई । बुहप्पई ॥ १३७ ॥

मलिनोमय-शुक्ति-छुत्तारब्ध-पदातेर्मइलावह-सिप्पि-छिका-ढच-पाइके
॥ ८।२।१३८ ॥

मलिनादीनां यथासंख्यं मइलादय आदेशा वा भवन्ति ॥ मलिन ।
मइलं मलिणं ॥ उमय । अवहं । उवहमित्यपि केचित् । अवहोआसं ।
उमयबलं । आर्षे । उमयोकालं ॥ शुक्ति । सिप्पी सुत्ती ॥ छुप्त । छिको
छुत्तो ॥ आरब्ध । आढत्तो आरद्धो ॥ पदाति । पाइको पर्याई ॥ १३८ ॥

दंष्ट्राया दाढा ॥ ८।२।१३९ ॥

पृथग्योगाद्वेति निवृत्तम् । दंष्ट्राशब्दस्य दाढा इत्यादेशो भवति ॥ दाढा ।
अयं संस्कृतेपि ॥ १३९ ॥

बाहिसो बाहिं-बाहिरौ ॥ ८।२।१४० ॥

बाहिःशब्दस्य बाहिं बाहिर इत्यादेशो भवतः ॥ बाहिं बाहिरं ॥ १४० ॥

अधसो हेट्टं ॥ ८।२।१४१ ॥

अधसुशब्दस्य हेट्ट इत्ययमादेशो भवति ॥ हेट्ट ॥ १४१ ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छौ ॥ ८।२।१४२ ॥

मातृपितृभ्यां परस्य स्वसुशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशो भवतः ॥ माउ-
सिआ । माउ-च्छा । पिउ-सिआ । पिउ-च्छा ॥ १४२ ॥

तिर्यचस्तिरिच्छिः ॥ ८।२।१४३ ॥

तिर्यचशब्दस्य तिरिच्छिरित्यादेशो भवति ॥ तिरिच्छि पेच्छइ ॥ आर्षे
तिरिआ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥ १४३ ॥

गृहस्य घोरोपतौ ॥ ८।२।१४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घोरो ।
पर-सामी । राय-हरं ॥ अपताविति किम् । गह-वई ॥ १४४ ॥

शीलाद्यर्थस्येः ॥ ८।२।१४५ ॥

शीलधर्मसाध्वर्थे विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हसनशीलः
हसिरो । रोविरो । लज्जिरो । जम्पिरो । वेविरो । मभिरो । उस्तसिरो ।

केचित् तृण एव इरमाहुस्तेषां नमिरगमिरादयो न सिध्यन्ति । तृणोत्र
रादिना बाधितत्वात् ॥ १४५ ॥

क्त्वस्तुमत्तूण-तुआणाः ॥ ८।२।१४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम् अत् तूण तुआण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम् ।
दट्टु । मोत्तुं ॥ अत् । भमिअ । रमिअ ॥ तूण । घेतूण । काऊण ॥
तुआण । भेतुआण । सोउआण ॥ वन्दित्तु इत्यनुस्वारलोपात् ॥ वन्दित्ता
इति सिद्धसंस्कृतस्यैव वलोपेन ॥ कट्टु इति तु आर्षे ॥ १४६ ॥

इदमर्थस्य केरः ॥ ८।१।१४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीयः । तुम्हेकेरो ॥
अस्मदीय । अम्हेकेरो ॥ न च भवति । मईअ-पक्खे । पाणिणीआ ॥ १४७ ॥

पर-राजभ्यां क-डिकौ च ॥ ८।२।१४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्या परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथासंख्यं सयुक्तौ को
डित् इक्श्वादेशो भवतः । चकारात्केरश्च ॥ परकीयम् । पारकं । परकं ।
पारकेर ॥ राजकीयम् । राइकं । रायकेरं ॥ १४८ ॥

युष्मदस्मदोत्र एचयः ॥ ८।२।१४९ ॥

आभ्या परस्येदमर्थस्यात्र एचय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिदं यौष्मा-
कम् । तुम्हेचय । एवम् अम्हेचयं ॥ १४९ ॥

वतेर्व्यः ॥ ८।२।१५० ॥

वते प्रत्ययस्य द्विरुक्तो वो भवति ॥ महुरव्व पाडलिउत्ते पासाया ॥ १५० ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ ८।२।१५१ ॥

सर्वाङ्गात् सर्वादे. पध्यङ्ग (हे० १७-९०) इत्यादिना विहितस्येनस्य
स्थाने इक् इत्यादेशो भवति ॥ सर्वाङ्गीणः । सव्वङ्गीओ ॥ १५१ ॥

पथो णस्येकद् ॥ ८।२।१५२ ॥

‘ नित्यं णः पन्थथ ’ (हे० ६-८९) इति यः पथो णो विहितस्तस्य
इकट् भवति ॥ पान्थः । पहिओ ॥ १५२ ॥

ईयस्यात्मनो णयः ॥ ८।२।१५३ ॥

आत्मनः परस्य ईयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् । अप्पणम् ॥ १५३ ॥

त्वस्य डिमा-चणौ वा ॥ ८।२।१५४ ॥

त्वप्रत्ययस्य डिमा चण इत्यादेशौ वा भवतः ॥ पीणिमा । पुष्फिमा । पीणत्तणं । पुष्फत्तणं । पक्षे । पीणत्तं । पुष्फत्तं ॥ इम्नः पृथ्वादिषु नियतत्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधिः ॥ पीनता इत्यस्य प्राकृते पीणया इति भवति । पीणदा इति तु भाषान्तरे । तेनेह तलो दा न क्रियते ॥ १५४ ॥

अनङ्कोठात्तैलस्य डेल्लः ॥ ८।२।१५५ ॥

अङ्कोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तैलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥ सुरहि-जलेण कडुएल्लं ॥ अनङ्कोठादिति किम् । अङ्कोल्लतेल्लं ॥ १५५ ॥

यत्तदेतदोतोरितिअ एतल्लुकू च ॥ ८।२।१५६ ॥

एभ्यः परस्य डावादेरतोः परिणामार्थस्य इत्तिअ इत्यादेशो भवति एतदो लुकू च ॥ यावत् । जित्तिअं ॥ तावत् । तित्तिअं ॥ एतावत् । इत्तिअं ॥ १५६ ॥

इदंकिमश्च डेत्तिअ-डेत्तिल-डेद्दहाः ॥ ८।२।१५७ ॥

इदंकिम्यां यत्तदेतद्दयश्च परस्यातोर्डावतोर्वा डित एत्तिअ एत्तिल एद्दह इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुकू च ॥ इयत् । एत्तिअं । एत्तिलं । एद्दहं ॥ कियत् । केत्तिअं । केत्तिलं । केद्दहं ॥ यावत् । जेत्तिअं । जेत्तिलं । जेद्दहं ॥ तावत् । तेत्तिअं । तेत्तिलं । तेद्दहं ॥ एतावत् । एत्तिअं । एत्तिलं । एद्दहं ॥ १५७ ॥

कृत्वसो हुत्तं ॥ ८।२।१५८ ॥

‘वारे कृत्वम्’ (हे० ७-२-१०९) इति यः कृत्वम् विहितस्तस्य हुत्तमित्यादेशो भवति ॥ सप्रहुत्तं । सहस्सहुत्तं ॥ कथं प्रियाभिमुखं पियहुत्तं । अभिमुखार्थेन हुत्तशब्देन भविष्यति ॥ १५८ ॥

आल्विल्लोल्लाल-वन्त-मन्तेतेर-मणा मतोः ॥ ८।२।१५९ ॥

आलु इत्यादयो नव आदेशा मतोः स्थाने यथाप्रयोगं भवन्ति ॥ आलु । नेहालू । दयालू । ईसालू । लज्जालुआ ॥ इल्ल । सीहिल्लो । छाइल्लो । जामइल्लो ॥ उल्ल । विआरुल्लो । मंसुल्लो । दप्पुल्लो ॥ आल । सद्दालो । जडालो । फडालो । रसालो । जोण्हालो ॥ वन्त ॥ धणवन्तो । मत्ति-
वन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥ इत्त । कव्वइत्तो । माणइत्तो ॥ इर । गव्विरो । रेहिरो ॥ मण । धणमणो ॥ केचिन्मादेश-
मपीच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोरिति किम् । धणी । अत्थिओ ॥ १५९ ॥

चो दो तसो वा ॥ ८।२।१६० ॥

तसः प्रत्ययस्य स्थाने चो दो इत्यादेशौ वा भवतः ॥ सव्वत्तो सव्वदो । एकत्तो एकदा । अन्नत्तो अन्नदो । कत्तो कदो । जत्तो जदो । तत्तो तदो । इत्तो इदो । पक्षे । सव्वओ । इत्यादि ॥ १६० ॥

त्रपो हि-ह-त्थाः ॥ ८।२।१६१ ॥

त्रप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ यत्त । जहि । जह । जत्थ ॥ तत्र । तहि । तह । तत्थ ॥ कुत्त । कहि । कह । कत्थ ॥ अन्यत्त । अन्नहि । अन्नह । अन्नत्थ ॥ १६१ ॥

वैकाहः सि सिअं इआ ॥ ८।२।१६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअं इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ एकदा । एकसि । एकसिअं । एकइआ । पक्षे । एगमा ॥ १६२ ॥

डिल्ल-इल्लौ मवे ॥ ८।२।१६३ ॥

भवेर्धे नाम्नः परौ इल्ल उल्ल इत्येतौ डितौ प्रत्ययौ भवतः ॥ गामिल्लिआ । पुरिल्लं । हेट्टिल्लं । उवरिल्लं । अप्पुल्लं ॥ आत्त्वालावपीच्छन्त्यन्ये ॥ १६३ ॥

स्वार्थे कश्च वा ॥ ८।२।१६४ ॥

स्वार्थे कश्चकारादिल्लोल्लौ डितौ प्रत्ययौ वा भवतः ॥ क । कुह्मपिअ-
रयं । चन्दओ । गयणयम्भि । घरणाहिर-पक्खुब्भन्तर्यं । दुहिए राम-
हिएयए । इहयं । आलेट्टुअं । आस्सेट्टुमित्थर्यः ॥ द्विरपि भवति । बहुअयं ॥

ककारोच्चारण पैशाचिकभाषार्थम् । यथा । वतनके वतनकं समप्येत्तुन ॥
इल्ल । निज्जिआसोअ-पल्लविल्लेण । पुरिल्लो । पुरा पुरो वा ॥ उल्ल । मह
पिउल्लओ । मुहुल्लं । हत्युल्ला । पक्षे । चन्दो । गयण । इह । आल्लिट्ठु ।
बहु । बहुअं । मुहं । हत्वा ॥ कुत्तादिविशिष्टे तु मस्कृतवदेव कप् सिद्ध ॥
यावादिलक्षणः कः प्रतिनियतविषय एवेति वचनम् ॥ १६४ ॥

ह्यो नर्वकाद्वा ॥ ८।२।१६५ ॥

आभ्यां स्वार्थे संयुक्तो ह्यो वा भवति ॥ नवल्लो । एकल्लो ॥ सेवादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकल्लो ॥ पक्षे । नवो । एको । एओ ॥ १६५ ॥

उपरे संव्याने ॥ ८।२।१६६ ॥

संव्यानेर्थे वर्त-ानादुपरिशब्दात् स्वार्थे ह्यो भवति ॥ अवरिल्लो ॥
संव्यान इति किम् । अवरिं ॥ १६६ ॥

भ्रुओ मया डमया ॥ ८।२।१६७ ॥

भ्रूशब्दात्स्वार्थे मया डमया इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥ भुमया ।
भमया ॥ १६७ ॥

शनैसो डिअम् ॥ ८।२।१६८ ॥

शनैसशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ सणिअमवगूढो ॥ १६८ ॥

मनाक्को न वा डयं च ॥ ८।२।१६९ ॥

मनाक्शब्दात्स्वार्थे डयम् डिअम् च प्रत्ययो वा भवति ॥ मणयं ।
मणियं । पक्षे । मणा ॥ १६९ ॥

मिश्राङ्गालिअः ॥ ८।२।१७० ॥

मिश्रशब्दात्स्वार्थे ङालिअः प्रत्ययो वा भवति ॥ मीसाळिअ । पक्षे ।
मीसं ॥ १७० ॥

रो दीर्घात् ॥ ८।२।१७१ ॥

दीर्घशब्दात्परः स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीहरं दीहं ॥ १७१ ॥

त्वादेः सः ॥ ८।२।१७२ ॥

‘मावे त्व-तल’ (हे० ७-१-५५) इत्यादिना विहितात्त्वादेः परः

स्वार्थे स एव त्वादिर्वा भवति ॥ मृदुकत्वेन । मउअत्तयाइ ॥ आतिशायि-
कात्त्वातिशायिक. सस्कृतवदेव सिद्ध. । जिट्टयरो । कणिट्टयरो ॥ १७२ ॥

विद्युत्पत्र-पीतान्घाल्ल ॥ ८।२।१७३ ॥

एभ्य स्वार्थे लो वा भवति ॥ विज्जुला । पत्तल । पीवल । पीअल ।
अन्धलो । पक्षे । विज्जू । पत्त । पीअ । अन्धो ॥ कथ जमल । यम-
लमिति सस्कृतशब्दाद् भविष्यति ॥ १७३ ॥

गोणादयः ॥ ८।२।१७४ ॥

गोणादय. शब्दा अनुक्तप्रकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविकारा बहुल निपा-
त्यन्ते ॥ गौ । गोणो । गावी ॥ गाव । गावीओ ॥ बलीवर्द. । बइल्लो ॥
आप । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चावण्णा । पणपन्ना ॥ त्रिपञ्चाशत्- ।
तेवण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्ग । विउसग्गो । व्युत्सर्ज-
नम् । वोसिरण ॥ बहिर्मेयुन वा । बहिद्धा । कार्यम् । णामुक्कसिअ ।
कचित् । कत्थइ ॥ उद्वहति । मुव्वहइ ॥ अपस्मार. । वम्हलो ॥ उत्पलम् ।
कन्दुट्टं ॥ धिक्धिक् । छिछि । द्विद्धि ॥ धिगम्तु । धिरत्तु । प्रतिस्पर्धा ।
पाडिसिद्धी । पाडिसिद्धी ॥ स्थासक् । चच्चिक्क ॥ निलय । निहेलणं ॥
मघवान् । मघोणो ॥ साक्षी । सक्खिणो ॥ जन्म । जम्मण ॥ महान् ।
महन्तो ॥ भवान् । भवन्तो ॥ आशी । आसीसा । कचित् । हस्य
डुभौ । वृहत्तरम् । चड्डयरं ॥ हिमोर । भिमोरो ॥ लस्य डु । क्षुल्लक ।
खुड्डओ ॥ घोपाणामग्गतनो गायन । घायणो ॥ वड । वढो ॥ ककुदम् ।
ककुथ ॥ अकाण्डम् । अत्थक्क ॥ लज्जावती । लज्जालुइणी ॥ कुतूहलम् ।
कुड्ड ॥ चूत्त । मायन्दो । माकन्दशब्द सस्कृतेपीत्यन्ये ॥ विष्णु ।
भट्टिओ ॥ श्मशानम् । कुरमी ॥ असुरा । अगया ॥ खेलम् । खेड्ड ॥
पोप्य रज. । तिक्किच्छि ॥ दिनम् ॥ अल्ल ॥ समर्थ. । पक्कलो ॥ पण्डक ।
णेलच्छो ॥ कर्पास । पलही ॥ बली । उज्जल्लो ॥ ताम्बूलम् । शसुर ।
पुध्वली । ठिठई ॥ शास्त्रा । साहुली । इत्यादि ॥ वाधिकारात्पक्षे यथा-
दर्शन भउओ इत्याद्यपि भवति ॥ गोला गोआवरी इति तु गोलागोदा-

वरीभ्यां सिद्धम् ॥ मापाशब्दाश्च । आहित्य । लल्लक । विद्धिर । पद्यडिअ ।
उप्पेहड । मडप्पर । पड्डिच्छिर । अट्टमट्ट । विहडप्फड । उज्जल्ल । हल्ल-
प्फल इत्यादयो महाराष्ट्रविदर्भादिदेशमासिद्धा लोकतोवगन्तव्याः ॥ क्रिया-
शब्दाश्च । अवयासइ । फुम्फुल्लइ । उप्फालेइ । इत्यादयः । अत एव च
कृष्ट-घृष्ट-वाक्य-विद्वस्-वाचस्पति-विष्टरश्रवस्-प्रचेतस्-प्रोक्त-प्रोतादीनां
किंवादिप्रत्ययान्तानां च अग्निचित्सोमसुत्सुगुल्लमुल्लेत्यादीनां पूर्वं । कविभिर-
प्रयुक्तानां प्रतीतिवैषम्यपरः-प्रयोगो न कर्तव्यः शब्दान्तरैरेव तु तदर्थो-
भिधेयः । यथा कृष्टः कुशलः । वाचस्पतिर्गुरुः । विष्टरश्रवा हरिरित्यादि ॥
घृष्टशब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यत एव । मन्दर-यड-परिघट्टं ।
तद्विअस-निहट्टाणक्क इत्यादि ॥ आपे तु यथादर्शनं सर्वमविरुद्धम् । यथा ।
घट्टा । मट्टा । विउसा । सुअ-उक्खणाणुसारेण । वक्कन्तरेसु अ पुणो
इत्यादि ॥ १७४ ॥

अव्ययम् ॥ ८।२।१७५ ॥

अधिकारोयन् । इतः परं ये वक्ष्यन्ते आपादसमाप्तेस्तेव्ययसंज्ञा
ज्ञातव्याः ॥ १७५ ॥

तं वाक्योपन्यासे ॥ ८।२।१७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ तं तिअस-वन्दि-मोक्खं ॥ १७६ ॥

आम अभ्युपगमे ॥ ८।२।१७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम वहला वणोर्ला ॥ १७७ ॥

णवि वैपरीत्ये ॥ ८।२।१७८ ॥

णकीति वैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥ १७८ ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ ८-२-१७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

अइ सुप्पइ पंमुलि णीसहेहि अज्जेहि पुणरुत्तं ॥ १७९ ॥

हन्दि विपाद-विकल्प-पश्चात्ताप-निश्चय-मत्ये ॥ ८।२।१८० ॥

हन्दि इति विपादादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चरणे णओ सो न माणिओ हन्दि हुज्ज एत्ताहे ।

हन्दि न होही भाषिरी सा सिज्जइ हन्दि तुह कज्जे ॥

हन्दि । सत्यमित्यर्थः ॥ १८० ॥

हन्द च गृहाणार्थे ॥ ८।२।१८१ ॥

हन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ हन्द पलोएसु इम । हन्दि ।
गृहाणेत्यर्थः ॥ १८१ ॥

मिव पिव विव व्व व विअ इवार्थे वा ॥ ८।२।१८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसज्ञका प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥ कुमुअ मिव ।
चन्दर्ण पिव । हसो विव । साअरो व्व खीरोओ । सेसत्स व निम्मोओ ।
कमल विअ । पक्षे । नीलुप्पल—माला इव ॥ १८२ ॥

जेण तेण लक्षणे ॥ ८।२।१८३ ॥

जेण तेण इत्येतौ लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ भमर-रुअ जेण कमल-वण ॥
भमर-रुअ तेण कमल-वण ॥ १८३ ॥

णइ चेअ चिअ च अवधारणे ॥ ८।२।१८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्या ॥ गर्हए णइ । ज चेअ मउलण लोअणाण ।
अणुवद्ध त चिअ कामिणीण ॥ सेवादित्वाद् द्वित्वमपि । ते चिअ धन्ना ।
ते च्चेअ सुपुरिसा । च्च । स च्च य रूवेण । स च्च सीलेण ॥ १८४ ॥

बले निर्धारण-निश्चययोः ॥ ८।२।१८५ ॥

बले इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । बले पुरिसो
धणजओ खत्तिआण ॥ निश्चये । बले सीहो । सिंह एवायम् ॥ १८५ ॥

किरेर हिर किलार्थे वा ॥ ८।२।१८६ ॥

किर इर हिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्या ॥ कल किर खरहि-
अओ । तम्स इर । पिअ—त्रयसो हिर । पक्षे । एव किल तेण सिविणए
भाणिआ ॥ १८६ ॥

णवर केवळे ॥ ८।२।१८७ ॥

केवळार्थे णवर इति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवर पिआइ चिअ णिव्व-
दन्ति ॥ १८७ ॥

आनन्तर्ये णवरि ॥ ८।२।१८८ ॥

आनन्तर्ये णवरीति प्रयोक्तव्यम् ॥ णवरि अ से रहु-वइणा ॥ केचित्तु केवलानन्तर्यार्थयोर्णवरणवरि इत्येकमेव सूत्रं कुर्वते तन्मते उभावप्युभयार्थौ ॥ १८८ ॥

अलाहि निवारणे ॥ ८।२।१८९ ॥

अलाहीति निवारणे प्रयोक्तव्यम् ॥ अलाहि किं वाइएण छेहेण ॥ १८९ ॥
अण णाइं नअर्थे ॥ ८।२।१९० ॥
अण णाइं इत्येतौ नअर्थे प्रयोक्तव्यौ ॥ अणचिन्तिअममुणन्ती । णाइं करेमि रोसं ॥ १९० ॥

माइं मार्ये ॥ ८।२।१९१ ॥

माइं इति मार्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ माइं काहीअ रोसं । मा काणीद् रोषम् ॥ १९१ ॥

हद्दी निर्वेदे ॥ ८।२।१९२ ॥

हद्दी इत्यव्ययेमतएवं निर्देशात् हाधिकृदाब्दादेशो वा निर्वेदि प्रयोक्तव्यम् ॥ हद्दीहद्दी । हा घाहघाह ॥ १९२ ॥

वेव्वे मय-वारण-विपादे ॥ ८।२।१९३ ॥

मयवारणविपादेषु वेव्वे इति प्रयोक्तव्यम् ॥
वेव्वेति मये वेव्वेति वारणे जूरणे अ वेव्वेति ।
उल्लाविरीइ वि तुहं वेव्वेति मयच्छि किं णेअं ॥
किं उल्लावेन्तीए उअ जूरन्तीए किं तु मीआए ।
उव्वाडिरीए वेव्वेति तीए मणिअं न विम्हरिमो ॥ १९३ ॥

वेव्व च आमन्त्रणे ॥ ८।२।१९४ ॥

वेव्व वेव्वे च आमन्त्रणे प्रयोक्तव्ये ॥ वेव्वे गोळे । वेव्वे मुरन्दळे बहसि पाणिअं ॥ १९४ ॥

मामि हला हले सख्या वा ॥ ८।२।१९५ ॥

एते सख्या आमन्त्रणे वा प्रयोक्तव्याः ॥ मामि सरिसक्खराण वि ॥

पणवह माणस्स हला । हले हयासस्स । पक्षे । सहि एरिसि चिअ
गई ॥ १९५ ॥

दे संमुखीकरणे च ॥ ८।२।१९६ ॥

समुखीकरणे सख्या आमन्त्रणे च दे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ दे पसिअ
ताव सुन्दरि ॥ दे आ पसिअ निअत्तसु ॥ १९६ ॥

हुं दान-पृच्छा-निवारणे ॥ ८।२।१९७ ॥

हु इति दानादिषु प्रयुज्यते ॥ दाने । हु गेण्ह अप्पणो चिअ ॥
पृच्छायाम् । हु साहसु सन्भाव ॥ निवारणे । हु निल्लज्जसमोसर ॥ १९७ ॥

हु खु निश्चय-वितर्क-सभावने विस्मये ॥ ८।२।१९८ ॥

हु खु इत्येतौ निश्चयादिषु प्रयोक्तव्यौ ॥ निश्चये । तं पि हु अछिन्तिसरी ।
त खु सिरीए रहस्स ॥ वितर्क ऊह सशयो वा । ऊहे । न हु णवर सग-
हिआ । एअ खु हसइ ॥ सशये । जलहरो खु घूमवडलो खु ॥ सभावने ।
तराउ ण हु णवर इम । एअ खु हसइ ॥ विस्मये । को खु एसो सहस्स
सिरो । बहुलाधिकारादनुस्वारात्परो हुर्न प्रयोक्तव्य ॥ १९८ ॥

ऊ गर्हाक्षेप-विस्मय-सूचने ॥ ८।२।१९९ ॥

ऊ इति गर्हादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ गर्हा । ऊ णिल्लज्ज ॥ प्रक्रान्तस्य
वाक्यस्य विपर्यासाशङ्काया विनिवर्तनलक्षण आक्षेप ॥ ऊ किं मए भणिआ ॥
विस्मये । ऊ कह मुणिआ अहय ॥ सूचने । ऊ केण न विष्णाया ॥ १९९ ॥

धू कुत्सायाम् ॥ ८।२।२०० ॥

धू इति कुत्साया प्रयोक्तव्यम् ॥ धू निल्लज्जो लोओ ॥ २०० ॥

रे अरे संभाषण-रतिकलहे ॥ ८।२।२०१ ॥

अनयोरर्थयोग्यासख्यमेतौ प्रयोक्तव्यौ ॥ रे संभाषणे । रे हिअह मडह-
सरिआ ॥ अरे रतिकलहे । अरे मए सम मा करेसु उवहास ॥ २०१ ॥

हरे क्षेपे च ॥ ८।२।२०२ ॥

क्षेपे संभाषणरतिकल्हयोश्च हरे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ क्षेपे । हरे णिल्लज्ज ॥
संभाषणे । हरे पुरिसा ॥ रतिकल्हे । हरे बहु-वल्ह ॥ २०२ ॥

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयोः प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अवि-
णय-तत्तिले ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इत्तिआए ॥ विकल्पे तु
उतादेशेनैवौकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरएमि नहयले ॥ २०३ ॥

अव्वो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-भय-
खेद-त्रिपाद-पश्चात्तापे ॥ ८ । २ । २०४ ॥

अव्वो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अव्वो दुक्करयारय ।
दुःखे । अव्वो दलन्ति हिययं ॥ संभाषणे । अव्वो किमिणं किमिणं ॥
अपराधविस्मययोः ।

अव्वो हरन्ति हिअय तहवि न वेसा हवन्ति जुवईण ।

अव्वो किंपि रहस्स मुणन्ति घुत्ता जणब्भाहिआ ॥

आनन्दादरभयेषु ।

अव्वो सुपहायमिण अव्वो अज्जम्ह सप्फलं जीअ ।

अव्वो अइअम्मि तुमे नवर जइ सा न जूरिहिइ ॥

स्वेदे । अव्वो न जामि छेत्त ।

विपादे ।

अव्वो नासेन्ति दिहिं पुलय वड्ढेन्ति देन्ति रणरणय ।

एण्हि तस्सेअ गुणा ते च्चिअ अव्वो कह णु एअं ॥

पश्चात्तापे ।

अव्वो तह तेण कया अहयं जह कस्य साहेमि ॥ २०४ ॥

अइ संभावने ॥ ८ । २ । २०५ ॥

संभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं न पेच्छसि ॥ २०५ ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ ८ । २ । २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि । निश्चयं
ददामि ॥ विकल्पे । होई वणे न होई । भवति वा न भवति ॥ अनु-
कम्प्ये । दासो वणे न मुच्चइ । दासोनुकम्प्यो न त्यज्यते ॥ संभावने ।
नत्थि वणे जं न देइ विहि-परिणामो । समाव्यते एतदित्यर्थः ॥ २०६ ॥

मणे विमर्शे ॥ ८।२।२०७॥

मणे इति विमर्शे प्रयोक्तव्यम् ॥ मणे सूरौ । किं भित्सूर्यः ॥ अन्ये
मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति ॥ २०७ ॥

अम्मो आश्चर्ये ॥ ८।२।२०८॥

अम्मो इत्याश्चर्ये प्रयोक्तव्यम् ॥-अम्मो कह पारिजइ ॥ २०८ ॥

स्वयमोर्धे अप्पणो न वा ॥ ८।२।२०९॥

स्वयमित्यस्यार्धे अप्पणो वा प्रयोक्तव्यम् ॥ विसयं विसअन्ति अप्पणो
कमल-सरा । पक्षे । सयं चेअ मुणसि करणिज्ज ॥ २०९ ॥

प्रत्येकमः पाडिक्कं पाडिक्कं ॥ ८।२।२१०॥

प्रत्येकमित्यस्यार्धे पाडिक्कं पाडिक्क इति च प्रयोक्तव्यं वा ॥ पाडिक्क ।
पाडिक्कं । पक्षे । पत्तेअ ॥ २१० ॥

उअ पश्य ॥ ८।२।२११॥

उअ इति पश्येत्यस्यार्धे प्रयोक्तव्यं वा ॥

उअ निच्चलनिस्फदा भिसिणीपत्तंभि रेहइ बलाआ ।

निम्मल-मरगय-भायण-परिट्ठिआ संख-सुत्ति व्व ॥

पक्षे पुलआदय. ॥ २११ ॥

इहरा इतरथा ॥ ८।२।२१२ ॥

इहरा इति इतरथार्धे प्रयोक्तव्यं वा ॥ इहरा नीसामत्तेहिं । पक्षे ।
इजरहा ॥ २१२ ॥

एकसरिअं झगिति संप्रति ॥ ८।२।२१३ ॥

एकसरिअं झगित्यर्थे संप्रत्यर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ एकसरिअं । झगिति
सांप्रतं वा ॥ २१३ ॥

मोरउल्ला मुधा ॥ ८।२।२१४ ॥

मोरउल्ला इति मुधार्धे प्रयोक्तव्यम् ॥ मोरउल्ला । मुधेत्यर्थः ॥ २१४ ॥

दरार्धात्ये ॥ ८।२।२१५ ॥

दर इत्यव्ययमर्थार्धे ईषदर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ दर-विआसिअं । अर्थेनैपद्वा
विकासितमित्यर्थः ॥ २१५ ॥

किणो प्रश्ने ॥ ८।२।२१६ ॥

किणो इति प्रश्ने प्रयोक्तव्यम् ॥ किणो धुवासि ॥ २१६ ॥

इ-जे-राः पाद-पूरणे ॥ ८।२।२१७ ॥

इ जे र इत्येते पादपूरणे प्रयोक्तव्या ॥ नउणा इ अच्छीइ । अणुकूल
वोतु जे । गेण्हइ र कलम-गोवी ॥ अहो । हहो । हेहो । हा । नाम ।
अहह । हीसि । अपि । अहाह । अरिरिहो इत्यादयस्तु संस्कृतसमत्वेन
सिद्धा ॥ २१७ ॥

प्यादयः ॥ ८।२।२१८ ॥

प्यादयो नियतार्थवृत्तय प्राकृते प्रयोक्तव्या ॥ पि वि अप्यर्थे ॥ २१८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरिपिराचिताया सिद्धहेमचन्द्राभिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासनगृत्ती अष्टमस्याध्यायस्य

द्वितीय पाद समाप्त ॥

द्विपत्पुरक्षोदविनोदहेतोर्भवादवामस्य भवद्भुजस्य ।

अय विशेषो मुवनैकवीर पर न यत्काममपाकरोति ॥ १ ॥

अर्हं

वीप्स्यत्स्यादेवर्षिष्ये स्वरे मो वा ॥ ८।३।१ ॥

वीप्स्यार्थात्पदात्परस्य स्यादेः स्थाने स्वरादौ वीप्स्यार्थे पदे परे मो वा भवति ॥ एकैकम् । एकमेकं । एकमेकेण । अङ्गे अङ्गे । अङ्गमङ्गम्भि । पक्षे । एकेकमित्यादि ॥ १ ॥

अतः सेडोः ॥ ८।३।२ ॥

अकारान्तान्नाम्नः परस्य स्यादेः सेः स्थाने डो भवति ॥ वच्छो ॥ २ ॥

वैतत्तदः ॥ ८।३।३ ॥

एतत्तदोकारात्परस्य स्यादेः सेडो वा भवति ॥ एसो एस । सो णरो । स णरो ॥ ३ ॥

जस्-शसोर्लुक् ॥ ८।३।४ ॥

अकारान्तान्नाम्नः परयोः स्यादिसंवन्धिनोर्जस्-शसोर्लुग् भवति ॥ वच्छा । एप् । वच्छे पेच्छ ॥ ४ ॥

अमोस्य ॥ ८।३।५ ॥

अतः परस्य मोकारस्य लुग् भवति ॥ वच्छं पेच्छ ॥ ५ ॥

टा-आमोर्णः ॥ ८।३।६ ॥

अतः परस्य टा इत्येतस्य षष्ठीबहुवचनस्य च आमो णो भवति ॥ वच्छेण । वच्छाण ॥ ६ ॥

मित्तो हि हिं हिं ॥ ८।३।७ ॥

अतः परस्य मित्तः स्थाने केवळः सानुनासिकः सानुस्वारश्च हिर्भवति ॥ वच्छेहि । वच्छेहिं । वच्छेहिं कया छाही ॥ ७ ॥

डसेम् चो-दो-दु-हि-हिन्तो-लुक् ॥ ८।३।८ ॥

अतः परस्य डसेः चो दो दु हि हिन्तो लुक् इत्येते पडादेशा भवन्ति ॥ वच्छचो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा । दकारकरणं मापान्तरार्थम् ॥ ८ ॥

म्यसस् तो दो दु हि हिनो मुन्तो ॥ ८ । ३ । ९ ॥

अतः परम्य म्यसः स्थाने तो दो दु हि हिनो मुन्तो इत्यादेशा भवन्ति ॥ वृक्षेभ्यः । वच्छतो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छेहि । वच्छाहिनो । वच्छेहिनो । वच्छासुन्तो । वच्छेसुन्तो ॥ ९ ॥

डसः स्सः ॥ ८ । ३ । १० ॥

अतः परस्य डसः संयुक्तः सो भवति ॥ पियम्स । पेम्मम्स । उपकुम्भं शैत्यम् । उपकुम्भस्स सीअलत्तणं ॥ १० ॥

डे म्मि डेः ॥ ८ । ३ । ११ ॥

अतः परम्य डेडित् एकारः संयुक्तो मिश्र भवति ॥ वच्छे । वच्छम्मि ॥ देवम् । देवम्मि । तम् । तम्मि । अत्र ' द्वितीयातृतीययोः सप्तमी ' (८-३-१३५) इत्यमो डिः ॥ ११ ॥

जस्-शस्-डसि-तो-दो-द्वामि दीर्घः ॥ ८ । ३ । १२ ॥

एषु अतो दीर्घो भवति ॥ जासि शसि च । वच्छा ॥ डसि । वच्छा-ओ । वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिनो । वच्छा ॥ तोदोदुपु । वृक्षेभ्यः । वच्छतो । ' न्दस्वः संयोगे ' (८-१-८४) इति ह्रस्वः ॥ वच्छाओ । वच्छाउ ॥ आमि । वच्छाण ॥ डसिनैव सिद्धे तोदोदुग्रहणं म्यसि एत्वबाधनार्थम् ॥ १२ ॥

म्यसि वा ॥ ८ । ३ । १३ ॥

म्यसादेशे परे अतो दीर्घो वा भवति ॥ वच्छाहिनो वच्छेहिनो । वच्छासुन्तो वच्छेसुन्तो । वच्छाहि वच्छेहि ॥ १३ ॥

टाण-शस्येत् ॥ ८ । ३ । १४ ॥

टादेशे णे शसि च परे अस्य एकारो भवति ॥ टाण । वच्छेण ॥ णेति किम् । अप्यणा । अप्यणिआ । अप्यणइअ ॥ शस् । वच्छे पेच्छ ॥ १४ ॥

मिस्म्यसुपि ॥ ८ । ३ । १५ ॥

एषु अत एर्भवति ॥ मिस् । वच्छेहिं । वच्छेहिं । वच्छेहिं ॥ म्यस् । वच्छेहि । वच्छेहिनो । वच्छेसुन्तो ॥ सुप् । वच्छेसु ॥ १५ ॥

इदुतो दीर्घः ॥ ८ । ३ । १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥ भिस् । गिरोह । बुद्धीहिं । दहीहिं । तरुहिं । धेणूहिं । महुहिं कयं ॥ भ्यस् । गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरुओ । धेणूओ । महुओ आगओ ॥ एवं गिरीहिन्तो । गिरीसुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरीसु । बुद्धीसु । दहीसु । तरुसु । धेणूसु । महुसु ठिअं ॥ कचिन्न भवति । दिअ-भूमिसु दाणजलोह्णिआइं ॥ इदुत इति किम् । वच्छेहिं । वच्छेसुन्तो । वच्छेसु ॥ भिस्म्यस्सुपीत्येव । गिरिं तरुं पेच्छ ॥ १६ ॥

चतुरो वा ॥ ८ । ३ । १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्म्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो वा भवति ॥ चउहि । चउहि । चऊओ चउओ । चऊसु । चउसु ॥ १७ ॥

लुसे शसि ॥ ८ । ३ । १८ ॥

इदुतो शसि लुसे दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु । धेणू पेच्छ ॥ लुस इति किम् । गिरिणो । तरुणो पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्छे पेच्छ ॥ ' जस्-शम् ' (८-३-१२) इत्यादिन शसि दीर्घस्य लक्ष्यानुरोधार्यो योगः । लुस इति तु णवि प्रतिप्रसवार्थशङ्कानिवृत्त्यर्थम् ॥ १८ ॥

अह्नीवे सौ ॥ ८ । ३ । १९ ॥

इदुतोह्नीवे नपुंसकादन्यत्र सौ दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु । धेणू ॥ अह्नीव इति किम् । दहिं । महुं ॥ साविति किम् । गिरिं । बुद्धिं । तरुं । धेणुं ॥ केचित्तु दीर्घत्वं विकल्प्य तदभावपक्षे सेमदिशमपीच्छन्ति । अग्निं । निहिं । वाउं । विहुं ॥ १९ ॥

पुंसि जसो डउ डआ वा ॥ ८ । ३ । २० ॥

इदुत इतीह पञ्चम्यन्तं संवच्यते ॥ इदुतः परस्य जसः पुंसि अउ अओ इत्यादेशौ डितौ वा भवतः ॥ अगउ अगओ । वायउ वायओ चिट्ठन्ति । पक्षे । अग्निणो । वाउणो ॥ शेषे अदन्तवद्भावाद् अग्नी । वाऊ ॥ पुंसीति किम् । बुद्धीओ । धेणूओ । दहीइं । महुइं ॥ जस इति किम् । अग्नी ।

अग्निणो । वाज । त्राउणो पेच्छइ ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ॥ २० ॥
 वोतो डवो ॥ ८ । ३ । २१ ॥

उदन्तात्परस्य जसः पुंसि डित् अवो इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।
 पक्षे । साहओ । साहट । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् । वच्छा ॥
 पुंसीत्येव । धेणू । महूइं ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो पेच्छ ॥ २१ ॥
 जस-शसोर्णो वा ॥ ८।३।२२ ॥

इदुतः परयोर्जस्-शसोः पुंसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।
 तरुणो रेहान्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरू ॥ पुंसीत्येव । दहूइं ।
 महूइं ॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरिं । तरुं ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।
 वच्छे ॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासंख्याभावार्थम् । एव-
 शुचरत्त्रेदि ॥ २२ ॥

डसि-डसोः पुं-क्रीवे वा ॥ ८।३।२३ ॥

पुंसि क्रीवे च वर्तमानादिदुतः परयोर्डसिडसोर्णो वा भवति ॥ गिरिणो ।
 तरुणो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे । डसेः । गिरीओ ।
 गिरीउ । गिरीहिन्तो । तरूओ । तरूउ । तरूहिन्तो ॥ हिलुकौ
 निपेत्येने ॥ डसः । गिरिस्त । तरूस्त ॥ डसिडसोरिति किम् । गिरिणा ।
 तरूणा कथं ॥ पुंकीव इति किम् । बुद्धीअ । धेणूअ लद्धं समिद्धी वा ॥
 इदुत इत्येव । कमलाओ । कमलस्त ॥ २३ ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । २४ ॥

पुंकीवे वर्तमानादिदुतः परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।
 गामणिणा । सरुपुणा । तरूणा । दहिणा । महुणा ॥ ट इति किम् ।
 गिरी । तरू । दहिं । महुं ॥ पुंकीव इत्येव । बुद्धीअ । धेणूअ कथं ॥
 इदुत इत्येव । कमलेण ॥ २४ ॥

क्रीवे स्वराण् सेः ॥ ८।३।२५ ॥

क्रीवे वर्तमानात्स्वरान्तात्त्रासः सेः स्थाने म् भवति ॥ वणं । पेम्भं ।
 दहिं । महुं ॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिकमपीच्छ-

न्ति । दहिँ महुँ ॥ क्लीब इति किम् । बालो । बाला । स्वरादिति इदुतो निवृत्त्यर्थम् ॥ २५ ॥

जस्-शस ई-ई-णय सप्राग्दीर्घा ॥ ८।३।२६ ॥

क्लीबे वर्तमानान्नाम्न परयोर्जस् शसो स्थाने सानुनासिकसानुस्वारा-
विकारौ णिश्चादेशा भवन्ति सप्राग्दीर्घा । एषु सत्सु पूर्वस्वरस्य दीर्घत्व
विधीयते इत्यर्थ ॥ ईँ । जाई वयणाईँ अन्हे ॥ इ । उम्मीलन्ति पङ्कयाइ
पेच्छ वा चिट्टन्ति । दहीइ जेम वा हुन्ति महूइ मुञ्च वा ॥ णि । फुल्लन्ति
पङ्कयाणि गेण्ह वा । हुन्ति दहीणि जेम वा । एव महूणि ॥ क्लीब इत्येव ।
वच्छा वच्छे ॥ जस् शस इति किम् । सुह ॥ २६ ॥

स्त्रियामुदोती वा ॥ ८।३।२७ ॥

स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परयोर्जस् शसो स्थाने प्रत्येकम् उत् ओत्
इत्येतौ सप्राग्दीर्घौ वा भवत ॥ वचनभेदो यथासख्यनिवृत्त्यर्थ ॥ मालाउ
मालाओ । बुद्धीउ बुद्धीओ । सहीउ सहीओ । धेणूउ धेणूओ । बहूउ
बहूओ । पक्षे । माला । बुद्धी । सही । धेणू । बहू ॥ स्त्रियामिति किम् ।
वच्छा । जस् शस इत्येव । मालाए कय ॥ २७ ॥

ईतः सेश्वा वा ॥ ८।३।२८ ॥

स्त्रिया वर्तमानादीकारान्तात् सेर्जस् शसोश्च स्थाने आकारो वा भवति ॥
एसा हसन्तीआ । गोरीआ चिट्टन्ति पेच्छ वा । पक्षे । हसन्ती ।
गोरीओ ॥ २८ ॥

टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः ॥ ८।३।२९ ॥

स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परेषा टाडस्डीना स्थाने प्रत्येकम् अत् आत्
इत् एत् इत्येते चत्वार आदेशा सप्राग्दीर्घा भवन्ति । डसे पुनरेते सप्राग्-
दीर्घा वा भवन्ति ॥ मुद्धाअ । मुद्धाइ । मुद्धाए कय मुह् ठिअ वा ॥
कप्रत्यये तु मुद्धिआअ । मुद्धिआइ । मुद्धिआए ॥ कमलिआअ । कमलि-
आइ । कमलिआए ॥ बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ । बुद्धीए कय विहओ
ठिअ वा ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए कय वयण ठिअ वा ॥

धेणूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूए । कयं दुद्धं ठिअं वा ॥ वहूअ । वहूआ । वहूइ । वहूए कयं भवणं ठिअं वा ॥ ढसेस्तु वा । मुद्धाअ । मुद्धाइ । मुद्धाए । बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ । बुद्धीए ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए ॥ धेणूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूए ॥ वहूअ । वहूआ । वहूइ । वहूए आगओ । पक्षे । मुद्धाओ । मुद्धाउ । मुद्धाहिन्तो ॥ रईओ । रईउ । रईहिन्तो । धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो । इत्यादि ॥ 'शेषेदन्तवत्' (८-३-१२४) अतिदेशात् 'जस्-शस्-डसित्तो-दो-द्रामि-दीर्घः' (८-३-१२) इति दीर्घत्वं पक्षेपि भवति ॥ स्त्रियामित्येव । वच्छेण । वच्छस्स । वच्छम्मि । वच्छाओ ॥ टादीनामिति किम् । मुद्धा । बुद्धी । सही । धेणू । वहू ॥ २९ ॥

नात आत् ॥ ८।३।३० ॥

स्त्रियां वर्तमानादादन्तान्नाम्न परेषां टाड्सुडिडसीनामादादेशो न भवति ॥ मालाअ । मालाइ । मालाए कयं सुहं ठिअं आगओ वा ॥ ३० ॥

प्रत्यये ङीर्न वा ॥ ८।३।३१ ॥

अणादिसूत्रेण (हे० २-४-२०) प्रत्ययनिमित्तो यो ङीरुक्त स स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नो वा भवति ॥ साहणी । कुरुचरी । पक्षे । आत् (हे० २-४-१८) इत्याप् । साहणा । कुरुचरा ॥ ३१ ॥

अजातेः पुंसः ॥ ८।३।३२ ॥

अजातिवाचिनः पुल्लिङ्गात् स्त्रिया वर्तमानात् ङीर्वा भवति ॥ नीली नीला । काली काला । हसमाणी हसमाणा । सुप्पणही सुप्पणहा । इमीए इमाए । इमीणं इमाणं । एईए एआए । एईण एआणं ॥ अजातेरिति किम् । करिणी । अया । एलया ॥ अप्राप्ते विभाषेयम् । तेन गोरी कुमारी इत्यादौ संस्कृतवन्नित्यमेव ङी ॥ ३२ ॥

किं-यत्तदोत्पमामि ॥ ८।३।३३ ॥

मिअम्आम्वाजिते म्यादौ परे एभ्यः स्त्रिया ङीर्वा भवति ॥ क्रीओ । काओ । क्रीए । काए । कीसु । कासु । ण्व । जीओ । जाओ ।

तीओ । ताओ । इत्यादि ॥ अस्यमाभीति किम् । का । जा । सा । क ।
ज । त । काण । जाण । ताण ॥ ३३ ॥

छाया-हरिद्रयोः ॥ ८ । ३ । ३४ ॥

अनयोराप्प्रसङ्गे नाम्न. स्त्रिया डीर्वा भवति ॥ छाही छाया । हलद्दी
हलद्दा ॥ ३४ ॥

स्वप्तादेर्डा ॥ ८ । ३ । ३५ ॥

स्वप्तादे स्त्रिया वर्तमानात् डा प्रत्ययो भवति ॥ ससा । नणन्दा ।
दुहिआ । दुहिआर्हि । दुहिआसु । दुहिआ-सुओ । गउआ ॥ ३५ ॥

ह्रस्वोमि ॥ ८ । ३ । ३६ ॥

स्त्रीलिङ्गस्य नाम्नोमि परे ह्रस्वो भवति ॥ माल । नइ । बहु । हस-
मार्णि । हसमाण पेच्छ ॥ अमीति किम् । माला । सही । वह ॥ ३६ ॥

नामन्व्यात्सौ मः ॥ ८ । ३ । ३७ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' क्लीबे स्वराण् संः ' (८-३-२५) इति
यो म् उक्त स न भवति ॥ हे तण । हे दहि । हे महु ॥ ३७ ॥

डो दीर्घो वा ॥ ८ । ३ । ३८ ॥

आमन्व्यार्थात्परे सौ सति ' अतः सेर्दोः ' (३-२) इति यो नित्य
डो प्रातो यश्च ' अक्लीबे सौ ' (३-१९) इति इदुतोरकारान्तस्य च
प्रातो दीर्घ स वा भवति ॥ हे देव हे देवो ॥ हे खमा-समण हे खमा-
सणो । हे अज्ज हे अज्जो ॥ दीर्घ । हे हरी हे हरि । हे गुरू हे गुरु ।
जाइ-विसुद्धेण प्हू । हे प्रमो इत्यर्थ । एव दोण्णि प्हू जिअ-लोअे ।
पक्षे । हे पहु । एषु प्राप्ते विकल्प ॥ इह त्वप्राप्ते हे गोअमा हे गोअम । हे
कासत्वा हे कासव । रेरे चप्फलय्या । रेरे निग्धिणया ॥ ३८ ॥

ऋतोद्वा ॥ ८ । ३ । ३९ ॥

ऋकारान्तस्यामन्त्रणे सौ परे अकारोन्तादेशो वा भवति ॥ हे पित. ।
हे पिअ ॥ हे दात. । हे दाय । पक्षे । हे पिअर । हे दायार ॥ ३९ ॥

नाम्न्यरं वा ॥ ८ । ३ । ४० ॥

ऋदन्तस्यामन्त्रणे सौ परे नाम्नि सजाया विषये अर इति अन्तादेशो वा भवति ॥ हे पित । हे पिअरं । पक्षे । हे पिअ ॥ नाम्नीति किम् । हे कर्त. । हे कर्तार ॥ ४० ॥

वाप ए ॥ ८ । ३ । ४१ ॥

आमन्त्रणे सौ परे आप एत्व च भवति ॥ हे माळे । हे महिले । अजिजए । पजिजए । पक्षे । हे माला । इत्यादि ॥ आप इति किम् । हे पिउच्छा । हे माउच्छा ॥ बहुलाधिकारात् कचिदोत्वमपि । अम्मो भणामि भणिए ॥ ४१ ॥

ईदूतोर्हस्वः ॥ ८ । ३ । ४२ ॥

आमन्त्रणे सौ परे ईदूदन्तयोर्हस्वो भवति ॥ हे नइ । हे गमणि । हे समणि । हे बहु । हे खलपु ॥ ४२ ॥

किपः ॥ ८ । ३ । ४३ ॥

विदन्तस्थेदूदन्तम्य हस्वो भवति ॥ गामणिणा । खलपुणा । गामणिणो । खलपुणो ॥ ४३ ॥

ऋतामुदस्यमौसु वा ॥ ८ । ३ । ४४ ॥

सिअम्औवर्जिते अर्थात् स्यादौ परे ऋदन्तानामुदन्तादेशो वा भवति ॥ जस् । भत् । भत्तुणो । भत्तउ । भत्तओ । पक्षे । भत्तारा ॥ शस । भत्तू । भत्तुणो । पक्षे । भत्तारे ॥ टा । भत्तुणा । पक्षे । भत्तारेण ॥ भिस् । भत्तूहिं । पक्षे । भत्तारेहिं ॥ डसि । भत्तुणो । भत्तूओ । भत्तूउ । भत्तूहि । भत्तूहिन्तो । पक्षे । भत्ताराओ । भत्ताराउ । भत्ताराहि । भत्ताराहिन्तो । भत्तारा । डस् । भत्तुणो । भत्तुस्स । पक्षे भत्तारस्स । सुप् । भत्तुमु । पक्षे भत्तारेसु ॥ बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वात् यथादर्शन नाम्न्यपि उद् वा भवति नस्शस्डसिडस्सु । पिउणो । जामाउणो । माउणो ॥ टायाम् । पिउणा ॥ भिसि । पिऊहिं ॥ सुपि । पिऊसु । पक्षे । पिअरा । इत्यादि ॥ अस्य-मौस्विति किम् । सि । पिआ ॥ अम् । पिअर ॥ औ । पिअरा ॥ ४४ ॥

आरः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ४५ ॥

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ भत्तारो । भत्तारा । भत्तारं । भत्तारे । भत्तारेण । भत्तारेहिं ॥ एव ङस्यादिषूदाहार्यम् ॥ लुप्तस्याद्यपेक्षया । भत्तार विहिअ ॥ ४५ ॥

आ अरा मातुः ॥ ८ । ३ । ४६ ॥

मातृसम्बन्धिन ऋत स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशो भवत ॥ माआ । माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअ । माअर । इत्यादि ॥ बाहुलकाज्जनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा इत्यादेश । मा-आए कुच्छीए । नमो माअराण ॥ ' मातुरिद्धा ' (८-१-१३५) इतीत्त्वे माईण इति भवति ॥ ' ऋतामुद ' (८-३ ४४) इत्यादिना उत्त्वे तु माऊए समन्निअ वन्दे इति ॥ स्यादावित्येव । माइदेवो । माइ-गणो ॥ ४६ ॥

नाम्यरः ॥ ८ । ३ । ४७ ॥

ऋदन्तस्य नाम्नि सज्ञाया स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥ पिअरा । पिअर । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहिं । जामायरा । जामायर । जामायेर । जामायरेण । जामायरेहिं । मायरा । मायर । मायेर । मायरेण । मायेरेहिं ॥ ४७ ॥

आ सौ न वा ॥ ८ । ३ । ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पिआ । जामाया । माया । कता । पक्षे । पिअरो । जामायरो । मायरो । कत्तारो ॥ ४८ ॥

राज्ञः ॥ ८ । ३ । ४९ ॥

राज्ञो नलोपेन्त्यस्य आत्व वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । पक्षे । आणादेशे । रायाणो ॥ हे राया । हे रायमिति तु शौरसेन्याम् । एव हे अप्प । हे अप्प ॥ ४९ ॥

जस्-शस्-ङसि-ङसा णो ॥ ८ । ३ । ५० ॥

राजनृशब्दात्परेषा णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जस् । रायाणो चिट्टन्ति । पक्षे । राया ॥ शस् । रायाणो पे-छ । पक्षे । राया । राए ॥ ङसि । राङ्णो

रण्णो आगओ । पक्षे । रायाओ । रायाउ । रायाहि । रायाहिन्तो । राया ॥
डस् । राइणो रण्णो घणं । पक्षे । रायस्स ॥ ५० ॥

टो णा ॥ ८ । ३ । ५१ ॥

राजनृशब्दात्परस्य टा इत्यस्य णा इत्यादेशो वा भवति ॥ राइणा । रण्णा ।
पक्षे । रायेण कयं ॥ ५१ ॥

इर्जस्य णो-णा-ङ्गो ॥ ८ । ३ । ५२ ॥

राजनृशब्दसंबन्धिनो जकारस्य स्थाने णोणाडिषु परेषु इकारो वा
भवति ॥ राइणो चिट्ठन्ति पेच्छ आगओ घणं वा ॥ राइणा कयं । राइग्मि ।
पक्षे । रायाणो । रण्णो । रायणा । राएण । रायम्भि ॥ ५२ ॥

इणममामा ॥ ८ । ३ । ५३ ॥

राजनृशब्दसंबन्धिनो जकारस्य अमाभ्यां सहितस्य स्थाने इणम् इत्या-
देशो वा भवति ॥ राइणं पेच्छ । राइणं घणं । पक्षे । रायं । राईणं ॥ ५३ ॥

ईङ्गिस्म्यसाम्सुपि ॥ ८ । ३ । ५४ ॥

राजनृशब्दसंबन्धिनो जकारस्य भिसादिषु परतो वा ईकारो भवति ॥
मिस् । राईहि ॥ म्यस् । राईहि । राईहिन्तो राईसुन्तो ॥ आम् । राईणं ॥
सुप् । राईसु । पक्षे । रायाणेहि । इत्यादि ॥ ५४ ॥

आजस्य टा-ड-सि डस्सु सणाणोप्वण् ॥ ८ । ३ । ५५ ॥

राजनृशब्दसंबन्धिन आज इत्यवयवस्य टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेशा-
पत्नेषु परेषु अण् वा भवति ॥ रण्णा । राइणा कयं । रण्णो राइणो आग-
ओ घणं वा ॥ टाडसिडस्त्विति किम् । रायाणो चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥
सणाणेप्विति किम् । राएण । रायाओ । रायस्स ॥ ५५ ॥

पुंस्यन आणो राजवच्च ॥ ८ । ३ । ५६ ॥

पुंलिङ्गे वर्तमानस्योन्नतस्य स्थाने आण इत्यादेशो वा भवति । पक्षे ।
यथादर्शनं राजवत् कार्यं भवति ॥ आणादेशे च 'अतः सेढोः' (८-३-२)
इत्यादयः प्रवर्तन्ते । पक्षे तु 'राज्ञः' 'जस्-शस्-डसि-डसां णो' (८-३-५०)
'टोणा' (८-३-२४) 'इणममामा' (८-३-५३) इति प्रवर्तन्ते ॥

अप्पाणो । अप्पाणा । अप्पाण । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि । अप्पाणाओ । अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणेषु । अप्पाण-कय । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्प । अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ । अप्पणा । अप्पेहिं । अप्पाणो । अप्पाओ । अप्पाउ । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्तो ॥ अप्पणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो । रायाणा । रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहिं । रायाणाहिन्तो । रायाणस्स । रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव जुवाणो । जुवाण-जणो । जुआ ॥ बम्हाणो । बम्हा ॥ अद्धानो । अद्दा ॥ उक्षन् । उच्छाणो । उच्छा । गावाणो । गावा ॥ पूसाणो । पूसा ॥ तक्खाणो । तक्खा ॥ मुद्धानो । मुद्दा ॥ श्वन् । साणो । सा ॥ सुकर्मण पश्य । सुकम्माणे पेच्छ । निण्णइ कह सो सुकम्माणे । पश्यति कथ स सुकर्मण इत्यर्थ ॥ पुसीति किम् । शर्म । सम्म ॥ ५६ ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ८।३।५७ ॥

आत्मन परस्याष्टाया स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवत ॥ अप्पणिआ पाउसे उवगयम्मि । अप्पणिआ य विआड्ढि खाणिआ । अप्पणइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥ ५७ ॥

अतः सर्वादेर्डेर्जसः ॥ ८।३।५८ ॥

सर्वादेरदन्तात्परस्य जस. डित् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे । अन्ने । जे । ते । के । एक्के । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् । सव्वाओ रिद्धीओ ॥ जस इति किम् । सव्वस्स ॥ ५८ ॥

डे सिंस-म्मि-त्था ॥ ८।३।५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डे स्थाने सिंस म्मि त्थ एते आदेशा भवन्ति ॥ सव्व-सिंस । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अन्नसिंस । अन्नम्मि । अन्नत्थ ॥ एव सर्वत्र ॥ अत इत्येव । अमुम्मि ॥ ५९ ॥

न वा निदमेतदो हिं ॥ ८।३।६० ॥

इदम्-एतद्वर्जितात्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेहिमादेशो वा भवति ॥ सञ्चहिं । अञ्चहिं । कहिं । जहिं । तहिं ॥ बहुलाधिकारात् कियत्तद्ग्रथः स्त्रियामपि । काहिं । जाहिं । ताहिं ॥ बाहुलकादेव 'कियत्तदोस्यमामि' (८-३-३३) इति ङीर्नास्ति ॥ पक्षे । सञ्चस्सि । सञ्चम्भि । सञ्चत्य । इत्यादि ॥ भ्रियां तु पक्षे । काए । काए । जाए । जीए । ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जनं किम् । इमस्सि । एअस्सि ॥ ६० ॥

आमो डेसिं ॥ ८ । ३ । ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सञ्चेसिं । अञ्चेसिं । अवरेसिं । इमेसिं । एएसिं । जेसिं । तेसिं । केसिं । पक्षे । सञ्चाण । अञ्चाण । अचराण । इमाण । एआण । जाण । ताण । काण ॥ बाहुलकात् स्त्रियामपि । सर्वासाम् । सञ्चेसिं ॥ एवम् अञ्चेसिं । तेसिं ॥ ६१ ॥

कितद्ग्रथां डसः ॥ ८ । ३ । ६२ ॥

कितद्ग्रथां परस्यामः स्थाने डस इत्यादेशो वा भवति ॥ कास । तास । पक्षे । केसिं । तेसिं ॥ ६२ ॥

कियत्तद्ग्रथो डसः ॥ ८ । ३ । ६३ ॥

एभ्यः परस्य डसः स्थाने डस इत्यादेशो वा भवति । 'डसः स्सः' (३-१०) इत्यस्यापवादः । पक्षे सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास । जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारात् कितद्ग्रथामाकारान्ताभ्यामपि डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास धणं ॥ तस्या धनम् । तास धणं । पक्षे । काए । ताए ॥ ६३ ॥

ईद्ग्रथः स्सा से ॥ ८ । ३ ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्यः परस्य डसः स्थाने स्सा से इत्यादेशो वा भवतः । 'टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः' (८-३-२९) इत्यस्यापवादः । पक्षे अदा-दयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीइ । कीए ॥ जिम्सा ।

जीसे । जीअ । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिस्ता । तीसे । तीअ तीआ । तीइ । तीए ॥ ६४ ॥

डेडाहि डाला इआ काले ॥ ८ । ३ । ६५ ॥

कियत्तद्भ्यः कालेभिधेये डेः स्थाने आहे आला इति डितौ इआ इति च आदेशा वा भवन्ति । हिंसिस्मित्थानामपवादः । पदो तेषि भवन्ति ॥ काहे । काला । कइआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे । ताला । तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सहिअएहिं घेप्पन्ति ।

पक्षे । कहिं । कस्सिं । कग्मि । कत्थ ॥ ६५ ॥

डसेम्हा ॥ ८।३।६६ ॥

कियत्तद्भ्यः परस्य डसे स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्हा । जम्हा । तम्हा । पक्षे । काओ । जाओ । ताओ ॥ ६६ ॥

तदो डोः ॥ ८।३।६७ ॥

तदः परस्य डसेडो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥ ६७ ॥

किमो डिणो--डीसौ ॥ ८।३।६८ ॥

किमः परस्य डसेडिणो डीस इत्यादेशौ वा भवत ॥ किणो । कीस । कम्हा ॥ ६८ ॥

इदमेतकिं-यत्तद्भ्यष्टो डिणा ॥ ८।३।६९ ॥

एभ्यः सर्वादिभ्योकारान्तेभ्य परस्याष्टाया स्थाने डित् इणा इत्यादेशो वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किणा । केण ॥ जिणा । जेण ॥ तिणा । तेण ॥ ६९ ॥

तदो ण स्यादौ क्वचित् ॥ ८।३।७० ॥

तद स्थाने स्यादौ परे ण आदेशो भवति क्वचित् लक्ष्यानुसारेण ॥ ण पेच्छ । त पश्येत्यर्थ ॥ सोअइ अ ण रहुवई । तमित्यर्थ ॥ स्त्रिया-मपि । हत्युन्नामिअ-मुही ण तिअडा । ता त्रिजटेत्यर्थ ॥ णेण भणिअ तेन भणितमित्यर्थ ॥ तो णेण कर-यल ट्टिआ । तेनेत्यर्थ ॥ भणिअ च

णाए । तयेत्यर्थ ॥ णेहिं कयं । तैः कृतमित्यर्थः ॥ णाहिं कयं । तामिः
कृतमित्यर्थः ॥ ७० ॥

किमः क्व-तसोश्च ॥ ८।३।७१ ॥

किम. को भवति स्यादौ त्रतसोश्च परयोः ॥ को । के । कं । के ।
केण ॥ त्र । कत्य ॥ तस् । कओ । कत्तो । कदो ॥ ७१ ॥

इदम इमः ॥ ८।३।७२ ॥

इदम. स्यादौ परे इम आदेशौ भवति ॥ इमो । इमे । इमं । इमे ।
इमेण ॥ स्त्रियामपि । इमा ॥ ७२ ॥

पुं-स्त्रियोर्न वायमिमिआ सौ ॥ ८।३।७३ ॥

इदमशब्दस्य सौ परे अयमिति पुल्लिङ्गे इमिआ इति स्त्रीलिङ्गे आदेशौ
वा भवतः ॥ अहवायं कय-कज्जो । इमिआ वाणिज-धूआ । पक्षे । इमो ।
इमा ॥ ७३ ॥

स्सि-स्सयोरद् ॥ ८।३।७४ ॥

इदमः स्सि स्स इत्येतयोः परयोरद् भवति वा ॥ अस्सि । अस्स ।
पक्षे । इमादेशोपि । इमस्सि । इमस्स ॥ बहुलाधिकारादन्यत्रापि भवति ।
एहि । एसु । आहि । एभि एषु आभिरित्यर्थः ॥ ७४ ॥

डेमेन हः ॥ ८।३।७५ ॥

इदम. कृतेमादेशात् परस्य डे स्थाने मेन सह ह आदेशो वा भवति ॥
इह । पक्षे । इमस्सि । इमग्मि ॥ ७५ ॥

न त्यः ॥ ८।३।७६ ॥

इदम. परस्य 'डेः स्सि-ग्मि-त्याः' (३-५९) इति प्राप्तः त्यो न
भवति ॥ इह । इमस्सि । इमग्मि ॥ ७६ ॥

णौम्-शस्ता-मिसि ॥ ८।३।७७ ॥

इदम स्थाने अमशस्तामिस्तु परेषु ण आदेशो वा भवति ॥ णं पेच्छ ।
णे पेच्छ । णेण । णेहिं कयं । पक्षे । इमं । इमे । इमेण । इमेहि ॥७७॥

अमेणम् ॥ ८।३।७८ ॥

इदमोमा सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इणं पेच्छ । पक्षे । इमं ॥ ७८ ॥

क्लीवे स्यमेदमिणमो च ॥ ८।३।७९ ॥

नपुंसकालिङ्गे वर्तमानस्येदमः स्यम्भ्यां सहितस्य इदम् इणमो इणम् च नित्यमादेशा भवन्ति ॥ इदं इणमो इणं घणं चिट्ठइ पेच्छ वा ॥ ७९ ॥

किमः किं ॥ ८।३।८० ॥

किमः क्लीवे वर्तमानस्य स्यम्भ्यां सह किं भवति ॥ किं कुलं तुह । किं किं ते पडिहाइ ॥ ८० ॥

वेदं-तदेतदो डसाम्भ्यां से-सिमौ ॥ ८ । ३ । ८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने डस् आम् इत्येताभ्यां सह यथासंख्यं से, सिम् इत्यादेशौ वा भवतः ॥ इदम् । से सीलम् । से गुणा । अस्य शीलं गुणा वेत्यर्थः ॥ सिं उच्छाहो । एपाम् उत्साह इत्यर्थः ॥ तद् । से सीलं । तस्य तस्या वेत्यर्थः ॥ सिं गुणा । तेषां तासां वेत्यर्थः ॥ एतद् । से अहिअं । एतस्याहितमित्यर्थः ॥ सिं गुणा । सिं सीलं । एतेषां गुणाः शीलं वेत्यर्थः । पक्षे । इमस्स । इमेसिं । इमाण ॥ तस्स । तेसिं । ताण ॥ एअस्स । एएसिं । एआण । इदंतदोरामापि सेआदेशं कश्चिदिच्छति ॥ ८१ ॥

वैतदो डसेस्तो चाहे ॥ ८ । ३ । ८२ ॥

एतद. परस्य डसे. स्थाने तो चाहे इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ एत्तो । एत्ताहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्तो । एआ ॥ ८२ ॥

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८ । ३ । ८३ ॥

एतदस्थे परे चकारात् तो चाहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुग् भवति ॥ एत्थ । एत्तो । एत्ताहे ॥ ८३ ॥

एरदीतौ म्मौ वा ॥ ८ । ३ । ८४ ॥

एतद एकारस्य डधादेशे म्मौ परे अदीतौ वा भवतः ॥ अयम्भि । ईयम्भि । पक्षे । एअम्भि ॥ ८४ ॥

वसेणामिणमो सिना ॥ ८ । ३ । ८५ ॥

एतद्: सिना सह एस इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ सन्व-
स्स वि एस गई ॥ सन्वाण वि पत्थिवाण एस मही ॥ एस सहाओ च्चिअ
ससहरस्स ॥ एस सिरं । इणं । इणमो । पक्षे । एअं । एसा ।
एसो ॥ ८५ ॥

तदश्च तः सोक्कीवे ॥ ८ । ३ । ८६ ॥

तद् एतदश्च तकारस्य सौ परे अक्कीवे सौ भवति ॥ सो पुरिसो । सा
महिला । एसो पिओ । एसा मुद्धा ॥ सावित्येव । ते एए धन्ना । ताओ
एआओ महिलाओ ॥ अक्कीव इति किम् । तं एअं वर्णं ॥ ८६ ॥

वादसो दश्य होनोदाम् ॥ ८ । ३ । ८७ ॥

अदसो दकारस्य सौ परे ह आदेशो वा भवति तस्मिंश्च कृते 'अतः सेडोंः'
(८-३-२) इत्योत्वं 'शेषं संस्कृतवत्' (८-४-४४८) इत्यतिदेशाद्
'आत्' (हे०-२-४१८) इत्याप् 'क्कीवे स्वरान्म सेः' (८-३-२५) इति
मश्च न भवति ॥ अह पुरिसो । अह महिला । अह वर्णं । अह मोहो पर-
गुण-लहुअयाइ । अह णे हिअएण हसइ माख्य-तणओ । असावत्मान्
हसतीत्यर्थः । अह कमळ-मुही । पक्षे । उत्तरेण मुरादेशः । अमू पुरिसो ।
अमू महिला । अमुं वर्णं ॥ ८७ ॥

मुः स्यादौ ॥ ८ । ३ । ८८ ॥

अदसो दस्य स्यादौ परे मुरादेशो भवति ॥ अमू पुरिसो । अमुणो
पुरिसा । अमुं वर्णं । अमूइं वर्णाइं । अमूणि वर्णाणि । अमू मालां ।
अमूउ अमूओ मालाओ । अमुणा । अमूहिं ॥ डसि । अमूओ । अमूउ ।
अमूहिन्तो ॥ म्यस् । अमूहिन्तो । अमूसुन्तो ॥ डस् । अमुणो । अमुस्सा ॥
आम् । अमूण ॥ डि । अमुग्ग्मि ॥ सुप् । अमूसु ॥ ८८ ॥

म्मावयेऔ वा ॥ ८ । ३ । ८९ ॥

अदसोन्त्यय्यजनलुकि दकारान्तस्य स्थाने ह्यदेशे म्मौ परतः अय
इअ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ अयग्ग्मि । इअग्ग्मि । पक्षे । अमुग्ग्मि ॥ ८९ ॥

युष्मदस्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ८ । ३ । ९० ॥

युष्मद सिना सह त तु तुव तुह तुम इत्येते षष्ठादेशा भवन्ति ॥ त तु तुव तुह तुम दिट्ठो ॥ ९० ॥

भे तुब्भे तुज्जं तुम्ह तुय्हे उय्हे जस । ८ । ३ । ९१ ॥

युष्मदो जसा सह भे तुब्भे तुज्जं तुम्ह तुय्हे उय्हे इत्येते षष्ठादेशा भवन्ति ॥ भे तुब्भे तुज्जं तुम्ह तुय्हे उय्हे चिट्ठह । 'ब्भो म्हज्झौ वा' (३-१०४) इति वचनात् तुम्हे । तुज्जे । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९१ ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ८ । ३ । ९२ ॥

युष्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तु तुम तुव तुह तुमे तुए वन्दामि ॥ ९२ ॥

वो तुज्जं तुब्भे तुय्हे उय्हे भे शसा ॥ ८ । ३ । ९३ ॥

युष्मद शसा सह एते षष्ठादेशा भवन्ति ॥ वो तुज्जं तुब्भे । 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हे तुज्जे तुय्हे उय्हे भे पेच्छामि ॥ ९३ ॥

भे दि दे ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ टा ॥ ८ । ३ । ९४ ॥

युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ भे दि दे ते तइ तए तुम तुमइ तुमए तुमे तुमाइ जम्पिअ ॥ ९४ ॥

भे तुब्भेहिं उज्जेहिं उम्हेहिं तुय्हेहिं उय्हेहिं भिसा ॥ ८ । ३ । ९५ ॥

युष्मदो भिसा सह एते षष्ठादेशा भवन्ति ॥ भे । तुब्भेहिं । 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेहिं तुज्जेहिं उज्जेहिं उम्हेहिं तुय्हेहिं उय्हेहिं भुत् । एव चाष्टरूप्यम् ॥ ९५ ॥

तइ-तुव-तुम-तुह-तुब्भा डसौ ॥ ८ । ३ । ९६ ॥

युष्मदो डसौ षष्ठ्येकवचने परत एते षष्ठादेशा भवन्ति । ढसेस्तु चोदोदुहिहिन्तोळुको यथाप्राप्तमेव ॥ तइचो । तुवचो । तुमचो । तुहचो । तुब्भचो । 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुब्भचो । तुज्जचो ॥ एव दोदुहिहिन्तोळुक्ष्वप्युदाहार्यम् ॥ तचो इति तु त्वच इत्यस्य वळोपे सति ॥ ९६ ॥

तुह्य तुब्म तहिन्तो ङसिना ॥ ८ । ३ । ९७ ॥

युष्मदो ङसिना सहितस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ तुह्य तुब्म तहिन्तो आगओ । 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात् तुह्य । तुज्झ । एवं च पञ्च रूपाणि ॥ ९७ ॥

तुब्म-तुह्योय्होम्हा भ्यसि ॥ ८ । ३ । ९८ ॥

युष्मदो भ्यसि परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ भ्यसस्तु यथाप्राप्त-
मेव ॥ तुब्मत्तो । तुह्यत्तो । उह्यत्तो । उह्यत्तो 'ब्भो म्हज्झौ वा' इति वचनात्
तुह्यत्तो । तुज्झत्तो ॥ एवं दोदुहिहिन्तोष्वप्पुद्राहार्यम् ॥ ९८ ॥

तइ-तु-ते-तुहं-तुह-तुहं-तुव-तुम-तुमे-तुमो-तुमाइ-दि-दे-इ-
ए-तुब्भोब्भोय्हा ङसा ॥ ८ । ३ । ९९ ॥

युष्मदो ङसा षष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते अष्टादशादेशा भवन्ति ॥
तइ । तु । ते । तुहं । तुह । तुहं । तुव । तुम । तुमे । तुमो । तुमाइ ।
दि । दे । इ । ए । तुब्म । उब्म । उह्य घणं ॥ 'ब्भो म्ह-ज्झौ वा' इति
वचनात् तुह्य । तुज्झ । उह्य । उज्झ । एवं च द्वाविंशती रूपाणि ॥ ९९ ॥

तु वो भे तुब्म तुब्मं तुब्माण तुवाण तुमाण
तुहाण उम्हाण आमा ॥ ८ । ३ । १०० ॥

युष्मद आमा सहितस्य एते दशादेशा भवन्ति ॥ तु । वो । भे ।
तुब्म । तुब्मं । तुब्माण । तुवाण । तुमाण । तुहाण । उम्हाण । 'क्त्वा-
स्यादेर्ण-स्वोर्वा' (८-१-२७) इत्यनुस्वारे तुब्माणं । तुवाणं । तुमाणं ।
तुहाणं । उम्हाणं ॥ 'ब्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुह्य । तुज्झ । तुहं ।
तुज्झं । तुम्हाण । तुम्हाणं । तुज्झाण । तुज्झाणं घर्ण । एवं च त्रयो-
विंशती रूपाणि ॥ १०० ॥

तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ङिना ॥ ८ । ३ । १०१ ॥

युष्मदो ङिना सप्तम्येकवचनेन सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ङिनां ॥ १०१ ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुब्भा डौ ॥ ८।३।१०२ ॥

युष्मदो डौ परत एते षडादेशा भवन्ति । डेस्तु यथाप्राप्तमेव । तुम्भि । तुवम्भि । तुमम्भि । तुहम्भि । तुब्भम्भि । 'ब्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हम्भि । तुज्झम्भि । इत्यादि ॥ १०२ ॥

सुपि ॥ ८।३।१०३ ॥

युष्मद् सुपि परत तु-तुव तुम-तुह-तुब्भा भवन्ति ॥ तुसु । तुवेसु । तुमेसु । तुहेसु । तुब्भेसु ॥ 'ब्भो म्ह-ज्झौ वा' इति वचनात् तुम्हेसु । तुज्झेसु ॥ केचित्तु सुप्येत्यविकल्पमिच्छन्ति । तन्मते तुवसु । तुमसु । तुहसु । तुब्भसु । तुम्हसु । तुज्झसु ॥ तुब्भस्यात्वमपीच्छत्यन्य । तुब्भासु । तुम्हासु । तुज्झासु ॥ १०३ ॥

ब्भो म्ह-ज्झौ वा ॥ ८।३।१०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो भस्तस्य म्ह ञ्झ इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पक्षे स एवास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥ १०४ ॥

अस्मदो म्भि अम्भि अम्भि हं अहं अहयं सिना ॥ ८।३।१०५ ॥

अस्मद् सिना सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अज्ज म्भि हासिआ मामि तेण ॥ उन्नम न अम्भि कुविआ । अम्भि करेमि । जेण ह विद्धा । किं पम्हुट्टम्भि अह । अहय कय-प्पणामो ॥ १०५ ॥

अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं भे जसा ॥ ८।३।१०६ ॥

अस्मदो जसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं भे भणामो ॥ १०६ ॥

णे णं मि अम्भि अम्ह मम्ह मं ममं मिमं

अहं अमा ॥ ८।३।१०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे ण मि अम्भि अम्ह मम्ह म मम मिम अह पेच्छ ॥ १०७ ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे शसा ॥ ८।३।१०८ ॥

अस्मद् शसा सह एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हे अम्हो अम्ह णे पेच्छ ॥ १०८ ॥

मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे टा ॥ ८ । ३ । ११० ॥
 अस्मदष्टा सह एते नवादेशा भवन्ति ॥ मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए
 मयाइ णे कयं ॥ १०९ ॥

अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे भिसा ॥ ८ । ३ । ११० ॥
 अस्मदो भिसा सह एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ अम्हेहि अम्हाहि अम्ह
 अम्हे णे कयं ॥ ११० ॥

मइ-मम-मह-मज्झा डसा ॥ ८ । ३ । १११ ॥
 अस्मदो डसौ पञ्चम्येकवचने परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ।
 डसेस्तु यथाप्राप्तमेव ॥ मइत्तो ममत्तो महत्तो मज्झत्तो आगओ ॥ मत्तो
 इति तु मत्त इत्यस्य ॥ एवं दो-दु-हि-हिन्तो-नुध्वप्पुदाहार्यम् ॥ १११ ॥

ममाम्हाँ भ्यसि ॥ ८ । ३ । ११२ ॥
 अस्मदो भ्यसि परतो मम अम्ह इत्यादेशौ भवतः । भ्यसन्तु यथा-
 प्राप्तम् ॥ ममत्तो । अम्हत्तो । ममाहिन्तो । अम्हाहिन्तो । ममामुन्तो ।
 अम्हामुन्तो । ममेसुन्तो । अम्हेसुन्तो ॥ ११२ ॥

मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं डसा ॥ ८ । ३ । ११३ ॥
 अस्मदो डसा षष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते नवादेशा भवन्ति ॥ मे मइ
 मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं षणं ॥ ११३ ॥

णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण
 महाण मज्झाण आमा ॥ ८ । २ । ११४ ॥

अस्मद आमा सहितस्य एत एकादशादेशा भवन्ति ॥ णे णो मज्झ
 अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाणं षणं ॥ 'क्त्वा-
 स्यादर्ण-स्वोर्वा' (८-१-२७) इत्यनुस्वारे । अम्हाणं । ममाणं । महाणं ।
 मज्झाणं । एवं च पञ्चदश रूपाणि ॥ ११४ ॥

मि मइ ममाइ मए मे डिना ॥ ८ । ३ । ११५ ॥
 अस्मदो डिना सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ मि मइ ममाइ मए
 म ठिअं ॥ ११५ ॥

अम्ह-मम-मह-मज्झा ङौ ॥ ८ । ३ । ११६ ॥

अस्मदो ङौ परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । डेस्तु यथाप्राप्तम् ॥
अम्हम्मि ममम्मि महम्मि मज्झम्मि ठिअं ॥ ११६ ॥

सुपि ॥ ८ । ३ । ११७ ॥

अस्मद. सुपि परे अम्हादयश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हेसु । ममेसु ।
महेसु मज्झेसु । एत्वविकल्पमते तु । अम्हसु । ममसु । महसु । मज्झसु ॥
अम्हस्यात्वमपीच्छत्यन्य । अम्हासु ॥ ११७ ॥

त्रेस्ती तृतीयादौ ॥ ८ । ३ । ११८ ॥

त्रे. स्थाने ती इत्यादेशो भवति तृतीयादौ ॥ तीहिं कयं । तीहिन्तो
आगओ । तिण्ह धण । तीसु ठिअ ॥ ११८ ॥

द्वेदो वे ॥ ८ । ३ । ११९ ॥

द्विशब्दस्य तृतीयादौ दो वे इत्यादेशौ भवत. ॥ दोहि वेहि कय ।
दोहिन्तो वेहिन्तो आगओ । दोण्ह वेण्ह धणं । दोसु वेसु ठिअं ॥ ११९ ॥

दुवे दोणि वेणि च जस्-शसा ॥ ८ । ३ । १२० ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य द्वे स्थाने दुवे दोणि वेणि इत्येते दो वे
इत्येतौ च आदेशा भवन्ति । दुवे दोणि वेणि दो वे ठिआ पेच्छ वा ।
'ह्रस्व. संयोगे' (८-१-८४) इति ह्रस्वत्वे दुणि विणि ॥ १२० ॥

त्रेस्तिणिः ॥ ८ । ३ । १२१ ॥

जस्-शस्भ्या सहितस्य त्रे स्थाने तिणि इत्यादेशो भवति ॥ तिणि
ठिआ पेच्छ वा ॥ १२१ ॥

चतुरश्चत्तारो चउरो चत्तारि ॥ ८ । ३ । १२२ ॥

। चतुरशब्दस्य जस्-शस्भ्या सह चत्तारो चउरो चत्तारि इत्येते आदेशा
भवन्ति ॥ चत्तारो । चउरो । चत्तारि चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥ १२२ ॥

संख्याया आमो ण्ह ण्हं ॥ ८ । ३ । १२३ ॥

संख्याशब्दात्परस्यामो ण्ह ण्ह इत्यादेशौ भवत ॥ दोण्ह । तिण्ह ।
चउण्ह । पञ्चण्ह । छण्ह । सत्तण्ह । अट्टण्ह ॥ एव दोण्ह । तिण्ह ।

चउष्टं । पंचष्टं छष्टं । सतष्टं । अट्टष्टं । नवष्टं । दमष्टं । पण्यर-
सष्टं द्विसप्तं । अट्टारसष्टं समण-साहस्रीं ॥ कर्त्तानाम् । ऋष्टं ॥
बहुलाधिकाराद् विशत्यादेर्न भवति ॥ १२३ ॥

शेषेदन्तवत् ॥ ८ । ३ । १२४ ॥

उपयुक्तादन्यः शेषस्तत्र स्यादिविधिरदन्तवदतिदिश्यते । येष्वकारायन्तेषु
पूर्व कार्याणि नोक्तानि तेषु 'जम्-शसोर्लुक्' (८-३-४) इत्यादीनि
अदन्ताधिकारविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तत्र 'जम्-शसोर्लुक्'
इत्येतत्कार्यातिदेशः । माला गिरी गुरु सही बहू रेहन्ति पेच्छ वा ॥
'अमोस्य' (८-३-५) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिं गुरुं सहिं बहुं गामणि
खलपुं पेच्छ ॥ 'टा-आमोर्णः' (८-३-६) इत्येतत्कार्यातिदेशः । हाहाण
कर्णे । मालाण गिरीण गुरूण सहीण बहूण घणं । टायाम्नु । 'टा णा'
(८-३-२४) ॥ 'टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसे.' (८-३-२९) इति
विधिरुक्तः ॥ 'मिसो हि हि हिं' (८-३-७) इत्येतत्कार्यातिदेशः ।
मालाहि गिरीहि गुरुहि सहीहि बहूहि क्य । एवं सानुनासिकानुन्वा-
रयोरेपि ॥ 'डसेम् चो-दो-हि-हिन्तो-लुक्ः' (८-३-८) इत्ये-
तत्कार्यातिदेशः । मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो ॥ बुद्धीओ । बुद्धीउ ।
बुद्धीहिन्तो ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो आगओ । हिल्लुक्कौ तु प्रति-
पेत्येते (८-३-१२७, १२६.) 'भ्यसस् चो दो दु हि हिन्तो मुन्तो'
(८-३-९) इत्येतत्कार्यातिदेशः । मालाहिन्तो । मालामुन्तो । हिस्तु
निपेत्यते (८-३-१२७) । एवं गिरीहिन्तो । इत्यादि ॥ 'डसः स्मः'
(८-३-१०) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिस्स । गुरुस्स । दहिस्स ।
महुस्स ॥ स्त्रियां तु 'टा-डस्-डे.०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥
'डे म्मि डे.' (८-३-११) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिम्मि । गुरुम्मि ।
दहिम्मि । महुम्मि । डेस्तु निपेत्यते (८-३-१२८) । स्त्रियां तु
'टा-डस्-डेः०' (८-३-२९) इत्याद्युक्तम् ॥ 'जम्-शस्-डसि-
चो-दो-दामि दीर्घः' (८-३-१२) इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरी गुरु

चिट्टन्ति । गिरीओ गुरूओ आगओ । गिरीण गुरूण घण ॥ 'भ्यसि वा'
(८-३-१३) इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते 'इदुतो दीर्घ' (८-३-१६)
इति नित्य विधानात् ॥ 'टाण-शस्येत्' (८-३-१४) 'भिस्भ्यस्सुपि'
(८-३-१५) इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निषेत्स्यते (८-३-१२९) ॥ १२४ ॥

न दीर्घो णो ॥ ८ । ३ । १२५ ॥

इदुदन्तयोरर्थाज्जस्-शसुडस्यादेशे णो इत्यस्मिन् परतो दीर्घो न भवति ॥
अग्गिणो । वाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥ १२५ ॥

डसेर्लुक् ॥ ८ । ३ । १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डसेर्लुग् न भवति ॥ मालत्तो । मालाओ ।
मालाउ । मालाहिन्तो आगओ ॥ एव अग्गीओ । वाऊओ । इत्यादि ॥ १२६ ॥

भ्यसश्च हिः ॥ ८ । ३ ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो डसेश्च हिर्न भवति ॥ माला-
हिन्तो । मालासुन्तो । एव अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाओ । मालाउ ।
मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥ १२७ ॥

डेर्डेः ॥ ८ । ३ । १२८ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डेर्डे न भवति ॥ अग्गिमि । वाउम्मि ।
दहिम्मि । महुम्मि ॥ १२८ ॥

एत् ॥ ८ । ३ ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थात् टाशस्भिस्भ्यस्सुप्सु परतोदन्तवद् एत् न
भवति ॥ हाहाण कय ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालाहि कय ॥ मालाहिन्तो ।
मालासुन्तो आगओ ॥ मालासु ठिअ ॥ एव अग्गिणो । वाउणो ।
इत्यादि ॥ १२९ ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ ८ । ३ । १३० ॥

सर्वासा विभक्तीना स्यादीना त्यादीनां च द्विवचनस्य स्थाने बहुवचन
भवति ॥ दोण्णि कुणन्ति । दुवे कुणन्ति । दोहिं । दोहिन्तो । दोसुन्तो ।
दोसु । हत्था । पाया । थणया । नयणा ॥ १३० ॥

चतुर्थ्याः षष्ठी ॥ ८ । ३ । १३१ ॥

चतुर्थ्याः स्थाने षष्ठी भवति ॥ मुणिम्स । मुर्णाण देइ ॥ नमो देवस्स । देवाण ॥ १३१ ॥

तादर्थ्यदेवा ॥ ८ । ३ । १३२ ॥

तादर्थ्यविहितस्य देश्चतुर्थ्येकवचनस्य स्थाने षष्ठी वा भवति ॥ देवस्स देवाय । देवार्थमित्यर्थः ॥ हेरिति किम् । देवाण ॥ १३२ ॥

वधाद्वाइश्च वा ॥ ८ । ३ । १३३ ॥

वधशब्दात्परम्य तादर्थ्यदेर्दिद् आइः षष्ठी च वा भवति ॥ वहाइ वहस्स वहाय । वधार्थमित्यर्थः ॥ १३३ ॥

क्वचिद् द्वितीयादेः ॥ ८ । ३ । १३४ ॥

द्वितीयादीनां विभक्तीनां स्थाने षष्ठी भवति क्वचित् ॥ सीमाधरस्स वन्दे । तिस्सा मुहस्स भरिमो । अत्र द्वितीयायाः षष्ठी ॥ धणस्य लद्धो । धनेन लब्ध इत्यर्थः । चिरस्स मुक्का । चिरेण मुक्तेत्यर्थः । तेसिमेअमणा-इण्णं । तरेतदनाचरितम् । अल्ल तृतीयायाः ॥ चोरस्स बीहइ । चोराद्विभेतीत्यर्थः । इअराइ जाण लहुअस्तराई पायन्तिमिल्ल-सहिआण । पादान्तेन सहितेभ्य इतराणीति । अत्र पञ्चम्या ॥ पिट्ठीए केस-भारो । अत्र सप्तम्याः ॥ १३४ ॥

द्वितीया-तृतीययोः सप्तमी ॥ ८ । ३ । १३५ ॥

द्वितीयातृतीययोः स्थाने क्वचित् सप्तमी भवति ॥ गामे वसामि । नयरे न जामि । अत्र द्वितीयायाः ॥ मइ वेविरीए मलिआइ ॥ तिसु तेसु अलं-किआ पुहवी । अत्र तृतीयायाः ॥ १३५ ॥

पञ्चम्यास्तृतीया च ॥ ८ । ३ । १३६ ॥

पञ्चम्याः स्थाने क्वचित् तृतीयासप्तम्यौ भवतः ॥ चोरेण बीहइ । चोरा-द्विभेतीत्यर्थः ॥ अन्तेउरे रमिउमागओ राया । अन्तःपुराद् रन्त्वागत इत्यर्थः ॥ १३६ ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ ८ । ३ । १३७ ॥

सप्तम्या. स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विज्जुज्जोयं भरइ -रति ॥
आपे तृतीयापि दृश्यते । तेणं कालेण । तेणं समएणं । तस्मिन्, काले ।
तस्मिन् समये इत्यर्थ. ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दृश्यते । चउवीसं पि
जिणवरा । चतुर्विंशतिरपि जिनवरा इत्यर्थ. ॥ १३७ ॥

क्यडोर्यलुक ॥ ८ । ३ । १३८ ॥

क्यडन्तस्य क्यड्पन्तस्य वा सम्बन्धिनो यस्य लुग् भवति ॥ गरुआइ ।
गरुआअइ । अगुरुर्गुरुर्भवति गुरुरिवाचरति वेत्यर्थः ॥ क्यड्प् । दमदमाइ ।
दमदमाअइ ॥ लोहिआइ । लोहिआअइ ॥ १३८ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेची ॥ ८ । ३ । १३९ ॥

त्यादीनां विभक्तीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च संबन्धिन प्रथम-
त्रयस्य यदाद्य वचन तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवत. ॥ हसइ ।
हसए । वेवइ । वेवए । चकारौ ' इचेचः ' (८-४-३१८) इत्यत्र
विशेषणार्थं ॥ १३९ ॥

द्वितीयस्य सि से ॥ ८ । ३ । १४० ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च द्वितीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिन आद्य-
वचनस्य स्थाने सि से इत्येतावादेशौ भवत. ॥ हससि । हससे । वेवसि ।
वेवसे ॥ १४० ॥

तृतीयस्य मिः ॥ ८ । ३ । १४१ ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य वचनस्य
स्थाने मिरादेशो भवति ॥ हसामि । वेवामि ॥ बहुलाधिकाराद् मिवेः
स्थानीयस्य मेरिकारलोपश्च ॥ बहु-जाणय रूसिउं सकं । शक्नोमीत्यर्थ ॥
न मर । न म्रिये इत्यर्थ ॥ १४१ ॥

बहुप्वाद्यस्य न्ति न्ते इरे ॥ ८ । ३ । १४२ ॥

त्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयसम्बन्धिनो बहुषु वर्तमानस्य
वचनस्य स्थाने न्ति न्ते इरे इत्यादेशा भवन्ति ॥ हसन्ति । वेवन्ति । हसि-

ज्जन्ति । रमिज्जन्ति । गज्जन्ते खे मेहा ॥ वीहन्ते रक्खसाणं च ॥ उप्प-
ज्जन्ते कइ-हिअय-सांघरे कब्ब-रयणाइं ॥ दोण्णि वि न पहुप्पिरे वाहू । न
प्रभवत इत्यर्थः ॥ विच्छुहिरे । विक्षुभ्यन्तीत्यर्थः ॥ कचिद् रे एकत्वेपि ।
सूसइरे गाम-चिक्खल्लो । शुप्यतीत्यर्थः ॥ १४२ ॥

मध्यमस्येत्या-हर्चा ॥ ८ । ३ । १४३ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां मध्यमस्य त्रयस्य बहुषु वर्तमानस्य स्थाने
इत्या हच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हसित्था । हसह । वेवित्था । वेवह ॥
बाहुलकादित्यान्यत्रापि । यद्यत्ते रोचते । जं जं ते रोइत्था । हच् इति
चकारः 'इह-हर्चोर्हस्य' (८-४-२६८) इत्यत्र विशेषणार्थः ॥ १४३ ॥

तृतीयस्य मो-मु-माः ॥ ८ । ३ । १४४ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां तृतीयस्य त्रयस्य सम्बन्धिनो बहुषु वर्त-
मानस्य वचनस्य स्थाने मो मु म इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसामो ।
हसामु । हसाम । तुवरामो । तुवरासु । तुवराम ॥ १४४ ॥

अत एवैच् से ॥ ८ । ३ । १४५ ॥

त्यादेः स्थाने यौ एच् से इत्येतावादेशावुक्तौ तावकारान्तादेव भवतो
नान्यस्मात् ॥ हसए । हससे ॥ तुवरए । तुवरसे ॥ करए । करसे ॥
अत इति किम् । ठाइ । ठासि ॥ वसुआइ । वसुआसि ॥ होइ । होसि ।
एवकारोकारान्ताद् एच् से एव भवत इति विपरीतावधारणनिषेधार्थः ।
तेनाकारान्ताद् इच् सि इत्येतावपि सिद्धौ ॥ हसइ । हससि ॥ वेवइ ।
वेवसि ॥ १४५ ॥

सिनास्तेः सिः ॥ ८ । ३ । १४६ ॥

सिना द्वितीयत्रिकादेशेन सह अन्तेः सिरादेशो भवति ॥ निट्टुरो जं सि ॥
सिनेति किम् । सेआदेशे सति अस्थि तुमं ॥ १४६ ॥

मि-मो-र्मिह्-म्हो-म्हा वा ॥ ८ । ३ । १४७ ॥

अन्तेर्धातोः न्याने मि मो म इत्यादेशैः सह यथासंख्यं मिह् म्हो म्ह
इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ एस मि । एपोस्मीत्यर्थः ॥ गय म्हो । गय म्ह ।

मुकारस्याग्रहणादप्रयोग एव तस्येन्यवसीयते । पक्षे अत्थि अहाअत्थि अलोः ।
अत्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थाया 'पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-म्हा म्हाः'
(८-२-७४) इत्यनेन म्हादेशे म्हो इति सिध्यति । सत्यम् । किं तु
विभक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते । अन्यथा वच्छेण । वच्छेसु ।
सव्ये । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राण्यनारम्भणीयानि स्युः ॥ १४७ ॥

अत्थिस्त्यादिना ॥ ८ । ३ । १४८ ॥

अस्ते स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि सो ।
अत्थि ते । अत्थि तुम । अत्थि तुम्हे । अत्थि अह । अत्थि अम्हे ॥ १४८ ॥

णेरेदेदावावे ॥ ८ । ३ । १४९ ॥

णे स्थाने अत् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ दरि-
सइ । कारेइ । करावइ । करावेइ ॥ हासेइ । हसावइ । हसावेइ ॥ उव-
सामेइ । उवसमावइ । उवसमावेइ ॥ बहुलाधिकारात् कचिदेत्नास्ति ।
जाणावेइ ॥ कचिद् आवे नास्ति । पाणइ । भावेइ ॥ १४९ ॥

गुर्वादेरविर्वा ॥ ८ । ३ । १५० ॥

गुर्वादेर्णे स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोषितम् । सोसविअ ।
सोसिअ ॥ तोषितम् । तोसविअ । तोसिअ ॥ १५० ॥

भ्रमेराडो वा ॥ ८ । ३ । १५१ ॥

भ्रमे परस्य णेराड आदेशो वा भवति ॥ भमाडइ । भमाटेइ । पक्षे ।
भामेइ । भमावइ । भमावेइ ॥ १५१ ॥

लुगावी क्त भाय कर्मसु ॥ ८ । ३ । १५२ ॥

णे स्थाने लुक् आवि इत्यादेशो भवति क्ते भावकर्मविहिते च प्रत्यये
परत ॥ कारिअ कराविअ ॥ हासिअ । हसाविअ ॥ खामिअ । स्वमा-
विअ ॥ भावकर्मणो । कारीअइ । करावीअइ । कारिज्जइ । कराविज्जइ ।
हासीअइ । हसावीअइ । हासिज्जइ । हसाविज्जइ ॥ १५२ ॥

अदेष्टुभ्यादेरत आः ॥ ८ । ३ । १५३ ॥

णेरेदेष्टुभ्येषु कृतेषु आदेरकारम्य आ भवति ॥ अति । पाडट । मारइ ॥

गति । कारेइ । स्वामेइ ॥ लुकि । कारिअ । स्वामिअ । कारीअइ ।
स्वामीअइ । कारिज्जइ । स्वामिज्जइ ॥ अदेल्लुकीति किम् । कराविअ ।
करावीअइ । कराविज्जइ ॥ आदेरिति किम् । सगामेइ । इह व्यवहितम्य
मा मृत् ॥ कारिअ । इहान्यम्य मा मृत् । अत इति किम् । दूसेइ ॥
केचित्तु आवेआख्यादेशयोरप्यादेरत आत्वमिच्छन्ति । कारावेइ । हासाविओ
जणो सामलीण ॥ १५३ ॥

मो वा ॥ ८ । ३ । १५४ ॥

अत आ इति वतते । अदन्ताद्धातोर्मो परे अत आत्व वा भवति ॥
हसामि । हसमि ॥ जाणामि । जाणमि । लिहामि लिहमि ॥ अत इत्येव ।
होमि ॥ १५४ ॥

इच्च मो मु मे वा ॥ ८ । ३ । १५५ ॥

अकारान्ताद्धातो परेषु मोमुमेषु अत इत्व चकाराद् आत्व च वा
भवत ॥ भणिमो भणामो । भणिमु भणामु । भणिम भणाम । पक्षे ।
भणमो । भणमु । भणम ॥ 'वर्तमाना-पञ्चमी शतृषु वा' (८ ३ १५८)
इत्येत्वे तु भणेमो । भणेषु । भणेम ॥ अत इत्येव । ठामो ।
होमो ॥ १५५ ॥

क्ते ॥ ८ । ३ । १५६ ॥

क्ते परतोत इत्त्व भवति ॥ हसिअं । पढिअ । नविअ । हासिअ ।
पाढिअ ॥ गय नयमित्यादि तु मिद्वावस्थापेक्षणात् ॥ अत इत्येव । ज्ञाय ।
लुअ । ह्रअ ॥ १५६ ॥

एच्च क्त्वा-तुम्-तव्य-भविष्यत्सु ॥ ८ । ३ । १५७ ॥

क्त्वातुम्तव्येषु भविष्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा
ट्टिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेऊण । हमिऊण ॥ तुम् । हसेउ । हसिउा
तव्य । हसेअव्व । हसिअव्व ॥ भविष्यत् । हसेहिइ हसिहिइ ॥ अत
इत्येव । काऊण ॥ १५७ ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ ८ । ३ । १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारम्य स्थाने एकारो वा भवति ॥ वर्तमाना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिमु ॥ पञ्चमी । हसेउ हसउ । सुणेउ सुणउ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥ कचिन्न भवति । जयइ ॥ कचिदात्वमपि । सुणाउ ॥ १५८ ॥

जा-जे ॥ ८ । ३ । १५९ ॥

जा ज् इत्यादेशयो परयोरकारस्य एकारो भवति ॥ हसेजा । हसेज् ॥ अत इत्येव । होजा । होज् ॥ १५९ ॥

ईअ-इज्जौ क्यस्य ॥ ८ । ३ । १६० ॥

चिजिप्रभृतीना भावकर्मविधि वक्ष्याम । येषा तु न वक्ष्यते तेषा सस्कृतातिदेशात्प्रातस्य क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावादेशौ भवत ॥ हसीअइ । हसिज्जइ । हसीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअमाणो । हसिज्जमाणो । पढीअइ । पढिज्जइ । ढोईअइ । होइज्जइ ॥ बहुलाधिकारात् कचित् क्योपि विकल्पेन भवति । मए नवेज्ज मए नविज्जेज्ज । तेण लहेज्ज । तेण लहिज्जेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण अच्छिज्जेज्ज । तेण अच्छीअइ ॥ १६० ॥

दशि-वचेडीस-डुच्चं ॥ ८ । ३ । १६१ ॥

दशेर्वचेश्च परस्य क्यस्य स्थाने यथासख्य डीस डुच्च इत्यादेशौ भवत । ईअइज्जापवाद ॥ दीसइ वुच्चइ ॥ १६१ ॥

सी ही हीअ भूतार्थस्य ॥ ८ । ३ । १६२ ॥

भूतेर्धे विहितोद्यतन्यादि. प्रत्ययो भूतार्थ तस्य स्थाने सी ही हीअ इत्यादेशा भवन्ति ॥ उत्तरत्र व्यञ्जनादीअविधानात् स्वरान्तादेवाप्र विधि ॥ कासी । काही । काहीअ । अकार्षीत् । अकरोत् । चकार वेत्यर्थ. । एव ठासी । ठाही । ठाहीअ ॥ जांपं । देविन्दो इणमब्बवी इत्यादौ सिद्धावस्थाश्रयणात् ह्यस्त्यन्या. प्रयोग ॥ १६२ ॥

व्यञ्जनादीअः ॥ ८ । ३ । १६३ ॥

व्यञ्जनाद्वातो. परम्य भूतार्थस्याद्यतन्यादिप्रत्ययस्य ईअ इत्यादेशो भवति ॥

हुवीञ् । अमूत् । अमवत् । वभूवेत्यर्थः ॥ एवं अच्छीञ् । आसिष्ट ।
आस्त । आसाञ्चक्रे वा ॥ गेण्हीञ् । अग्रहीत् । अगृण्हात् । जग्राह
वा ॥ १६३ ॥

तेनास्तेरास्यहेसी ॥ ८ । ३ । १६४ ॥

अस्तेर्धातोस्तेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सह आसि अहेसि इत्यादेशौ भवतः ॥
आसि सो तुमं अहं वा । जे आसि । ये आसन्नित्यर्थः । एवं अहेसि ॥ १६४ ॥

ज्जात्सप्तम्या इर्वा ॥ ८ । ३ । १६५ ॥

सप्तम्यादेशात् ज्जात्पर इर्वा प्रयोक्तव्यः ॥ भवेत् । होज्जइ ।
होज्ज ॥ १६५ ॥

भविष्यति हिरादिः ॥ ८ । ३ । १६६ ॥

भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे तस्यैवादिर्हिः प्रयोक्तव्यः ॥ होहिइ ।
भविष्यति भविता वेत्यर्थः ॥ एव होहिन्ति । होहिसि । होहित्या ।
हसिहिइ । काहिइ ॥ १६६ ॥

मि-मो-मु-मे स्सा हा न वा ॥ ८ । ३ । १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेषु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेषामेवादी स्सा हा
इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ । हेरपवादौ ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्सामि होहामि ।
होस्सामो होहामो । होस्सामु होहामु । होस्साम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि ।
होहिमो । होहिमु । होहिम ॥ क्वचित्तु हा न भवति । हसिस्सामो ।
हसिहिमो ॥ १६७ ॥

मो-मु-मानां हिस्सा हित्या ॥ ८ । ३ । १६८ ॥

धातोः परौ भविष्यति काले मोमुमानां स्थाने हिस्सा हित्या इत्येतौ
वा प्रयोक्तव्यौ ॥ होहिस्सा । होहित्या । हसिहिस्सा । हसिहित्या । पक्षे ।
होहिमो । होस्सामो । होहामो । इत्यादि ॥ १६८ ॥

मेः स्सं ॥ ८ । ३ । १६९ ॥

धातोः परो भविष्यति काले म्यादेशम्य स्थाने स्सं वा प्रयोक्तव्यः ॥
होस्सं । हसिस्सं । कित्तइस्स । पक्षे । होहिमि । होस्सामि होहामि । कित्त-
इहिमि ॥ १६९ ॥

कृ-दो हं ॥ ८ । ३ । १७० ॥

करोतेर्ददातेश्च परो भविष्यति विहितस्य न्योदेशस्य स्थाने हं वा प्रयो-
क्तव्यः ॥ काहं । दाहं । करिष्यामि दास्यामीत्यर्थः ॥ पक्षे । काहिमि ।
दाहिमि । इत्यादि ॥ १७० ॥

श्रु-गमि-रुदि-विदि-दृशि- मुचि-वचि-छिदि-मिदि-भुजां सोच्छं गच्छं
रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं वोच्छं छेच्छं भेच्छं भोच्छं ॥ ८ । ३ । १७१ ॥

श्रवादीनां धातूनां भविष्यद्विहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादयो निपा-
त्यन्ते ॥ सोच्छं । श्रोष्यामि ॥ गच्छं । गमिष्यामि ॥ संगच्छं । संगंस्ये ॥
रोच्छं । रोदिष्यामि ॥ विद ज्ञाने । वेच्छं । वेदिष्यामि ॥ दच्छं द्रक्ष्यामि ॥
मोच्छं । मोक्ष्यामि । वोच्छं । वक्ष्यामि ॥ छेच्छं । छेत्स्यामि ॥ भेच्छं ।
भेत्स्यामि ॥ भोच्छं । भोक्ष्ये ॥ १७१ ॥

सोच्छादय इजादिषु हिलुक् च वा ॥ ८।३।१७२ ॥

श्रवादीनां स्थाने इजादिषु भविष्यदादेशेषु यथासंस्थं सोच्छादयो
भवन्ति । ते एवादेशा अन्यस्वराद्यवयववर्जा इत्यर्थः । हिलुक् च व
भवति ॥ सोच्छिइ । पक्षे । सोच्छिहिइ । एवं सोच्छिन्ति । सोच्छि-
हिति । सोच्छिसि । सोच्छिहिसि । सोच्छित्था । सोच्छिहित्था ।
सोच्छिह । सोच्छिहिह । सोच्छिमि । सोच्छिहिमि । सोच्छिस्सामि ।
सोच्छिहामि । सोच्छिस्सं । सोच्छं । सोच्छिमो । सोच्छिहिमो । सोच्छि-
स्सामो । सोच्छिहामो । सोच्छिहिस्सा । सोच्छिहित्था । एवं मुमयोरपि ॥
गच्छिइ । गच्छिहिइ । गच्छिन्ति । गच्छिहिति । गच्छिसि । गच्छिहिसि ।
गच्छित्था । गच्छिहित्था । गच्छिह । गच्छिहिह । गच्छिमि । गच्छिहिमि ।
गच्छिस्सामि । गच्छिहामि । गच्छिस्सं । गच्छं । गच्छिमो । गच्छिहिमो ।
गच्छिस्सामो । गच्छिहामो । गच्छिहिस्सा । गच्छिहित्था । एवं मुमयो-
रपि ॥ एवं रुदादीनामप्युदाहार्यम् ॥ १७२ ॥

दु सु मु विध्यादिष्वेकस्मिन्त्रयाणाम् ॥ ८।३।१७३ ॥

विध्यादिष्वर्थेषूपन्नानामेकत्वेर्थे वर्तमानानां त्रयाणामपि त्रिकाणां स्थाने

यथासंख्यं दु मु मु इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ हसउ सा । हससु तुम ।
हसामु अहं ॥ पेच्छउ । पेच्छसु । पेच्छामु ॥ दकारोच्चारणं मापा-
न्तरार्थम् ॥ १७३ ॥

सोर्हिर्वा ॥ ८ । ३ । १७४ ॥

पूर्वसूत्रविहितम्य सोः स्थाने हिरादेशो वा भवति ॥ देहि देसु ॥ १७४ ॥

अत इजस्विज्जहीजे-लुको वा ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

अकारात्परम्य सोः इज्जसु इज्जहि इजे इत्येते लुक् च आदेशा वा
भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेज्जे । हस । पक्षे । हससु ॥ अत
इति किम् । होसु । ठाहि ॥ १७५ ॥

बहुषु न्तु ह मो ॥ ८ । ३ । १७६ ॥

विध्यादिबृहत्पदानां बहुष्वर्थेषु वर्तमानानां त्रयाणां त्रिकाणां स्थाने यथा-
संख्यं न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसे-
युर्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेत वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेम
वा ॥ एवं तुवरन्तु । तुवरह । तुवरामो ॥ १७६ ॥

वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज्ञ ज्ञा वा ॥ ८ । ३ । १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विध्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने
ज्ज ज्ञा इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना ।
हसेज्ज । हसेज्जा । पदेज्ज । पदेज्जा । सुणेज्ज । सुणेज्जा ॥ पक्षे ।
पदिहिइ ॥ विध्यादिषु । हसेज्ज । हसिज्जा । हसतु । हसेद्वा इत्यर्थः ।
पक्षे । हसउ ॥ एवं सर्वत्र । यथा तृतीयत्रये । अइवाएज्जा । अइवाया-
वेज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेज्जा वा ॥ अन्ये त्वन्यासामपी-
च्छन्ति । होज्ज । भवति । भवेत् । भवतु । भववत् । अमूत् । बमूव ।
मूयात् । भविता । भविष्यति । अमविष्यद्वेत्यर्थः ॥ १७७ ॥

मघ्ये च स्वरान्ताद्वा ॥ ८ । ३ । १७८ ॥

स्वरान्ताद्वातोः प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययानां च स्थाने ज्ञ ज्ञा
इत्येती वा भवतः वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विध्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्जइ ।

होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होइ ॥ एवं होज्जसि । होज्ज ।
 होज्जा । होसि । इत्यादि ॥ भविष्यन्ती । होज्जहिइ । होज्जाहिइ ।
 होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिइ ॥ एवं होज्जाहिसि । होज्जा-
 हिसि । होज्ज । होज्जा । होहिसि । होज्जहिमि । होज्जाहिमि । होज्ज-
 स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्सं । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ विध्यादिषु ।
 होज्जउ । होज्जाउ । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थः । पक्षे । होउ ॥
 म्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥१७८॥

क्रियातिपत्तेः ॥ ८ । ३ । १७९ ॥

क्रियातिपत्तेः स्थाने ज्जज्जावादेशौ भवतः ॥ होज्ज । होज्जा । अम-
 विष्यदित्यर्थः । जइ होज्ज वण्णणिज्जो ॥ १७९ ॥

न्त-माणौ ॥ ८ । ३ । १८० ॥

क्रियातिपत्ते स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवतः ॥ होन्तो । होमाणो ।
 अमविष्यदित्यर्थः ॥

हरिण-शृणो हरिणइ जइ सि हरिणाहिवं निवेसन्तो ।

न सहन्तो चिअ तो राहुपरिहवं से जिअन्तम्स ॥१८०॥

शत्रानशः ॥ ८ । ३ । १८१ ॥

शतृआनश् इत्येतयो प्रत्येक न्त माण इत्येतावादेशो भवतः ॥ शतृ ।
 हसन्तो हसमाणो ॥ आनश् । वेपन्तो वेवमाणो ॥ १८१ ॥

ई च स्त्रियाम् ॥ ८ । ३ । १८२ ॥

स्त्रिया वर्तमानयो शत्रानशोः स्थाने ई चकारात् न्तमाणौ च भवन्ति ॥
 हसई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥ १८२ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञशब्दानु-

शासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

ऊर्ध्वं स्वर्गनिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

ऋत्कीर्तिर्भ्रमति क्षितीश्वरमणे पारे पयोधेरपि ।

तेनास्या प्रमदास्वभावसुलभैरुच्चावचैश्चापलै-

स्ते वाचयमवृत्तयोपि मुनयो मौनव्रत त्याजिता ॥ १ ॥

सर्वविदे नमः ॥

अहं ॥

इदितो वा ॥ ८ । ४ । १ ॥

सूत्रे ये इदितो धातवो वक्ष्यन्ते तेषां ये आदेशास्ते विकल्पेन भवन्तीति वेदितव्यम् । तत्रैव चोदाहरिष्यते ॥ १ ॥

कथेर्वज्जर-पज्जरोप्पाल-पिसुण-सङ्घ-बोह्ल-चव-जम्प-
सीस-साहाः ॥ ८।४।२॥

कथेर्धातोर्वज्जरादयो दशादेशा वा भवन्ति ॥ वज्जरइ । पज्जरइ ।
उप्पालइ । पिसुणइ । सङ्घइ । बोह्लइ । चवइ । जम्पइ । सीसइ । साहाइ ॥
उब्वुकइ इति तूत्पूर्वस्य बुक् भाषणे इत्यस्य । पक्षे । कहइ ॥ एते चान्यै-
र्देशीषु पठिता अपि अस्माभिर्घात्वादेशीकृता विविधेषु प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्ता-
मिति ॥ तथा च । वज्जरिओ कथितः । वज्जरिऊण कथयित्वा । वज्जरणं
कथनम् । वज्जरन्तो कथयन् । वज्जरिअव्वं कथयितव्यामिति रूपसहस्राणि
मिथ्यन्ति । संस्कृतधातुवच्च प्रत्ययलोपागमादिविधिः ॥ २ ॥

दुःखे णिच्चरः ॥ ८ । ४ । ३ ॥

दुःखविषयस्य कथेर्णिच्चर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिच्चरइ । दुःखं
कथयतीत्यर्थः ॥ ३ ॥

जुगुप्सेर्ज्ञण-दुगुच्छ-दुगुञ्छाः ॥ ८ । ४ । ४ ॥

जुगुप्सेरते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झुणइ । दुगुच्छइ । दुगुञ्छइ ।
पक्षे । जुगुच्छइ ॥ गलोपे । दुउच्छइ । दुउञ्छइ । जुउच्छइ ॥ ४ ॥

बुमुक्षि-वीज्योर्णारिव-वोज्जो ॥ ८।४।५॥

बुमुक्षेराचारकिवन्तस्य च वीजेर्यथासंख्यमेतावादेशौ वा भवतः ॥
णारिवइ । बुहुक्खइ । वोज्जइ । वीजइ ॥ ५ ॥

घ्या-गोर्ज्ञा-गौ ॥ ८।४।६॥

अनयोर्यथासंख्यं ज्ञा गा इत्यादेशौ भवतः ॥ ज्ञाइ । ज्ञाइ ।
णिज्झाइ । णिज्झाइ । निपूर्वो दर्शनार्थः । गाइ । गायइ । ज्ञार्णं ।
गार्णं ॥ ६ ॥

ज्ञो जाण--मुणौ ॥८।४।७॥

जानातेर्जाण मुण इत्यादेशौ भवतः ॥ जाणइ । मुणइ ॥ बहुलाधि-
कारात्कचिद्विकल्पः । जाणिअ । णायं । जाणिऊण । णाऊण । जाणण ।
णाण । मणइ इति तु मन्यते ॥ ७ ॥

उदो घ्मो घुमा ॥८।४।८॥

उदः परस्य घ्मो धातोर्घुमा इत्यादेशो भवति । उध्दुमाइ ॥ ८ ॥

श्रदो घो दहः ॥८।४।९॥

श्रदः परस्य दधातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सदहइ । सदहमाणो
जीवो ॥ ९ ॥

पिवेः पिज्ज-डल्ल-पट्ट-घोट्टाः ॥८।४।१०॥

पिवतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डल्लइ । पट्टइ ।
घोट्टइ । पिअइ ॥ १० ॥

उद्वातेरोरुम्मा वसुआ ॥८।४।११॥

उत्पूर्वस्य वाते ओरुम्मा वसुआ इत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ ओरु-
म्माइ । वसुआइ । उव्वाइ ॥ ११ ॥

निद्रातेरोहीरोह्वी ॥ ८।४।१२॥

निपूर्वस्य द्राते ओहीर उह्व इत्यादेशो वा भवतः ॥ ओहीरइ । उह्वइ ।
निद्राइ ॥ १२ ॥

आघ्रेराइग्घः ॥८।४।१३॥

आजिघ्रेतेराइग्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आइग्घइ । अग्घाइ ॥ १३ ॥

स्नातेरब्भुत्तः ॥८।४।१४॥

स्नातेरब्भुत्त इत्यादेशो वा भवति ॥ अब्भुत्तइ । ण्हाइ ॥ १४ ॥

समः स्त्यः खाः ॥ ८।४।१५॥

सपूर्वस्य स्त्यायते. खा इत्यादेशो भवति ॥ संखाइ । संखाय ॥ १५ ॥

स्थिष्ठा-थक्क-चिड्ड-निरप्पाः ॥८।४।१६॥

तिष्ठतेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ठाइ । ठाइ । ठाणं । पट्टिणे ।

उट्टिओ । पट्टाविओ । उट्टाविओ । थक्इ । चिट्टइ । चिट्टिऊण । निरप्पइ
बहुलाधिकारात् कचिन्न भवति । थिअ । थाण । पत्थिओ । उत्थिओ
थाऊण ॥१६॥

उदष्ट-कुकुरी ॥८।४।१७॥

उद परम्यतिष्ठते ठ कुरुर इत्यादेशौ भवत ॥ उट्टइ । उकुरुरइ ॥१७॥

म्लेर्ना-पञ्चायी ॥८।४।१८॥

म्लायतेर्वा पञ्चाय इत्यादेशौ वा भवत ॥ वाइ । पञ्चायइ । मिळाइ ॥१८॥

निर्मो निम्माण-निम्मयी ॥८।४।१९॥

निर्पूर्वम्य मिमीतेरेतावादेशो भवत ॥ निम्माणइ । निम्मवइ ॥१९॥

क्षेर्णिज्झरो वा ॥८।४।२०॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिज्झरइ । पक्षे । क्षिज्जइ ॥२०॥

छ्देर्णुम-नूम-सन्नुम-ढक्कौम्बाल-पञ्चालाः ॥८।४।२१॥

छ्देर्ष्यन्तम्य एते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णुमइ । नूमइ । णत्वे
णूमइ । सन्नुमइ । ढक्कइ । ओम्बालइ । पञ्चालइ । ञायइ ॥ २१ ॥

नित्रिपत्योर्णिहोडः ॥८।४।२२॥

निवृग पतेश्च ष्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहोडइ
फ्पे । निवारइ । पाडेइ ॥ २२ ॥

दूटो दूमः ॥८।४।२३॥

दूटो ष्यन्तस्य दूम इत्यादेशो भवति ॥ दूमेइ मज्झ हिअय ॥ २३ ॥

धवल्लेर्दुमः ॥८।४।२४॥

धवल्लयतेर्ष्यन्तस्य दुमदेशो वा भवति ॥ दुमइ । धवल्लइ ॥ 'स्वराण-
स्वरा' (बहुलम्) (८-४-२३८) इति दीर्घत्वमपि । दूमिअ । धवल्लिता।
मित्यर्थ ॥ २४ ॥

तुलेरोहामः ॥ ८ । ४ ।

तुलेर्ष्यन्तस्य ओहान इत्यादेशो वा भवति ॥ ओहामइ । तुलइ ॥२५॥

विरिचरोलुण्डोलुण्ड—पल्हत्याः ॥ ८ । ४ । २६ ॥

विरच्यतेर्ष्यन्तस्य ओलुण्डादयस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्डइ ।
उलुण्डइ । पल्हत्यइ । विरेअइ ॥ २६ ॥

तडेराहोड—विहोडौ ॥ ८ । ४ । २७ ॥

तडेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवतः ॥ आहोडइ । विहोडइ । पक्षे ।
ताडेइ ॥ २७ ॥

मिश्रेर्वीसाल—मेलवौ ॥ ८ । ४ । २८ ॥

मिश्रयतेर्ष्यन्तस्य वीसाल मेलव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ वीसालइ ।
मेलवइ । मिस्सइ ॥ २८ ॥

उध्दूलेगुण्डः ॥ ८ । ४ । २९ ॥

उध्दूलेर्ष्यन्तस्य गुण्ड इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्डइ । पक्षे ।
उध्दूलेइ ॥ २९ ॥

भ्रमेस्तालिअण्ट—तमाडौ ॥ ८ । ४ । ३० ॥

भ्रमयतेर्ष्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ तालिअण्टइ ।
तमाडइ । भामेइ । भमाडेइ । भमावेइ ॥ ३० ॥

नशेर्विउड—नासव—हारव—विप्पगाल—पलावाः ॥ ८ । ४ । ३१ ॥

नशेर्ष्यन्तस्य एते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ विउडइ । नासवइ । हारवइ ।
विप्पगालइ । पलावइ । पक्षे । नासइ ॥ ३१ ॥

दशेर्दान—दंस—दक्खवाः ॥ ८ । ४ । ३२ ॥

दशेर्ष्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावइ । दसइ । दक्खवइ ।
दरिसइ ॥ ३२ ॥

उद्धटेरुग्गः ॥ ८ । ४ । ३३ ॥

उत्पूर्वस्य धटेर्ष्यन्तस्य उग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ उग्गइ ।
उग्गाडइ ॥ ३३ ॥

सृहः मिहः ॥ ८ । ४ । ३४ ॥

सृहो ष्यन्तस्य सिह इत्यादेशो भवति ॥ सिहइ ॥ ३४ ॥

संभावेरासङ्घः ॥ ८ । ४ । ३५ ॥

संभावयतेरासङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आसङ्घइ । संभावइ ॥ ३५ ॥

उन्नमेरुत्यङ्घ्रोल्लाल-गुलुगुञ्जोप्येलाः ॥ ८ । ४ । ३६ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्णान्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थङ्घइ ।
उल्लालइ । गुलुगुञ्जइ । उप्येलइ । उलावइ ॥ ३६ ॥

प्रस्थोपः पट्टु पण्डवौ ॥ ८ । ४ । ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्णान्तस्य पट्टु पण्डव इत्यादेशौ वा भवत ॥ पट्टुवइ ।
पण्डवइ । पट्टावइ ॥ ३७ ॥

निज्ञपेर्वोक्कावुक्कौ ॥ ८ । ४ । ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्णान्तस्य वोक्क अवुक्क इत्यादेशौ वा भवत ॥ वोक्कइ ।
अवुक्कइ । विण्णवइ ॥ ३८ ॥

अर्पेरल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ८ । ४ । ३९ ॥

अर्पेर्णान्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवइ । चच्चुप्पइ ।
पणामइ । पक्षे । अप्पेइ ॥ ३९ ॥

यापेर्जत्रः ॥ ८ । ४ । ४० ॥

यातेर्णान्तस्य जत्र इत्यादेशो वा भवति ॥ जत्रइ । जवेइ ॥ ४० ॥

प्राप्तेरोग्वाल-पच्चाली ॥ ८ । ४ । ४१ ॥

प्राप्तेर्णान्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्वालइ । पच्चालइ ।
प्राप्तेइ ॥ ४१ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ८ । ४ । ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्णान्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥ पक्खो-
उइ । विकोसई ॥ ४२ ॥

रोमन्थे रोग्गाल-वग्गोली ॥ ८ । ४ । ४३ ॥

रोमन्थेर्नामधातोर्णान्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्गालइ । वग्गो-
लइ । रोमन्थइ ॥ ४३ ॥

कमेर्णिहुवः ॥ ८ । ४ । ४४ ॥

कमे. स्वार्थप्यन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुवड ।
कामेइ ॥ ४४ ॥

प्रकाशेर्णुच्यः ॥ ८ । ४ । ४५ ॥

प्रकाशेर्ण्यन्तस्य णुच्य इत्यादेशो वा भवति ॥ णुच्यइ । पयासेड ॥४५॥

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ८ । ४ । ४६ ॥

कम्पेर्ण्यन्तस्य विच्छोल इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोलइ ।
कम्पेइ ॥ ४६ ॥

आरोपेर्वलः ॥ ८ । ४ । ४७ ॥

आरुहेर्ण्यन्तस्य वल इत्यादेशो वा भवति ॥ वलइ । आरोवेइ ॥ ४७ ॥

दोले रङ्गोलः ॥ ८ । ४ । ४८ ॥

दुले स्वार्थे प्यन्तस्य रङ्खोल इत्यादेशो वा भवति ॥ रङ्खोलइ ।
दोलइ ॥ ४८ ॥

रञ्जेरावः ॥ ८ । ४ । ४९ ॥

रञ्जेर्ण्यन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेइ । रञ्जेइ ॥ ४९ ॥

घटेः परिवाडः ॥ ८ । ४ । ५० ॥

घटेर्ण्यन्तस्य परिवाड इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेइ । घडेइ ॥५०॥

वेष्टेः परिआलः ॥ ८ । ४ । ५१ ॥

वेष्टेर्ण्यन्तस्य परिआल इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेइ । वेडेइ ॥५१॥

क्रियः किणो वेस्तु के च ॥ ८ । ४ । ५२ ॥

णेरिति निवृत्तम् । ऋणाते किण इत्यादेशो भवति । वे. परस्य तु
द्विरुक्त केश्वकारात्किणश्च भवति ॥ किणइ । विकेइ । विकिणइ ॥ ५२॥

भियो मा-वीही ॥ ८ । ४ । ५३ ॥

विभेतेरेतावादेशौ भवत ॥ माट । भाडअ । वीहइ । वीहिअं ॥ बहु-
लाधिकाराद् भीओ ॥ ५३ ॥

आलीडोली ॥ ८ । ४ । ५४ ॥

आलीयतेः अली इत्यादेशो भवति ॥ अलियट । अलीणो ॥ ५४ ॥

निलीडेर्णिलीअ-णिलुक-णिरिग्घ-लुक-लिक-ल्लिकाः ॥ ८।४।५५ ॥

निलीड एते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णिलीअइ । णिलुकइ । णिरिग्घइ ।

लुकइ । लिकइ । ल्लिकइ । निलिज्जइ ॥ ५५ ॥

विलीडेर्विरा ॥ ८।४।५६ ॥

विलीडेर्विरा इत्यादेशो वा भवति ॥ विराइ । विलिज्जइ ॥ ५६ ॥

रुते रुञ्ज-रुण्टी ॥ ८।४।५७ ॥

रौतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ रुञ्जइ । रुण्टइ । र्वइ ॥ ५७ ॥

श्रूटेर्हणः ॥ ८।४।५८ ॥

श्रूणोतेर्हण इत्यादेशो वा भवति ॥ हणइ । मुणइ ॥ ५८ ॥

धूगेर्धुवः ॥ ८।४।५९ ॥

धुनोतेर्धुव इत्यादेशो वा भवति ॥ धुवइ । धुणइ ॥ ५९ ॥

भुवेर्हो-हुव-हवाः ॥ ८।४।६० ॥

भुवो धातोर्हो हुव हव इत्येते आदेशा वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।

हुवइ । हुवन्ति । हवइ । हवन्ति ॥ पक्षे । भवइ । परिहीण-विहवो ।

भवइ । पभवइ । परिभवइ । संभवइ ॥ कचिदन्यदपि । उब्भु-

अइ । भत्तं ॥ ६० ॥

अविति हुः ॥ ८।४।६१ ॥

विद्वर्जे प्रत्यये भुवो हु इत्यादेशो वा भवति ॥ हुन्ति । भवन् । हुन्तो ।

अवितीति किम् । होइ ॥ ६१ ॥

पृथक्-स्पष्टे णिव्वडः ॥ ८।४।६२ ॥

पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि भुवो णिव्वड इत्यादेशो भवति ॥ णिव्वडइ ।

पृथक् स्पष्टो वा भवतीत्यर्थः ॥ ६२ ॥

प्रभो हुप्पो वा ॥ ८।४।६३ ॥

प्रभुकर्तृकम्य भुवो हुप्प इत्यादेशो वा भवति ॥ प्रभुत्व च प्रपूर्वम्यैरार्थः ।

अङ्गे चिअ न षहुप्पइ । पक्षे । पभवइ ॥ ६३ ॥

क्ते हूः ॥ ८।४।६४ ॥

मुव कप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ हूअ । अणुहूअ । पहुअ ॥ ६४ ॥

कृगोः कुणः ॥ ८।४।६५ ॥

कृग कुण इत्यादेशो भवति ॥ कुणइ । करइ ॥ ६५ ॥

काणेक्षिते णिआरः ॥ ८।४।६६ ॥

काणेक्षितविषयस्य कृगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआरइ । काणेक्षित करोति ॥ ६६ ॥

निष्टम्भावष्टम्भे णिटुह सदाणं ॥ ८।४।६७ ॥

निष्टम्भविषयस्यावष्टम्भविषयस्य च कृगो यथासस्य णिटुह सदाण इत्यादेशौ वा भवत ॥ णिटुहइ । निष्टम्भ करोति । सदाणइ । अवष्टम्भ करोति ॥ ६७ ॥

श्रमे वावम्फः ॥ ८।४ ॥ ६८ ॥

श्रमविषयस्य कृगो वावम्फ इत्यादेशो वा भवति ॥ वावम्फइ । श्रम करोति ॥ ६८ ॥

मन्युनौष्टमालिन्ये णिच्चोलः ॥ ८।४।६९ ॥

मन्युना करणेन यदौष्टमालिन्य तद्विषयस्य कृगो णिच्चोल इत्यादेशो वा भवति ॥ णिच्चोलइ । मन्युना ओष्ठ मलिन करोति ॥ ६९ ॥

शैथिल्य-लम्बने पयल्लः ॥ ८।४।७० ॥

शैथिल्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृग पयल्ल इत्यादेशो वा भवति । पयल्लइ । शिथिलीभवति लम्बते वा ॥ ७० ॥

निष्पताच्छोटे णीलुञ्छः ॥ ८।४।७१ ॥

निष्पतनविषयस्य आच्छोटनविषयस्य च कृगो णीलुञ्छ इत्यादेशो भवति वा ॥ णीलुञ्छइ । निष्पतति । आच्छोटयति वा ॥ ७१ ॥

क्षुरे कम्मः ॥ ८।४।७२ ॥

क्षुरविषयस्य कृग कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । क्षुरं करोतीत्यर्थ ॥ ७२ ॥

चाट्टी गुललः ॥८।४।७३॥

चाट्टुविययस्य कृगो गुलल इत्यादेशो वा भवति ॥ गुललइ । चाट्टु
करोतित्यर्थः ॥ ७३ ॥

स्मरेक्षर-शूर-भर-भल-लड-विम्हर-सुमर-पयर-पम्हुहाः ॥ ८।४।७४ ॥

स्मरेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ शरइ । शूरइ । भरइ । भलइ । लडइ ।
विम्हरइ । सुमरइ । पयरइ । पम्हुहइ । सरइ ॥ ७४ ॥

विस्मुः पम्हुस-विम्हर-वीसराः ॥८।४।७५॥

विस्मरतेरेते आदेशा भवन्ति ॥ पम्हुसइ । विम्हरइ । वीसरइ ॥७५॥

व्याहृगोः कोक-पोकौ ॥८।४।७६॥

व्याहरतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ कोकइ । ह्रस्वत्वे तु कुकइ । पोक्इ ।
पक्षे । वाहरइ ॥ ७६ ॥

-प्रसरः पयल्लोवेल्लौ ॥८।४।७७॥

प्रसरते. पयल्ल उवेल्ल इत्येतावादेशौ वा भवतः । पयल्लइ । उवेल्लइ ।
पसरइ ॥ ७७ ॥

महमहो गन्धे ॥८।४।७८॥

प्रसरतेर्गन्धविषये महमह इत्यादेशो वा भवति ॥ महमहइ । मालई ।
मालई-गन्धो पसरइ ॥ गन्ध इति किम् । पसरइ ॥ ७८ ॥

निस्सरेणीहर- नील-धाड-वरहाडाः ॥८।४।७९॥

निस्सरते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ णीहरइ । नीलइ । धाडइ ।
वरहाडइ । नीसरइ ॥ ७९ ॥

जाग्रनेर्जगः ॥८।४।८०॥

जाग्रनेर्जग इत्यादेशो वा भवति ॥ जगइ । पक्षे । जागरइ ॥८०॥

व्याप्रेराअडुः ॥ ८ । ४ । ८१ ॥

-व्यापिथतेराअडु इत्यादेशो वा भवति ॥ आअडुइ । वावरेइ ॥ ८१ ॥

संवृगोः साहर-साहट्टी ॥ ८ । ४ । ८२ ॥

संवृणोते. साहर साहट्ट इत्यादेशौ वा भवत ॥ साहरइ । साहट्टइ ॥
संवरइ ॥ ८२ ॥

आदडेः सन्नामः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८३ ॥

आद्रियते सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सन्नामड् । आदरइ ॥ ८३ ॥

प्रहृगेः सारः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८४ ॥

प्रहरते सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारइ । पहरइ ॥ ८४ ॥

अवतरेरोह-ओरसौ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८५ ॥

अवतरते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहइ । ओरसइ । ओअरइ ॥ ८५ ॥

शकेश्वय तर तीर-पाराः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८६ ॥

शक्तेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । तीरइ । पारइ । सकइ ॥ त्यजतेरपि चयइ । हार्नि करोति ॥ तरेतेरपि तरइ ॥ तीरयतेरपि तीरइ ॥ पारयतेरपि पारेइ । कर्म समाप्नोति ॥ ८६ ॥

फक्स्थकः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८७ ॥

फक्तेस्थक इत्यादेशो भवति ॥ थकइ ॥ ८७ ॥

श्लाघः सलहः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८८ ॥

श्लाघते सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥ ८८ ॥

खचेर्वेअडः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ८९ ॥

खचतेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडइ । खचइ ॥ ८९ ॥

पचेः सोल्ल पउलौ ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९० ॥

पचते सोल्ल पउल इत्यादेशो वा भवत ॥ सोल्लइ । पउलइ । पयइ ॥ ९० ॥

मुचेश्छड्वावहेड मेहोस्सिक-रेअव णिल्लुञ्छ घसाडाः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९१ ॥

मुञ्चनेरेते सप्तादेशा वा भवन्ति ॥ छडुइ । अवहेडइ । मेहइ । उस्सिकइ । रेअवइ । णिल्लुञ्छइ । घसाडइ । पक्षे । मुअइ ॥ ९१ ॥

दुःखे णिव्वलः ॥ ८ ॥ ४ ॥ ९२ ॥

दु खविषयस्य मुचे णिव्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वलेइ । दु ख मुञ्चतीत्यर्थ ॥ ९२ ॥

वञ्जेरेहय-बेलय-जृग्योमच्छा. ॥ ८ । ४ । ९३ ॥

वञ्जेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ वेद्यड । वेत्यड । जृग्यड ।
उमच्छड । वद्यड ॥ ९३ ॥

रनेरुगहायह-विडविष्ठाः ॥ ८ । ४ । ९४ ॥

रनेर्धातोरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्यड । अग्यड । विडवि
ष्ठाड । रयड ॥ ९४ ॥

समारचेरुवहत्य-मारय-ममार-वेत्यायाः ॥ ८ । ४ । ९५ ॥

समारचेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्यथड । साग्यड । ममा-
रड । केत्याथड । समारयड ॥ ९५ ॥

मिचेः सिञ्च-मिष्पो ॥ ८ । ४ । ९६ ॥

सिञ्चतेरेतामिदेशौ वा भवत ॥ सिञ्चड । मिष्पड । सेञ्चड ॥ ९६ ॥

प्रच्छः पुच्छः ॥ ८ । ४ । ९७ ॥

पृच्छे-पुच्छादेशो भवति ॥ पुच्छड ॥ ९७ ॥

गर्जेर्तुषः ॥ ८ । ४ । ९८ ॥

गर्जेर्तुष इत्यादेशो वा भवति ॥ बुग्गड । गज्जड ॥ ९८ ॥

वृषे डिङः ॥ ८ । ४ । ९९ ॥

वृषकर्तृकस्य गर्जेर्दिष इत्यादेशो वा भवति ॥ दिङ्गड । वृषभो
गर्जति ॥ ९९ ॥

राजेरग्य-उज्ज-मह-रीर-रेहाः ॥ ८ । ४ । १०० ॥

राजेरेते षष्ठादेशा वा भवन्ति ॥ अग्यड । उज्जड । मग्गड । गिङ्गड ।
रेहड । रायड ॥ १०० ॥

मञ्जेराउड्-णिउड्-बुड्-सुप्पाः ॥ ८ । ४ । १०१ ॥

मञ्जेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ आउड्गड । णिउड्गड । बुड्गड ।
सुप्पड । मज्जड ॥ १०१ ॥

पुञ्जेरारोल-वमाली ॥ ८ । ४ । १०२ ॥

पुञ्जेरेतावादेशौ वा भवत ॥ आरोट्गड । वमालड । पुञ्जड ॥ १०२ ॥

लस्जेर्जाहः ॥ ८ । ४ । १०३ ॥

लज्जतेर्जाह इत्यादेशो वा भवति ॥ जीहइ । लज्जइ ॥ १०३ ॥

तिजेरोमुक्क ॥ ८ । ४ । १०४ ॥

तिजेरोमुक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ ओसुक्कइ । तेअण ॥ १०४ ॥

मृजेरुघुस-लुञ्छ-पुञ्छ-धुंस-फुस-पुम-लुह-हुल-रोसाणा ॥ ८ । ४ । १०५ ॥

मृजेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ उघुसइ । लुञ्छइ । पुञ्छइ । पुसइ । फुसइ । पुसइ । लुहइ । हुलइ । रोसाणइ । पक्षे । मज्जइ ॥ १०५ ॥

भञ्जेर्वेमय-मुसुमूर-भूर-सूर-सूड-विर-पविरञ्ज-करञ्ज-

नीरञ्जा ॥ ८ । ४ । १०६ ॥

भञ्जेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ वेमयइ । मुसुमूरइ । भूरइ । सूरइ । सूडइ । विरइ । पविरञ्जइ । करञ्जइ । नीरञ्जइ । मञ्जइ ॥ १०६ ॥

अनुव्रजे पडिअग्ग ॥ ८ । ४ । १०७ ॥

अनुव्रजे पडिअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ पडिअग्गइ । अणुवच्चइ ॥ १०७ ॥

अर्जेर्विढव. ॥ ८ । ४ । १०८ ॥

अर्जेर्विढव इत्यादेशो वा भवति ॥ विढवइ । अज्जइ ॥ १०८ ॥

युजो जुञ्ज-जुज्ज-जुप्पा ॥ ८ । ४ । १०९ ॥

युजो जुञ्ज जुज्ज जुप्प इत्यादेशा भवन्ति ॥ जुञ्जइ । जुज्जइ । जुप्पइ ॥ १०९ ॥

भुजो भुञ्ज-जिम-जेम-कम्माण्ह-समाण चमढ चड्डा ॥ ८ । ४ । ११० ॥

भुज एतेऽष्टादेशा भवन्ति ॥ मुञ्जइ । जिमइ । जेमइ । कम्मेइ । अण्हइ । समाणइ । चमढइ । चड्डइ ॥ ११० ॥

वोपेन कम्मव ॥ ८ । ४ । १११ ॥

उपेन युक्तस्य भुजे कम्मव इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मवड । उव-हुञ्जइ ॥ १११ ॥

घटेर्गढ ॥ ८ । ४ । ११२ ॥

घटेर्गढ इत्यादेशो वा भवति ॥ गढइ । घडइ । ॥ ११२ ॥

समा गलः ॥ ८ । ४ । ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटतेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ सगलः । सघडः ॥ ११३ ॥

हासेन स्फुटेर्मुः ॥ ८ । ४ । ११४ ॥

हासेन करणेन य स्फुटिस्तस्य मुरादेशो वा भवति ॥ मुः । हासेन स्फुटति ॥ ११४ ॥

मण्डेश्चिञ्च चिञ्चअ-चिञ्चिल्ल-रीड-टिविडिका ॥ ८ । ४ । ११५ ॥

मण्डेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिञ्चइ । चिञ्चअ । चिञ्चिल्लइ । रीडइ । टिविडिकाइ । मण्डइ ॥ ११५ ॥

तुडेस्तोड तुड-सुड-सुडोमसुडोलुक णिलुक-लुकोल्लूरा ॥ ८ । ४ । ११६ ॥

तुडेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडइ । तुडइ । सुडइ । सुडइ । उक्सुडइ । उलुकइ । णिलुकइ । लुकइ । उलूरइ । तुडइ ॥ ११६ ॥

घूर्णां घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ८ । ४ । ११७ ॥

घूर्णेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलइ । घोलइ । घुम्मइ । पहल्लइ ॥ ११७ ॥

विवृतेर्दसः ॥ ८ । ४ । ११८ ॥

विवृतेर्दस इत्यादेशो वा भवति ॥ दसः । विवृट्टइ ॥ ११८ ॥

कथेरट्टः ॥ ८ । ४ । ११९ ॥

कथेरट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ अट्टइ । कट्टइ ॥ ११९ ॥

ग्रन्थो गण्टः ॥ ८ । ४ । १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ट इत्यादेशो भवति ॥ गण्टइ । गण्टी ॥ १२० ॥

मन्थेर्घुसल-विरोली ॥ ८ । ४ । १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशो वा भवति ॥ घुसलइ । विरोलइ । मन्थइ । १२१ ॥

ह्लादेरवञ्चल ॥ ८ । ४ । १२२ ॥

ह्लादतेर्प्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवञ्चल इत्यादेशो भवति ॥ अवञ्चलइ । ह्लादते । ह्लादयति वा ॥ इकारो प्यन्तस्यापि परिग्रहार्थः ॥ १२२ ॥

नेः सदो मज्ज. ॥ ८।४।१२३ ॥

निपूर्वस्य सदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ ॥ १२३ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिव्वर-णिहूर-लूराः ॥ ८।४।१२४ ॥

छिदेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।

णिव्वरइ । णिहूरइ । लूरइ । पक्षे । छिन्दइ ॥ १२४ ॥

आडा ओअन्दोदालौ ॥ ८।४।१२५ ॥

आडा युक्तस्य छिदेरोअन्द उदाल इत्यादेशौ वा भवत. ॥ ओअन्दइ । उदालइ । अच्छिन्दइ ॥ १२५ ॥

मृदो मल-मढ-परिहट्ट-एट्ट-चट्ट-मट्ट-पन्नाडा. ॥ ८।४।१२६ ॥

मृदातेरेते सप्तादेशा भवन्ति ॥ मलइ । मढइ । परिहट्टइ । खड्डइ । चट्टइ । मट्टइ । पन्नाडाइ ॥ १२६ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल. ॥ ८।४।१२७ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलइ । फन्दइ ॥ १२७ ॥

निर. पदेर्वल ॥ ८।४।१२८ ॥

निर्पूर्वस्य पदेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निव्वलइ । निप्पज्जइ ॥ १२८ ॥

विसंवदेर्विअट्ट-विलोट्ट-फंसाः ॥ ८।४।१२९ ॥

विसपूर्वस्य वदेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअट्टइ । विलोट्टइ । फसइ । विसंवयइ ॥ १२९ ॥

शदो झड-पक्खोटौ ॥ ८।४।१३० ॥

शीयतेरेतावादेशौ भवतः ॥ झटइ । पक्खोटइ ॥ १३० ॥

आक्रन्देर्णीहर. ॥ ८।४।१३१ ॥

आक्रन्देर्णीहर इत्यादेशो वा भवति । णीहरइ । अकन्दइ ॥ १३१ ॥

खिदेर्जूर-विसूरौ ॥ ८।४।१३२ ॥

खिदेरेतावादेशौ वा भवत. ॥ जूरइ । विसूरइ । खिज्जइ ॥ १३२ ॥

रुधेरुत्थङ्घः ॥ ८।४।१३३ ॥

रुधेरुत्थङ्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ उत्थङ्घइ । रुधइ ॥ १३३ ॥

निपेधेर्हवः ॥ ८।४।१३४ ॥

निपेधतेर्हव इत्यादेशो वा भवति ॥ हवड । निमेहड ॥ १३४ ॥

क्रुधेर्जूरः ॥ ८।४।१३५ ॥

क्रुधेर्जूर इत्यादेशो वा भवति ॥ जूरड । कुञ्जड ॥ १३५ ॥

जनो जा-जम्मो ॥ ८।४।१३६ ॥

जायतेर्जा जम्म इत्यादेशो भवत ॥ जाअइ जम्मइ ॥ १३६ ॥

तनेस्तड-तड-तड-विरल्ला ॥ ८।४।१३७ ॥

तनेरेते चवार आदेशा वा भवन्ति ॥ तडइ । तडुड । तडुमड ।
विरल्लइ । तणड ॥ १३७ ॥

तृपस्थिप्पः ॥ ८।४।१३८ ॥

तृप्यतेस्थिप्प इत्यादेशो भवति ॥ धिप्पड ॥ १३८ ॥

उपसर्पेरल्लिअः ॥ ८।४।१३९ ॥

उपसर्पस्य सृपे कृतगुणस्य अल्लिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअड ।
उवसप्पइ ॥ १३९ ॥

संतपेर्झहः ॥ ८।४।१४० ॥

सतपेर्झह इत्यादेशो वा भवति ॥ झह्रणड । पक्षे । सतप्पड ॥ १४० ॥

व्यापेरोअग्ग ॥ ८।४।१४१ ॥

व्यापेतेरोअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ ओअग्गइ । वविइ ॥ १४१ ॥

समापेः समाणः ॥ ८।४।१४२ ॥

समापेते समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणइ । समाविइ ॥ १४२ ॥

क्षिपेर्गलत्याडुक्ख-सोल्ल-पेल्ल-णोल्ल-लुह हुल परी-घत्ता ॥ ८।४।१४३ ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गलत्थइ । अडुक्खइ । सोल्लड । पेल्लड ।
णोल्लइ । हस्वत्वे तु णुल्लइ । लुहइ । हुलइ । परीइ । घत्तइ । खिवइ ॥ १४३ ॥

उत्तिपेर्गुल्लगुञ्जेत्यह्वाल्लत्थोन्धुत्तोस्मिक्क-हम्मुवाः ॥ ८।४।१४४ ॥

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ गुल्लगुञ्जइ । उत्थइ ।
अल्लत्थइ । उवमुत्तइ । उम्मित्तइ । हक्खुवइ । उक्खिवइ ॥ १४४ ॥

आक्षिपेर्णीरवः ॥ ८।४।१४५ ॥

आङ्पूर्वस्य क्षिपेर्णीरव इत्यादेशो वा भवति ॥ णीरवइ । अक्खिवइ ॥ १४५ ॥

स्वपेः कमवस-लिस-लोड्डाः ॥ ८।४।१४६ ॥

स्वपेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ कमवसइ । लिसइ । लोड्डइ । सुअइ ॥ १४६ ॥

वेपेरायम्बायज्झौ ॥ ८।४।१४७ ॥

वेपेरायम्ब आयज्झ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आयम्बइ । आयज्झइ । वेवइ ॥ १४७ ॥

विलपेर्झह्व-वडवडौ ॥ ८।४।१४८ ॥

विलपेर्झह्व वडवड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ झह्वइ । वडवडइ । विल-वइ ॥ १४८ ॥

लिपो लिम्पः ॥ ८।४।१४९ ॥

लिम्पतेर्लिम्प इत्यादेशो भवति । लिम्पइ ॥ १४९ ॥

गुप्येर्विर-णडौ ॥ ८।४।१५० ॥

गुप्येरेतावादेशौ वा भवतः ॥ विरइ । णडइ । पक्षे । गुप्पइ ॥ १५० ॥

ऋपोवहो णिः ॥ ८।४।१५१ ॥

ऋपे अवह इत्यादेशो ष्यन्तो भवति ॥ अवहावेइ । ऋपां करोती-त्यर्थः ॥ १५१ ॥

प्रदीपेस्तेअव-सन्दुम-सन्धुक्काब्भुत्ता ॥ ८।४।१५२ ॥

प्रदीप्येतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तेअवइ । सन्दुमइ । सन्धु-क्कइ । अब्भुत्तइ । पलीवइ ॥ १५२ ॥

लुमेः संभाव ॥ ८।४।१५३ ॥

लुम्यते. संभाव इत्यादेशो वा भवति ॥ संभावइ । लुब्भइ ॥ १५३ ॥

क्षुमेः खउरपड्डुहौ ॥ ८।४।१५४ ॥

क्षुमेः खउर पड्डुह इत्यादेशौ वा भवतः ॥ खउरइ । पड्डुहइ । खुब्भइ ॥ १५४ ॥

आडो रमे रम्म-ढवौ ॥ ८।४।१५५ ॥

आडः परस्य. रमे रम्म ढव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आरम्मइ । आढ-
वइ । आरभइ ॥ १५५ ॥

उपालम्भेर्झङ्घ-पञ्चार-वैलवा. ॥ ८।४।१५६ ॥

उपालम्भेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झङ्घइ । पञ्चारइ । वैलवइ ।
उवालम्भइ ॥ १५६ ॥

अवेर्जृम्भो जम्भा ॥ ८।४।१५७ ॥

जृम्भेर्जम्भा इत्यादेशो भवति वेस्तु न भवति ॥ जम्भाइ । जम्भाअइ ॥
अवेरिति किम् । केलि-पसरो विअम्भइ ॥ १५७ ॥

भाराक्रान्ते नमेर्णिसुढः ॥ ८।४।१५८ ॥

भाराक्रान्ते कर्तरि नमेर्णिसुढ इत्यादेशो भवति ॥ णिसुढइ । पक्षे ।
णवइ । भाराक्रान्तो नमतीत्यर्थः ॥ १५८ ॥

विश्रामेर्णिव्वा ॥ ८।४।१५९ ॥

विश्राम्यतेर्णिव्वा इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वाइ । वीसमइ ॥ १५९ ॥

आक्रमेरोहावोत्थारच्छुन्दाः ॥ ८।४।१६० ॥

आक्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जोहावइ । उत्थारइ । छुन्दइ ।
अक्रमइ ॥ १६० ॥

भ्रमेष्टिरिटिल्ल-दुण्डुल्ल-ढण्डल्ल-चकम्म-भम्मड-भमड-भमाड-
तलअण्ट-झण्ट-झम्प-भुम-गुम-फुम-फुस-दुम-दुस-परी-पराः ॥ ८।४।१६१ ॥

भ्रमेरेतेषादशादेशा वा भवन्ति ॥ टिरिटिल्लइ । दुण्डुल्लइ । ढण्डल्लइ ।
चकम्मइ । भम्मडइ । भमडइ । भमाडइ । तलअण्टइ । झण्टइ । झम्पइ ।
भुमइ । गुमइ । फुमइ । फुसइ । दुमइ । दुसइ । परीइ । परइ । भमइ । १६१ ।

गमेरई-अइच्छाणुवज्जावज्जसोक्कुसाकुम-पच्चड्ड-पच्छन्द-

णिम्मह-णी-णीण-णीलुक्क-पदअ-रम्म-परिअल्ल-वोल-परि-

अल-णिरिणास-णिवहावसेहावहराः ॥ ८।४।१६२ ॥

गमेरेते एकविंशतिरादेशा वा भवन्ति ॥ अईइ । अइच्छइ । अणुवज्जइ ।

अवज्जसइ । उक्कुसइ । अक्कुसइ । पच्चडुइ । पच्छन्दइ । णिम्महइ । णी२ ।
 णीणइ । णीलुक्कइ । पदअइ । रम्मः । परिअल्लइ । वोलइ । परिअल्लइ ।
 णिरिणासइ । णिवहइ । अमसेहइ । अवहरइ । पक्षे । गच्छइ ॥ हम्मइ ।
 णिहम्मइ । णीहम्मइ । आहम्मइ । पहम्मइ इत्येते तु हम्म गतानित्य
 स्येव भविष्यन्ति ॥ १६२ ॥

आडा अहिपच्चुअ ॥ ८।४।१६३ ॥

आडा सखितस्य गमे अहिपच्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अहि
 पच्चुअइ । पक्षे । आगच्छइ ॥ १६३ ॥

समा अम्भिट ॥ ८।४।१६४ ॥

समा युक्तस्य गमे अम्भिट इत्यादेशो वा भवति ॥ अम्भिटइ ।
 सगच्छइ ॥ १६४ ॥

अभ्याडोम्मत्थ ॥ ८।४।१६५ ॥

अभ्याड्भ्या युक्तस्य गमे उम्मत्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्मत्थः ।
 अम्भागच्छइ । अभिमुखमागच्छतीत्यर्थ ॥ १६५ ॥

प्रत्याडा पलोट्ट ॥ ८।४।१६६ ॥

प्रत्याड्भ्या युक्तस्य गमे पलोट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ पलोट्टइ ।
 पच्चागच्छइ ॥ १६६ ॥

शमे पडिसा-परिसामौ ॥ ८।४।१६७ ॥

शमेरेतावादेशो वा भवत ॥ पडिसाइ । परिसामइ । समइ ॥ १६७ ॥

गमे सखुड्ड खेड्डोच्चाव किलिकिञ्च कोट्टुम मोट्टाय णीसर

वेल्हा ॥ ८।४।१६८ ॥

रमतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ सखुड्डइ । खेड्डइ । उच्चावइ । किलि
 किञ्चइ । कोट्टुमइ । मोट्टायइ । णीसरइ । वेल्हाइ । रमइ ॥ १६८ ॥

पूरैग्घाडाग्घोच्छुमाधुमाङ्गुमाहिरेमाः ॥ ८।४।१६९ ॥

पूरैरेते पच्चादेशा वा भवति ॥ अग्घाटइ । अग्घवइ । उच्छुमाइ ।
 अङ्गुमाइ । अहिरेमइ । पूरइ ॥ १६९ ॥

त्वरस्तुवर-जअडौ ॥ ८ । ४ । १७० ॥

त्वरतेरेतावादेशौ भवतः ॥ तुवरइ । जअडइ । तुवरन्तो । जअडन्तो ॥ १७० ॥

त्यादिशत्रोस्तूरः ॥ ८ । ४ । १७१ ॥

त्वरतेस्त्यादौ शतरि च तूर इत्यादेशो भवति । तूरइ । तूरन्तो ॥ १७१ ॥

तुरोत्यादौ ॥ ८ । ४ । १७२ ॥

तुरोत्यादौ तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥ १७२ ॥

क्षरः खिर-झर-पञ्जर-पच्चड-णिच्चळ-णिट्टुआः ॥ ८ । ४ । १७३ ॥

क्षरेरेते पङ् आदेशा भवन्ति ॥ खिरइ । झरइ । पञ्जरइ । पच्चडइ ।

णिच्चळइ । णिट्टुअइ ॥ १७३ ॥

उच्छल उत्थल्लः ॥ ८ । ४ । १७४ ॥

उच्छलतेस्तथल्ल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थल्लइ ॥ १७४ ॥

विगलेस्थिप्प-णिट्टुहौ ॥ ८ । ३ । १७५ ॥

विगलतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ थिप्पइ । णिट्टुहइ । विगलइ ॥ १७५ ॥

दलि-वल्योर्विसट्ट-वम्फौ ॥ ८ । ४ । १७६ ॥

दलेर्वलेश्च यथासंख्यं विसट्ट वम्फ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ विसट्टइ ।

वम्फइ । पक्षे । दलइ । वलइ ॥ १७६ ॥

अंशेः फिड-फिट्ट-फुड-फुट्ट-चुक्क-भुल्लाः ॥ ८ । ४ । १७७ ॥

अंशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ फिडइ । फिट्टइ । फुडइ । फुट्टइ । चुक्कइ ।

भुल्लइ । पक्षे । भंसइ ॥ १७७ ॥

नशेर्णिरणास-णिवहावसंह-पडिसा-सेहावहरा. ॥ ८ । ४ । १७८ ॥

नशेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरणासइ । णिवहइ । अवसेहइ ।

पडिसाइ । सेहइ । अवहरइ । पक्षे । नम्सइ ॥ १७८ ॥

अवात्काशो वासः ॥ ८ । ४ । १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥ १७९ ॥

संदिशेरेप्पाहः ॥ ८ । ४ । १८० ॥

संदिशतेरेप्पाह इत्यादेशो वा भवति ॥ अप्पाहइ । संदिसइ ॥ १८० ॥

दृशो निअच्छ-पेच्छावयच्छानयज्झ-वज्ज-सच्चव-देक्खौअक्खावक्खाव-
अक्ख-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ ८ । ४ । १८१ ॥

दृशेरेते पञ्चदशादेशा भवन्ति ॥ निअच्छइ । पेच्छइ । अवयच्छइ ।
अवयज्झइ । वज्जइ । सच्चवइ । देक्खाइ । ओअक्खइ । अवक्खइ । अव-
अक्खइ । पुलोएइ । पुलएइ । निअइ । अवआसइ । पासइ ॥ निज्जाअइ
इति तु निभ्यायते स्वरादत्यन्ते भविष्यति ॥ १८१ ॥

स्पृश फास-फंस-फरिस-छिअ छिहालुङ्खालिहा ॥ ८ । ४ । १८२ ॥

स्पृशतेरेते सप्त आदेशा भवन्ति ॥ फासइ । फंसइ । फरिसइ । छिअइ ।
छिहइ । आलुङ्खइ । आलिहइ ॥ १८२ ॥

प्रविशे रिअ ॥ ८ । ४ । १८३ ॥

प्रविशे रिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ रिअइ । पविसइ ॥ १८३ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्हुसः ॥ ८ । ४ । १८४ ॥

प्रापरयोर्मृशतिमुष्णात्योर्हुस इत्यादेशो भवति ॥ पम्हुसइ । प्रमृशति ।
प्रमुष्णाति वा ॥ १८४ ॥

पिपेर्णिवह-णिरिणास-णिरिणज्ज-रोच्च-चड्डाः ॥ ८ । ४ । १८५ ॥

पिपेरेते पञ्चादेशा भवन्ति वा ॥ णिवहइ । णिरिणासइ ।
णिरिणज्जइ । रोच्चइ । चड्डइ । पक्षे । पीसइ ॥ १८५ ॥

भपेर्भुक्कः ॥ ८ । ४ । १८६ ॥

भपेर्भुक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ भुक्कइ । भसइ ॥ १८६ ॥

कृपे कड-साअड्डाञ्चाणञ्छायच्छाइञ्छा ॥ ८ । ४ । १८७ ॥

कृपेरेते पडादेशा वा भवन्ति ॥ कडइ । साअड्डइ । अञ्चइ । अणच्छइ ।
अयञ्चइ । आइञ्चइ । पक्षे । करिसइ ॥ १८७ ॥

असावक्खोड ॥ ८ । ४ । १८८ ॥

असिविपयस्य कृपेरक्खोड इत्यादेशो भवति ॥ अक्खोडेइ । आसिं कोशा-
स्कर्षतीत्यर्थ ॥ १८८ ॥

गवेपेर्दुण्डुल्ल-दण्डोल-गमेस-घत्ताः ॥ ८।४।१८९ ॥

गवेपेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दुण्डुल्लइ दण्डोलइ । गमेसइ । घत्तइ । गवेसइ ॥ १८९ ॥

श्लिपेः सामग्गापयास-परिअन्ताः ॥ ८ । ४ । १९० ॥

श्लिप्येतेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामग्गइ । अवयासइ । परिअन्तइ । सिलेसइ ॥ १९० ॥

अक्षेश्चोप्पडः ॥ ८ । ४ । १९१ ॥

अक्षेश्चोप्पड इत्यादेशो वा भवति ॥ चोप्पडइ । मक्खइ ॥ १९१ ॥
काइक्षेराहाहिलह्वाहिलह्व उच्च-उम्फ-मह सिह-विलुम्पाः ॥ ८।४।१९२ ॥
काइक्षेतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ आहइ । अहिलइधइ । अहिलह्वइ ।
वच्चइ । उम्फइ । महइ । सिहइ । विलुम्पइ । कह्वइ ॥ १९२ ॥

प्रतीक्षे सामय-विहीर- विरमाला. ॥ ८ । ४।१९३ ॥

प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयइ । विहीरइ । विरमालइ । पडिक्खइ ॥ १९३ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फा ॥ ८ । ४ । १९४ ॥

तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छइ । चच्छइ । रम्पइ । रम्फइ । तस्खइ ॥ १९४ ॥

विकमे कोआस-वोसट्ठा ॥ ८ । ४ । १९५ ॥

विकसेरेतावादेशो वा भवति ॥ कोआसइ । वोसट्ठइ । विअसइ ॥ १९५ ॥

हसेर्गुञ्ज ॥ ८ । ४ । १९६ ॥

हसेर्गुञ्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ गुञ्जइ । हसइ ॥ १९६ ॥

संमेल्हस-डिम्भा ॥ ८ । ४ । १९७ ॥

ससरेतावादेशो वा भवति. ॥ ल्हसइ । परिल्हसइ । सल्लि-वसण । डिम्भइ । ससइ ॥ १९७ ॥

असेर्डर-वोज्ज-वज्जा. ॥ ८ । ४ । १९८ ॥

असेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ढरइ । वोज्जइ । वज्जइ । तसइ ॥ १९८ ॥

न्यसो णिम-णुमौ ॥ ८ । ४ । १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवत ॥ णिमइ । णुमइ ॥ १९९ ॥

पर्यस पलोट्ट-पल्लट्ट-पल्हत्या ॥ ८।४।२०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोट्टइ । पल्लट्टइ । पल्ह-
त्थइ ॥ २०० ॥

नि श्वसेर्शङ्ख ॥ ८ । ४ । २०१ ॥

नि श्वसेर्शङ्ख इत्यादेशो वा भवति ॥ शङ्खइ । नीससइ ॥ २०१ ॥

उल्लसेरूमलोसुम्भ-णिल्लस-पुलआअ-गुञ्जोल्लारोआ ॥ ८।४।२०२ ॥

उल्लसेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊसुम्भइ । णिल्लसइ । पुल
आअइ । गुञ्जोल्लइ । ङ्स्वत्वे तु । गुञ्जुल्लइ । आरोअइ । उल्लसइ ॥ २०२ ॥

भासेर्भिस ॥ ८ । ४ । २०३ ॥

भासेर्भिस इत्यादेशो वा भवति ॥ भिसइ । भासइ ॥ २०३ ॥

ग्रसेर्धिस ॥ ८ । ४ । २०४ ॥

ग्रसेर्धिम इत्यादेशो वा भवति ॥ धिसइ । गसइ ॥ २०४ ॥

अवाद्वाहेर्वाह ॥ ८ । ४ । २०५ ॥

अवात्परस्य गाडेर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओवाहइ । ओगा-
हइ ॥ २०५ ॥

आरुहेश्चड-जलगौ ॥ ८ । ४ । २०६ ॥

आरुहेश्चड-जलगौ इत्यादेशो वा भवत ॥ चडइ । जलगौइ । आरुहइ ॥ २०६ ॥

मुहेर्गुम्म-गुम्मडौ ॥ ८।४।२०७ ॥

मुहेरेतावादेशो वा भवत ॥ गुम्मइ । गुम्मडइ । मुञ्जइ ॥ २०७ ॥

दहेरहिऊलालुह्वौ ॥ ८।४।२०८ ॥

दहेरेतावादेशो वा भवत ॥ अहिऊलइ । आलुह्वइ । डहइ ॥ २०८ ॥

ग्रहो वल-गेण्ह-हर-पङ्ग-निरुवाराहिपच्चुआः ॥ ८।४।२०९ ॥

ग्रहेरेते षडादेशा भवन्ति ॥ वलइ । गेण्हइ । हरइ । पङ्गइ । निरुवा-
रइ । अहिपच्चुअइ ॥ २०९ ॥

क्त्वा-तुम्-तत्र्येषु-घेत् ॥ ८।४।२१० ॥

अहः क्त्वातुम्तत्र्येषु घेत् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । घेतूण । घेतुआण ॥
क्वचिन्न भवति । गोष्हिअ ॥ तुम् । घेतुं ॥ तत्र्य । घेतृत्वं ॥ २१० ॥

वचो वोत् ॥ ८।४।२११ ॥

वक्तेर्वोत् इत्यादेशो भवति क्त्वातुम्तत्र्येषु ॥ वोत्तूण । वोत्तुं । वोत्तव्य ॥ २११ ॥

रुद्-भुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ ८।४।२१२ ॥

एषामन्त्यस्य क्त्वातुम्तत्र्येषु तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्त । रोत्तन्व ॥
मोत्तूण । मोत्तुं । मोत्तव्यं ॥ मोत्तूण । मोत्तुं । मोत्तन्वं ॥ २१२ ॥

दृशस्तेन दृः ॥ ८।४।२१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सह द्विरुक्तकारो भवति ॥ दृशूण । दृशु ।
दृशुत्वं ॥ २१३ ॥

आ. कृगो भूत-भविष्यतोश्च ॥ ८।४।२१४ ॥

कृगोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यकालयोश्चकारात् क्त्वातुम्-
तत्र्येषु च ॥ काहीअ । अकार्पात् । अकरोन् । चकार वा ॥ काहिअ । करि-
ष्यति । कर्ता वा ॥ क्त्वा । काऊण ॥ तुम् । काउं ॥ तत्र्य । कायत्वं ॥ २१४ ॥

गमिष्यमासां छ. ॥ ८।४।२१५ ॥

एषामन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छइ । इच्छइ । जच्छइ । अच्छइ ॥ २१५ ॥

छिदि-भिदो न्द ॥ ८।४।२१६ ॥

अनयोर्न्त्यस्य नकाराहान्तो दकारो भवति ॥ छिन्दइ । भिन्दइ ॥ २१६ ॥

गुघ-बुघ-गृघ-कुघ-सिघ-मुहां ज्ञः ॥ ८।४।२१७ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तो शो भवति ॥ जुञ्जइ । बुञ्जइ । गिञ्जइ ।
कुञ्जइ । सिञ्जइ । मुञ्जइ ॥ २१७ ॥

रुघो न्ध-म्मा च ॥ ८।४।२१८ ॥

रुघोन्त्यस्य न्ध म्म इत्येनां चकारात् ज्ञश्च भवति ॥ रुन्धइ । रुम्भइ ।
रुम्भइ ॥ २१८ ॥

सद्-पतोर्ड. ॥ ८।४।२१९॥

अनयोरन्त्यस्य डो भवति ॥ सडइ । पडइ ॥ २१९ ॥

क्थ-वर्धा ढ ॥ ८।४।२२०॥

अनयोरन्त्यस्य ढो भवति ॥ कढइ । वढइ पवय-कलयलो ॥ परिअडइ
लायण ॥ बहुवचनाद् वृधे. कृतगुणम्य वर्षेश्चाविशेषेण ग्रहणम् ॥२२०॥

वेष्टः ॥ ८।४।२२१ ॥

वेष्ट वेष्टने इत्यस्य धातो कगट्ट (८-२ ७७) इत्यादिना पलोपेन्त्यस्य
ढो भवति ॥ वेढइ । वेढिज्जइ ॥ २२१ ॥

समो ह्यः ॥ ८।४।२२२ ॥

सपूर्वस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ सवेहइ ॥ २२२ ॥

वोद् ॥ ८।४।२२३ ॥

उद् परस्य वेष्टेतेरन्त्यस्य ह्यो वा भवति ॥ उवेहइ उव्वेढइ ॥२२३॥

स्विदां ज्ज ॥ ८।४।२२४ ॥

श्विदिप्रकाराणामन्त्यस्य द्विरुक्तो जो भवति ॥ सव्वज्ज-सिज्जिरीए ।
सपज्जइ । खिज्जइ ॥ बहुवचनं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥ २२४ ॥

व्रज-नृत-मदां च ॥ ८।४।२२५ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरुक्तश्चो भवति ॥ वच्चइ । नच्चइ । मच्चइ ॥२२५॥

रुद्-नमोर्व ॥ ८।४।२२६ ॥

अनयोरन्त्यस्य वो भवति ॥ स्वइ । रोवइ । नवइ ॥ २२६ ॥

उद्विज. ॥ ८।४।२२७ ॥

उद्विजतेरन्त्यस्य वो भवति ॥ उव्विवइ । उव्वेवो ॥ २२७ ॥

खाद्-धावोर्लुक् ॥ ८।४।२२८ ॥

अनयोरन्त्यस्य लुग् भवति ॥ खाइ । खाअइ । खाहिइ । खाउ । धाइ ।
धाहिइ । धाउ ॥ बहुलाधिकाराद्वर्तमानाभविष्यद्विध्याद्येकवचन एव भवति ।
तेनेह न भवति । खादन्ति । धावन्ति ॥ क्वचिन्न भवति । धावइ पुरओ ॥
॥ २२८ ॥

सृजो रः ॥ ८ । ४ । २२९ ॥

सृजो धातोरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरइ । वोसिरइ । वोसि-
रामि ॥ २२९ ॥

शकादीनां द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्वं भवति ॥ शक् । सक्इ ॥ जिम् । जिम्इ ॥
लग् । लग्इ ॥ मग् । मग्इ ॥ कुप् । कुप्इ ॥ नश् । नस्इ ॥
अद् । परिअद्इ । कुट् । पकोट्इ ॥ तुट् । तुट्इ ॥ नट् । नट्इ ॥
सिक् । सिक्इ इत्यादि ॥ २३० ॥

स्फुटि-चलेः ॥ ८ । ४ । २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्इ । फुट्इ । चल्इ । चल्इ ॥ २३१ ॥

प्रादेर्मीलेः ॥ ८ । ४ । २३२ ॥

प्रादेः परस्य मीलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिल्लइ । पमीलइ ।
निमिल्लइ । निमीलइ । संमिल्लइ । समीलइ । उम्मिल्लइ । उम्मीलइ ॥ प्रादेरिति
किम् । मीलइ ॥ २३२ ॥

उवर्णस्यावः ॥ ८ । ४ । २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योवर्णस्य अवादेशो भवति ॥ हुइ । निणहवइ ॥ हु । निह-
वइ ॥ च्युइ । चवइ ॥ रु । रवइ ॥ कु । कवइ ॥ सू । सवइ ।
पसवइ ॥ २३३ ॥

ऋवर्णस्यारः ॥ ८ । ४ । २३४ ॥

धातोरन्त्यस्य ऋवर्णस्य अरोदेशो भवति ॥ करइ ॥ धरइ । मरइ
वरइ । सरइ । हरइ । तरइ । जरइ ॥ २३४ ॥

वृषादीनामरिः ॥ ८ । ४ । २३५ ॥

वृष इत्येवंप्रकाराणां धातूनाम् ऋवर्णस्य अरिः इत्यादेशो भवति ॥
वृष् । चरिसइ ॥ कृष् । करिसइ ॥ मृष् । मरिसइ ॥ हृष् । हरिसइ ॥
येषामरिरादेशो दृश्यते ते वृषादयः ॥ २३५ ॥

रूपादीनां दीर्घः ॥ ८ । ४ । २३६ ॥

रूप इत्येवंप्रकाराणां धातूनां स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रूसइ । तूसइ ।
सूसइ । दूसइ । पूसइ । सीसइ । इत्यादि ॥ २३६ ॥

युवर्णस्य गुणः ॥ ८ । ४ । २३७ ॥

धातोरिवर्णस्योवर्णस्य च क्लिप्तपि गुणो भवति ॥ जेऊण । नेऊण ।
नेइ । नेन्ति । उड्डेइ । उड्डेन्ति । मोत्तूण । सोऊण ॥ कचिन्न भवति ॥
नीओ । उड्डीणो ॥ २३७ ॥

स्वराणां स्वराः ॥ ८ । ४ । २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुलं भवन्ति ॥ हवइ । हिवइ । निणइ ।
चुणइ ॥ सदहणं । सदहाणं ॥ धावइ । धुवइ ॥ रवइ । रोवइ ॥ कचि-
नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ आपें । वेमि ॥ २३८ ॥

व्यञ्जनाददन्ते ॥ ८ । ४ । २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोरन्ते अकारो भवति ॥ भमइ । हसइ । कुणइ ।
चुम्बइ । मणइ । उवसमइ । पावइ । सिच्चइ । रुन्धइ । मुसइ । हरइ ।
करइ ॥ शथादीना च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥ २३९ ॥

स्वरादनतो वा ॥ ८ । ४ । २४० ॥

अकारान्तवर्जितास्वरान्ताद्धातोरन्ते अकारागमो वा भवति ॥ पाइ
पाअइ । धाइ धाअइ । जाइ जाअइ । झाइ झाअइ । जम्भाइ जम्भाअइ ।
उव्वाइ उव्वाअइ । मिलाइ मिलाअइ । विवेइ विवेअइ । होऊण होइ-
ऊण ॥ अनत्त इति किम् । चिइच्छइ । दुगुच्छइ ॥ २४० ॥

चि-जि-श्रु-हु-स्तु-लू-पू-धूगां णो न्हस्वश्च ॥ ८ । ४ । २४१ ॥

च्यादीना धातूनामन्ते णकारागमो भवति एषां स्वरस्य च ह्रस्वो
भवति ॥ चि । चिणइ ॥ जि । जिणइ ॥ श्रु । सुणइ ॥ हु । हुणइ ॥
स्तु । थुणइ ॥ लू । लुणइ ॥ पू । पुणइ ॥ धूग् । धुणइ ॥ बहुदाधि-
कारात्कचिद्विकल्पः । उच्चिणइ । उच्चेइ ॥ जेऊण । जिणिऊण ॥ जयइ
जिणइ ॥ सोऊण । सुणिऊण ॥ २४१ ॥

न वा कर्म-भावे व्यः क्यस्य च लुक् ॥ ८ । ४ । २४२ ॥

च्यादीनां कर्मणि भावे च वर्तमानानामन्ते द्विरुक्तो वकारागमो वा भवति तत्सन्नियोगे च क्यस्य लुक् ॥ चिच्चइ चिणिज्जइ । जिच्चइ जिणिज्जइ । सुच्चइ सुणिज्जइ । हुच्चइ हुणिज्जइ । थुच्चइ थुणिज्जइ । लुच्चइ लुणिज्जइ । पुच्चइ पुणिज्जइ । धुच्चइ धुणिज्जइ ॥ एवं भविष्यति । चिच्चिहिइ । इत्यादि ॥ २४२ ॥

म्मश्चः ॥ ८ । ४ । २४३ ॥

चिगः कर्मणि भावे च अन्ते संयुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च लुक् ॥ चिम्मइ । चिच्चइ । चिणिज्जइ ॥ भविष्यति । चिम्मिहिइ । चिच्चिहिइ । चिणिहिइ ॥ २४३ ॥

हन्वनोन्त्यस्य ॥ ८।४।२४४ ॥

अनयोः कर्मभावेन्त्यस्य द्विरुक्तो मो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च लुक् ॥ हम्मइ हणिज्जइ । खम्मइ खणिज्जइ ॥ भविष्यति । हम्मिहिइ हणिहिइ । खम्मिहिइ खणिहिइ ॥ बहुलधिकारादन्तेः कर्तर्यपि ॥ हम्मइ । हन्तीत्यर्थः ॥ कचिन्न भवति ॥ हन्तव्यं । हन्तूण । हओ ॥ २४४ ॥

व्मो दुह-लिह-वह-रुधामुच्चातः ॥ ८ । ४ । २४५ ॥

दुहादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यस्य च लुक् वहेरकारस्य च उकारः ॥ दुव्मइ दुहिज्जइ । लिच्चइ । लिच्चिहिइ । वुव्मइ वहिज्जइ । रव्मइ रन्धिज्जइ । भविष्यति । दुव्मिहिइ दुहिहिइ इत्यादि ॥ २४५ ॥

समनूपादुधेः ॥ ८ ४ । २४८ ॥

समनूपेभ्य परस्य रुधेरन्त्यस्य कर्मभावे ज्ज्ञो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यम्य च लुक् ॥ सरुज्ज्ञइ । अणुरुज्ज्ञइ । उवरुज्ज्ञइ । पक्षे । सरन्धि-ज्ज्ञइ । अणुरन्धिज्ज्ञइ । उवरन्धिज्ज्ञइ ॥ भविष्यति । सरज्ज्ञिहिइ । सरन्धिहिइ । इत्यादि ॥ २४८ ॥

गमादीनां द्वित्वम् ॥ ८ । ४ । २४९ ॥

गमादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्वित्व वा भवति तत्सन्नियोगे क्यम्य च लुक् ॥ गम् । गम्मइ । गमिज्ज्ञइ ॥ हस् । हम्सइ । हसिज्ज्ञइ ॥ भण् । भण्णइ । भणिज्ज्ञइ । छुप् । छुप्पइ । छुविज्ज्ञइ ॥ 'रुद्-नमोर्न' (८-४-२२६) इति कृतवकारदेशो रदिरत्र पठ्यते । र्व् । र्व्वइ । र्विज्ज्ञइ ॥ लम् । लब्भइ । लहिज्ज्ञइ ॥ कथ् । कथइ । कहिज्ज्ञइ ॥ भुज् । भुज्जइ ॥ भुन्जिज्ज्ञइ ॥ भविष्यति । गम्भिहिइ । गमिहिइ । इत्यादि ॥ २४९ ॥

हृ-वृ-वृ-ज्जामारः ॥ ८।४।२५० ॥

एपमन्त्यस्य ईर इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे च क्यलुक् ॥ हीरइ । हरिज्ज्ञइ । कीरइ करिज्ज्ञइ । तीरइ तरिज्ज्ञइ । जीरइ जरिज्ज्ञइ ॥ २५० ॥

अजेर्विद्विष्यः ॥ ८।४।२५१ ॥

अन्यस्येति निवृत्तम् । अजेर्विद्विष्य इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यम्य च लुक् ॥ विद्विष्यइ । पक्षे । विद्विज्ज्ञइ । अजिज्ज्ञइ ॥ २५१ ॥

ज्ञो णव्-गज्ज्ञौ ॥ ८।४।२५२ ॥

जानाते. कर्मभावे णव् णज्ज्ञ इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यम्य च लुक् ॥ णवइ णज्ज्ञइ । पक्षे । जाणिज्ज्ञइ । मुणिज्ज्ञइ ॥ 'म-जोर्ण' (८-२-४२) इति णादेशे तु । णाइज्ज्ञइ ॥ नञ्पूर्वकस्या अणाइज्ज्ञइ ॥ २५२ ॥

व्याहृगेर्वाहिष्यः ॥ ८।४।२५३ ॥

व्याहृते कर्मभावे वाहिष्य इत्यादेशो वा भवति तत्सन्नियोगे क्यम्य च लुक् ॥ वाहिष्यइ । वाहरिज्ज्ञइ ॥ २५३ ॥

आरभेराढप्पः ॥ ८।४।२५४ ॥

आङ्पूर्वस्य रभेः कर्मभावे आढप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥
आढप्पइ । पक्षे । आढर्वाअइ ॥ २५४ ॥

स्निह-सिचोः सिप्पः ॥ ८।४।२५५ ॥

अनयोः कर्मभावे सिप्प इत्यादेशो भवति क्यस्य च लुक् ॥ सिप्पइ ।
स्निहते । सिच्यते वा ॥ २५५ ॥

ग्रहेर्घेष्यः ॥ ८।४।२५६ ॥

अहेः कर्मभावे घेष्य इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥ घेष्यइ ।
गिण्हिज्जइ ॥ २५६ ॥

स्पृशेच्छिप्पः ॥ ८।४।२५७ ॥

स्पृशतेः कर्मभावे छिप्पादेशो वा भवति क्यलुक् च ॥ छिप्पइ ।
छिविज्जइ ॥ २५७ ॥

क्तेनाप्फुणादयः ॥ ८।४।२५८ ॥

अप्फुणादयः शब्दा आक्रमिप्रभृतीनां धातूनां स्थाने केन सह वा निपा-
त्यन्ते ॥ अप्फुणो । आक्रान्तः ॥ उक्कोसं । उत्कृष्टम् ॥ फुडं । स्पष्टम् ॥
वोर्लीणो । अतिक्रान्तः ॥ वोसट्टो । विकसितः ॥ निसुट्टो । निपातितः ॥
लुगो । रुग्णः ॥ ल्हिक्को । नष्टः । पम्हुट्टो । प्रमृष्टः । प्रमुपिनो वा ॥ विदत्तं
आर्जितम् ॥ छित्तं । स्पृष्टम् ॥ निमिअं । स्थापितम् ॥ चक्खिअ । आस्वा-
दितम् ॥ लुअं । लनम् ॥ जढं । त्यक्तम् ॥ ज्जोसिअं । क्षित्तम् ॥ निच्छूढं ।
उद्वृत्तम् ॥ पल्हत्थं पलोहं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेपितम् ।
इत्यादि ॥ २५८ ॥

धातवोर्थान्तरेपि ॥ ८।४।२५९ ॥

उक्तादर्थान्तरान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ वळिः प्राणनेपठितः खादनेपि वर्तते ।
कळइ । खादति प्राणनं करोति वा ॥ एवं कळिः संख्याने संज्ञानेपि ।
कळइ । जानाति संख्यानं करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगइ ।
प्रविशति गच्छति वा ॥ कांक्षतेर्वम्फ आदेशः प्राकृते । वम्फइ ।

अस्यार्थ । इच्छति खादति वा ॥ फक्तेस्थक आदेश । थक्इ । नीचा
 गतिं करोति विलम्बयति वा ॥ विलप्युपालम्भोर्झ्ण आदेश । झइस्इ ।
 विलपति उपालभते भाषते वा ॥ एव पडिवालेइ । प्रतीक्षते रक्षति वा ॥
 केचित् कैश्चिदुपसर्गित्यम् । पहरइ । युध्यते ॥ सहरइ । सवृणोति ॥ अणु
 हरइ । सदृशीभवति ॥ नीहरइ । पुरीपोत्सर्ग करोति ॥ विहरइ । ऋडति ॥
 आहरइ । खादति ॥ पडिहरइ । पुन पूर्यति ॥ परिहरइ । त्यनति ॥
 उवहरइ । पूजयति ॥ वाहरइ । आह्वयति ॥ पवसइ । देशान्तर गच्छति ॥
 उच्चुपइ । चटति ॥ उल्लुहइ । नि सरति ॥ २५९ ॥

तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ ८ । ४ । २६० ॥

शौरसेन्या भाषायामनादावपदादो वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न
 चेदसौ वर्णान्तरेण सयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पदिञ्जेन मारुदिना मन्तिदो ॥
 एतस्मात् । एदाहि । एदाओ ॥ अनादाविति किम् । तथा करेय जघा
 तस्स " अणुकम्पणीआ भोमि ॥ अयुक्तम्येति किम् । मत्तो ।
 अय्यउत्तो । असभाविद-सकार । हला सउन्तले ॥ २६० ॥

अधः क्वचित् ॥ ८ । ४ । २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्या दो भवति । क्वचिल्लक्ष्यानु-
 सारेण ॥ महन्दो । निच्चिन्द्रो । अन्देउर ॥ २६१ ॥

वादेस्तावति ॥ ८ । ४ । २६२ ॥

शौरसेन्या तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव ।
 ताव ॥ २६२ ॥

आ आमन्त्र्ये सौ वेनो नः ॥ ८ । ४ । २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारम्य आमन्त्र्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥
 भो कञ्चुइआ । सुहिआ । पक्षे । भो तवम्सि । भो मणाम्सि ॥ २६३ ॥

भो वा ॥ ८ ॥ ४ ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्र्ये सो परे नकारम्य भो वा भवति ॥ भो राय ।
 भो विअयवम्भ । सुकम्भ । भयव कुसुमाउह । भयव तित्थ पवत्तेह । पक्षे ।
 सयल लोअ-अन्तेआरि भयव हुदवट ॥ २६४ ॥

मवद्भगवतोः ॥ ८ । ४ । २६५ ॥

आमन्व्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयोः सौ परे नस्य मो भवति ॥
किं एत्थभवं हिदण्ण चिन्तेदि । एदु भवं । समणे भगवं महावीरे ।
पज्जलिदो भयवं हुदासणो ॥ कचिदन्यत्रापि । मधवं पाग-
सासणे । संपाइअवं सीसो । कयवं । करेमि काहं च ॥ २६५ ॥

न वा र्यो व्यः ॥ ८ । ४ । २६६ ॥

शौरसेन्यां र्यस्य स्थाने व्यो वा भवति ॥ अय्यउत्त पय्याकुलीकदम्हि ।
सुय्यो । पक्षे । अज्जो । पज्जाउलो । कज्ज-परवसो ॥ २६६ ॥

थो धः ॥ ८ । ४ । २६७ ॥

शौरसेन्यां थस्य धो वा भवति ॥ कधेदि कहेदि । गाधो गाहो ।
कधं कहं । राज-पधो राज-पहो ॥ अपदादावित्येव । थामं ।
थेओ ॥ २६७ ॥

इह-हर्चोर्हस्य ॥ ८ । ४ । २६८ ॥

इहशब्दसम्बन्धिनो 'मध्यमस्येत्या-हर्चो' (८-३-१४३) इति विहितस्य
हचश्च हकारस्य शौरसेन्यां धो वा भवति ॥ इथ । होथ । परितायध ॥
पक्षे । इह । होह । परितायह ॥ २६८ ॥

भुवो भः ॥ ८ । ४ । २६९ ॥

भवतेर्हकारस्य शौरसेन्यां भो वा भवति ॥ भोदि । होदि । भुवदि ।
हुवदि । भवदि । हवदि ॥ २६९ ॥

पूर्वस्य पुरवः ॥ ८ । ४ । २७० ॥

शौरसेन्यां पूर्वशब्दस्य पुरव इत्योदेशो वा भवति ॥ अपुरवं नाडयं ।
अपुरवागदं । पक्षे । अपुव्वं पदं । अपुव्वागदं ॥ २७० ॥

क्त्व इय-दूणौ ॥ ८ । ४ । २७१ ॥

शौरसेन्यां क्त्वाप्रत्ययस्य इय दूण इत्योदेशौ वा भवतः ॥ भविय
भोदूण । हविय होदूण । पढिय पढिदूण । रमिय रन्दूण । पक्षे भोत्ता ।
होत्ता । पढित्ता । रन्ता ॥ २७१ ॥

कृ-गमो डडुअ ॥ ८ । ४ । २७२ ॥

आभ्या परस्य क्त्वाप्रत्ययस्य डित् अडुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ कडुअ । गडुअ । पक्षे । करिय । करिदूण । गच्छिय । गच्छिदूण ॥ २७२ ॥

दिरिचेचो ॥ ८ । ४ । २७३ ॥

‘त्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्यैचेचौ’ (८-३-१३९) इति विहितयो रिचेचो स्थाने दिर्भवति ॥ वेति निवृत्तम् । नेदि । देदि । भोदि । होदि ॥ २७३ ॥

अतो देश्च ॥ ८ । ४ । २७४ ॥

अकारात्परयोरिचेचो स्थाने देश्चकाराद् दिश्च भवति ॥ अच्छदे । अच्छदि ॥ गच्छदे । गच्छदि ॥ रमदे । रमदि ॥ किज्जदे । किज्जदि ॥ अत इति किम् । वसुआदि । नेदि । भोदि ॥ २७४ ॥

भविष्यति स्मिः ॥ ८ । ४ । २७५ ॥

शोरसेन्या भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे स्मिर्भवति ॥ हिस्साहामपवाद । भविस्सिदि । करिस्सिदि । गच्छिस्सिदि ॥ २७५ ॥

अतो डमेडादो-डादू ॥ ८ । ४ । २७६ ॥

अत परम्य डसे शोरसेन्या आदो आदु इत्यादेशो डितौ भवत ॥ दूरादो य्वेव । दूरादु ॥ २७६ ॥

इदानीमो दाणिं ॥ ८ । ४ । २७७ ॥

शोरसेन्यामिदानीम स्थाने दाणिमित्यादेशो भवति ॥ अनन्तरकरणीय दाणिं आणवेदु अरयो ॥ व्यत्ययात्प्राप्ततेपि । अन्न दाणिं वोहिं ॥ २७७ ॥

तस्मात्ता ॥ ८ । ४ । २७८ ॥

शोरसेन्या तस्माच्छब्दस्य ता इत्यादेशो भवति ॥ ता जाव परिसामि । ता अल ष्दिणा माणेण ॥ २७८ ॥

मोन्त्याण्णो वेदेतोः ॥ ८ । ४ । २७९ ॥

शोरसेन्यामन्त्यान्मकारात्पर इदेतो परयोर्णकारागमो वा भवति ॥ इकारे । जुत्त णिम जुत्तमिण । सरिम णिम सरिसमिण । णकारे । किं णेद किमेद । एव णेद एवमेद ॥ २७९ ॥

एवार्थे व्येव ॥ ८ । ४ । २८० ॥

एवार्थे व्येव इति निपातः शौरसेन्यां प्रयोक्तव्यः ॥ मम व्येव वम्भणम्स ।
सो व्येव एसो ॥ २८० ॥

हञ्जे चेट्याह्वाने ॥ ८ । ४ । २८१ ॥

शौरसेन्यां चेट्याह्वाने हञ्जे इति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ हञ्जे चदु-
रिके ॥ २८१ ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ ८ । ४ । २८२ ॥

शौरसेन्यां हीमाणहे इत्ययं निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्यः ॥
विस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-वच्छा मे जणणी ॥ निर्वेदे । हीमाणहे
पालिस्मन्ता हगे एदेण निय-विधिणो दुव्ववसिदेण ॥ २८२ ॥

णं नन्वर्थे ॥ ८ । ४ । २८३ ॥

शौरसेन्यां नन्वर्थे णमिति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ णं अफलोदया । णं
अय्यमिस्सेहिं पुढमं व्येव आणत्तं । णं भवं मे अग्गदो चलदि । आणं
वाक्यालङ्कारेषु दृश्यते नमोत्यु णं । जया णं । तथा ण ॥ २८३ ॥

अम्महे हर्षे ॥ ८ । ४ । २८४ ॥

शौरसेन्यां अम्महे इति निपातो हर्षे प्रयोक्तव्यः ॥ अम्महे एआण्
सुम्भिलाण सुपालिगट्ठिदो भवं ॥ २८४ ॥

हीही विदुपकस्य ॥ ८ । ४ । २८५ ॥

शौरसेन्यां हीही इति निपातो विदुपकाणां हर्षे बोधे प्रयोक्तव्यः ।
ही ही भो संपन्ना मणोरथा पिय-वयस्सम्स ॥ २८५ ॥

शेषं प्राकृतवत् ॥ ८ । ४ । २८६ ॥

शौरसेन्यामिदं प्रकरणे यन्कार्यमुक्तं ततोन्वच्छौरसेन्यां प्राकृतप्रदेव
भवति ॥ 'दीर्घ-ढस्सो मिथो वृत्तो' (८-१-४) इत्यारभ्य 'तो दोनादी शौर-
सेन्यामयुक्तस्य' (८-४-२६०) एतस्मात्सूत्रात्प्राग् यानि सूत्राणि एषु यान्यु-
दाहरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव शौरसेन्यां भवन्ति अमूनि पुन-
रेवंविधानि भवन्तीति विभागः प्रतिमूत्रं स्वयमभ्युद्य दर्शनीयः ॥ यथा ।

अन्दावेदी । जुवादि—जणो । मणसिला । इत्यादि ॥ २८६ ॥

अत एत्सां पुंसि मागध्याम् ॥ ८।४।२८७ ॥

मागध्या भापायां सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुलिङ्गे ॥ एष मेप. । एशे मेशे ॥ एशे पुलिशे ॥ करोमि ३ . . . करेमि मन्ते ॥ अत इति किम् । णिही । कली । गिली ॥ पुंसीति किम् । जलं ॥ यदपि “ पोरणमद्द-मागह-भासा-निययं हवइ सुत्तं ” इत्यादिनार्पस्थ अर्द्ध-मागधभापानियतत्वमात्रायि वृद्धैस्तदपि प्रायोस्त्यैव विधानान्न वक्ष्यमाणलक्षणस्या ॥ कयोरे आगच्छड ॥ से तारिसे दुक्खसहे जिइन्दिए । इत्यादि ॥ २८७ ॥

र-सोर्ल-शौ ॥ ८।४।२८८ ॥

मागध्या रेफस्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने यथासंख्यं लकारस्तालव्यशकारश्च भवति ॥ र ॥ नले । कले ॥ स । हंशे । शुद्रं । शोभणं ॥ उभयोः । शालशे । पुलिशे ॥

लहश-वश-नमिल-शुल-शिल-विअलिद-मन्दाल-लायिदंहियुगे ।

वील-विणे पःशालदु मम शयलमवय्य-यम्वालं ॥ २८८ ॥

स-गोः संयोगे सोग्रीप्मे ॥ ८ । ४ । २८९ ॥

मागध्यां सकारपकारयोः संयोगे वर्तमानयोः सो भवति ग्रीप्मशब्दे तु न भवति । ऊर्ध्वलोपाद्यपवादः ॥ स । पम्बलदि हस्ती । बुहस्पदी । मस्कनी । विम्मथे ॥ प । शुस्क-दालुं । कस्ट । विम्नुं । शस्प-कवले । उस्मा । निम्फलं । धनुम्बण्डं ॥ अग्रीप्म इति किम् । गिम्ह-वायले ॥ २८९ ॥

ट्ट-ष्ठयोस्तः ॥ ८।४।२९० ॥

द्विरुक्तस्य टस्य पकाराक्रान्तस्य च ठकारस्य मागध्यां सकाराक्रान्तः टकारो भवति ॥ ट्ट । प्प्टे । भम्पालिका । मस्तिणी ॥ ष्ट । शुष्टु कद्रं । कोम्पागालं ॥ २९० ॥

स्य-र्थयोस्तः ॥ ८।४।२९१ ॥

स्य र्थ इत्येतयोः स्थाने मागध्या सकाराक्रान्तः तो भवति ॥ स्य । उवम्भिदे । शुम्भिदे ॥ र्थ । अम्त-वदी । शस्तवाहे ॥ २९१ ॥

ज-घ-यां-यः ॥ ८।४।२९२ ॥

मागध्यां जघयां स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणवदे । अय्युणे ।
दुय्यणे । गय्यदि । गुण-वय्यिदे ॥ घ । मय्यं । अय्य किल विव्याहले
आगदे ॥ य । यादि । यधाशलूवं । याण-वत्तं । यदि ॥ यस्य यत्वविधा-
नम् ' आदेर्यो जः ' (८-१-२४५) इति बाधनार्थम् ॥ २९२ ॥

न्य-ण्य-ज्ञ-ञ्जां ञ्जः ॥ ८।४।२९३ ॥

मागध्यां न्य ण्य ञ् ञ् इत्येतेषां द्विरुक्तो ओ भवति ॥ न्य ॥ अहिमञ्जु
कुमाले । अञ्ज-दिशं । शामञ्ज-गुणे । कञ्जका-वर्णनं ॥ ण्य । पुञ्जवन्ते ।
अवबञ्जं । पुञ्जाहं । पुञ्जं ॥ ञ् । पञ्जाविशाले । शञ्ज्वञ्जे । अवञ्जा ॥
ञ्ज । अञ्जली । घणञ्जए । पञ्जले ॥ २९३ ॥

व्रजो जः ॥ ८।४।२९४ ॥

मागध्यां व्रजेर्जकारस्य ञ्जो भवति । यापवादः ॥ वञ्जदि ॥ २९४ ॥

छस्य श्वोनादौ ॥ ८।४।२९५ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यशकाराक्रान्तश्चो भवति ॥ गश्च
गश्च । उश्चलदि । पिश्चिले । पुश्चदि ॥ लाक्षणिकस्यापि । आपन्नवत्सलः ।
आवन्न-वश्चले ॥ तिर्यक् प्रेक्षते । तिरिच्छि पेच्छइ । तिरिश्चि पेस्कदि ॥
अनादाविति किम् ॥ छाले ॥ २९५ ॥

क्षस्य ँकः ॥ ८।४।२९६ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ँको जिह्वामूलीयो भवति ॥ यङ्के ॥
लङ्कशे ॥ अनादावित्येव । खय-यलहला । क्षयजलधरा इत्यर्थः ॥ २९६ ॥

स्कः प्रेक्षराचक्षोः ॥ ८ । ४ । २९७ ॥

मागध्यां प्रेक्षेराचक्षेश्च क्षस्य सकाराक्रान्तः को भवति ॥ जिह्वामूली-
यापवादः ॥ पेस्कदि । आचस्कदि ॥ २९७ ॥

तिष्ठविष्ठः ॥ ८ । ४ । २९८ ॥

मागध्यां स्थाधातोर्त्यस्तिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्ठ इत्यादेशो भवति ॥
चिष्ठदि ॥ २९८ ॥

अपर्णाद्वा डसो डाहः ॥ ८ । ४ । २९९ ॥

मागभ्यामवर्णात्परम्य डसो डित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हगे न एलिशाह कम्माह काली । भगदत्त-शोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीमशेणम्स पश्चादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाए घडुक्क्य-शोके ण उवशमदि ॥ २९९ ॥

आमो डाहँ वा ॥ ८ । ४ । ३०० ॥

मागत्रामवर्णात्परम्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहादेशो वा भवति ॥ शय्यणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ । तुम्हाहँ । अम्हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥ ३०० ॥

अहं वयमोर्हगे ॥ ८ । ४ । ३०१ ॥

मागभ्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शकावदालति-स्त णिवाशी धीवले । हगे शपत्ता ॥ ३०१ ॥

शेषं शौरमेनीवत् ॥ ८ । ४ । ३०२ ॥

मागभ्या यदुक्त ततोऽन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत्र ' तो दोनार्दा शौरसेन्यामयुक्तस्य ' (८-४-२६०) ॥ पविशदु आयुत्ते शामि-पशादाय ॥ 'अध क्वचित्' (८-४-२६१) अले किं एशे महन्दे कलयले ॥ 'वादेस्ता-वति' (८-४-२६२) ॥ मालेध वा धलेध वा ॥ अय दाव शे आगमे ॥ 'आ आमन्त्र्ये साँ वेनो न ' (८-४-२६३) भो कञ्चुइआ ॥ ' मो वा ' (८-४-२६४) ॥ भो राय ॥ 'भयङ्गगततो ' (८-४-२६५) ॥ एदु भव शमणे भयव महावीले । भयव कदन्ते ये अप्पणो पःक उज्झिय पलम्स पःकं पमाणीक्केशि ॥ ' न वा र्यो ग्यः ' (८-४-२६६) ॥ अय्य एशे सु कुमाले मलयक्केट्टू ॥ ' था घः ' (८-४-२६७) ॥ अले कुम्भिला कपेहि ॥ 'इह-हचेर्हस्य ' (८-४-२६८) ॥ ओशल्लथ अय्या ओशल्लथ ॥ ' भुयो भः ' (८-४-२६९) ॥ भोट्टि ॥ ' पूर्वस्य पुरवः ' (८-४-२७०) ॥ अपुरवे ॥ 'क्व इयत्तूणा' (८-४-२७१) ॥ किं सु शोभणे वम्हणे शि ति कलिय लज्जा पत्तिगणे ट्टिणे ॥ ' ऋ गमो इडुअ ' (८-४-२७२) ॥ कडुअ । गडुअ ॥ 'दिरिचेचो ' (८-४-२७३) ॥ अनच्च-लःकश पिक्किव्दु इदो र्वेय जाग-

श्चदि ॥ 'अतो देश्व' (८ ४ २७४) अले किं एशे महन्दे कलयले शुर्णाअदे ॥
 'भत्रिय्यति स्मि' (८-४ २७५) ता कर्हिं नु गदे लुहिलपिण् भविस्सदि ॥
 'अतो डमेडादो डाडू' (८ ४ २७६) ॥ अह पि भागुलायणादो मुद्
 पावेमि ॥ ' इदानीमो दार्णि' (८-४ २७७) ॥ शुणघ दार्णि हगे शकाव
 याल तिस्त णिवाशी धीवले ॥ 'तस्मात्ता' (८ ४ २७८) ॥ ता याव पवि
 शामि ॥ 'मान्त्याण्णो वेदेतो' (८ ४ २७९) ॥ युत्त णिम । शलिश णिम ॥
 'एवार्थे ग्ये' (८ ४-२८०) ॥ मम ग्येव ॥ हञ्जे चेट्याह्वाने (८ ४ २८१) ॥
 हञ्जे चदुरिके ॥ हिणामहे पिस्मय निर्दे (८ ४-२८२) ॥ विम्मये ।
 यथा उदात्तराधेवे । राक्षस । हीमाणहे जीवन्त वश्चा मे जणणी ॥ निवेदे ।
 यथा विक्रान्तभीमे राक्षस । हीमाणहे पलिम्सन्ता हगे एदेण निय विधिणो
 दुव्वरशिदेण ॥ 'ण नन्त्रर्थे' (८-४ २८३) ॥ ण अवशलेपशप्पणीया
 लायाणो ॥ 'अम्महे हवे' (८ ४ २८४) अम्हेहे एआए शुम्मिलाए शुपलिग
 द्विदे मव ॥ 'हीही रिदुपकस्य' (८ ४ २८५) ॥ हीही सपत्ता मे मणोलधा
 पियवयम्मस ॥ 'जेप प्राकृतत्' (८ ४ २८६) । माग्यामपि ' दीर्घन्हस्वी
 मिथो वृत्तौ ' (८-१ ४) इत्यारभ्य ' तो दोनादाँ शौरसेन्यामयुत्तस्य '
 (८ ४ २६०) इत्यस्मात् प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि
 सन्ति तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव माग्याममूनि पुनरेवविधानि
 भवन्तीति विभाग म्ययमभ्यूह दर्शनीय ॥ ३०२ ॥

ज्ञो ङः पैशाच्याम् ॥ ८ । ४ । ३०३ ॥

पैशाच्या भाषाया जस्य स्थाने ङो भवति ॥ पञ्जा ॥ सञ्जा ।
 सञ्जन्तो । ङ्रान । विञ्जान ॥ ३०३ ॥

राज्ञो ञा चिञ ॥ ८ । ४ । ३०४ ॥

पैशाच्या राज्ञ इति शब्दे यो ञकारस्तस्य चिञ जादेशो वा भवति ॥
 राचिञा लपित । रञ्जा लपित । राचिञो धन । रञ्जो धन । ञ इत्येव ।
 राज्ञा ॥ ३०४ ॥

न्य-प्योर्ञः ॥ ८ । ४ । ३०५ ॥

पैशाच्या न्यण्यो स्थाने ञ्जो भवति । कञ्जका । अभिमञ्जू । पुञ्ज-
कम्भो । पुञ्जाह ॥ ३०५ ॥

णो नः ॥ ८ । ४ । ३०६ ॥

पैशाच्या णकारस्य नो भवति । गुन-गन-युत्तो । गुनेन ॥ ३०६ ॥

तदोस्तः ॥ ८ । ४ । ३०७ ॥

पैशाच्या तकारदकारयोस्तो भवति । तस्य । भगवती । पध्वती । सत ।
दस्य । मतन-परवसो । सतन । तामोतरो । पतेसो । वतनक । होतु ।
रमतु ॥ तकारस्यापि तकारविधानमादेशान्तरबाधनार्थम् । तेन पताका
वेतिसो इत्याद्यपि सिद्ध भवति ॥ ३०७ ॥

लो ळः ॥ ८ । ४ । ३०८ ॥

पैशाच्या लकारस्य ळकारो भवति ॥ सीळ । कुळ । जळ । सळिळ ।
कमळ ॥ ३०८ ॥

श-पोः सः ॥ ८ । ४ । ३०९ ॥

पैशाच्या शपो सो भवति । श । सोभति । सोभन । ससी । सको ।
सङ्को ॥ ष । विसमो । किसानो । 'न कग्चजादिपद्शम्यन्तसूत्रोक्तम्'
(८-४-३२४) इत्यस्य बाधकस्य बाधनार्थेय योग ॥ ३०९ ॥

हृदये यस्य पः ॥ ८ । ४ । ३१० ॥

पैशाच्या हृदयशब्दे यस्य पो भवति । हितपक । किपि किपि हितपके
अथ चिन्तयमानी ॥ ३१० ॥

टोस्तुर्वा ॥ ८ । ४ । ३११ ॥

पैशाच्या टो स्थाने तुर्वा भवति । कुतुम्बक । कुटुम्बक ॥ ३११ ॥

क्त्वस्तूनः ॥ ८ । ४ । ३१२ ॥

पैशाच्या क्त्वाप्रत्ययस्य स्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून । रन्तून
हसितून । पठितून । कधितून ॥ ३१२ ॥

धून-त्थूनौ ष्यः ॥ ८ । ४ । ३१३ ॥

पैशाच्या ष्वा इत्यस्य स्थाने धून त्थून इत्यादेशौ भवतः । पूर्वस्याप-
वादः । नधून । नत्थून । तधून । तत्थून ॥ ३१३ ॥

र्य-स्त्र-ष्टां रिय-सिन-सटाः क्वचित् ॥ ८ । ४ । ३१४ ॥

पैशाच्या र्यस्त्रष्टा स्थाने यथासस्य रिय सिन सट इत्यादेशा क्वचित्
भवन्ति । भार्या । भारिया । स्नातम् । सिनात । कष्टम् । कसट । क्वचि-
दिति किम् । सुजो । सुनुसा । तिष्टो ॥ ३१४ ॥

व्यस्येय्यः ॥ ८ । ४ । ३१५ ॥

पैशाच्या व्यप्रत्ययस्य इय्य इत्यादेशो भवति । गिय्यते । दिय्यते ।
रमिय्यते । पठिय्यते ॥ ३१५ ॥

कृगो डीरः ॥ ८ । ४ । ३१६ ॥

पैशाच्या कृग परस्य व्यभ्य स्थाने डीर इत्यादेशो भवति । पुधुमत-
सने सव्वरस व्येव सम्मान कीरते ॥ ३१६ ॥

यादृशादेर्दुस्तिः ॥ ८।४।३१७ ॥

पैशाच्या यादृश इत्येवमादीना दृ इत्यस्य स्थाने ति इत्यादेशो भवति ।
यातिसो । तातिसो । केतिसो । एतिसो । भवातिसो । अञ्जातिसो ।
युन्हातिसो । अम्हातिसो ॥ ३१७ ॥

इचेचः ॥ ८।४।३१८ ॥

पैशाच्यामिचेचो. स्थाने तिरादेशो भवति ॥ वसुआति । मोति । नेति ।
नेति ॥ ३१८ ॥

आत्तेश्च ॥ ८।४।३१९ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्यो इचेचो. स्थाने तेश्चकारात् तिश्चादेशो भवति ॥
लपते । लपति । अच्छते । अच्छति । गच्छते । गच्छति । रमते । रमति ।
आदिति किम् । होति । नेति ॥ ३१९ ॥

भविष्यत्येय्य एव ॥ ८।४।३२० ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने भविष्यति एय्य एव भवति न तु स्ति ॥ तं
तद्धून चिंतित रञ्जा का एसा हुवेय्य ॥ ३२० ॥

अतो डसेर्डातो-डातू ॥ ८।४।३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य डसेर्डितौ आतो आतु इत्यादेशो भवत ॥ ताव
च तीए तूरातो य्येव तिटो । तूरातु । तुमातो । तुमातु । ममातो ।
ममातु ॥ ३२१ ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रियां तु नाए ॥ ८।४।३२२ ॥

पैशाच्या तदिदमो स्थावे टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति । स्त्री-
लिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्थ च नेन कत-सिनानेन ॥ स्त्रियाम् ।
पूजितो च नाए पातग्ग-जुसुम-प्पतानेन ॥ टेति किम् । एव चिन्तयन्तो
गतो सो ताए समीप ॥ ३२२ ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ८।४।३२३ ॥

पैशाच्या यदुक्त ततोन्वच्छेष पैशाच्या शौरसेनीवद् भवति ॥ अध
ससरीरो भगव मकर-धजो । एत्थ परिब्भमन्तो हुवेय्य । एवविधाए भग-
वतीए कध तापस-वेस-गहन कत ॥ एतिस अतिट्ट-पुरव महाधन तद्धून ।
भगव यदि म वर पयच्छसि राज च दाव लोक । ताव च तीए तूरातो य्येव
तिटो सो आगच्छमानो राजा ॥ ३२३ ॥

न क-ग-च-जादि पट् शम्यन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ८।४।३२४ ॥

पैशाच्या 'क ग-च ज त द प-य-वा प्रायो लुक्' (८-१-१७७) इत्या-
रम्य 'पट् शमी शान सुधा सप्तपर्णेज्वदेच्छ' (८-१-२६५) इति यावदानि
सूत्राणि तैर्यदुक्त कार्यं तन्न भवति ॥ मकरकेतू । सगर पुत्र वचन । विजयसे-
नेन लपित । मतन । पाप । आयुध । तेवरो ॥ एवमन्यसूत्राणामप्युदाहरणानि
द्रष्टव्यानि ॥ ३२४ ॥

चूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्ययारोध-द्वितीयौ ॥ ८।४।३२५ ॥

चूलिकापैशाचिके वर्गाणा तृतीयतुर्ययो स्थाने आद्यद्वितीयौ
यथासंख्यो भवत ॥ नगरम् । आद्यद्वितीयौ नकर ॥ मार्गण । मङ्गनो ॥
गिरि-तटम् । किरि-तट ॥ मेघ । मेखो ॥ व्याघ्र ॥ वखो ॥
धर्म । खम्भो ॥ राजा । राचा ॥ जर्जरम् चच्चर ॥ जीमूत ।

चीमूतो ॥ निर्झरः । निच्छरो ॥ झर्झरः । छच्छरो ॥ तडागम् ।
तटाक ॥ मण्डलम् । मण्डलं ॥ डमरुकः । टमरुको ॥ गाढम् । काठं ॥
पण्डः । सण्ठो ॥ ढका । ठवा ॥ मदनः । मतनो ॥ कन्दर्पः । कन्तप्पो ॥
दामोदरः । तामोतरो ॥ मधुरम् । मथुर ॥ बान्धवः । पन्धवो ॥ घूली ।
थूली ॥ बालकः । पालको ॥ रभसः । रफसो ॥ रम्भा । रम्फा । भगवती ।
भकवती ॥ नियोजितम् । नियोजितं ॥ बचिल्लाक्षणिकस्यापि । पडिमा
इत्यस्य स्थाने पडिमा । दाढा इत्यस्य स्थाने ताठा ॥ ३२५ ॥

रस्य लो वा ॥ ८ । ४ । ३२६ ॥

• चूलिकापैशाचिके रस्य स्थाने लो वा भवति ॥
पनमथ पनय-पकुप्पित-गोर्ली-चलनगा-लगा-पति-विम्बं ।
तससु नख-तप्पनेसु एकातस-तनु-थलं लुदं ॥
नच्चन्तस्स य लीला-यातुकखेवेन कम्पिता वसुधा ।
उच्छलन्ति समुद्रा सइला निपतन्ति तं हलं नमथ ॥ ३२६ ॥

नादि-युज्योरन्येषाम् ॥ ८ । ४ । ३२७ ॥

चूलिकापैशाचिकेपि अन्येषामाचार्याणां मतेन तृतीयतुर्ययोरार्द्धौ वर्तमान-
योर्युजिधातौ च आद्यद्वितीयौ न भवतः ॥ गतिः । गती ॥ घर्मः । घम्मो ॥
जीमूतः । जीमूतो ॥ झर्झरः । झच्छरो ॥ डमरुकः । डमरुको ॥ ढका ।
ढका ॥ दामोदरः । दामोतरो ॥ बालकः । बालको ॥ भगवती । भकवती ॥
नियोजिनम् । नियोजित ॥ ३२७ ॥

शेषं प्राग्वत् ॥ ८ । ४ । ३२८ ॥

चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्तं ततोऽन्यच्छेषं प्राक्तनपैशा-
चिकवद् भवति ॥ नकर । मकनो । अनयोर्नो णत्व न भवति ॥ णम्य च
नखं स्थात् । एवमन्यदपि ॥ ३२८ ॥

स्वराणां स्वराः प्रायोपभ्रंशे ॥ ८।४।३२९ ॥

• अपभ्रंशे स्वराणां स्थाने प्रायः स्वरा भवन्ति ॥ कच्छु । काच ॥ विण ।
वीण ॥ बाह । बाहा । बाहु ॥ पट्टि । पिट्टि । पुट्टि ॥ तणु । तिणु । तृणु ॥
मुकिडु । मुकियोडु । मुकडु ॥ किन्नयोडु । किलिन्नयोडु ॥ लिह । लीह ।

लेह ॥ गउरि । गौरि ॥ प्रायोग्रहणाद्यस्यापभ्रंशे विशेषो वक्ष्यते तस्यापि क्वचित्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥ ३२९ ॥

स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ ॥ ८।४।३३० ॥

अपभ्रंशे नाम्नोन्त्यस्वरस्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो भवतः ॥ सौ ॥

✓ ढोला सामला घण चम्पा-वणी ।

णाइ सुवण्ण-रेह कस-वट्टु दिण्णी ॥ (१)

आमन्त्र्ये ।

✓ ढोला मइं तुहुं वारिया मा कुरु दीहा माणु ।

निइए गमिही रत्तडी दडवड होइ विहाणु ॥ (२)

स्त्रियाम् ॥

✓ बिट्टीए मइं भणिय तुहुं मा करु वक्की दिट्ठि ।

पुत्ति सकण्णी भल्लि जिव मारइ हिअइ पइट्ठि ॥ (३)

जासि ॥

✓ एइ ति घोडा एह थलि एइ ति निसिआ खमां ।

एत्थु मुणीसिम जाणीअइ जो नवि वालइ वग्ग ॥ (४)

एवं विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥ ३३० ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ८ । ४ । ३३१ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य स्यमोः परयोः उकारो भवति ।

✓ दहनुहु भुवण-भयंकरु तोसिअ-संकरु णिग्गउ रह-वरि चडिअउ ।

चउमुहु छमुहु झाइवि एकाहिं लाइवि णावइ दइवें घडिअउ ॥ ३३१ ॥

सौ पुंस्योद्वा ॥ ८ । ४ । ३३२ ॥

अपभ्रंशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओकारो वा भवति ।

✓ अगालिअ-नेट-निवट्टोहं जोअण-लक्खुवि जाउ ।

वरिस-सएण वि जो मिलइ सहि सोकरहं सो ठाउ । (२)

पुंसीति किम् ।

✓ अहहिं अइगु न मिलिउ हलि अहरें अहरु न पत्तु ।

पिअ जोअन्तिहे मुह-कमल एम्बइ सुरउ समतु ॥ ३३२ ॥ (२)

एट्टि ॥ ८ । ३ । ३३३ ॥ -

अपभ्रंशे अकारस्य टायामेकारो भवति ।

✓ जे महु दिण्णा दिअहडा दइएं पवसन्तेण ।

ताण गणन्तिए अइमुलिउ जज्जरिआउ नहेण ॥ ३३३ ॥

डिनेच्च ॥ ८ । ४ । ३३४ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य ङिना सह इकार एकारश्च भवतः ।

✓ सायरु उप्परि तणु धरइ तळि घलइ रयणाई ।

सामि सुभिच्चु वि परिहरइ सम्माणेइ खलाई ॥ (२)

✓ तले घलई ॥ ३३४ ॥ (२)

इ भिस्येद्रा ॥ ८ । ४ । ३३५ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य भिसि परे एकारो वा भवति ।

✓ गुणहिं न संपइ किति पर फल लिहिआ मुज्जन्ति ।

केसरि न लहइ वोड्डिअ वि गय लक्खेहिं वेप्पन्ति ॥ ३३५ ॥

डसेहे-हू ॥ ८ । ४ । ३३६ ॥

अस्येति पञ्चम्यन्त विपरिणम्यते । अपभ्रंशे अकारात्परस्य डसेहे हु

इत्यादेशौ भवतः ।

✓ वच्छहे गृण्हइ फलइ जणु कडु-पल्लव वजेइ ।

तोवि महहुमु सुअणु जिवे ते उच्छज्जि धरेइ । (२)

✓ वच्छहु गृण्हइ ॥ ३३६ ॥ (२)

भ्यसो हुं ॥ ८ । ४ । ३३७ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य भ्यसः पञ्चमीवहुवचनस्य हुं इत्यादेशो भवति ।

✓ दूरुड्ढाणे पडिउ खलु अप्पणु जणु मारेइ ।

जिह गिरि-सिङ्गहु पडिअ सिठ अन्नु वि चूरु करेइ ॥ ३३७ ॥

डसः सु-हो-स्सवः ॥ ८ । ४ । ३३८ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य डसः स्थाने सु हो स्सु इति त्रय आदेशा

भवन्ति ।

- ✓ जो गुण गोवइ अप्यणा पयडा करइ परस्सु ।
 तसु हउं कलि-जुगि दुल्लहहो बलि किज्जउ सुअणम्मु ॥ ३३८ ॥
 आमो हं ॥ ८ । ४ । ३३९ ॥
 अपभ्रंशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ।
 ✓ तणहं तइज्जी भङ्गि नवि तें अवड-यडि वसन्ति ।
 अह जणु लमि वि उत्तरइ अह सह सइं मज्जन्ति ॥ ३३९ ॥
 हुं चेदुद्धयाम् ॥ ८ । ४ । ३४० ॥
 अपभ्रंशे इकारोकाराभ्या परस्यामो हुं हं चादेशौ भवतः ।
 ✓ दद्वु घडावइ वणि तरुहुं सउणिहं पक फलाइं ।
 सो वरि सुक्खु पइइ णवि कण्णहिं खल-वयणाइं । (२)
 प्रायोधिकारात् वचिल्लुपोपि हुं ।
 ✓ धवलु विमूरइ सामिअहो गरुआ मंरु पिकखेवि ।
 हउ कि न जुत्तउ दुहुं दिसिहिं खण्डइं दोण्णि करेवि ॥ ३४० ॥ (१)
 ढसि-म्यस्-डीनां हे-हुं-हयः ॥ ८ । ४ । ३४१ ॥
 अपभ्रंशे इदुद्धया परेषा ढसि म्यस् ङि इत्येतेषा यथासंख्यं हे हुं ङि ।
 इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति । ढसेहें ।
 ✓ गिरिहे सिलायलु तख्हे फलु धेप्पइ नीसावँदु ।
 घरु मेह्हेप्पिणु माणुसहं तो वि न रुचइ रनु ॥ (२)
 म्यसो हुं ।
 ✓ तरहुं वि ववलु फलु मुणिवि परिहणु असणु लहन्ति ।
 सामिहुं पत्तिउ अगलउं आयरु भिच्चु गृहन्ति ॥ (२)
 डेहिं । ✓ अइ विरल-पहाउ जि कलिहि धम्मु ॥ ३४१ ॥ (३)
 आट्टो णानुस्वारो ॥ ८।४।३४२ ॥
 अपभ्रंशे अकारात्परम्य टावचनम्य णानुस्वारावादेशो भवतः ॥ ✓ दइं ।
 पवसन्तेण ॥ ३४२ ॥
 एं चेदुतः ॥ ८।४।३४३ ॥
 अपभ्रंशे इकारोकाराभ्या परम्य टावचनम्य ण चंनारात् णानुस्वारो च
 भवन्ति ॥ एं ।

✓ अमिपं उण्हउ होइ जगु वाएं सीअलु तेवँ ।

जो पुणु अमिा सीअला तमु उण्हत्तणु केवँ ॥ (३)

णानुस्वारो ।

✓ विपिअ-आरउ जइ वि पिउ तो वि तं आणहि अज्जु ।

अमिण दड्ढा जइवि घरु तो तं अमिा कज्जु ॥ (२)

एवमुकारादप्युदाहार्याः ॥ ३४३ ॥

स्यम्-जस्-शसां लुक् ॥ ८।४।३४४ ॥

अपभ्रंशे सि अम् जस् शस् इत्येतेषां लोपो भवति ॥ एइ ति घोडा एह थलि^(२) इत्यादि । अत्र स्यम् जसां लोपः ॥

✓ जिवँ जिवँ बंकिम लोअणहं णिरु सामलि सिकखेइ ।

तिवँ तिवँ बम्भहु निअय-सरु खर-यत्यरि तिवखेइ ॥ (२)

अत्र स्यम्शसां लोपः ॥ ३४४ ॥

पष्ठथाः ॥ ८ । ४ । ३४५ ॥

अपभ्रंशे पष्ठथा विभक्त्याः प्रायो लुग् भवति ॥

✓ संगर-सएहिं जु वणिअइ देक्खु अन्हारा कन्तु ।

अइमत्तहं चत्तइकुसहं गय कुम्भइं दारन्तु ॥ (२)

पृथग्योगो लक्षयानुसारार्थः ॥ ३४५ ॥

आमन्त्र्ये जसो होः ॥ ८।४।३४६ ॥

अपभ्रंशे आमन्त्र्येर्थं वर्तमानान्नाम्नः परस्य जसो हो इत्यादेशो भन्ति । लोपापवादः ॥

तरुणहो तरुणिहो मुण्डिउ मइं करहु म अप्पहो घाउ ॥ ३४६ ॥

मिस्सुपोहिं ॥ ८ । ४ । ३४७ ॥

अपभ्रंशे मिस्सुपोः स्थाने हिं इत्यादेशो भवति ॥ गुणहिं न संपइं कित्ति पर^(१) मुप् । भाईरहि जिवं भारइ मग्गेहिं तिहिं वि पयइइ ॥ ३४७ ॥ (३)

स्त्रियां जस्-शसोरुदोत् ॥ ८ । ४ । ३४८ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नः परस्य जसः शसश्च प्रत्येकमुदोतावादेशौ

भवतः । लोपापवादौ ॥ जसः । ^(२)अंगुलिं जज्जरियाओ नहेण ॥ शसः ।
(सुन्दर-सव्वङ्गाउ विलासिणीओ पेच्छन्ताण(२) ॥ वचनभेदान्न यथासंख्यम्
॥ ३४८ ॥

ट ए ॥ ८ । ४ । ३४९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्नः परस्याष्टायाः स्थाने.ए इत्यादेशो
भवति ॥

✓ निअ-मुह-करहिं वि मुद्ध कर अन्धारइ पडिपेक्खइ ।

ससि-मण्डल-चन्दिमए पुणु काई न दूरे देक्खइ ॥ (१)

✓ जहिं मरगय-कन्तिए संवलिअं ॥ ३४९ ॥ (२)

डस-डस्योहे ॥ ८ । ४ । ३५० ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्नः परयोर्डस् डसि इत्येतयोर्हे इत्यादेशो
भवति ॥ डसः ।

✓ तुच्छ-मईझहे तुच्छ-जम्पिरहे ।

तुच्छच्छ-रोमावलिहे तुच्छ-राय तुच्छयर-हासहे ।

पिय-वयणु अलहन्तिअहे तुच्छकाय-वम्मह-निवासहे ॥

अन्नु जु तुच्छउं तहे घणहे तं अक्खणह न जाइ ।

कटरि थणंतरु मुद्धडे जे मणु विच्चि ण माइ ॥ (१)

डसेः ।

✓ फोडेन्ति जे हियडउं अप्पणउं ताहं पराई कवण घण ।

रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम थण ॥ ३५० ॥ (२)

भ्यसामोर्हुः ॥ ८ । ४ । ३५१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नः परस्य भ्यस आमश्च हु इत्यादेशो
भवति ॥

✓ भल्ला हुआ जु मारिआ बहिणि महारा कन्तु ।

लज्जेज्जं तु वयंसिअहु जइ भग्गा घरु एन्तु । (२)

वयस्याम्यो वयस्यानां वेत्यर्थः ॥ ३५१ ॥

डेहिं ॥ ८ । ४ । ३५२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नः परस्य डेः सप्तम्येकवचनस्य हि इत्यादेशो भवति ॥

✓ वायसु उड्वावन्तिअण् पिउ दिट्टुउ सहसत्ति ।

जा२१

अद्वा वलया महिहि गय अद्वा फुट्ट तडत्ति ॥ ३५२ ॥

क्लीवे जस-शसोरिं ॥ ८ । ४ । ३५३ ॥

अपभ्रंशे क्लीवे वर्तमानान्नाम्नः परयोर्जस्-शसोः इं इत्यादेशो भवति ॥

✓ कमलइं मेल्लवि अलि-उलइं करि-गण्डाइं महन्ति ।

असुलहमेच्छण जाहं भलि ते णवि दूर गणन्ति ॥ ३५३ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ८ । ४ । ३५४ ॥

अपभ्रंशे क्लीवे वर्तमानस्य ककारान्तस्य नाम्नो योकारस्तस्य स्यमोः

परयोः उं इत्यादेशो भवति ॥ अन्नु जु तुच्छउं तहे धणहे ॥ (१)

✓ मगउं देक्खिअवि निअय बलु बलु पसरिअउं परस्सु ।

उम्मिअइ ससि-रेह जिवं करि करवालु पियस्सु ॥ ३५४ ॥ (२)

सर्वादेर्डसेहाँ ॥ ८।४।३५५ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डसेहाँ इत्यादेशो भवति ॥

✓ जहां होन्तउ आगदो^(१) तहा होन्तउ आगदो^(२) कहां होन्तउ आगदो^(३) ॥ ३५५ ॥

किमो डिहे वा ॥ ८।४।३५६ ॥

अपभ्रंशे किमोकारान्तात्परस्य डसेर्डिहे इत्यादेशो वा भवति ॥

✓ जइ तहो तुट्टउ नेहडा मइं सहं नवि तिल-तार ।

तं किहे वड्केहिं छोअणोहिं जोइज्जउं सय-वार ॥ ३५६ ॥

डेहिं ॥ ८।४।३५७ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डेः सप्तम्येकवचनस्य हिं इत्यादेशो भवति ॥

✓ जहिं कपिज्जइ सरिण सरु छिज्जइ खग्गिण खग्गु ।

तहिं तेहइ भड-घइ-निवहि कन्तु पयासइ मग्गु ॥ (३)

✓ एक्कहिं अक्खिअहिं सावणु अन्नहिं भव्वउ ।

माहउ महिअल-सत्थरि गण्ड-स्थले सरउ ॥

अङ्गिहिं गिम्ह सुहच्छी-तिल-वणि मगासिरु ।

तहे मुद्धहे मुह-पङ्कइ आवासिउ सिसिरु ॥ (२)

✓हिअडा फुट्टि तडत्ति करि कालक्खेवें काइं ।

देक्खउं हय-विहि कहिं ठवइ पइं विणु दुक्ख-सयाइं ॥ ३५७ ॥ (३)

यत्तत्किंभ्यो डसो डामुर्न वा ॥ ८।४।३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किम् इत्येतेभ्योकारेन्तेभ्यः परस्य डसो डामु इत्यादेशो वा भवति ॥

✓कन्तु महारउ हलि सहिए निच्छइ रूसइ जामु ।

अत्थिहिं सत्थिहिं हत्थिहिं वि ठाउवि फेडइ तामु ॥ (२)

✓जीविउ कामु न वल्लहउं धणु पुणु कामु न इट्टु ।

दोण्णि वि अवसर-निवडिआइं तिण-सम गणइ विसिट्टु ॥ ३५८ ॥ (२)

स्त्रियां डहे ॥ ८ । ४ । ३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किंभ्यः परस्य डसो डहे इत्यादेशो वा भवति ॥ ✓जहे केरउ^(१) तहे केरउ^(२) । फहे केरउ^(३) ॥ ३५९ ॥

यत्तदः स्यमोर्धुं त्रं ॥ ८ । ४ । ३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदो स्थाने स्यमोः परयोर्यथासख्यं धुं त्रं इत्यादेशौ वा भवतः ॥

✓प्रत्तणि विट्टदि नाहु धु त्र रणि करदि न अन्त्रि ॥ (३)

पक्षे । ✓तं बोळिअइ जु निव्वहइ ॥ ३६० ॥ (२)

इदम इमुः क्खीवे ॥ ८।४।३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्येदमः स्यमोः परयोः इमु इत्यादेशो भवति ॥ ✓इमु कुलु तुह तणउं^(१) इमु कुलु देक्खु^(२) ॥ ३६१ ॥

एतदः स्त्री-पु-क्खीने एह एहो एहु ॥ ८।४।३६२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां पुंसि नपुंसके वर्तमानस्यैतदः स्थाने स्यमोः परयोर्यथा-संख्यम् एह एहो एहु इत्यादेशा भवन्ति ॥

✓ एह कुमारी एहो नरु एहु मणोरह—टाणु ।

एहउं वढ चिन्तन्ताहं पच्छइ होइ विहाणु ॥ ३६२ ॥

एइर्जम्-शसोः ॥ ८ । ४ । ३६३ ॥

अपभ्रंशे एतदो जम्-शसोः परयोः एइ इत्यादेशो भवति ॥ ✓ एइ ति
घोडा एह थलि^(१) ॥ एइ पेच्छ^(२) ॥ ३६३ ॥

अदस ओइ ॥ ८ । ४ । ३६४ ॥

अपभ्रंशे अदसः स्थाने जम्-शसोः परयोः ओइ इत्यादेशो भवति ॥

✓ जइ पुच्छह घर वड्ढाईं तो वड्ढा घर ओइ ।

विहलिअ-जण-अम्भुद्धरणु कन्तु कुडोस जौइ ॥

अमूनि वतन्ते पृच्छ वा ॥ ३६४ ॥

इदम आयः ॥ ८ । ४ । ३६५ ॥

अपभ्रंशे इदमशब्दस्य स्यादौ अय इत्यादेशो भवति ॥

✓ आयइं लोअहो लोअणइं जाई सरइं न मन्ति ।

अप्पिए दिट्ठइ मउलिअहिं पिए दिट्ठइ विहमन्ति ॥ (३)

सोसउ म सोसउ च्चिअ उअही वडवानलस्स किं तेण ।

जं जलइ जले जलणो आप्ण वि किं न पज्जतं ॥ (२)

आयहो दड्ढु-कलेवरहो जं वाहिउ तं सारु ।

जइ उट्ठम्भइ तो कुहइ अट्ठ डम्मइ तो छारु ॥ ३६५ ॥ (३)

सर्वस्य साहो वा ॥ ८।४।३६६ ॥

अपभ्रंशे सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

✓ साहु वि लोउ तडम्फडइ वड्ढुत्तणहो तणेण ।

वड्ढुप्पणु परिपावेअइ हत्थि मोकल्लेडेण ॥ (२)

पक्षे । ✓ सञ्चु वि^(३) ॥ ३६६ ॥

किमः काइं-कण्णो वा ॥ ८ । ४ । ३६७ ॥

अपभ्रंशे किमः स्थाने काइं कवण-इत्यादेशो वा भवतः ॥

✓ जइ न मु आवइ दूइ घरु काइं अहो-मुहु तुञ्जु ।

वयणु जु खण्डइ तउ सहि एसो पिउ होइ न मज्जु ॥ (३)

काई न दूरे देखइ ॥ (२)

✓फोडिन्ति जे हिअडळं अप्पणउं ताहं पराई कवण घण ।

रक्खेज्जहु लोअहो अप्पणा बालहे जाया विसम थण ॥ (३)

✓सुपुरिस कइगुहे अणुहराहिं भण कज्जे कवणेण ।

जिवं जियं वडुत्तणु लहहिं तिवं तिवं नवहिं सिरिण ॥ (४)

पक्षे ।

✓जइ ससणेही तो मुइअ अह जीवइ नित्रेह ।

बिहिं वि पयारेहिं गइअ धण कि गज्जहि खल भेह ॥ ३६७ ॥ (५)

युम्मदः सा तुहुं ॥ ८ । ४ । ३६८ ॥

अपभ्रंशे युम्मद. सौ परे तुहुं इत्यादेशो भवति ॥

✓भमरु म रुणझुणि रुण्डइ सा दिसि जोइ म रोइ ।

सा मालइ देसन्तरिअ जसु तुहु मरहि विओइ ॥ ३६८ ॥

जम्-शसोस्तुम्हे तुम्हइं ॥ ८ । ४ । ३६९ ॥

अपभ्रंशे युम्मदो जसि शसि च प्रत्येक तुम्हे तुम्हइं इत्यादेशौ भवतः ॥ ✓ तुम्हे तुम्हइं जाणह^(१) तुम्हे तुम्हइं पेच्छइ^(२) ॥ वचनभेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थ. ॥ ३६९ ॥

टा-डयमा पइं तइं ॥ ८ । ४ । ३७० ॥

अपभ्रंशे युम्मदः टा डि अम् इत्येतैः सह पइं तइं इत्यादेशौ भवतः ॥ टा ।

✓पइं मुक्काहंवि वर-तरु फिट्टइ पत्तत्तणं न पत्ताणं ।

तुह पुणु छाया जइ होज्ज कहवि ता तेहिं पतेहिं ॥ (२)

✓महु हिअउं तइं ताए तुहु सवि अल्ले विनडिज्जइ ।

पिअ काई करउं हउं काई तुहुं मच्छे मच्छु गिलिज्जइ ॥ (२)

डिना ।

✓पइं मइं वेहिं वि रुण-गयहिं को जयसिरि तकेइ ।

केसहिं लेप्पिणु जम-घरिणि भण सुहु को थक्केइ ॥ (३)

एवं तई ॥ अमा ।

✓ पइं मेळन्तिहे महु मरणु मइं मेळन्तहो तुज्जु ।

सारस जसु जो वेगला सोवि कृदन्तहो सज्जु ॥ (४)

एवं तई ॥ ३७० ॥

मिसा तुम्हेहिं ॥ ८ । ४ । ३७१ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो मिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥

✓ तुम्हेहिं अम्हेहिं जं किअउं दिट्ठउं बहुअ-जणेण ।

तं तेवड्डुं समर-मरु निज्जिउ एक-खणेण ॥ ३७१ ॥

डसि-डस्म्यां तउ तुज्जु तुप्र ॥ ८ । ४ । ३७२ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो डसिडस्म्यां सह तउ तुज्जु तुप्र इत्येते त्रय

आदेशा भवन्ति ॥ तउ होन्तउ आगदो । तुज्जु होन्तउ आगदो ।

तुप्र होन्तउ आगदो ॥ डसा ।

तउ गुण-संपइ तुज्जु मदि तुप्र अणुत्तर खन्ति ।

जइ उप्पतिं अन्न जण मदि-मंडळि सिक्खन्ति ॥ ३७२ ॥

भ्यसाम्भ्यां तुम्हं ॥ ८।४।३७३ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताभ्यां सह तुम्हं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हं होन्तउ आगदो । तुम्हं केरउं षणु ॥ ३७३ ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ८।४।३७४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदः सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु ठिअं ॥ ३७४ ॥

सावस्मदो हउं ॥ ८।४।३७५ ॥

अपभ्रंशे अस्मदः सौ परे हउं इत्यादेशो भवति ॥ तसु हउं कळि-जुगि दुल्लहहो ॥ ३७५ ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हं ॥ ८।४।३७६ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे इत्यादेशो भवतः ॥

अम्हे थोवा रिउ बहुअ कायर एम्ब भणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण—यलु कइ जण जोण्ह करन्ति ॥

अम्बणु लाइवि जे गया पहिअ पराया केवि ।

अवस न सुअहिं मुहच्छिअहिं जिबं अम्हइं तिबं तेवि ॥

अम्हे देकखइ । अम्हइ देकखइ । वचनभेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थ ॥३७६॥

टा—ड्यमा मइं ॥ ८।४।३७७ ॥

अपभ्रशे अस्मद टा ङि अम् इत्येतै. सह मइ इत्यादेशो भवति ॥ टा ।

मइ जाणिउ पिअ विरहिअह कवि घर होइ विआलि ।

णवर मिअङ्कुवि तिह तवइ जिह दिणयरु खय—गालि ॥

ङिना पइ मइ बेहिं वि रण—गयहिं ॥ अमा । मइ भेल्लन्तहो तुज्जु ॥३७७॥

अम्हेहिं मिसा ॥ ८।४।३७८ ॥

अपभ्रशे अस्मदो मिसा सह अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हेहिं अम्हेहिं ज किअउ ॥ ३७८ ॥

महु मज्जु ङसि—डस्म्याम् ॥ ८।४।३७९ ॥

अपभ्रशे अस्मदो ङसिना ङसा च सह प्रत्येक महु मज्जु इत्यादेशो भवत ॥ महु होन्तउ गदो । मज्जु होन्तउ गदो ॥ ङसा ।

महु कन्तहो वे दोसडा हेळि म झह्णहि आलु ।

देन्तहो हउ पर उव्वरिअ जुज्झन्तहो करवालु ॥

जइ भग्गा पारकडा तो सहि मज्जु पिण्ण ।

अह भग्गा अम्हह तणा तो तें मारिअडेण ॥ ३७९ ॥

अम्हहं म्यसाम्म्याम् ॥ ८।४।३८० ॥

अपभ्रशे अम्मदो म्यसा अमा च सह अम्हह इत्यादेशो भवति ॥ अम्हह होन्तउ आगदो ॥ आमा ॥ अह भग्गा अम्हह तणा ॥ ३८० ॥

सुपा अम्हासु ॥ ८।४।३८१ ॥

अपभ्रशे अस्मद् सुपा सट् अम्हासु इत्यादेशो भवति । अम्हासु ठिअं ॥३८१॥

त्यादेराद्य-त्रयस्य बहुत्वे हिं न वा ॥ ८।४।३८२ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्य सम्बन्धिना बहुष्वर्थेषु वर्तमानस्य वचनस्यापत्रशे हिं इत्यादेशो वा भवति ॥

मुह-कवरि-बन्ध तहे सोह धरहिं नं मल्ल-जज्जु ससि-राहु करहिं ।
 तहे सहहिं कुरल भमर-उल-तुलिअ नं तिमिर-डिम्भ खेळन्ति मिलिअ
 ॥ ३८२ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ८।४।३८३ ॥

त्यादीना मध्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्यापत्रशे हि इत्यादेशो वा भवति ॥

वप्पीहा पिउ पिउ भणवि कित्तिउ एअहि हयास ।

तुह जलि महु पुणु वल्लहइ विहुं वि न पूरिअ आस ॥

आत्मनेपदे ।

वप्पीहा कइं बोळ्ळिअेण निग्धिण वार इ वार ।

सायरि भरिअइ विमल-जलि लहहि न एकइ धार ॥

सप्तम्याम् ।

आयहिं जम्माहिं अन्नहिं वि गोरि सु दिज्जहि कन्तु ।

गय मत्तहं चत्तकुसहं जो अब्भिडइ हसन्तु ॥

पक्षे । रुअसि । इत्यादि ॥ ३८३ ॥

बहुत्वे हुः ॥ ८ । ४ । ३८४ ॥

त्यादीना मध्यमत्रयस्य संबन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमानं यद्वचनं तस्यापत्रशे हु इत्यादेशो वा भवति ॥

वलि अब्भत्थणि महु-महणु लहुइह्हा सोइ ।

जइ इच्छहु वडुत्तणउं देहु भ मग्गहु कोइ ॥

पक्षे । इच्छह । इत्यादि ॥ ३८४ ॥

अन्त्य-त्रयस्याद्यस्य उं ॥ ८ । ४ । ३८५ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्यापत्रशे उं इत्यादेशो वा भवति ॥

विहि विनडउ पीडन्तु गह मं धणि करहि विसाउ ।

सपइ कड्डुं वेस जिवं छुडु अघइ ववसाउ ॥

बलि किज्जउ सुअणस्सु ॥ पक्षे । कड्डामि । इत्यादि ॥ ३८५ ॥

बहुत्वे हुं ॥ ८ । ४ । ३८६ ॥

स्यादीनामन्त्यत्रयस्य सबन्धि बहुष्वर्थेषु वर्तमानं यद्वचनं तस्य हु इत्यादेशो वा भवति ॥

खग्ग-विसाहिउ जहिं लहहु पिय तहिं देसहिं जाहु ।

रण-दुब्भिक्षे मग्गाइ विणु जुज्जे न वलाहु ॥

पक्षे । लहिमु । इत्यादि ॥ ३८६ ॥

हि-स्वयोरिदुदेत् ॥ ८ । ४ । ३८७ ॥

पञ्चम्या हिस्वयोरपञ्चशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ इत् ।

कुज्जर सुमरि म सल्लइउ सरला सास म मेळि ।

कवल जि पाविय विहि-वसिण ते चरि माणु म मेळि ॥

उत् ।

भमरा एत्थु निलिम्बडइ केवि दियहडा विलम्बु ।

घण पत्तलु छाया-बहुलु पुल्लइ जाम कयम्बु ॥

एत् ।

प्रिय एम्बहिं करे सेल्लु करि छड्डुहि तुहु करवालु ।

ज कावालयि वप्पुडा लेहिं अभग्गु कवालु ॥

पक्षे । सुमरहि । इत्यादि ॥ ३८७ ॥

चत्स्यति-स्यस्य सः ॥ ८ । ४ । ३८८ ॥

अपञ्चशे भविष्यदर्थविषयस्य त्यादे स्यस्य सो वा भवति ॥

दिअहा जन्ति झडप्पडहिं पडहिं मणोरह पच्छि ।

ज अच्चइ त माणिअइ होसइ फरतु म अच्छि ॥

पक्षे । होटिइ ॥ ३८८ ॥

त्रियेः कीमु ॥ ८ । ४ । ३८९ ॥

त्रिये इत्येतस्य त्रियापदस्यापञ्चशे कीमु इत्यादेशो वा भवति ॥

सन्ता भोग जु परिहरइ तसु कन्तहो बलि कीसु ।

तसु दइवेण वि मुण्डियउं जसु खल्लिहडउं सीसु ॥

पक्षे । साध्यमानावस्थात् क्रिये इति संस्कृतशब्दादेप प्रयोगः । बलि
किज्जउं मुअणस्सु ॥ ३८९ ॥

भुवः पर्याप्तौ हुच्चः ॥ ८ । ४ । ३९० ॥

अपभ्रंशे भुवो धातोः पर्याप्तावर्थे वर्तमानस्य हुच्च इत्यादेशो भवति ॥

अइत्तुगत्तणु जं थणह सो च्छेयउ न हु लाहु ।

सहि जइ केवँइ तुडि-वसेण अहरि पहुच्चइ नाहु ॥ ३९० ॥

ब्रूगो व्रुमो वा ॥ ८ । ४ । ३९१ ॥

अपभ्रंशे ब्रूगो धातोर्ब्रुव इत्यादेशो वा भवति ॥ व्रुवह सुहासिउ किं पि ॥ पक्षे ।

इत्तउ ब्रोप्पिणु सउणि ट्ठिउ पुणु दूसासणु ब्रोप्पि ।

तो हउं जाणउ एहो हरि जइ महु अगाइ ब्रोप्पि ॥ ३९१ ॥

व्रजेवुजः ॥ ८ । ४ । ३९२ ॥

अपभ्रंशे व्रजतेर्धातोर्वुज इत्यादेशो भवति ॥ वुजइ । वुजेप्पि ।
वुजेप्पिणु ॥ ३९२ ॥

दृशेः प्रस्सः ॥ ८ । ४ । ३९३ ॥

अपभ्रंशे दृशेर्धातोः प्रस्स इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्सदि ॥ ३९३ ॥

ग्रहेर्गृण्हः ॥ ८ । ४ । ३९४ ॥

अपभ्रंशे ग्रहेर्धातोर्गृण्ह इत्यादेशो भवति ॥ पढ गृण्हेप्पिणु वतु ॥ ३९४ ॥

तक्ष्यादीनां छोल्लादयः ॥ ८ । ४ । ३९५ ॥

अपभ्रंशे तक्षिममृतीनां धातूनां छोल्ल इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥

जिवँ तिवँ तिक्खा लेवि कर जइ सासि छोल्लिज्जन्तु ।

तो जइ गोरिहे मुह-कमलि सरिसिम कावि लहन्तु ॥

आदिग्रहणाद् देशीषु ये क्रियावचना उपलभ्यन्ते ते उदाहार्याः ॥

चूडुल्लउ चुण्णीहोइसइ मुद्धि कवोलि निहित्तउ ।

सासानल-जाल-झलक्किअउ वाह-सल्लि-संसित्तउ ॥

अब्भडवंचिउ वे पयइं पेम्मु निअत्तइ जावँ ।
 सव्वासण-रिउ-मंभवहो कर परिअत्ता तावँ ॥
 हिअइ खुडुक्कइ गोरडी गयणि घुडुक्कइ मेहु ।
 वासा-रत्ति-मवासुअहं विसमा सकडु एहु ॥
 अम्मि पओहर वज्जमा निच्चु जे संमुह थन्ति ।
 महु कन्तहो समरङ्गणइ गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥
 पुत्ते जाएं कवणु गुणु अवगुणु कवणु मुएण ।
 जा वप्पीकी भुंहडी चम्पिज्जइ अवरेण ॥
 तं तेत्तिउ जलु सायरहो सो तेवडु वित्थारु ।
 तिसहे निवारणु पलुवि नवि पर घुट्टुअइ असारु ॥ ३९५ ॥

अनादौ स्वरादसंयुक्तानां क-ख-त्त-थ-प-फां ग-घ-द्-ध-व-भाः ८।४।३९६
 अपभ्रंशेऽपदादौ वर्तमानाना स्वरात्परेषामसंयुक्ताना कखतथपफा स्थाने
 यथासंख्य गघदधवभा. प्रायो भवन्ति ॥ कस्य गः ।

ज दिट्ठउं सोम-ग्गहणु असइहिं हसिउ निसइकु ।
 पिअ-माणुस-विच्छेह-गरु गिलिगिलि राहु मयइकु ॥

खस्य घः ।

अम्भीए सत्थावत्थेहिं सुधिं चिन्तिज्जइ माणु ।
 पिण दिट्ठे हल्लोहलेण को चेअइ अप्पाणु ॥

तथपफाना दधवभा. ।

सवधु करेप्पिणु कधिदु मइं तसु पर समलउं जम्मु ।
 जामु न चाउ न चारहडि न य प्पट्टुउ धम्मु ॥

अनादाविति किम् । सवधु करेप्पिणु । अत्र कस्य गत्वं न भवति ॥
 स्वरादिति किम् । गिलिगिलि राहु मयइ ॥ असंयुक्तानामिति किम् ।
 एक्कहिं अक्किहिं सावणु ॥ प्रायोधिकारात्कचिन्न भवति ।

जउ केवँइ पावीसु पिउ अक्किआ कुडु करीसु ।

पाणीउ नवइ सरावि जिउँ सव्वहँ पइसीसु ॥

उअ कणिआरु पफुल्लिअउ कञ्चण-कन्ति-पयासु ।

गोरी-वयण-विणिज्जिअउ नं सेवइ वण-वासु ॥ ३९६ ॥

मोनुनासिको वो वा ॥ ८ । ४ । ३९७ ॥

अपभ्रंशेनादौ वर्तमानस्यासंयुक्तस्य मकारस्य अनुनासिको वकारो वा भवति ॥ कवँलु कमलु । भवँरु भमरु ॥ लाक्षणिकस्यापि । जिवँ । तिवँ । जेवँ । तेवँ ॥ अनादावित्येव । मयणु ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ तसु पर समलउ जम्मु ॥ ३९७ ॥

वाधो रो लुक् ॥ ८ । ४ । ३९८ ॥

अपभ्रंशे संयोगादधो वर्तमानो रेफो लुग् वा भवति ॥

जइ केवँइ पावीसु पिउ ॥ पक्षे ।

जइ मगा पारकडा तो सहि मज्जु प्रियेण ॥ ३९८ ॥

अभूतोपि क्वाचित् ॥ ८ । ४ । ३९९ ॥

अपभ्रंशे क्वचिद्विद्यमानोपि रेफो भवति ॥

व्रासु महारिसि एउ मणइ जइ सुइ-सत्यु पमाणु ।

मायहं चलण नवन्ताहं दिवि दिवि गङ्गा-ण्हाणु ॥

क्वचिदिति किम् । वासेण वि भारह-खग्भि बद्ध ॥ ३९९ ॥

आपद्विपत्संपदां द इः ॥ ८ । ४ । ४०० ॥

अपभ्रंशे आपद् विपद् संपद् इत्येतेषां दकारस्य इकारो भवति ॥

अनउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विवइ । संपइ ॥ प्रायोधिकारात् । गुणहिं न संपय किति पर ॥४००॥

कथ-यथा-तथां थादेरेमेमेहेघा डितः ॥ ८ । ४ । ४०१ ॥

अपभ्रंशे कथ यथा तथा इत्येतेषां थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एम् इम् इह इध इत्येते डितश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥

केम सम्पुड दुट्टु दिणु किध रयणी ह्रुट्टु हांइ ।

अन्नु वि जो परिहविय-तणु सो किवँ भवँइ निसङ्गु ॥

बिम्बाहरि तणु रयण-वणु किह ठिउ सिरिआणन्द ।

निरुवम-रसु पिणं पिअवि जणु सेसहो दिण्णी मुह ॥

भण सहि निहुअउं तेवँ मइं जइ पिउ दिट्ठु सदोसु ।

जेवँ न जाणइ मज्झु मणु पक्खावडिअं.तासुं ॥

जिवँ जिवँ वड्ढिम लोअणहं ॥ निवँ तिवँ वम्महु निअय-सर ॥

मइं जाणिउ प्रिय विरहिअहं कवि धर होइ विआलि ।

नवर मिअङ्गु वि तिह तवइ जिह दिणयरु खय-गालि ॥

एवं तिघ-जिघावुदाहार्यौ ॥ ४०१ ॥

यादृक्तादृक्कीदृशीदृशां दादेर्देहः ॥ ८ । ४ । ४०२ ॥

अपभ्रंशे यादृगादीनां दादेरवयवस्य डित् एह इत्यादेशो भवति ॥

मइ भाणिअउ बलिआय तुहुं केहउ मगण एहु ॥

जेहु तेहु नावि होइ वढ सइं नारायणु एहु ॥ ४०२ ॥

अतां डइसः ॥ ८ ॥ ४ । ४०३ ॥

अपभ्रंशे यादृगादीनामदन्तानां यादृशतादृशकीदृशेदृशानां दादेरवयवस्य डित् अइस इत्यादेशो भवति ॥ जइसो । तइसो । कइसो । अइसो ॥ ४०३ ॥

यत्र-तत्रयोस्त्रस्य डिदेत्थ्वत्तु ॥ ८ । ४ । ४०४ ॥

अपभ्रंशे यत्रतत्रशब्दयोस्त्रस्य एत्यु अत्तु इत्येतौ डितौ भवतः ॥

जइ सो घडदि प्रयावदी केत्यु वि लेप्पिणु सिक्खु ।

जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि भण तो तहि सारिक्खु ॥

जत्तु ठिदो । तत्तु ठिदो ॥ ४०४ ॥

एत्यु कुत्रात्रे ॥ ८ । ४ । ४०५ ॥

अपभ्रंशे कुत्र अत्र इत्येतयोस्त्रशब्दस्य डित् एत्यु इत्यादेशो भवति ॥

केत्यु वि लेप्पिणु सिक्खु ॥ जेत्यु वि तेत्यु वि एत्यु जगि ॥ ४०५ ॥

धावतावतोर्जादेर्म उं मर्हि ॥ ८ । ४ । ४०६ ॥

अपभ्रंशे यावतावदित्यव्यययोर्विकारादेरवयवस्य म उं मर्हि इत्येते त्रय
आदेशा भवन्ति ॥

जाम न निवडइ कुम्भ-याडि सीह-चवेड-चडक ।

ताम समचहं मयगलह पइ-पइ वज्जइ ढक ॥

तिलहं तिलत्तणु ताउं पर जाउं न जेह गलन्ति ।

नेहि पणट्टइ तेज्जि तिल तिल फिट्ठवि खल होन्ति ॥

जामर्हि विसमी कज्ज-गई-जीवहं मज्जे एइ ।

तामर्हि अच्छड इयरु जणु सु-अणुवि अन्तरु देइ ॥ ४०६ ॥

वा यत्तदोतोर्देवडः ॥ ८।४।४०७ ॥

अपभ्रंशे मद् तद् इत्येतयोरत्वन्तयोर्यावतावतोर्विकारादेरवयवस्य डित् एवड
इत्यादेशो वा भवति ॥

जेवडु अन्तरु रावण-रामह तेवडु अन्तरु पड्डण-नामहं ॥ पक्षे । जेतुलो ।
तेतुलो ॥ ४०७ ॥

वेदं-किमोर्यादेः ॥ ८।४।४०८ ॥

अपभ्रंशे इदम् किम् इत्येतयोरत्वन्तयोरित्यतिक्रियतोर्विकारादेरवयवस्य
डित् एवड इत्यादेशो वा भवति ॥ एवडु अन्तरु । केवडु अन्तरु ॥ पक्षे ।
एतुलो । केतुलो ॥ ४०८ ॥

परस्परस्यादिरः ॥ ८ । ४ । ४०९ ॥

अपभ्रंशे परस्परस्यादिरकारो भवति ॥

ते मुग्गडा हराविआ जे परिविड्ढा ताहं ।

अवरोप्परु जोअन्ताहं सामिउ गब्जिउ जाह ॥ ४०९ ॥

कादि-स्थैदोतोरुच्चार-लाघवम् ॥ ८।४।४१० ॥

अपभ्रंशे कादिपु व्यञ्जनेपु स्थितयोरे ओ इत्येतयोरुच्चारणस्य लाघवं
प्रायो भवति ॥

सुधे चिन्तिज्जइ माणु ॥ तसु हउ कलि-जुगि दुल्लहहो ॥ ४१० ॥

पदान्ते उं--हुं--हिं--हंकाराणाम् ॥ ८।४।४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते वर्तमानानां उं हुं हिं हं इत्येतेषां उच्चारणस्य
लाघवं प्रायो भवति ॥

अनु जु तुच्छउं तहे घणहे ॥ बलि किज्जउं सुअणस्सु ॥

दइउ घडावइ वणि तरुहुं ॥

तरुहुं वि वक्कु ॥ खग्ग-विसाहिउ जहिं छहुहुं ॥

तणहं तइज्जी भङ्गि नवि ॥ ४११ ॥

म्हो म्भो वा ॥ ८।४।४१२ ॥

अपभ्रंशे म्ह इत्यस्य स्थाने म्भ इति मकाराक्रान्तो भकारो वा
भवति ॥ म्ह इति " पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-ह्मां म्हः" (८-२-७४) इति
प्राकृतलक्षणविहितोत्र गृह्यते । संस्कृते तदसंभवात् । गिम्भो । सिम्भो ॥

वम्भ ते विरला के वि नर जे सव्वङ्ग-छइल्ल ।

जे वक्का ते वच्चयर जे उज्जुअ ते वइल्ल ॥ ४१२ ॥

अन्यादशोन्नाइसावराइसौ ॥ ८।४।४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अन्नाइस अवराइस इत्यादेशौ भवतः ॥
अन्नाइसो । अवराइसो ॥ ४१३ ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्ब-पग्गिम्वाः ॥ ८।४।४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायस् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्ब पग्गिम्ब इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

अन्ने ते दीहर लोअण अनु तं मुअ-जुअलु ।

अनु सु घण थण-हारु तं अनु जि मुह-कमलु ॥

अनु जि केस कलावु सु अनु जि प्राउ विहि ।

जेण णिअग्गिणि घडिअ स गुण लायण्ण-णिटि ॥

प्राइव मुणिहं वि मन्तटी तें मणिअडा गणन्ति ।

अग्वइ निरामइ परम पइ अज्ज वि छउ न ल्हन्ति ॥

असु-जलं प्राङ्म्व गोरिअहे सहि उव्वत्ता नयण सर ।
 तें सम्मुह सपेसिआ देन्ति तिरिच्छी घत्त पर ॥
 एसी पिउं रूसेसु हउ रुट्ठी मइ अणुणेइ ।
 पगिम्ब एउ मणोरहइ दुक्करु दइउ करेइ ॥ ४१४ ॥

वान्यथोनुः ॥ ८।४।४१५ ॥

अपभ्रंशे अन्यथाशब्दस्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥
 विरहानल-जाल-करालिअउ पहिउ कोवि बुद्धिवि ठिअओ ।
 अनु सिसिर-कालि सअल-जलहु मु कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥
 पक्षे । अन्नह ॥ ४१५ ॥

कुतसः कउ कहन्तिहु ॥ ८।४।४१६ ॥

अपभ्रंशे कुतश्शब्दस्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवति ॥
 महु कन्तहो गुट्ट-ट्ठिअहो कउ झुम्पडा बलन्ति ।
 अह रिउ-रुहिरें उव्वहइ अह अप्पणें न भन्ति ॥
 धुमु कहन्तिहु उट्ठिअओ ॥ ४१६ ॥

ततस्तदोस्तोः ॥ ८।४।४१७ ॥

अपभ्रंशे ततस् तदा इत्येतयोस्तो इत्यादेशो भवति ॥
 नइ भग्गा पारक्कडा तो सहि मज्जु पिपेण ।
 अह भग्गो अम्हह तणा ता तें मारिअडेण ॥ ४१७ ॥

एवं-परं-समं-ध्रुवं-मा-मनाक एम्ब पर समाणु ध्रुवु
 मं भणाउं ॥ ८।४।४१८ ॥

अपभ्रंशे एवमादीना एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥ एवम एम्ब ।
 पिय-सगमि कउ निइडी पिअहो परोक्खहो केम्ब ।
 मइ विन्नि वि विन्नासिआ निइ न एम्ब न तेम्ब ॥ ।
 परम पर. । गुणहि न सपय किचि पर ॥ समम. समाणु. ।
 कन्तु जु सीहहो उवमिअइ तें महु खण्डिउ माणु ।

सीहु निरक्खय गय हणइ पिउ पय-रक्ख-समाणु ॥ ३

ध्रुवमो ध्रुवुः ।

चच्चल जीविउ ध्रुवु मणु पिअ रूसिज्जइ काई ।

होसई दिअहा रूसणा दिज्जई वरिस-सयाई ॥ ५

मो मं । मं धणि करहि विसाउ ॥ प्रायोगहणात् ।

माणि पणट्ठइ जइ न तणु तो देसडा चइज्ज ।

मा दुज्जण-कर-पल्लवेहिं दसिज्जन्तु भामिज्ज ॥ ६

लोणु विलिज्जइ पाणिणण अरि खल मेह म गज्जु ॥

वाल्लिउ गलइ सुज्जुम्पडा गोरी तिम्मइ अज्जु ॥ ७

मनाको मणाउ ॥

विहवि पणट्ठइ वक्कुडउ रिद्धिहिं जण-सामन्नु ।

किं पि मणाउं महु पिअहो ससि अणुहरइ न अन्नु ॥ ४१८ ॥

किलायवा-दिवा-सह-नहेः किराहवइ दिवे सहं नाहिं-॥८।४।४१९॥

अपत्रशे किलादीनां किरादय आदेशा भवन्ति ॥ किलस्य किरः ॥

किर खाइ न पिअइ न विद्वइ धम्मि न वेच्चइ रूअडउ ।

इह किवणु न जाणइ जइ जमहो खणेण पहुच्चइ अडउ ॥

अथवोहवइ । अहवइ न सुवंसहं एह खोडि ॥ प्रायोधिकारात् ।

जाइज्जइ तहिं देसडइ लब्भइ पियहो पमाणु ।

जइ आवइ तो आणिअइ अइवा तं जि निवाणु ॥

दिवो दिवे । दिविदिवि गक्का-ण्हाणु ॥ सहस्य सहं ।

जउ पवसन्ते सहं न गयअ न मुअ विओए तस्सु ।

लज्जिज्जइ सदेसडा दिन्तेहिं मुहय-जणस्सु ॥

नहेर्नाही ।

। एत्ते मेह पिअन्ति जल एत्ते वडवानल आवट्टइ ।

पेक्खु गहीरिम सायरहो एक्कवि कणिअ नाहिं ओहट्टइ ॥ ४१९ ॥

पश्चादेवमेवैवेदानीं-प्रत्युतेतसः पच्छइ एम्बइ जि एम्बहिं पच्चलिउ
एत्तेहे ॥ ८ । ४ । ४२० ॥

अपम्रशे पश्चादादीना पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पश्चातः
पच्छइ । पच्छइ होइ विहाणु ॥ एवमेवम्य एम्बइ । एम्बइ सुरउ समत्तु ॥
एवस्य जि. ।

जाउ म जन्तउ पल्लवह देवखउं कइ पय देइ ।
हिअइ तिरिच्छी हउ जि पर पिउ डम्बरइं करेइ ॥

इदानीम एम्बहिं ।

हरि नच्चाविउ पङ्गणइ विम्हइ पाडिउ लोउ ।
एम्बहिं राह-पओहरहं ज भावइ तं होउ ॥

प्रत्युतस्य पच्चलिउ ।

साव-सलोणी गोरडी नवखी कवि विस-गण्ठि ।

मडु पच्चलिउ सो मरइ जासु न लग्गइ कण्ठि ॥

इतस एत्तेहे । एत्तेहे मेह पिअन्ति जलु ॥ ४२० ॥

विपण्णोक्त-वृत्तर्मनो वुन्न-वुत्त-विच्चं ॥ ८ । ४ । ४२१ ॥

अपम्रशे विपण्णादीना वुन्नादय आदेशा भवन्ति ॥ विपण्णस्य वुत्तः ।

मई वुत्तउं तुहु धुरु धराहे कसरेहिं विगुत्ताइ ।

पई विणु धवल न चडइ भरु एम्बइ वुत्तउ काइ ॥

उक्तस्य वुत्त. । मइ वुत्तउ ॥ वर्त्मनो विच्च. । जं मणु विच्चि न माइ ॥ ४२१ ॥

शीघ्रादीनां वहिल्लादयः ॥ ८ । ४ । ४२२ ॥

अपम्रशे शीघ्रादीना वहिल्लादय आदेशा भवन्ति ॥

एक्कु कइअ ह वि न आवही अल्लु वहिल्लउ जाहि ।

मई मित्तडा-प्रमाणिअउ पई जेहउ रसउ नार्दि ॥

शकटस्य घड्डलः ।

जिवं सुपुरिस तिवं घड्डलइ जिवं नइ निरं वलणाई ।

जिवं डोङ्गर तिवं कोट्टरइं हिआ नियुट्टि काई ॥

अस्पृश्यसंसर्गस्य विट्तालः ।

जे छड्डेविणु रयणनिहि अप्पउं तडि घल्लन्ति ।

तहं सड्डहं विट्तालु परु फुकिज्जन्त भमन्ति ॥

भयस्य द्रवकः ।

दिवेहिं विट्त्तउं खाहि वढ संचि म एककु वि द्रम्मु ।

कोवि द्रवकउ सो पडइ जेण समप्पइ जम्मु ॥

आत्मीयस्म अप्पणः । फोडेन्ति जे हिअडउं अप्पणउं ॥ दृष्टेद्रेहिः ।

एकमेकउं जइ वि जोएदिह रि-सुट्टु सव्वायरेण । तो वि

जहिं कहिंवि राही । को सक्कइ संवरेवि दड्ड-नयणा नेहिं पलुट्टा ॥

गाढस्य निच्चट्टः ।

विहवे कस्सु थिरत्तणउं जोव्वणि कस्सु मरट्टु ।

सो लेखडउ पगविअइ जो लगाइ निच्चट्टु ॥

असाधारणस्य सड्डलः ।

कहिं संसहरं कहिं मयरहरु कहिं बरिहिणु कहिं मेहु ।

दूर-ठिआहं वि सज्जणहं होइ असड्डलु नेहु ॥

कौतुकस्य कोडुः ।

कुज्जरु अन्नहं तरु-अरहं कुड्डेण पल्लइ हत्यु ।

मणु पुणु एकहिं सल्लइहिं जइ पुच्छह परमत्यु ॥

क्रीडायाः खेडुः ।

खेडुयं कयमन्हेहिं निच्छयं किं पयम्पइ ।

अणुरत्ताउ भत्ताउ अन्हे मा चय सामिअ ॥

रम्यस्य रवणः ।

सरिहिं न सरोहिं न सरवरोहिं नवि उज्जाण-वणेहिं ।

देस रवणा होन्ति वढ निवसन्तेहिं सु-अणेहिं ॥

अद्भुतस्य दकारिः ।

ह्रिअडा पइ एहु बोळिअओ महु अग्गइ सय-वार ।

फुट्टिसु पिए पवसन्ति हउं मण्डय ढकरि-सार ॥

हेससीत्यम्य हेळि । हेळि म शङ्गहि आलु ॥ पृथक्पृथगित्यम्य
जुअंजुअ. ॥

एक कुडुली पञ्चहिं रुद्धी तहं पञ्चह वि जुअंजुअ बुद्धी ।

बहिणुए त घर कहि किं नन्दउ जेल्लु कुडुम्बउ अप्पण-उन्दडा॥
मूदस्य नाळिअ-वदो ॥

ओ पुणु मणि जि खसकासिहूअउ चिन्तइ देई न दम्मु न रुअउ ।

इवस-भभिरु करग्गुहाळिउ घरहि जि कोन्नु गुणइ सो नाळिउ ॥

टिवेहिं विढत्तउं खाहि वढ ॥ नवस्य नवल । नवली कवि विस-
गण्ठि ॥ अयम्कन्दस्य दडवड. ।

चलेहिं चलन्तेहिं लोअणेहिं जे तइ दिट्ठा थालि ।

तहिं मयरद्वय-दडवडउ पडइ अपूरइ कालि ॥

यदेरुडुडः । छुडु अग्गइ ववसाउ ॥ सम्बन्धिन. केर-तणौ ॥

गयउ सु केसरि भिअहु जनु निञ्चिन्तइ-हरिणाइ ।

जसु केरए हुकारडयं मुहहं पडन्ति तृणाइं ॥

अह भग्गा अम्हह तणा ॥ मा भैपीरित्यस्य मग्गीसेति लीळिक्कम् ।

सत्थावत्थह आळवणु साहु वि लोउ कोइ ।

आदअह मग्गीसडी जो सज्जणु सो देइ ॥

यचद्दुं तत्तदित्यम्य जाइट्टिआ ।

(जइ रच्चसि जाइट्टिअए हिअडा मुद्ध-सहाव ।

लोहें फुट्टणएण जिंघे घणा सहेसइ ताव ॥४२२॥ -

हुहुरु-धुग्घादय शब्द-चैयानुकरणयोः ॥ ८।४।४२३॥

अपभ्रंशे हुहुर्वादय. शब्दानुकरणे धुग्घादयश्चेयानुकरणे यथासख्यं प्रयो-
क्तव्याः ॥

मइ जाणित बुद्धीसु हउ पेम्म-द्रहि हुहुरु ति ।
नवरि अचिन्तिय सपडिय विप्पिय नाव शडति ॥

आदिग्रहणात् ।

खज्जइ नउ कसरकेहिं पिज्जइ नउ घुण्टेहिं ।
एम्बइ होइ सुहच्छडी पिण् दिट्ठे नयणेहिं ॥

इत्यादि ॥

अज्जवि नाहु महुज्जि घरि सिद्धत्था वन्देइ ।
ताउजि विरहु गवक्खेहिं मक्कडु-घुग्घिउ देइ ॥

आदिग्रहणात् ।

सिरि जर-खण्डी लोअडी गलि मणियडा न वीस ।
तोवि गोठुडा कराविआ मुद्धए उठु-बईस ।

इत्यादि ॥ ४२३ ॥

घइमादयोनर्थका ॥ ८।४।४२४ ॥

अपभ्रशे घइमित्यादयो निपाता अनर्थका प्रयुज्यन्ते ॥

अम्मडि पच्छायावडा पिउ कलहिअउ विआलि ।

घइ विवरीरी बुद्धडी होई विणासहो कालि ॥

आदिग्रहणात् खाइ इत्यादयः ॥ ४२४ ॥

तादर्थ्ये केहिं-तेहिं-रेसि-रेसिं-तणेणाः ॥ ८।४।४२५ ॥

अपभ्रशे तादर्थ्ये द्योत्ये केहिं तेहिं रेसि रेसिं तणेण इत्येते पञ्च निपाताः
प्रयोक्तव्याः ।

दोह्ना एह परिहासडी अइम न कवणहिं देसि ।

हउ शिज्जउ तउ केहिं पिअ तुहु पुणु अन्नहिं रेसि ॥

एव तेहिंरेसिमावुद्राहार्यो ॥ वडुत्तणहो तणेण-॥ ४२५ ॥

पुनर्विनः स्वार्थे डुः ॥ ८।४।४२६ ॥

अपभ्रशे पुनर्विना इत्येताभ्यां पर स्वार्थे डु प्रत्ययो भवति ॥

सुमारिज्जइ त वहहउ ज वीसरइ मणाउ ॥

जहिं पुणु सुमरणु जाउं गउ तरो नेहहो कइं नाउं ॥ ।
विणु जुज्जे नं वलाहुं ॥ ४२६ ॥

अपश्यमो डे-डी ॥ ८।४।४२७ ॥

अपभ्रंशोचश्यम. स्वार्थे डे ड इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥

जिन्मिन्दित नायगु वसि करहु जसु अधिनाइं अनइं ।

मूळि विणट्टइ तुभिणिहे अवसे सुकइ पणइं ॥

अवस न सुअहिं सुहच्छिअहिं ॥ ४२७ ॥

एकशतो ङिः ॥ ८।४।४२८ ॥

अपभ्रशे एकशशब्दात्स्वार्थे ङिर्भवति ॥

एकसि सील-कलकिअइ देज्जहिं पच्छिताइ ।

जो पुणु खण्डइ अणुदिअहु तसु पच्छिपे काइ ॥ ४२८ ॥

अ-डड-डुल्लाः स्वार्थिक-क-लुकु च ॥ ८।४।४२९ ॥

अपभ्रशे नाम्नः परतः स्वार्थे अ डड डुल्ल इत्येते त्रयः प्रत्यया-
भवन्ति तत्सन्नियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

विगहानल-जाल-करालिअउ पहिउ पन्धि अ दिट्टुउं ॥ ।

त मेळवि सव्वहिं पन्धिअहिं सोजि किअउ अगिणट्टुउं ॥

डड । महु कन्तहो वे दोसडा ॥ डुल्ल । एक कुडुली पघाहिं रुद्धी ॥ ४२९ ॥

योगजाथैयाम् ॥ ८।४।४३० ॥

अपभ्रशे अडडडुल्लाना योगभेदेभ्यो ये जायन्ते ङडअ इत्यादयः प्रत्यया-
स्तेपि स्वार्थे प्रायो भवन्ति ॥ ङडअ । फोडेन्ति जे हिअडउं अप्पणउं ॥

अत्र "किसलय" ० (८-१-२६९) इत्यादिना यलुकु ॥ डुल्लअ ।
सुडुल्लउं चुनीहोइसइ ॥ डुल्लडड ।

सामि-पसाठ सलज्जु पिठ सीमा-संधिहिं घासु ।

पेक्खिअवि वाहु-अल्लुहडा धण मेहइ, नीतासु ॥

अत्रामि "स्पादौ दीर्घ-ह्रस्वौ" (८-४-३३०) इति दीर्घः ॥ एवं वाहु-
अल्लुहडउ । अत्र त्रयाणा योगः ॥ ४३० ॥

स्त्रियां तदन्ताङ्गीः ॥ ८।४।४३१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानेभ्यः. प्राक्तनसूत्रद्वयोक्तप्रत्ययान्तेभ्यो ङीः प्रत्ययो भवति ॥

पहिआ दिट्ठी गोरडी दिट्ठी मग्गु निअन्त ।

असूसासेहि कञ्चुआ तित्तुव्वाण करन्त ॥

एक कुड्डी पञ्चहिं रुद्धी ॥ ४३१ ॥

आन्तान्ताङ्गाः ८ । ४ । ४३२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानादप्रत्ययान्तप्रत्ययान्तात् ङाप्रत्ययो भवति । ड्यपवादः ॥

पिउ आइउ सुअ वत्तडी झुणि कन्नडइ पइट्ट ।

तहो विरहहो नासन्तअही धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ ४३२ ॥

अस्येदे ॥ ८ । ४ । ४३३ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानस्य नाम्नो योकारस्तस्य आकारे प्रत्यये परे इकारो भवति ॥ धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ स्त्रियामित्येव । झुणि कन्नडइ पइट्ट ॥ ४३३ ॥

युष्मदादेरीयस्य ङारः ॥ ८।४।४३४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदादिभ्यः. परस्य ईयप्रत्ययस्य ङार इत्यादेशो भवति ॥

सदेसें काइ तुहारेण ज सङ्गहो न मिळिज्जइ ।

सुइणन्तरि पिए पाणिण्ण पिअ पिआस किं छिज्जइ ॥

दिक्खि अम्हारा कन्तु । बहिणि महारा कन्तु ॥ ४३४ ॥

अतोर्देत्तुलः ॥ ८ । ४ । ४३५ ॥

अपभ्रंशे इदकिंयत्तेदत्तद्भ्यः. परस्य अतो. प्रत्ययस्य डेतुळ इत्यादेशो भवति ॥ एत्तुलो । केत्तुलो । जेतुलो । तेत्तुलो । एत्तुलो ॥ ४३५ ॥

त्रस्य डेत्तहे ॥ ८ । ४ । ४३६ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेः. सप्तम्यन्तात्परस्य ऋप्रत्ययस्य डेत्तहे इत्यादेशो भवति ॥ एत्तहे तेत्तहे वारि धरि लच्छि निसप्पुळ घाइ ।

पिअ-पञ्चट्ट व गोरडी निचल कर्हि वि न ठाइ ॥ ४३६ ॥

त्व-तलोः षणः ॥ ८।४।४३७ ॥

अपञ्चशे त्वतलो. प्रत्यययो षण इत्यादेशो भवति ॥ वङ्कप्पणु परि-
पाविअइ ॥ प्रायोधिकारात् । वङ्कत्तणहो तणेण ॥ ४३७ ॥

तव्यस्य इएव्वउं एव्वउ एवा ॥ ८।४।४३८ ॥

अपञ्चशे तव्यप्रत्ययस्य इएव्वउ एव्वउ एवा इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥

एउ गृण्हेप्पिणु धु मइ जइ मिउ उव्वारिज्जइ ।

महु करिएव्वउ किं पि णवि मरिएव्वउ पर देज्जइ ॥

देसुच्चाडणु सिहि-कट्टणु घण-कट्टणु ज लोइ ।

मज्जिट्टए अइरत्तिए स'नु सहेव्वउ होइ ॥

सोएवा पर वारिआ पुप्फवईर्हिं समाणु ।

जग्गेवा पुणु को धरइ जइ सो वेउ पमाणु ॥ ४३८ ॥

क्त्वं इ-इउ-इवि-अमयः ॥ ८।४।४३९ ॥

अपञ्चशे क्त्वाप्रत्ययस्य इ इउ इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ इ ।

हिअडा जइ वेरिअ घणा तो किं अब्भि चडाहु ।

अम्हाहिं वे हत्थडा जइ पुणु मारि मराहु ॥

इउ । गय-घड मज्जिउ जन्ति ॥ इवि ।

रक्खइ सा विस-हारिणी वे कर चुम्बि वि जीउ ।

पडिबिम्बिअ-मुजालु जलु जेहिं अहोहिउ पीउ ॥

अवि ।

वाह विछोडवि जाहि तुहु हउ सेवई को दोसु ।

हिअय-ट्टिउ जइ नीसरहि जाणउ मुज्ज स रोसु ॥ ४३९ ॥

एप्प्येप्पिण्वेव्येत्तिणमः ॥ ८।४।४४० ॥

अपञ्चशे क्त्वाप्रत्ययस्य एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

जेप्पि असेसु कसाय-वलु देप्पिगु अमउ जयस्सु ।

लेवि महव्वय सित्तु लहहिं झाएविणु तत्तम्सु ॥

पृथग्योग उत्तरार्थः ॥ ४४० ॥

तुम एवमणाणहमणहिं च ॥ ८।४।४४१ ॥

अपभ्रशे तुम. प्रत्ययस्य एवम् अण अणहम् अणहिं इत्येते चत्वारः ।
चकारात् एप्पि एप्पिणु एवि एविणु इत्येते । एव चाष्टावादेशा भवन्ति ॥

देव दुक्करु निअय-धणु करण न तउ पडिहाइ ।

एम्बइ सुहु मुञ्जणहं मणु पर मुञ्जणहिं न जाइ ॥

जेप्पि चएप्पिणु सयल धर लेविणु तवु पालेवि ।

विणु सन्तं तित्थेसरेण खो सक्कइ भुवणे वि ॥ ४४१ ॥

गमेरेप्पिण्ण्येप्प्योरेर्लुग् वा ॥ ८।४।४४२ ॥

अपभ्रशे गमेर्घातो. परयोरेप्पिणु एप्पि इत्यादेशयोरेकारस्य लुग् भवति वा ॥

गम्पिणु वाणारासिहिं नर अह उज्जेणिहिं गम्पि ।

मुआ परावहिं परम पउ दिव्वन्तरइ म जम्पि ॥

पक्षे ।

गङ्ग गमेप्पिणु जो मुअइ जो सिव-तित्थ गमेप्पि ।

कीलदि तिदसावास-गउ सो जम-लोउ जिणेप्पि ॥४४२॥

तृनोणअः ॥ ८।४।४४३ ॥

अपभ्रशे तृनः प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥ हत्थि मारणउ
लोउ वोळणउ पडहु वज्जणउ सुणउ भसणउ ॥ ४४३ ॥

इणार्थे नं-नउ-नाइ-नाणइ-जणि-जणअः ॥ ८।४।४४४ ॥

अपभ्रशे इवशब्दम्यार्थे न नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्येते पट्
भवन्ति ॥ न । न मल्ल-जुज्जु ससि-राहु करहिं ॥ नउ ।

(रवि-अत्थमणि समाउलेण कण्ठि विइणु न छिणु ।

चक्कं खण्डु मुणाळिअहे नउ जीवगलु दिणु ॥

नाइ ।

वल्यावलि-निवडण-भएण घण उद्धव्भुअ जाइ ।

वदह-विरह-महादहहो थंह गवेमद् नाइ ॥

नावइ ।

पेक्सेविणु मुहु जिण-वरहो दीहर-नयण सडोणु ॥

नावइ गुरु-मच्छर-भरिउ जळणि पवीसइ ठोणु ॥

जणि ।

चम्पय-धुनुमहो मज्झि सहि मसलु पइट्टु ।

। -सौहइ इन्दनीलु जणि कणइ चइट्टु ॥

जणु । निरुवम-रसु पिणं पिणवि जणु ॥ ४४४ ॥

- लिङ्गमतन्त्रम् ॥ ८।४।४४५ ॥

अपभ्रंशे लिङ्गमतन्त्रं व्यभिचारि प्राधो भवति । गय-कुम्भइं दारन्तु ॥

अत्र पुंलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ।

अब्भा लंगा दुङ्गरिहिं पाहिउ रउन्तउ जाउ ।

जो'एहा गिरि-गिळण-मणु सो ।कें घणइ घणाइ ॥

अत्र अब्भा इति नपुंसकस्य पुंत्वम् ॥

। पाइ विळमी अन्नडी सिरु ल्हमिउं सन्धम्सु ।

। तो वि कटारइ हत्यउउ वळि किज्जउं कन्तम्सु ॥

अत्र अन्नडी इति नपुंसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

सिरि चडिआ सन्ति प्फळइं पुणु डालइं मोडन्ति ।

तोवि महद्दुम सउणाहं अवरहिउ न करन्ति ॥

अत्र डालइं इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ॥ ४४५ ॥

शौरसेनीवन् ॥ ८।४।४४६ ॥

अपभ्रंशे प्रायः शौरसेनीवत् कार्यं भवति ॥ सीसि सेहरु म्पु विणि-

म्भविदु सणु कण्ठि पालंबु किदु रदिण विहिदु सणु मुण्डमाटिए जं

पणण तं नमहु कुसुन-दाम-कोदण्डु कामहो ॥ ४४६ ॥

व्यत्ययश्च ॥ ८।४।४४७ ॥

प्राकृतादिभाषालक्षणानां व्यत्ययश्च भवति ॥ यथा मागध्यां "तिष्ठथिष्ठ"

(८-४-२९८) इत्युक्तं तथा प्राकृतपैशाचीशौरसेनीष्वपि भवति । चिष्टादि ॥
 अपभ्रंशे रेफस्याधो वा लुगुक्तो मागध्यामपि भवति । शद-माणुश-मंश-
 भालके कुम्भ-शहश्र-वशाहे शंचिदे इत्याद्यन्यदपि द्रष्टव्यम् ॥ न केवलं
 भाषालक्षणानां त्याद्यादेशानामपि व्यत्ययो भवति । ये वर्तमाने काले
 प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ रहु-तणओ ॥ अथ प्रेक्षाचक्रे
 इत्यर्थः ॥ आभासइ रयणीअरे । आवभाषे रजनीचरानित्यर्थः ॥ भूते
 प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस वण्ठो । शृणोत्येष वण्ठ इत्यर्थः ॥४४७॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ८।४।४४८ ॥

शेषं यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्तं तत्सप्ताध्यायीनिबद्धसंस्कृत-
 वदेव सिद्धम् ॥

हेड्ड-ट्टिय-सूर-निवारणाय छत्तं अहो इव वहन्ती ।

जयइ ससेसा वराह-सास-दूरुक्खुया पुहवी ॥

अत्र चतुर्थ्यां आदेशो नोक्तः स च संस्कृतवदेव सिद्धः । उक्तमपि
 क्वचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरस्शब्दस्य सप्तम्येकवचनान्तस्य
 उरे उरम्मि इति प्रयोगौ भवतस्तथा क्वचिदुरसीत्यपि भवति ॥ एव सिरे ।
 सिरम्मि । सिरसि ॥ सरे । सरम्मि । सरसि ॥ सिद्धग्रहण मङ्गलार्थम् ।
 ततो ह्यायुष्मच्छ्रोतृकताभ्युदयश्चेति ॥ ४४८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधान-

स्वोपज्ञशब्दानुशासननृत्तावष्टमस्याध्यायस्य

चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

॥ अष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता चेत् सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनवृत्तिः प्रकाशिका नामेति ॥

आसीद्विशा पतिरमुद्रचतु समुद्र-

मुद्राङ्कितशक्तिभरक्षमबाहुदण्ड ।

श्रीमूलराज इति दुर्धरवैरिकुम्भि-

कण्ठीरवः शुचिचुलुक्यकुलावतंसः ॥ १ ॥

तस्यान्वये समजनि प्रचलप्रताप-

तिग्मश्रुतिः क्षितिपतिर्जयसिंहदेवः ।

येन स्वयंशसवितर्यपरं सुधाशी

श्रीसिद्धराज इति नाम निर्जं व्यलेखि ॥ २ ॥

सम्यग् निषेज्य चतुरश्चतुरोप्युपायान्

जित्वोपमुज्य च भुवं चतुरब्धिकार्धाम् ।

विद्याचतुष्टयाविनीतमातिर्जितात्मा

काष्ठामवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥

तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण-

शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।

अभ्यर्थितो निरवमं विधिवद्वधत्त

शब्दानुशासनमिदं मुनिहेमचन्द्र. ॥ ४ ॥

ग्रंथाग्रं २१८५ श्लोका ॥

श्रीः ॥ शुभं भवतु ॥

लेखकवाचकयोः शुभं कल्याणं भूयात् भवतु ॥

Index of Words

N. B.—The Roman figure indicates the Pāda and Arabic figure the number of the Sūtra.

- अ (च)—I. 177; II. 174, 188, 193, III. 70.
 अइ—I. 169, 171; II. 179, 205, III. 177, IV. 425.
 अइअम्मि—II. 204.
 अइच्छह—IV. 162.
 अइनुग-क्षण-IV. 390.
 अइमत्तह—IV. 345.
 अइमुत्तय—I. 26, 178, 208.
 अइमुत्तय—I. 26, 178.
 अइरत्तिह—IV. 438.
 अइमरिअ—I. 151.
 अइसो—IV. 403.
 अईइ—IV. 162.
 अमु—IV. 431. अमु—I. 26.
 अहि—IV. 288.
 अक्कह—IV. 131.
 अक्कह—IV. 160.
 अक्कुमह—IV. 162.
 अक्को—I. 177; II. 79, 89.
 अक्कह—I. 187.
 अक्कणउ—IV. 350.
 अक्कराह—III. 134.
 अक्कराण—II. 195.
 अक्कितवह—IV. 145.
 अक्कितहि—IV. 357, 396.
 अक्कोडेह—IV. 188.
 अक्कह—IV. 414.
 अगया—II. 174.
 अगणी—II. 102.
 अगह—I. 107.
 अगह—I. 177.
 अग—IV. 326. अगओ—I. 37.
 अगदो—IV. 283. अगाइ—IV. 391, 422.
 अगउ-etc, cfr. अग्नी.
 अगलउ—IV. 341.
 अगलु—IV. 444.
 अगिट्टउ—IV. 429
 अग्नी—II. 102, III. 125, (declined) I. 27; III. 19, 20, 125-129, IV. 343.
 अगघइ—[अर्ध^१] IV. 385, 422, 19.
 अगघइ—I. 187; IV. 100.
 अगघवइ—IV. 169.
 अगघाअइ—[घा with आ] IV. 13.
 अगघाउइ—IV. 169.
 अक्कुसह—IV. 345, 383.
 अक्कोउ—I 200, II 155.
 अग, अगु—IV. 332. अगमगम्मि III. 1, अगहि—IV. 332, 357. अगे—I. 7; IV. 63. अगाइ—I. 93.
 अगेहि—II. 179.
 अक्कण अगण—I. 30.
 अगरो—I. 47.
 अगुअ—I. 89.

- अगुमद्-IV. 169.
 अगुलिउ-IV. 333; अगुलिओ-IV.
 348.
 अघित्तिअ-IV. 423.
 अचो-I. 177.
 अच्छ अच्छद्-IV. 215, 388. अ-
 च्छते अच्छति-IV. 319. अच्छदे
 अच्छदि-IV. 274. अच्छउ-IV.
 406. अच्छीअ-III. 163. अ-
 च्छेज्ज, अच्छेज्जेज्ज, अच्छीअद्-III.
 160.
 अच्छ-IV. 350.
 अच्छअर-I. 58, II. 67.
 अच्छद्-II 174.
 अच्छरसा-I. 20.
 अच्छरा-I 20, II 21.
 अच्छरिअ-I. 7, 58, II. 66, 67.
 अच्छरिअ-I. 58, II. 67.
 अच्छरीअ-I. 58, II 67.
 अच्छि-IV. 388. (¹), अच्छी-I.
 33, 35, II 90. अच्छि-I. 35,
 II. 17. अच्छीद्-I. 33; II.
 217. अच्छी-I. 33.
 अच्छिदद् [छिद् with आ]-IV.
 125.
 अच्छिन्न-II. 198
 अच्छेर-I. 58, II. 31, 66, 67.
 अजिअ-I. 24.
 अजोहिउ-IV. 439.
 अज्ज-[अय]-I. 33, II. 204,
 III 105, IV. 414, 423
 अज्ज [आर्य]-I 6. अजो-IV 266.
 अजा-I. 77. अज्ज अज्जो-III 38.
 अजा [आजा]-II. 83.
 अजिए-III. 41.
 अज्जु [अय]-IV. 343, 418.
 अज्जु-I. 77.
 अचद्-IV. 187.
 अजली (m f.)-I. 35.
 अजिअ अजिअ-I. 30.
 अञ्ज-दिशं-IV. 293.
 अञ्जली-IV. 293.
 अञ्जातिसो-IV. 293.
 अद् अटद्-I. 195.
 —with परि, परिअद्-IV. 230.
 अटद्-IV. 119.
 अटमद्-II 174.
 अटण्ह-III. 123.
 अटारसण्ह-III. 123.
 अट्टी-II. 32.
 अट्टो-II. 33.
 अट्टो-I. 271.
 अट्टक्खद्-IV. 143.
 अट्ट-II. 41.
 अण-II 190.
 अणग-II 174.
 अणच्छद्-IV. 187.
 अणण्णय-II 15.
 अणतर-IV. 277.
 अण-I. 141.
 अणल-IV 395, 415, 429.
 अणाइअद्-IV. 252
 अणाइण्ण-III. 134.
 अणिउँतय-I. 26, 178, 208.
 अणिट्ट-II. 34.
 अणुकूल-II. 217.
 अणुत्तर-IV. 372.
 अणुदिअहु-IV. 428.
 अणुरत्ताउ-IV. 422, 10.
 अणुवच्चद्-IV. 107.
 अणुवच्चद्-IV. 162
 अणुसारिणी-I. 6.
 अणुसारेण-II 174
 अण्हद्-IV. 110.
 अतिट्ट-IV. 323.
 अत्तमाणो-I. 271.
 अत्ता-II 51, IV. 123.

- अत्य-[अर्थ] I. 7. अत्यो-II. 33.
 अत्य-IV. 310.
 अत्यमाणि-IV. 444.
 अत्यर्हि-[अस्त्रैः] IV. 358.
 अत्यिभो-II. 159.
 अधिरो-I. 187.
 अदसण-II. 97.
 अदृसण-II. 97.
 अद्-I. 82.
 अद्दो-II. 79.
 अद्द-[अर्थ] अद्द II. 41. अद्दा-
 IV. 352.
 अद्दमागद्-IV. 287.
 अद्दा-[अध्वन्] अद्दाणो-III. 56.
 अघ-IV. 323.
 अघण-IV. 367.
 अधिनद्-IV. 427.
 अनउ-IV. 400.
 अनलो-I. 228.
 अनिलो-I. 228.
 अनु-IV. 415
 अतग्गय-I. 60.
 अतप्पाओ-II. 77.
 अतरप्पा-I. 14.
 अतर अन्तर-I. 30. अतरु-IV. 350,
 406, 407, 408. अतरेसु-II.
 174.
 अतावेद्-I. 4.
 अतेआरि-IV. 264. आरी-I. 60.
 अतेउर-I. 60. रे-III. 136.
 अतो-I. 14.
 अतोर्षीसभ-I. 60
 अत्रडी-IV. 445.
 अन्दावेदी-IV. 286.
 अन्देउर-IV. 261.
 अघलो-II. 173.
 अधारद्-IV. 349.
 अघो-II. 173.
 अन-[अन्य]- (declined) III. 58-
 61. अन-IV. 372. अनु-IV.
 337, 350, 354, 401, 411,
 414, 418, 422. अन-IV. 277.
 अने-IV. 370. अनदे-IV. 425.
 अनर्हि-IV. 357, 383, 422, 9.
 अन्ने-IV. 414. अनद्-IV. 427.
 अनत्तो-II. 160.
 अनत्य-II. 161; III. 59.
 अन्रदो-II. 160
 अन्रन्न-I. 156.
 अनह-II. 161, IV. 415.
 अनर्हि-II. 161.
 अन्राइसो-IV. 413.
 अन्रारिसो-I. 142.
 अभुन्न-I. 156.
 अपुरव-IV. 270. अपुरव-IV. 270.
 अपुरवे-IV. 302.
 अपुव्व-IV. 270. अपुव्व-IV. 270.
 अपूर्द्-IV. 422.
 अप्पञ्जो-II. 83.
 अप्पणय-II. 153. अप्पणउ-IV.
 350, 367, 422, 430.
 अप्पण्णु-II. 83.
 अप्पमत्तो-I. 231.
 अप्पा-(declined) III. 56. अप्पा-
 II. 51 अप्प-III. 49. अप्पउ-
 IV. 422, 3. अप्पणद्दआ-III. 14,
 57 अप्पणिआ-III. 14, 57. अ-
 प्पणा-III. 14, IV. 338, 350,
 367. अप्पणे-IV. 416. अप्पण-
 IV. 422, 14. अप्पणु-IV. 337.
 अप्पणो-II. 197, 209, IV
 302. अप्पणो-IV. 346.
 अप्पाणो-(declined) III. 56. अ-
 प्पाणो-II. 51. अप्पाणु-IV.
 396. अप्पाणेण-III. 57.
 अप्पाद्द-IV. 180.
 अप्पिअ-cfr. अप्पु
 अप्पिण-IV. 365.

- अप्पुत्र-II. 163.
 अप्पेइ-cfr. अर्प.
 अप्फुण्णो-IV. 258.
 अफलोदया-IV. 283.
 अवम्हत्त-IV. 293.
 अव्ययी-See वृ.
 अवमड-IV. 395.
 अवमत्यणि-IV. 384.
 अवमा-IV. 445.
 आव्मि-IV. 439.
 आव्मिडइ-IV. 164, 383.
 अव्मुत्तइ-IV. 14, 152.
 अव्मुद्वरण-IV. 364.
 अवमउ-IV. 440.
 अवमग्गु-IV. 387.
 अवमिमग्गु-IV. 305.
 अवमच-IV. 302.
 अवमरिसो-II. 105.
 अवमुगो-I. 177.
 अवमुणती-II. 190.
 अव्मु-(declined) III. 88. अव्मु-
 III. 87. अव्मु-III. 87; IV.
 439 अव्मुमि-III. 59, 89.
 अवग्गु-IV. 376.
 अव्व-1. 84; II. 56
 अव्विर-II. 56
 अव्विल-II. 106.
 अव्वमि-IV. 121.
 अव्वम्हे-IV. 284, 303.
 अव्वमि-IV. 395. अव्वमीए-IV. 396.
 अव्वमि-III. 105, 107.
 अव्वमो-II. 208, III. 41.
 अव्वह (ह्)-I. 33; II. 99, 147,
 201, III. 106, 107, 108,
 110, 113, 111. अव्वह^२-I.
 216. अव्वह-III. 113, 111.
 अव्वह-IV. 376. अव्वहत्तो-III.
 112. अव्वहम्मि-III. 112. अव्वह
 -IV. 379, 380, 417, 422,
 439. अव्वहसु-III. 117. अव्वहाण
 -III. 114. अव्वहाण-III. 114.
 अव्वहासु-III. 117; IV. 381.
 अव्वहासुतो-III. 112. अव्वहाहँ-
 IV. 300. अव्वहाहि-III. 110.
 अव्वहाहितो-III. 112. अव्वहि-
 III. 105. अव्वहे-I. 40; III.
 26, 106, 108, 110, 114,
 147, 148; IV. 376, 422.
 अव्वहेहि-III. 110. अव्वहेहि-IV.
 371, 378, 422. अव्वहेसु-III.
 117. अव्वहेसुतो-III. 112. अव्वहो-
 III. 106, 108, 114, 147.
 अव्वहातिसो-IV. 317.
 अव्वहारा-IV. 345, 434.
 अव्वहारिसो-I. 142; II. 74.
 अव्वहेचय-II. 149.
 अव्वहेत्थ-I. 40.
 अव्य-III. 73, IV. 302. अव्यम्मि-
 III. 84, 89.
 अव्यछइ-IV. 187.
 अव्या-III. 32.
 अव्यि-II. 217.
 अव्य-[अव]-IV. 292.
 अव्य-[आर्य]-IV. 302. अव्यो-
 IV. 277. अव्या-IV. 302.
 अव्यउत्त-IV. 266. अव्यउत्तो-IV.
 260.
 अव्यमिस्सेहि-IV. 283.
 अव्युणो-IV. 292.
 अव्यं (caus) अप्पेइ-I. 63, IV. 39.
 अव्यिअ-I. 63. उव्यिअ-I. 269.
 ओव्येइ ओव्यिअ-I. 63. with
 सम्-समप्येत्त-II. 161.
 अव्यण्णो-I. 66.
 अव्यहत्तो-II. 111.
 अव्यहो-II. 111.
 अव्यि-II. 217.
 अव्यिहत्तो-II. 111.

- अरिहा-II. 104.
 अरिहो-II. 111.
 अरुण-I. 6.
 अरुहो-II. 111.
 अरुहो-II. 111.
 अरे-II. 201; IV. 418.
 अर्जु अज्जइ-IV. 108. अज्जिज्जइ-
 IV. 252.
 अर्ह अरिहइ-II. 104.
 अलचपुर-II. 118.
 अल-IV. 278.
 अलसी-I. 211.
 अलदतिअहे-IV. 350. (from लभ्)
 अलाउ-I. 66.
 अलाऊ-I. 66.
 अलावू-I. 237.
 अलाहि-II. 189.
 अलिअ-I. 101.
 अलिउलइ-IV. 353.
 अलीअ-I. 101.
 अले-IV. 302.
 अलत्यइ-IV. 144.
 अल-III. 82, II. 174.
 अलिअइ-IV. 139.
 अलिवइ-IV. 39.
 अलीअइ-IV. 54.
 अलीणो-IV. 54.
 अवअक्त्तइ-IV. 181.
 अवअच्छइ-IV. 122.
 अवआसइ-IV. 181.
 अवऊढो-I. 6.
 अवस्त्तइ-IV. 181.
 अवस्त्तदो-II. 4.
 अवगुणु-IV. 395.
 अवगूढो-II. 168.
 अवजसो-I. 245.
 अवज्ज-II. 24.
 अवज्जसइ-IV. 162.
 अवज्जा-IV. 293.
 अवडयडि [अवटतटे]-IV. 339.
 अवडो-I. 271.
 अवत्यइ-IV. 422, 22. अवर्थे-IV.
 396.
 अवहाल-I. 254.
 अवयच्छइ-IV. 181.
 अवयज्जइ-IV. 181.
 अवयवो-I. 245.
 अवयासइ-II. 174; IV. 190.
 अवयासो-I. 6, 172.
 अवप्य-IV. 288.
 अवरण्हो-II. 75.
 अवरादसो-IV. 413.
 अवराण-III. 61.
 अवराहिउ-IV. 445.
 अवरि-II. 166, IV. 331.
 अवरि-I. 26, 108.
 अवरिणो-II. 166.
 अवरेण-IV. 395.
 अवरोसि-III. 61.
 अवरोप्परु-IV. 409.
 अवशाल-IV. 302.
 अवस-IV. 376, 427.
 अवसदो-I. 172.
 अवसर-IV. 358.
 अवसे-IV. 427.
 अवसेहइ-IV. 162, 178.
 अवहइ-IV. 94.
 अवहइ-I. 206.
 अवह-II. 138.
 अवहरइ-IV. 162, 178.
 अवहावेइ-IV. 151.
 अवहेउइ-IV. 91.
 अवहोआस-II. 138.
 आवि-I. 41.
 आविणय-II. 203.
 अवुक्कइ-IV. 38.
 अव्वो-II. 204.
 अस् मिह-III. 105, 147; IV.

266. शि-IV. 302. सि-III.
 146, 180. अत्यि-II. 45; III.
 146, 147, 148. नत्यि-II.
 206. त्थु-IV. 283. म्हो म्ह-III.
 147. सिआ-II. 107. आसि-
 III. 164. अहेसि-III. 164.
 सता-IV. 389. संतो-I. 37.
 असइहि-IV. 396.
 असट्टु-IV. 422, 8.
 असणु-IV. 341.
 असहेज्ज-I. 79.
 असारु-IV. 395.
 अमु-IV. 414.
 अमुगो-I. 177.
 अमुर-I. 79.
 अमुलह-IV. 353.
 असेमु-IV. 440.
 असोअ-II. 164.
 अस्तवदी-IV. 291.
 अस्त-III. 74.
 अस्त-I. 84.
 अस्सि-III. 74.
 अह (m. f. n.)-III. 87.
 अह-IV. 339, 341, 365, 367,
 379, 380, 390 (²), 416,
 417, 422; I. (?), 442, 447.
 अहकत्ताय-I. 245.
 अह-I. 40, III. 107, 147, 148,
 164; IV. 302.
 अहय-II. 199, 204; III. 105.
 अहर-IV. 332. अहरे-IV. 332.
 अहरह-I. 81.
 अहय-I. 67.
 अहवइ-IV. 419.
 अहवा-I. 67; III. 73; IV. 419.
 अहद-II. 217.
 अहाजाय-I. 245.
 अहिभं-III. 81.
 अहिभाइ-I. 44.

अहिऊलइ-IV. 208.
 अहिजो-I. 56; II. 83.
 अहिण्णु-I. 56; II. 83.
 अहिपवुअइ-IV. 163, 209.
 अहिमज्ज-II. 25.
 अहिमजू-II. 25.
 अभिमज्ज-IV. 293.
 अहिमन्नु-I. 243; II. 25.
 अहिरीओ-II. 104.
 अहिरेमइ-IV. 169.
 अहिलखइ-IV. 192.
 अहिलघइ-IV. 192.
 अहिवतु-I. 243.
 अहो-I. 7; II. 217.
 अहोमुहु-IV. 367.

 आ

आअण्णुइ-IV. 81.
 आउ-IV. 432.
 आइगइ-IV. 13.
 आइछइ-IV. 187.
 आइरिओ-I. 73; II. 107.
 आउज्ज-I. 156.
 आउइ-IV. 101.
 आउटण-I. 177.
 आउते-IV. 302.
 आऊ-II. 174.
 आण्ण-IV. 365. cfr. आयइ.
 आओ-I. 268. cfr. गम् with आ.
 आकिई-I. 209.
 आगमण्णु-I. 56.
 आगमिओ-I. 177.
 आगमे-IV. 302.
 आगरित्तो-I. 177.
 आगारो-I. 177.
 आचरइ-IV. 297. (चम् with आ)

- आढत्तो-II. 138. (र्स् with आ)
 आढप्पइ-IV. 254.
 आढवइ-IV. 155.
 आढवीअइ-IV. 254.
 आढिओ-I. 143.
 आणत्त-See (ज्ञा with आ)
 आणत्ती-II. 92.
 आणदु-IV. 401.
 आणवण-II. 92.
 आणवेदु-See (ज्ञा with आ)
 आणहि-IV. 343. (नी with आ)
 आणा-II. 83, 92.
 आणालक्खमो-II. 97.
 आणालसमो-II. 97, 117.
 आणालो-II. 117.
 आणिअ-See (नी with आ).
 आदन्नइ-IV. 422, 22.
 आदरइ-IV. 84.
 आप् with परि पज्जत्त-II. 24;
 IV. 365. with प्र पावेमि-IV.
 302. पावइ-IV. 239. पावीसु-
 IV. 396, 398. पादिअइ-IV.
 366, 437. पत्तु-IV. 332. पा-
 विअ-IV. 387. with सप्र शं-
 पत्ता-IV. 301. with वि वा-
 वेइ-IV. 141. with सम् समा-
 वेइ-IV. 142. सम्पइ-IV.
 422, 4. सम्पउ-IV. 401.
 समत्तु-IV. 322, 420.
 आपसिअ-II. 196. (प्स् with आ ?)
 आपसो-I. 44.
 आभासइ-IV. 447.
 आम-II. 177.
 आमेलो-I. 105, 202, 234.
 आयइ-IV. 365. आयहो-IV. 365.
 आण-IV. 365. आयहि-IV.
 383.
 आयसो-II. 105.
 आयज्जइ-IV. 147.
 आयमिओ-I. 177.
 आयम्पइ-IV. 147.
 आयरिओ-I. 73.
 आयरिसो-II. 105.
 आयरु-IV. 341. आयरेण-IV.
 422, 6.
 आयास-I. 84.
 आयुध-IV. 324.
 आरण्ण-I. 66.
 आरनाल-I. 228.
 आरभइ-IV. 155.
 आरभइ-IV. 155.
 आरमो, आरम्मो-I. 30.
 आरुइइ-IV. 206.
 आरोअइ-IV. 202.
 आरोलइ-IV. 102.
 आरोवेइ-IV. 47. (रुह् with आ).
 आलक्खिमो-I. 7.
 आलवणु-IV. 422, 22.
 आलिद्धो-II. 49, 90. See (लिप्
 with आ).
 आलिहइ-IV. 182.
 आली-I. 83.
 आउ-IV. 379, 422, 13.
 आउखइ-IV. 182, 208.
 आलेडुअ-I. 24; II. 164. See
 (लिप् with आ).
 आलेडु-II. 164. See above.
 आलोअण-I. 7.
 1) आवइ-IV. 400, 419.
 2) आवइ-IV. 367. आवहि-IV.
 422, 1.
 आवज्ज-I. 156.
 आवइइ-IV. 419.
 आवत्तओ-II. 30.
 आवत्तण-II. 30.
 आवत्तमाणो-I. 271.
 आवलि-I. 6; IV. 444.

आवसहो-I. 187.
 आवास-IV. 442.
 आवासय-I 43
 आवासित-IV. 357.
 आवेडा-I. 202, 234.
 आस-IV. 383.
 आसपद्-IV. 35.
 आस-II. 92.
 आसारो-I. 76.
 आसीसा-II. 174.
 आसो-I. 43.
 आहइ-IV. 192.
 आहउ-I 206
 आहम्मइ-IV. 162.
 आहाह-II. 217.
 आहि-III 74
 आहिआई-I. 44.
 आहित्य-II. 174
 आहोउइ-IV. 27.

इ

इ-II. 217. See उणाइ
 इ [अपि]-IV 383, 384 390,
 439 cfr एम्ब को उ. केवै
 इ [तव]-III. 99.
 इ एइ-IV. 406. एसी-IV. 414.
 एन्नु-IV. 351.
 इ with आ एद्-IV. 265, 302
 इअ-I. 12, 91.
 इअमि-III. 89.
 इअरहा-II. 212.
 इअरार्द-III. 134. इअर-IV. 406.
 इअरे-III. 68
 इआलि-I. 29.
 इआलि-I. 29, II. 131.
 इएण-(!) II. 169.

इङ्क-I. 84.
 इक्क्-II. 17.
 इगालो-I. 47, 254.
 इगिअञ्जो-II. 83.
 इगिअण्णु-II. 83.
 इगुअ-I. 89.
 इग-II. 34.
 इहो-II. 34.
 इहुँ-I. 128, II. 41.
 इण-II. 204, III. 78, 79, 85,
 162, IV. 279.
 इणमो-III. 79, 85.
 इत्तउ-IV. 391.
 इत्तिअ-II. 156.
 इत्तो-II. 160.
 इत्य-IV. 323.
 इत्थी-II. 130
 इद-III. 79.
 इदो-II. 160, IV. 302.
 इध् (इन्ध) with वि, विज्जाइ-II.
 28. with सम्, सामिज्जाइ-II.
 28.
 इध-IV. 268.
 इदनीलउ-IV. 444.
 इदहण-I 187.
 इध-I 177, II. 50.
 इम-II. 181, 198, III. 72, 77,
 78. इमो-III. 72, 73 इमु-
 IV. 361. इमा-III. 72, 73.
 इमिआ-III. 73. इमा-I. 40.
 इमे-III. 72, 77. इमिणा-III.
 69. इमेण-III. 69, 72, 77.
 इमेदि-III. 77. इमस्स-III. 74,
 81. इमीए इमाए-III. 32. इमाण-
 III. 61, 81. इमीण, इमाण-III.
 32. इमेणि-III. 61, 81. इममिण-
 III. 60, 71, 75, 76. इममिण-
 III. 75, 76.
 इर-II. 186.

इव-II. 182.
 इप् इच्छइ-IV. 215. इच्छहु-IV.
 384. इच्छइ-IV. 384. एच्छण-
 IV. 353. इहो-II. 34. इट्ट-
 IV. 358.
 इप् with संप्र सपोसिआ-IV. 414.
 इसी-I. 128, 141.
 इह-I. 9, II. 164; III. 75, 76,
 IV. 268, 419.
 इह-I. 24.
 इहय-I. 24; II. 164.
 इहरा-II. 212.

इ

ईअम्मि-III. 84.
 ईश् with प्र, पेक्ख पेच्छ with प्रति,
 पडिक्खइ-IV. 193.
 ईदिशाह-IV. 299.
 ईमरो-I. 84; II. 92.
 ईसाह-II. 159.
 ईसि-I. 46, II. 129.

उ

उअ [उत]-I. 172, II. 193.
 उअ [परय]-II. 211; IV. 396.
 उअई-IV. 365.
 उइदो I. 6
 उउवरो-1. 270.
 उऊ-I. 131, 141, 209.
 उऊहलो-I. 171.
 उअण्ठा उअठा-I. 25, 30.
 उअसिओ-II. 30.
 उअरो-I. 58.

उका-II. 79, 89.
 उकिट्ट-I. 128.
 उक्कुवक्कुइ-IV. 17.
 उक्कुसइ-IV. 162.
 उक्केरो-I. 58.
 उक्कोस-IV. 258.
 उक्कवय-I. 67
 उक्कखल-II. 90.
 उक्कखाय-I. 67.
 उक्कित्त-II. 127.
 उक्कित्तवइ-IV. 144.
 उक्कखुडइ-IV. 116.
 उग्गइ-IV. 33.
 उग्गमा-I. 171.
 उग्गहइ-IV. 94.
 उग्घाडइ-See घट्ट with उद्.
 उग्घुमइ-IV. 105.
 उघइ-IV. 12
 उचअ-I. 154.
 उचाडिरीए-II. 193.
 उचिणइ-See चि with उद्.
 उच्चुम्पइ-IV. 259.
 उचेइ-See चि with उद्.
 उच्छओ-II. 22.
 उच्छगे-IV. 336.
 उच्छण्णो-I. 114.
 उच्छलति-IV. 326
 उच्छा-II. 17; III. 56.
 उच्छाणो-III. 56.
 उच्छाहो-I. 114, II. 21, 48,
 III. 81.
 उच्छु-I. 247. उच्छु-I. 95; II. 17.
 उच्छुओ-II. 22.
 उच्छुट्ट-II. 127.
 उअलो-II. 174.
 उअल्ल-II. 174.
 उअण-IV. 422, 11.
 उअण्णुअ-IV. 412.
 उअण्णु-I. 131, 141, II. 98.

- उज्जेणिहि-IV. 442
 उज्जोअगर-1. 177.
 उज्जोअ-III. 137.
 उज्जु उज्जिअ IV. 302.
 उज्ज-III. 99.
 उज्जो-II. 34.
 उज्ज-IV. 17. (स्या with उद्)
 उज्जन्मइ-IV. 365. (स्तम् with उद्)
 उज्जईस-IV. 423.
 उद्-1. 202.
 उद्गावतिअए-IV. 352
 उद्दीणो, उद्दी, उद्दीति-IV. 237.
 (डी with उद्)
 उण-1. 65, 177.
 उणा-1. 65, II. 217.
 उणाइ-1. 65.
 उण्डउ-IV. 343.
 उण्डत्तणु-IV. 343.
 उण्डीम-II. 75.
 उण्णइ-IV. 133
 उण्णरिअ-1. 218
 उण्णरीअ-1. 218
 उण्णिसो-1. 46
 उण्णइ-IV. 36, 144
 उण्णइ-IV. 174
 उण्णरइ-IV. 160.
 उण्णारो-II. 48
 उद्-1. 209.
 उण्णो-1. 177.
 उण्णलइ-IV. 125.
 उण्णभुअ-IV. 111.
 उण्ण-II. 59.
 उण्णमाइ-IV. 8.
 उण्णमाइ-IV. 169.
 उण्णइ-IV. 29.
 उण्णसि-IV. 372.
 उण्णरि-IV. 331.
 उण्णल-II. 77.
 उण्णो-II. 77.
 उण्णलइ-IV. 2.
 उण्णवेइ-II. 106. (ण with उद्)
 उण्णिअ-See (अर्)
 उण्णेलइ-IV. 36.
 उण्णेइ-II. 174.
 उण्णालइ-II. 174.
 उण्णुइ-IV. 2.
 उण्ण-III. 99.
 उण्णतय-II. 164.
 उण्ण-II. 59.
 उण्णवइ-IV. 168.
 उण्णुअइ-IV. 60.
 उण्णुत्तइ-IV. 144.
 उण्णेहि-III. 95.
 उण्णयवल-II. 138.
 उण्णयोवाल-II. 138.
 उण्णच्छइ-IV. 93.
 उण्णरो-1. 270.
 उण्णत्तिए-1. 169.
 उण्णत्तइ-IV. 165.
 उण्णिअइ-IV. 354.
 उण्ण-III. 99. उण्णतो-III. 98.
 उण्णेहि-III. 95.
 उण्ण-II. 74.
 उण्ण-III. 99. उण्णतो-III. 98.
 उण्णे-III. 91, 93. उण्णेहि-III. 95.
 उण्णो-1. 32. उण्णे, उण्णिसि, उण्णि-IV. 418.
 उण्णल-1. 171.
 उण्ण-1. 82.
 उण्णइ-IV. 202.
 उण्णलइ-IV. 36.
 उण्णत्तिउ-IV. 422, 15.
 उण्णविराइ-II. 193.
 उण्णवेतिए-II. 193.
 उण्णिअइ-III. 16.
 उण्णिअ-1. 7.

उल्लुङ्ग-IV. 116.
 उल्लुङ्ग-IV. 26.
 उल्लुङ्ग-IV. 259.
 उल्लुङ्ग-IV. 116.
 उल्लुङ्ग-I. 82.
 उल्लुङ्ग-IV. 416.
 उल्लुङ्ग-III. 10.
 उल्लुङ्गाओ-I. 173, II. 26.
 उल्लुङ्ग-cfr. (नी with आ).
 उल्लुङ्ग-I. 231.
 उल्लुङ्ग-IV. 418. (मा with उप).
 उल्लुङ्ग-I. 145.
 उल्लुङ्ग-I. 14, 108.
 उल्लुङ्ग-II. 163.
 उल्लुङ्गाओ-I. 173.
 उल्लुङ्गाओ-I. 231.
 उल्लुङ्ग-IV. 95.
 उल्लुङ्ग-II. 138.
 उल्लुङ्ग-II. 201.
 उल्लुङ्ग-IV. 156.
 उल्लुङ्ग-IV. 77.
 उल्लुङ्गा-IV. 414.
 उल्लुङ्ग-IV. 379.
 उल्लुङ्ग-IV. 240. उल्लुङ्ग-IV.
 11, 240. (वा with उद्).
 उल्लुङ्ग-IV. 438.
 उल्लुङ्गाओ-II. 79.
 उल्लुङ्गाओ-II. 79.
 उल्लुङ्ग-IV. 227.
 उल्लुङ्ग-I. 120.
 उल्लुङ्ग-I. 120.
 उल्लुङ्ग-IV. 223.
 उल्लुङ्ग-IV. 223.
 उल्लुङ्गाओ-IV. 227.
 उल्लुङ्ग-IV. 295. (चल् with उद्)
 उल्लुङ्ग-I. 21.
 उल्लुङ्ग-I. 131, 133, 141.
 उल्लुङ्ग-IV. 289.
 उल्लुङ्ग-IV. 91, 144.

ऊ.

ऊ-II. 199.
 ऊआओ-I. 173.
 ऊज्जाओ-I. 173.
 ऊसओ-II. 22.
 ऊसलङ्ग-IV. 202.
 ऊसवो-I. 84, 114.
 ऊससिरो-II. 145.
 ऊसासेहि-IV. 431.
 ऊसारिओ-II. 21. (सर with उद्)
 ऊमारो-I. 76.
 ऊसुओ-I. 114, II. 22.
 ऊसुभङ्ग-IV. 202.
 ऊसुर-II. 174.
 ऊसो-I. 43.

ए.

ए-III. 99.
 ए-IV. 399. (?)
 एअ-I. 11. एअ-I. 209, II. 198,
 201, III. 85, 86, 134. एउ-
 IV. 438. एए-III. 4, 58,
 86. एङ्ग-IV. 330, 344, 363,
 414. एअस्स-III. 81. एआए-
 III. 32; IV. 284, 302. ए-
 ईए-III. 32. एआण-III. 32.
 एआण-III. 61, 81. एईण-III.
 32. एएसि-III. 61, 81. एआ-
 III. 82. एआउ, एआहितो, ए-
 आदि-III. 82. एआओ-III.
 82, 86. एअम्मि-III. 84. ए-
 अस्सि-III. 60.
 एआरह-I. 219, 262.
 एआरिओ-I. 142.
 एओ-[एक] II. 99, 165.

- एकतो-II. 160.
 एकदा-II. 162.
 एकदो-II. 160.
 एकशो-II. 165.
 एकात्म-IV. 326.
 एक-IV. 371, 383, 419, 422,
 14, 429, 431. एककु-IV. 422;
 I. 4. एको-II. 99, 165. एके-
 III. 58. एकाए-I. 36. एकहि-
 IV. 331, 357, 396, 422, 9.
 एकइआ-II. 162.
 एकमेरुड-IV. 422, 6.
 एकनेव-III. 1. एकमेवेण-III. 1.
 एकशो-II. 165.
 एकसरिअ-II. 213.
 एकसि-II. 162, IV. 428.
 एउसिअ-II. 162.
 एकारो-I. 166
 एकेव-III. 1.
 एगत-I. 177.
 एगया-II. 162.
 एगो-I. 177.
 एच्छण-IV. 353 See (इ)
 एण्ह-I. 7; II. 134.
 एतिसो-IV. 317. एतिस-IV. 323.
 एतहे-IV. 419, 420, 436.
 एताहे-II. 131, 180, III. 82, 83.
 एत्तिअ-II. 157. एत्तिड-IV. 341.
 एत्तिअमत्त, अमेत्त-I. 81.
 एत्तिल-II. 157.
 एत्तलो-IV. 408, 435.
 एतो-II. 82, 83.
 एव्य-I. 40, 57; III. 83; IV.
 123, 265.
 एयु-IV. 330, 387, 401, 405.
 एर-IV. 279. एरेण-IV. 282,
 302. एरिणा-III. 69, IV.
 278. एराओ, एराहि-IV. 260.
 एरह-II. 157.
 एमेव-I. 271.
 एम्ब-IV. 376, 418. एम्बइ-IV.
 332, 420, 441.
 एम्बइ-IV. 421, 423.
 एम्बहि-IV. 387, 420.
 एरावओ-I. 208.
 एरावणो-I. 148, 208.
 एरिसो-I. 105, 142. एरिसि-II.
 195.
 एलया-III. 32.
 एव-I. 29.
 एवडु-IV. 408.
 एव-I. 29; II. 186. IV. 279,
 322.
 एवमेव-I. 271.
 एवविधाए-IV. 323.
 एशे-IV. 287, 302.
 एस-I. 31, 35; III. 3, 85, 147;
 IV. 447. एसो-II. 116, 198,
 III. 3, 85, 86; IV. 280.
 एसा-I. 33, 35, 158; III. 28,
 85, 86; IV. 320. एसु-III.
 74.
 एसी-See (इ).
 एइ-IV. 330, 344, 362, 363,
 419, 425. एहु-IV. 362, 395,
 402, 422. एहो-IV. 362,
 391. एहा-IV. 445. एहि-III.
 74.
 एइउ-IV. 362.
-
- ओ
- ओ-I. 172; II. 203; IV. 401.
 ओअएउर-IV. 181.
 ओअगाइ-IV. 141.
 ओअंदइ-IV. 125.

- IV. 312. कत्यङ्-*I.* 187, IV. 249. कहिजङ्-*IV.* 249.
 कत्य-*II.* 161; *III.* 65, 71.
 कत्यङ्-*II.* 174. (See कथ्य्)
 कथ-*IV.* 267, 323.
 कतप्पो-*IV.* 325.
 कति-*IV.* 396. कतिष्-*IV.* 349.
 क्तु-*IV.* 345, 351, 357, 358, 364, 383, 418, 434. क्तस्त्-*IV.* 445. क्तहा-*IV.* 379, 389, 395, 416, 429.
 कथा-*I.* 187.
 कदुह-*II.* 174.
 कदो-*II.* 5.
 कप्पतह-*II.* 89.
 कपिजङ्-*IV.* 357.
 कप्पइल-*II.* 77.
 कमडा-*I.* 199.
 कमधो-*I.* 239.
 कमल-*II.* 182, *IV.* 308. कमलु-*IV.* 332, 397, 414. कमलङ्-*IV.* 353. कमला, कमलाङ्-*I.* 33. कमलाञ्ज-*III.* 23 कमलस्त्र-*III.* 23. कमलेण *III.* 24.
 कमलमुद्गी-*III.* 87.
 कमलवण-*II.* 183
 कमलसरा-*II.* 209.
 कमनसङ्-*IV.* 146.
 कमो-*II.* 106.
 कम्प्, कपङ्-*I.* 30, 231. कम्पङ्-*I.* 30 कपेङ्-*IV.* 46. कपिता-*IV.* 326 with अणु, अणुम्पर्णाञ्-*IV.* 260.
 कम्भारा-*II.* 60.
 कम्भङ्-*IV.* 72.
 कम्भवङ्-*IV.* 111.
 कम्भस-*II.* 79.
 कम्भाङ्-*IV.* 299. कम्भाङ्-*IV.* 300.
 कम्भेङ्-*IV.* 110.
 कम्हा-*See* क.
 कम्हारा-*I.* 100, *II.* 60, 74
 कय-*See* (कर्).
 कयकञ्जा-*III.* 73.
 कयग्गहा-*I.* 177, 180.
 कयण-*I.* 217.
 कयण्णू-*I.* 56.
 कयते-*IV.* 302
 कयधो-*I.* 239.
 कयप्पणामो-*III.* 105.
 कयवो-*I.* 222. कयवु-*IV.* 387.
 कयरो-*I.* 209. कयर-*III.* 58, *IV.* 287.
 कयल-*I.* 167.
 कयली-*I.* 167, 220.
 कर्-क्रेमि-*I.* 29, *II.* 190, *III.* 105, *IV.* 265. कलमि *IV.* 287. करेङ्-*IV.* 337, 414, 420, 422, 22. करङ्-*IV.* 65, 234, 239, 338 करदि-*IV.* 360. करति-*IV.* 376, 445 करहि-*IV.* 382, 414 कर-*IV.* 330. करहि-*IV.* 385, 418. करे-*IV.* 387. करेसु-*II.* 201. करहु-*IV.* 346, 427. करेय-*IV.* 260
 करसे, करण-*III.* 145. करिस्तिदि-*IV.* 275 करीसु-*IV.* 396.
 कीसु-*IV.* 389 कट्ट-*IV.* 385.
 काह-*III.* 170, *IV.* 265.
 काहिमि-*III.* 170. काहिङ्-*I.* 5; *III.* 166; *IV.* 214 काही-*I.* 5. कासी, काही, काहीअ-*III.* 162, *II.* 191; *IV.* 214.
 किजङ्-*I.* 97. किजदि, किजदे-*IV.* 274 करिजङ्-*IV.* 250.
 कीरङ्-*IV.* 250 कीरते-*IV.* 316.
 किज्जु-*IV.* 338, 385, 389, 411, 445. कोरङ्-*III.* 149,

153. करावेद्-III 149. करावेद्-III. 149. कारावेद्-III. 153. कारावीभद्, काराविज्जद्-III. 152, 153. कारीभद्, कारिज्जद्-III 152, 153 काउ-IV. 214. करउ-IV. 370 करण-IV. 441. करि-IV. 357. करिभ-1. 27, IV. 272. कदुअ-IV. 272, 302 करिदूण-IV 272. काऊण-1. 27; II. 146, III. 157, IV. 214. काऊण-1. 27. काउ-आण, काउआण-1. 27. फालेअ-IV. 302 करेवि-IV. 340. करेधिणु-IV. 396. कयव-IV. 265. कय-III 73, 105. कयउ-IV. 429. कय-1 126, 209; II 114, III. 16, 23, 24, 27, 29, 30, 51, 55, 56, 70, 77, 109, 110, 118, 119, 124, 129, IV 422, 10. कया-II. 204, III 7. कत-IV. 323. कद-IV. 290 किदु-IV. 446. किअउ-IV. 371, 378. अकिआ-IV 396 करणिज्ज-1. 24, II. 209. करणीअ-1. 248, IV. 277. कायव-IV. 214. करिण्वउ-IV 438 करत-IV. 431. करतहो-IV 400 करिअ III. 152, 153. करविअ-III 152, 153. करगिआ-IV. 433 cfr. कुणद्
- कर-with अल अलकिआ-III. 185
-with प्रति पटिकरद्-1. 206
- कर (hand)-IV. 418, 439, (388¹ 395²) करि-IV 354, 387, IV. 395. करहि-IV. 319.
- करग-IV. 122, 15.
करजद्-IV. 106.
- करयल-III. 70.
कररद्, हो-1. 34.
करली-1. 220.
करवालु-IV. 354, 379, 387.
करसी-II. 174.
करालिअउ IV. 415, 419.
करि-IV. 353.
करिणी-III 32.
करिसद्-IV. 187, 235.
करिसो-1 101.
करिसो-1. 101.
करेणू-II. 116.
कलद्-IV. 59.
कलओ-1. 67.
कलकिअद्-IV. 428
कलमगोवी-II. 217.
कलया-1. 0. कलमनो-1 30, 222.
कलयलो-IV. 220. कलवले-IV-302
कलहिअउ-IV. 424.
कलावो-1. 231.
कलिणुगि-IV. 338, 375, 410.
कलिहि-IV. 341.
कली-IV. 287.
कलणो-1. 254.
कल-IV. 288.
कः II 186.
कलहार-II 76.
कवद्-IV. 233. (क).
कवटिओ-1. 224, II. 29.
कवङ्गो-II. 36.
कवण-IV. 350, 367. कवणु-IV. 395. कवणेण-IV. 367. कवणहो-IV. 425.
कवरि-IV. 382.
कवल-IV. 387. कवले-IV. 289.
कैवलु-IV. 397. कैरलि-IV. 395.
कवाल-1. 231. कवालु-IV. 387.
कविल-1. 231.

- क्योलि-III. 395.
 क्य्व-III. 142. क्य्व-II. 79.
 काव्यइत्तो II 159.
 कस् with वि, विअसइ-IV. 195.
 विअसति-II 209. विइसति-IV.
 365. विअसिअ-I. 91. विअसिअ-
 II. 115.
 कसट-IV. 314
 कसण-I. 236, II. 75; कसणो-II.
 110.
 कसण्णसि-(?) IV. 422. 15.
 कसरक्खेहि IV. 423.
 कसवट्ठ-IV. 330.
 कसाय-IV. 440. कसाओ-I. 260.
 कसिण-II. 75. कसिणो-II. 89,
 104, 110
 कस्ट-IV. 289.
 कह-I. 29, II. 161, 199, 204,
 208, III. 56. कह वि-IV. 370,
 436.
 कह-I. 29, 41; IV. 267. कहम्-I.
 41.
 कहतिहु-IV. 415, 416.
 कहा-IV. 355.
 कहावणो-II. 71, 93.
 कहि-II. 161.
 कहि-III. 60, 65, IV. 302,
 357, 422, 8. कहि पि-IV.
 422, 6.
 काइ-IV. 349, 357, 367, 370,
 383, 418, 421, 422, 428,
 434.
 काँउओ-I. 178.
 काच्च-IV. 329.
 काठ-IV. 325.
 कामहो-IV. 446.
 कामिणीण-II. 184.
 कामेइ-IV. 44.
 काय-IV. 350.
 कायमणी-I. 180.
 कायर-IV. 376.
 कालओ-I. 67.
 कालक्खेव-IV. 357.
 काला-III. 65.
 काला-III. 32.
 कालायस-I. 269.
 कालास-I. 269.
 काली-III. 32.
 काली-IV. 299.
 कालो-I. 177. कालेण-III. 137.
 कालि-IV. 415, 422, 18,
 424.
 कावालिअ-IV. 387.
 कासइ-I. 43
 कासओ-I. 43.
 कास-I. 29.
 कासवो-I. 43. कासवा, कासव-III.
 38,
 कासा-I. 127.
 काह-See कर्.
 काहलो-I. 214, 254.
 काहावणो-II. 71.
 काहिइ } See कर्.
 काहीअ }
 काहे-III. 65.
 किअउ-See कर्.
 किआ-II 104.
 किई-I. 128.
 किमुअ-I 29, 86.
 किच्चा-I. 128.
 किच्ची-II. 12, 89.
 किच्च-I. 128.
 किच्चइ, किच्चउ, See कर्.
 किडी-I. 251.
 किणइ-IV. 52
 किणा-III. 69 See क, किणो, क.
 किणो-II. 216.

- कि-तइस्स } III. 169 (कीत्)
 किर्ताहिमि }
 किर्त्ति-IV. 335, 347, 400, 418.
 किर्त्ती-II. 30.
 किथ-IV. 401.
 किन्नउ-IV. 329.
 कि-See क.
 किर-I. 88, II. 186, IV. 349,
 419.
 किराय-I. 183
 किरिआ-II. 104.
 किरितट-IV. 325
 किल-II. 186, IV. 292
 किलत-II. 106.
 किलम्मइ-II. 106
 किलिकिचइ-IV. 168.
 किलिट्ट-II. 106
 किलित्त-I. 145
 किलिन्न-I. 145 किलिन्नउ-IV. 329.
 किलिन्न-II. 105, 106.
 किलेसो-II. 106.
 किंवे-IV. 401, 422.
 किण्ण-IV. 419.
 किवा-I. 128
 किवाण-I. 128.
 किविणो-I. 46, 128
 किसर-I. 146
 किसरा-I. 128
 किसल-I. 269
 किसलय-I. 269.
 किता-I. 127.
 किताण्-I. 128.
 किस्सिओ-I. 128.
 किस्सो-I. 128
 किस्सा-(क)
 किह-IV. 401.
 किहे-IV. 356
 कीअ, कीआ, कीइ, कीए, See (क)
 कीरइ See कर
- कीलइ-I. 202 कीलदि-IV. 442.
 (कीइ)
 कीस-(क)
 कीमु-कर
 कुऊहल-I. 117.
 कुक्कइ-IV. 76
 कुकुम-II. 164.
 कुच्छी-I. 35, II. 17. कुच्छीए-III.
 46.
 कुच्छेअय-I. 161; II. 17.
 कुज्जय-I. 181.
 कुज्झइ-IV. 135, 217.
 कुजर-IV. 387. कुजरो-I. 66
 कुजह-IV. 422, 9.
 कुट्टवक-IV. 311.
 कुट्ठु-IV. 438
 कुडीरइ-IV. 354.
 कुड्डवउ-IV. 422, 14.
 कुड्डी-I. 422, 14, 429, 431.
 1) कुट्ट-IV. 396. कुट्ट-II. 174.
 2) कुट्ट-II. 78
 कुट्टारो-I. 199.
 कुणइ-IV. 65. कुणत्ति-I. 8, III
 130.
 कुणव-I. 231.
 कुणुवक-IV. 311.
 कुदो-I. 37.
 कुप्पइ-IV. 230.
 कुप्पासो-I. 72
 कुप्पिसो-I. 72
 कुमरो-I. 67.
 कुमारी-III. 32, IV. 362.
 कुमारो-I. 67.
 कुमाले-IV. 293, 302.
 कुमुअ-II. 182
 कुपल-I. 26, II. 52.
 कुम्भ-IV. 447. कुम्भे-IV. 299
 कुम्भइ-IV. 345, 445. कुम्भडि-
 IV. 406.

- कुभारो-I. 8.
 कुभारो-I. 8.
 कुभिला-IV. 302.
 कुम्हाणो-II. 74.
 कुरल-IV. 382.
 कुरुचरा-°चरी-III. 31.
 कुल-I. 33, III. 80, IV. 308.
 कुलो-I. 33. कुडु-IV. 361.
 कुटा-II. 79
 कुविआ-III 105.
 कुमुम-I. 91, 145, 322, 444.
 कुमुमदाम-IV. 446
 कुमुमपयरो-कुमुमपयरो-II. 97.
 कुमुमाउह-IV. 264.
 कुसो-I. 260.
 कुहइ-IV. 365.
 कूर-II. 129.
 कुदतहो-IV. 370.
 केटवो-I. 148, 196, 240.
 केतिअ-II. 157. केतिउ-IV. 383.
 केतिल-II. 157.
 केतुलो-IV. 408, 435
 केत्यु वि-IV. 404, 405.
 केदइ-II. 157.
 केम्ब-IV. 418.
 केरो-I. 246, II. 147, 148. केरउ
 IV. 359. केर-II. 99. केरउ-
 IV. 373. केरे-IV. 422, 20.
 केरव-I. 152.
 केरिसो-I. 105, 142.
 केल-I. 167.
 केलायइ-IV. 95
 केलासो-I. 148, 152.
 केलि-IV. 157.
 केली-I. 167, 220.
 केवै-IV. 343, 401. केवैइ-IV.
 390, 396, 398.
 केवटो-II. 30
 केवडु-IV. 408.
 केयकलाउ IV. 414.
 केसभारो-III. 134.
 केसर-I. 146.
 केपरि-IV. 335, 420, 20.
 केमहि-IV. 370.
 कोसि-See क.
 केयुअ-I. 29, 86.
 केइउ-IV. 403.
 केहि-IV. 425.
 कोआसइ-IV. 195.
 कोउहल-II. 99.
 कोउहल-I. 117, 171; II. 99.
 कोऊहल-I. 117.
 कोइइ-IV. 76.
 कोच्छेअय-I 161.
 कोचो-I. 159.
 कोप्रइ-IV. 422, 2.
 कोटिम-I. 116.
 कोम्मइ-IV. 168.
 कोट्टिण-IV. 422, 9.
 कोठो-I. 116.
 कोड-I. 202.
 कोयुहो-I. 159.
 कोदडु-IV. 446.
 कोतो-I. 116. कोतु-IV. 422, 15.
 कोप्पर-I. 124.
 कोमुई-I. 159.
 कोसिओ-I. 159.
 कोसवी-I. 159
 कोस्टागाल-IV. 290.
 कोहण्डी-I. 124, II. 73
 कोहल-I. 171.
 कोहलिए-I. 171.
 कोहली-I. 124, II. 73.
 °केर-II. 99
 °कखड-II. 97.

ख

- खड्गो-I. 193
 खड्ग-I. 67.
 खड्ग-IV. 154.
 खड्गो-II. 3.
 खड्ग-IV. 330, 386, 411. खड्ग
 I. 34 खड्ग-IV. 357. खड्गो-
 I. 34, 202, II. 77. खड्गो-IV.
 357.
 खड्ग-IV. 89.
 खड्ग-I 195
 खड्ग-IV. 126
 खड्गिण्ड } IV. 244 (खन्).
 खड्गिण्डिह् }
 खणो-II 20. खणु-IV. 446.
 खणेण-IV 371 खणे-IV. 419.
 खड्ग-IV 367, 428. खड्गो-I.
 53. खड्ग-IV 418.
 खड्ग-II 97. खड्ग-IV. 444.
 खड्ग-IV. 340.
 खड्ग-IV. 423.
 खणू-II 99.
 खण्णिमाण-II. 185
 खण्णि-IV 372 See also (खाण्ड)
 खणो-II 5
 खण्णारो-II 4
 खणो II 4.
 खण्ण-IV 445.
 खण्ण-I 181.
 खणो-II 18.
 खण्णविभ-III. 152
 खण्णसमण-णो-III 38.
 खणो-I 187, II 8. 89 खण्णि-
 IV 399.
 खण्ण-IV } IV 244 (खन्)
 खण्णिण्डिह् }
 खण्णो-IV 325.
 खण्ण-IV 296
 खण्णगलि-IV 377, 401.
 खण्ण-II 186, IV. 344.
 खण्ण-IV. 340, 367, 406, 418
 खण्ण-IV. 334; खण्ण-IV. 337,
 422, 1.
 खण्ण-III. 42, 43. खण्ण-III.
 124. खण्ण-III. 24, 43.
 खण्णो-III. 43.
 खण्णो-II. 77.
 खण्णो-I. 187.
 खण्णिण्ड-IV. 389.
 खण्णो-I. 74.
 खण्ण-IV. 181.
 खण्णो-I. 193.
 खण्ण-IV. 228. खण्ण-IV. 223,
 419. खण्ण-IV. 228. खण्ण-
 -IV. 445. खण्ण-IV. 422,
 4, 16 खण्ण-IV. 228. खण्ण-
 -IV. 423. खण्णो-II. 90, IV.
 228. (खण्ण)
 खण्ण-IV. 424.
 खण्ण-I. 67.
 खण्णिण-III. 57.
 खण्ण-II. 7, 99.
 खण्णिण-III 152, 153. खण्णिण-
 III 153. खण्णिण-III 153.
 खण्णिण-III 153. (खण्ण)
 खण्णिण-I. 181.
 खण्णिण-IV. 132, 224.
 खण्णिण-II. 127.
 खण्णिण-IV. 173.
 खण्णिण-IV. 143 (खण्ण)
 खण्ण-II. 3.
 खण्ण-II 17.
 खण्णो-II 182.
 खण्णो-I 181
 खण्ण-II 198, IV. 302.
 खण्णो-I. 181.
 खण्ण-IV. 116.
 खण्ण-IV. 116.

खुडिओ-1. 53
 खुडुइ-IV. 395.
 खुओ-II. 174.
 खुपइ-IV 101.
 खुमइ-IV. 154.
 खे-I. 187; III. 142.
 खेडओ [ख्वेटक and स्फोटक] II. 6.
 खेडिओ-II. 6.
 खेइइ-IV 168.
 खेइ-II 174.
 खेइय-IV. 422, 10.
 खेइति-IV. 382.
 खोडओ [ख्वोटक and स्फोटक] II 6.
 खोडि-IV. 419.

ग

गइ-IV. 367, 406; गइ-II. 195;
 III. 85. गइए-II. 184.
 गउआ-I. 54, 158, III 35.
 गउओ-I. 54 158; II. 174.
 गउडो-I 162, 302.
 गउरव-I. 163.
 गउरि-I. 163.
 गओ-I. 177. (cfr. गय)
 गगर-I. 219.
 गग-IV.442. गगा-IV.399, 419.
 गगइ-IV. 98. गगति-I. 187.
 गगते-III 142. गगहि-IV.
 367. गगु-IV. 418. cfr.
 गग्यदि (गगु)
 गगिउ-IV. 409.
 गगुहो-II. 37.
 गगा-I. 35; II. 35.
 गगो-I. 35, II 35.
 गगइ-IV. 112.
 गगइ-IV. 358. गगति-IV. 414.
 गगेति-IV. 353. गगतिए-IV.
 333.
 गगइ-IV. 120.

गडी-I. 35, IV. 120.
 गडत्यालि-IV. 357.
 गडाइ-IV. 353.
 गली-IV. 327.
 गदुअ- See (गम्)
 गदुहो-II. 37.
 गन-IV. 306.
 गधउडी-I. 8.
 गधो-I. 177.
 गभिणो-I. 208.
 गम् गच्छइ-I. 187; IV. 162, 215.
 गच्छति, गच्छते-IV. 319. ग-
 च्छदि. गच्छदे-IV. 274. गच्छ-
 IV. 295. गच्छिस्सिदि-IV.
 275. गमिही-IV. 330. गच्छ-
 III. 171. cfr. III. 172.
 गम्मइ, गमिजइ-IV. 249. गम्मि-
 हिइ, गमिहिइ-IV. 249 गच्छिअ,
 गच्छिदूण-IV. 272. गतून-IV.
 312 गदुअ-IV. 272, 302.
 गपिय, गपियु, गमेपिय, गमेपियु-
 IV. 442. गओ-I. 209. गउ-
 IV. 442 गउ-IV. 426. गय-
 III. 147; IV. 352. गयउ-
 IV. 422, 20 गया-IV. 376.
 गय-L 97; III. 156. गयहि-
 IV. 370, 377. गतो-IV.522.
 गदे-IV. 302. गदो-IV. 379,
 380.
 -with अव, अवगय-L 172,
 -with आ, आगच्छइ-IV. 163.
 287. आगधदि-IV. 302. आग-
 च्छमानो-IV. 323. आओ-I.
 268. आगओ-I 209, 268;
 III. 16, 23, 29, 30, 50, 52,
 55, 97. 111, 118, 119, 124,
 126, 136. आगदो-IV. 355,
 372, 373. आगदे-IV. 292.
 आगद-IV. 270. -with अभ्या,

- अन्नागच्छद्-IV. 165. - with
 प्रत्या, पश्चागच्छद्-IV. 166. -
 with उद्, उगय- I. 12. -with
 उप, उवगयम्-III. 57. -with
 निस्, निगड-IV. 331. -with
 सम्, संगच्छद्-IV. 164. संगच्छ-
 III 171 सगामेद्-III. 153.
 गमिर- II 145.
 गमेसद्-IV. 189.
 गभीरिञ्- II. 107.
 गय [गज]-IV. 335, 345, 383,
 395, 418, 439, 445.
 गय [गत] See गम्
 गयण- II. 164. गयणे- I. 8 गयणि-
 IV. 395. गयणयम्- II. 164.
 गयणयल्ल-IV. 376.
 गया- I. 177, 180.
 गय्यदि-IV. 292. (गर्जू, See गज्जदि)
 गरिमा- I 35
 गरिहा- II 104.
 गरुआअद्, गरुआद्- III. 138.
 गरुओ I. 109. गरुआ-IV. 340.
 गरुई- I. 107.
 गरुवी- II. 113.
 गरुलो- I 202.
 गल्-गलद्-IV. 418. गलति-IV.
 406. अगलिञ्-IV. 332.-with
 वि, विगलद्-IV. 175.
 गलत्यद्-IV. 143.
 गलि-IV. 423.
 गलोई- I. 107, 124.
 गवक्खेहि-IV. 423.
 गवेसद्-IV. 189, 444.
 गव्विरो- II. 159.
 गध- See गम्.
 गसद्-IV. 204. (प्रस्)
 गह-IV. 385. गहो- II. 79.
 गहन-IV. 323.
 गहवई- II. 144.
 गहिअं See प्रम्
 गहिर- I. 101.
 गहीरिञ्- II. 107.
 गहीरिम-IV. 419.
 गा, गाद्, गाअद्-IV. 6. गिप्यते-IV.
 315.
 गाई- I. 158.
 गाओ- I. 158.
 गाण-IV. 6.
 गाम- III. 142. गामे- III. 135.
 गामह-IV. 407.
 गामणि- III. 42, 43. गामणि- III.
 124. गामणिणा- III. 24, 43.
 गामणिणो- III. 43.
 गामिल्लिआ- II. 163.
 गारव- I. 163.
 गावा- III. 58.
 गावाणो- III. 56.
 गावी, गावीओ- II. 174.
 गिज्झद्-IV. 217. (गर्ध्)
 गिट्ठी- I. 26.
 गिठी- I. 26, 128.
 गिट्ठी- I. 128.
 गिम्मो-IV. 412.
 गिम्ह-IV. 289. गिम्हो- II. 74.
 गिम्हु-IV. 357.
 गिप्यते See गा.
 गिरा- I 16.
 गिरि-IV. 337, 445. गिरि- I. 23.
 गिरिहे-IV. 341. Declination
 III. 16, 18, 19, 22, 23, 24,
 124.
 गिलणमणु-IV. 445.
 गिलाद्- II. 106.
 गिलाण- II. 106.
 गिलिलि-IV. 396.
 गिलिज्झद्-IV. 370. (गर्)
 गिली-IV. 287.
 गुज्ज- II. 26, 124.

- गुंछ-I. 26.
 गुजड़-IV. 196.
 गुजुड़-IV. 202.
 गुजोड़-IV. 202.
 गुद्द-IV. 416.
 गुडो-I. 202.
 गुण-III. 87; IV. 292, 338, 372, 414. गुण-IV. 395 गुणा-I. 11, 34, III. 65, 81. गुणाइ-I. 34. गुणहि-IV. 335, 347, 400, 418
 गुणइ-IV. 422, 15.
 गुठइ-IV. 29.
 गु-त्तो-II. (गुप्)
 गुन-IV 306. गुनेन-IV. 306.
 गुप्, गोवइ-I. 231; IV. 338.
 गुप्इ-IV. 150. गुत्तो-II. 77.
 बुगुच्छइ-II. 21, IV. 4. बुउ-च्छइ-IV. 4. - with वि, विगु-त्ताइ-IV. 421.
 गुष्क-II. 90.
 गुभइ-I. 236. (गुष्)
 गुभइ-IV. 161.
 गुफइ-I. 236.
 गुम्मइ-IV. 207.
 गुम्मइइ-IV. 207
 गुह-II. 124.
 गुह-IV. 444. गुरु-I 109. declination III. 38, 124.
 गुरुगवा-I 84
 गुलगुछइ-IV. 36, 144.
 गुललइ-IV. 73.
 गुलो-I. 202.
 गुहइ-I. 236. (गुष्)
 गुहा-I. 42.
 गूडोअर-I 6.
 गुणइ etc. See प्रम्
 गेज्ज See प्रम्
 गेणइ etc See प्रम्.
 गेदुअ-I. 57, 182.
 गोअम- मा-III. 38.
 गोआवरी-II 174.
 गोदुडा-IV. 423.
 गोनो-II. 174.
 गोत्थी-II 77.
 गोरडी-IV. 395, 420, 431, 436.
 गोरि-IV. 329, 383 गोरी-III. 32, IV. 396, 401, 418.
 गोरिहे-IV 395 गोरआ, गारीओ-III. 28 गोरिअहि-IV. 414.
 गोरिहर or गोरीहर-I. 4
 गोला-II. 147. गोले-II. 194.
 गोली-IV. 326.
 ग्यामि-II. 15.
 प्रम् गेणइ-II. 217, IV. 209.
 गणइ-IV. 336 गृहति-IV. 341. गेणइ-II. 197, III. 26.
 गेण्डीअ-III. 163 घेप्पइ IV. 256, 341. घेप्पति-I. 261, III. 65, IV. 335 गेण्हिअइ-IV. 256. गेण्हिअ-IV. 210.
 घेतून-II 146, IV. 210.
 गण्हेप्पिणु-IV 394, 438 घेतु-घेतून, घेतव्व-IV. 210 गदिअ-I 101. गेज्ज-I, 78.
 with स, सगदिआ-II. 198.
 घ.
 घइ-IV. 424.
 घघलइ-IV 422, 2.
 घट्ट घडइ-I. 195, IV. 112. घडदि-IV. 404. घडेइ-IV. 50. घडावइ-IV 340, 411. घडिअ-IV. 414. घटिअउ-IV. 331. with उट्ट, उग्घाउइ-IV. 33. with स, सघडइ-IV. 113.
 घट्टा-II. 174.
 घट्टो-I 126.

घड-IV. 395, 439. घडो-I. 195.

घडणि-IV. 357.

घण-[घृणा] IV. 350, 367.

घण [घन]-IV. 387, 414, 438.

घणा-IV. 422, 23; IV. 439.

घणो-I. 172, 187.

घटा-I. 195.

घत्त-IV. 414

घत्तइ-IV. 143, 189.

घम्मो-IV. 328.

घय-I. 126.

घर-IV. 364. घरु-IV. 341, 343,

351, 367, 422, 14. घरो-II.

144. घरि-IV. 423, 436.

घरहि-IV. 422, 15.

घरसामी-II. 144.

घरिणि-IV. 370

घरुइ-IV 334, 422, 9. घरुति-

IV. 422, 3.

घाउ-IV. 346.

घायणो-II. 174.

घिणा-I. 128.

घिसइ-IV. 204

घुग्घिउ-IV. 423.

घुडुकइ-IV. 395.

घुडुकय-IV. 299.

घुटेहि-IV. 423.

घुम्मइ-IV. 117.

घुलइ-IV. 117.

घुसलइ-IV 121.

घुसिण-I. 128

घेसण etc See ग्रम्

घेप्पइ etc See ग्रम्.

घोइइ-IV. 10.

घोडा-IV. 330, 344, 363.

घोलइ-IV. 117

घोसइ-I. 260.

च.

च-I. 24, III. 70, 142, IV.

265, 321, 322, 323.

च [एव]-IV. 386, 426. (?)

चइत्त-I. 151; II. 13.

चइत्तो I. 152.

चउ-I. 171; IV. 331. चऊओ,

चउओ, चऊहि, चउहि, चऊसु,

चउमु-III. 17. चउण्ह-III.

123

चउगुणो-I. 171.

चउहो-II. 33.

चउत्थो-I. 171, II. 33. चउत्थी-

I. 171.

चउइसी-I. 171

चउइइ-I. 171, 219.

चउमुहु-IV. 331.

चउरो-III. 123

चउवासि-III. 137.

चउव्वारो-I. 171.

चएज्ज } I. See चयइ.

चएप्पिणु } II. 79. चके-IV. 444.

चकम्मइ IV. 161.

चकाआ-I. 8.

चक्खिअ-IV. 258.

चक्खु, चक्खुइ-I. 33.

चचरं-IV. 325.

चचर-II. 12.

चच्चिक-III. 174.

चच्चुप्पइ-IV. 39.

चच्छइ-IV. 194

चचलु-IV. 418.

I चडइ-IV. 206. चडिअउ-IV.

331. चडिआ-IV. 445.

II चडइ-IV. 421.

चडक-IV. 406.

चडाहु-IV. 439.

चइ-I. 67.

- I चङ्ग-IV. 110.
 II चङ्ग-IV. 126.
 III चङ्ग-IV. 185.
 चत्त-See चयङ्ग.
 चत्तारो, चत्तारि-III. 122
 चदुरिके-IV. 281.
 चदुलिके-IV. 302.
 चदओ-II. 164.
 चदण-II. 182
 चदिमा-I. 185, -मए-IV. 349.
 चन्दो-I. 30. चदो-I. 30, II. 80,
 165.
 चंदो-II. 80.
 चण्णलया-III. 38.
 चमङ्ग-IV. 110.
 चमरो-I. 67.
 चपय-IV. 444.
 चपावणी-IV. 330.
 चपिजङ्ग-IV. 395.
 चम्म-I. 32
 I चयङ्ग-IV. 86. चय-IV. 422,
 10. चएज-IV. 418. चएण्णु-
 IV. 441. चत्त-IV. 345,
 383.
 II. चयङ्ग-IV. 86.
 चरण-I. 254
 चरि-IV. 387.
 चलङ्ग-IV. 231.
 चलण-IV. 399. चलणो-I. 254.
 चलणे-II. 180.
 चलदि-IV. 283,
 चलन-IV. 326.
 चलेहि-IV. 422, 18.
 चङ्ग-IV. 231.
 I चवङ्ग-IV. 2.
 II चवङ्ग-IV. 233.
 चविदा-I. 146, 198.
 चविला-I. 198.
 चवेङ्ग-IV. 406. चवेङ्ग-I. 146.
 चाउ-IV. 396
 चाँउडा-I. 178.
 चाउरत-I. 44
 चाङ्ग-I. 67.
 चामरो-I. 67.
 चारहडी-IV. 396.
 चि-चिणङ्ग-IV. 238, 241. चुणङ्ग-
 IV. 238. चिणिजङ्ग-IV. 242,
 243. चिम्मङ्ग-IV. 243. चिणि-
 ङ्गि, चिम्मिहिङ्ग-IV. 243 चिव्वङ्ग
 चिव्विहिङ्ग IV. 242, 243. with
 उद्, उच्चिणङ्ग, उच्चेङ्ग-IV. 241.
 चिअ-II. 99, 184, 187.
 चिङ्गच्छङ्ग-II. 21, IV. 240
 चिक्खल्लो-III. 142
 चिच-II. 129.
 चिचअङ्ग-IV. 115.
 चिवङ्ग-IV. 115.
 चिचिङ्गङ्ग-IV. 115.
 चिण्ड-II. 50
 चिन्द् चिंतङ्ग-IV. 422, 15. चित्तेदि
 -IV. 265 चित्तयतो-IV. 322.
 चित्तयमणी-IV. 310. चितताङ्ग-
 IV. 362. चित्तिजङ्ग-IV. 396,
 410. चित्तिअ-II. 190. चित्तित-
 IV. 320.
 चिता-I. 85.
 चिध-II. 50.
 चिम्मङ्ग } -See चि.
 चिम्मिहिङ्ग }
 चिरस्स-III. 134.
 चिलाओ-I. 183, 254.
 चिव्वङ्ग } -See चि.
 चिव्विहिङ्ग }
 चिहुरो-I. 186
 चीम्लो-IV. 325
 चीवदण-I. 151.
 चुअङ्ग-II. 77.
 चुङ्ग-IV. 177.

- चुच्छ-I. 204.
 चुण्ड-IV. 238.
 चुण्ण-II. 34.
 चुण्णी-IV. 395, 430.
 चुणो-I. 84.
 चुवइ-IV. 239. चुविवि-IV. 439.
 चुल्लुलइ-IV. 127.
 चुड्डड-IV. 395, 430.
 चर-IV. 337.
 चेअ-I. 7; II. 99, 184, 209.
 चेअइ-IV. 396.
 चेइअ-I. 151; II. 107.
 चेतो-I. 152.
 चोगुणो-I. 171.
 चोत्थो-I. 171. चोत्थी I. 171.
 चोइसी-I. 171.
 चोइह-I. 171.
 चोप्पडइ-IV. 191.
 चोरिअ-I. 35, II. 107.
 चोरिआ-I. 35.
 चोरो-I. 177. चोरेण-III. 136.
 चोरस्स-III. 134.
 चोव्वारो-I. 171.
 च-II. 184.
 चिअ-I. 8, II. 99, 184, 195,
 197, III. 85, 180, IV. 63,
 365.
 चेअ-II. 99, 184.

उ

- उइअ-II. 17.
 उइइ-IV. 412.
 उउम-II. 112.
 उच्छरो-IV. 325.
 उअइ-IV. 100.
 उहो I. 265, II. 77. उही-I.
 265.
 उइइ-II. 36, IV. 91. उइहि-IV.
 387. उइविणु-IV. 422, 3.

- उणो-II. 20.
 उण्ह-III. 123.
 उतवण्णो-I. 49.
 उतवण्णो-I. 49, 265.
 उही-II. 36.
 उडड-IV. 422, 14.
 उद-I. 33.
 उदो-I. 33.*
 उप्पओ-I. 265, II. 77.
 उमा-II. 18, 101.
 उमी-I. 265.
 उम्म-II. 112.
 उमुहु-IV. 331. उमुहो-I. 25, 265.
 उय-II. 17.
 उाइओ-II. 159.
 उअइ-IV. 21.
 उआ-I. 249, III. 34, IV. 370,
 387.
 उआइत्तिआए-II. 203.
 उआइ-IV. 365. उआरो-II. 17.
 उआली-I. 191.
 उआले-IV. 295.
 उआलो-I. 191.
 उआवो-I. 265.
 उआही I. 249, III. 7, 34.
 उआओ-II. 138.
 उि उि-II. 174
 उिउई-II. 174.
 उित्त-II. 204
 उित्त-IV. 258
 उिइ, उिइइ-IV. 124, 316. उिअइ
 -IV. 357, 434. उिण्णु-IV.
 444. उेच्छ-III. 171.
 with आ, अच्छिअइ-IV. 125.
 अच्छिन-II. 198.
 उिप्पइ-IV. 257
 उिरा-I. 266.
 उिवइ-IV. 182. उिविअइ-IV. 257.
 उिइइ-IV. 182.

- छिदा-I. 128, II. 23.
 छीअ-I. 112; II. 17.
 छीण-II. 3.
 छीर-II. 17.
 छुच्छ-I. 204.
 छुड-I. 385, 401, 422, 19.
 छुण्णो-II. 17.
 छुत्तो-II. 138.
 छुडइ-IV. 160.
 छुप्पइ-IV. 259
 छुरो-II. 17.
 छुविअइ-IV. 249.
 छुहइ-IV. 143.
 छुहा-I. 17, 265; II. 17.
 छुटो-II. 92. छुड-II. 19, 127.
 छेअउ-IV. 390.
 छेच्छ-See छिद्.
 छेत्त-II. 17.
 छोत्तिज्जु-IV. 395
-
- ज.
 जअडइ, जअडतो-IV. 170.
 जइ-I. 40, II. 204; III. 179,
 180, IV. 343, 351, 356,
 364, 365, 367, 370, 371,
 379, 384, 390, 391, 395,
 396, 398, 399, 401, 417,
 418, 419, 422, 6, 9, 438,
 439.
 जइआ-III. 65.
 जइमा-I. 40.
 जइसो-IV. 403, 404.
 जइइ-I. 40.
 जई-I. 177.
 जैउणा-I. 178. - णायड-I. 4.
 - णयड-I. 4.
 जभो-I. 209, IV. 419.
 जक्खा-II. 89, 90.
 जयु-IV. 343, जगि-IV. 404,
 405.
 जग्गइ-IV. 80. जग्गेवा-IV. 438.
 जज्जरेआउ-IV. 333, 348.
 जज्जो-II. 24.
 जज्ज-II. 30.
 जडालो-II. 159.
 जडिलो-I. 194.
 जड-IV. 258.
 जडर-I. 254
 जडल-I. 254.
 जण-IV. 364, 376. जणु-IV.
 336, 337, 339, 406, 418.
 जणो-III. 153. जणा-II. 114,
 IV. 372 जणेण-IV. 371.
 जणस्सु-IV. 419.
 जणणी-IV. 282, 302
 जणम्महिवा-II. 204.
 जणि-IV. 444
 जणु-IV. 401, 444
 जण्टु-II. 75
 जणु-IV. 404.
 जत्तो-II. 160.
 जत्थ-II. 161.
 जदो-II. 160
 जधा-IV. 260.
 जतउ-IV. 420.
 ज See जो.
 जम-IV. 370, 442 जमो-I. 245.
 जमहो-IV. 419.
 जमल-II. 173.
 जपइ-IV. 2. जपि-IV. 442.
 जपिअ-III. 94.
 जपिरो-II. 145 जपिहे-IV. 350.
 जभाअइ-IV. 157, 240.
 जभाइ-IV. 157, 240.
 जम्मइ-IV. 136.
 जम्मण-II. 174.
 जम्मो-I. 11, 32, II. 61. जम्मू-
 IV. 396, 397, 422, 4.

- जम्हा-III. 66. See जो
 जय-IV. 370.
 जयस्मु-IV. 440.
 जया-IV. 283.
 जर-I. 103; IV. 423.
 जरइ-IV. 234. जरिब्इ, जीरइ-
 IV. 250. (जर्.)
 जल-III. 16. जल-I. 23; IV.
 287. जळ-IV. 308. जलु-IV.
 395, 419, 420, 422, 20.
 जलि-IV. 383, 414. जले-IV.
 365. जलेण-I. 155. जलहु-IV.
 415.
 जलइ-IV. 365.
 जलचरो-I. 177.
 जलणो-IV. 365. जलणि-IV. 444.
 जलयरो-I. 177.
 जलहरो-II. 198.
 जवइ-IV. 40. जवणिज्ज, जवणीअ-
 I. 248.
 जमु See जो.
 जसो-I. 11, 32, 245.
 जस्स See जो.
 जह-I. 67, II. 204, IV. 419.
 जह-II. 161.
 जहण-I. 187.
 जहा-I. 67.
 जहा-IV. 355.
 जहि-II. 161.
 जहिद्विलो-I. 96, 107.
 जहि-IV. 349, 357, 383,
 422, 6.
 जहुद्विलो-I. 96, 107, 254.
 जहे See जो.
 जा See जो.
 जाअइ-IV. 136. जाअंति-III. 65.
 जाइ [जाति]-III. 38.
 जाइ [याति of या]-I. 245, IV.
 350, 441, 444.
 जाई See जो.
 जाइठिअए-IV. 422, 23.
 जाईसरइ-IV. 365.
 जाउ-IV. 332, 420, 426. See
 जो.
 जाउ-IV. 406.
 जाए-(See जो).
 जाए-IV. 395.
 जाओ-See जो.
 जागरइ-IV. 80.
 जाग See जो.
 जाणण-IV. 7.
 जाण-II. 83.
 जाणमि जाणामि See ज्ञा.
 जाणिअइ-IV. 330.
 जाम-IV. 387, 406.
 जामइहो-II. 159.
 जामहि-IV. 406.
 जामाउओ-I. 131.
 जामाउणो-III. 44.
 जामाया-III. 48. Decln -III.4-4,
 47, 48.
 जाया-IV. 350, 367.
 जारिसो-I. 142.
 जारो-I. 177.
 जाल-IV. 395, 415, 429. जाउ-
 IV. 439.
 जाला-I. 209; III. 65.
 जाव-I. 11, 271; IV. 278.
 जाँव-IV. 395.
 जावेइ-IV. 40. (या).
 जास, जामु-See जो.
 जाइ See जो.
 जाहि-III. 60.
 जाहे-III. 65.
 जि-IV. 341, 387, 406, 414,
 419, 420, 422, 15, 423,
 429.
 जि, जयइ-III.158; IV. 241.

- जिणइ-IV. 241. जिणिजइ-IV. 242. जिब्बइ-IV. 242 जेषि-IV. 440, 441 जिणेषि-IV. 442. जिअ-III. 38. जेऊण-IV. 237, 241. जणिऊण-IV. 241. - with निस्, निजिअ-II. 164. निजिअउ-IV. 401. - with विनिस्, विणिजिअउ-IV. 396.
- जिअइ, जिअउ See जीव्.
- जिएदिए-IV. 287.
- जिण-IV. 444.
- जिणधम्मो-I. 187.
- जिणवरा-III. 137.
- जिणा-See जो.
- जिण्णे-I. 102.
- जिण्ह-II. 75.
- जित्तिअ-II. 156.
- जिम्मा-II. 57.
- जिम्मादिउ-IV. 427.
- जिम्, जिमइ, जेमइ-IV. 110. जेम-III. 26. जिम्मइ-IV. 230
- जिवं-IV. 330, 336, 347, 354, 376, 385, 395, 396, 397, 422, 2, 23. जिवं जिवं-IV. 344, 367, 401.
- जिब्बइ-See जि.
- जिस्सा-See जो.
- जिह-IV. 377, 401.
- जिह-IV. 337.
- जीअ, जीआ, जीइ, जीउ, जीए-See जो.
- जीअ-I. 271; II. 204.
- जीआ-II. 115.
- जीउ-IV. 439.
- जीमूतो-V. 327.
- जीरइ-See जरइ.
- जीव्, जीवइ-IV. 367. जीअइ-I. 101. जिअइ-I. 101. जिअउ-I. 101. जीवन-IV. 282, 302.
- जीव-IV. 444. जीवो-IV. 9.
- जीवइ-IV. 406.
- जीविअ-I. 271.
- जीविउ-IV. 358, 418.
- जीसे-See जो.
- जीहइ-IV. 103.
- जीहा-I. 92, II. 57.
- जु-See जो.
- जुअजुअ-IV. 422, 14.
- जुअलु-IV. 414.
- जुई-II. 24.
- जुउच्छइ-IV. 4.
- जुगुच्छइ-II. 21; IV. 4.
- जुग-II. 62, 78.
- जुअइ-IV. 109.
- जुअइ-IV. 217.
- जुअँ-IV. 386, 426.
- जुअइ-IV. 109.
- जुण-I. 102.
- जुत्तो IV. 306. जुत्तउ-IV. 340.
- जुत्त-I. 42, IV. 279.
- जुणइ-IV. 109.
- जुम्म II. 62.
- जुम्हइ-I. 246.
- जुअअणो-I. 4.
- जुअदिजणो-IV. 286.
- जुवा-III. 56
- जुवाणणो-III. 56.
- जुवाणो-III. 56.
- जूरइ-IV. 132, 135. जूरिहिइ-II. 204. जूरतीए-II. 193.
- जूरवइ-IV. 93.
- जूरणे-II. 193.
- जे See जो.
- जे-II. 117.
- जेट्टयरो II. 172.
- जेण-See जो.
- जेत्तिअ-II. 157.
- जेत्तिल-II. 157.

- जेत्तलो-IV 407, 435
 जेथु-IV 423, 14 जेथु वि-IV
 404, 405
 जेद्दह-II 157
 जे See जो
 जेब-IV 397, 401
 जेवडु-IV 407
 जेसि-See जा
 जेहउ-IV 422, 1
 जेहि-See जो
 जेहु-IV 402
 जो-IV 330, 332, 338, 343,
 370, 383, 401, 422, 7, 15,
 22, 428, 442, 445 जु-IV
 345 350, 351, 354 360,
 367 389, 411, 418 जा I
 271, III 33 IV 395 ज-
 I 24, 42, II 184, 206,
 III 33, 146, IV 365, 371,
 378, 388, 390, 396, 420,
 426, 429, 434, 438, 446
 जज-III 143 जेण-I 36,
 II 183 III. 69, IV 414,
 422, 4 जिणा III 69 जे-IV
 350 421 जस्त-III 63
 जास-III 63 जसु IV 368,
 370 389 422, 20, 427
 जामु-IV 358, 396 420
 जिस्सा-III 64 जीसे-III 64
 जीअ, जीआ, जीइ, जीए-III 64
 जहे-IV 359 जाओ, जम्हा-
 III. 66 जहि-III 60 IV
 386, 411, 426 जहि-IV
 439 जाहिं जीए जाए-III 60
 जे-II 217, III 58, 147,
 IV 333, 350, 367, 376,
 387, 395, 409 412, 422,
 3, 5, 18 430 जीउ जाउ-III
 33 जाई-III 26 जाण-III
 33, 61, 134, 141. जसि-III
 61 जाइ-IV 353, 409 Cfr
 जओ, जसु, जसो, जदो, जहां, जहि,
 जहिं जाहिं जाहे
 जोअण-IV. 392
 जोएदि-IV. 422, 6 जोइ-IV 364
 368 जोइवउ-IV 356 जाअतिह
 -IV. 332 जोअताह, IV. 409
 जोओ-II 24
 जोण्हा-II 75 जोण्हा-IV 376
 जोण्हालो-II 159
 जोव्वण-I 159, II 98 जोव्वणि-
 IV. 422, 7
 जि-IV 423
 जा, जाणामि, जाणमि -III
 154 जाणइ-IV. 7, 401,
 419 याणदि-IV. 292 जाणह-
 IV 369 णव्वइ, णव्वइ, जाणिवइ
 जाइव्वइ-IV 252 अणाइव्वइ
 IV 252 जाणउ-IV 391,
 439 जाणित्त-IV 377, 401,
 423 णच्चा-II 15 जाणित्तण
 णाऊण-IV 7. जाणित्त णाय-IV
 7. जाणावेइ-III. 149 -with
 समणु, समणुजाणामि समणुजाणेजा-
 III 177 -withआ, आणवेहु-IV
 277 आणत्त-IV 283 -with
 वि, विण्णाय-II 199 विण्णवइ-
 IV 38

इ

- इओ-II 27.
 इखइ-IV 140, 148, 156, 201,
 259, 379, 422, 13
 इच्छरो-IV 327
 इड-IV 423
 इडइ IV 130
 इडण्णइहि-IV 388
 इडिलो-I. 194

झट्ट-IV. 161.
 झत्ति-I 42.
 झंपद्-IV. 161.
 झरद्-IV. 74, 173.
 झलकियउ-IV. 395.
 झाअद्-IV. 6, 240. झाइ-IV 6,
 240. झाइवि-IV. 331 झाय-III.
 156 (घ्या)
 झाए-IV. 440.
 झाण-II. 26, IV. 6.
 झिअद्-II. १; IV. 20 झिअउं-
 IV. 425.
 झीण-II. 3
 झुज्जतहो-IV. 379.
 झुणद्-IV. 4.
 झुणि-IV. 432, 433. झुणी-I. 52.
 झुपडा-IV. 416, 418.
 झूरद्-IV. 74.
 झोसिअ-IV. 258.

 ज

जान-IV. 303.

 ट

टको-I. 195.
 टगरो-I. 205.
 टगरुको-IV. 325.
 टसरो-I २05.
 टिरिटिह्-IV. 161.
 टिविहिव्-IV. 115.
 टवरो-I 205.

 ठ

ठका-IV. 325.
 ठहो-II. 39.
 ठभो-II. 9.
 ठवद्-IV. 357. (स्या)
 ठाद्-etc. Cfr. स्या.
 ठाउ-IV. 332.

ठाण-IV. 16. ठाणु-IV. 362.
 ठीण-I. 74, II. 33.

 ड

डको-II. 2, 89.
 डडा-I. २17.
 डत्थो-I. 217.
 डदो-I. 217.
 डब्भो-I 217.
 डमरुको-IV. 327.
 डवरद्-IV. 420.
 डभो-I. 217.
 डरद्-IV. 198.
 डरो-I. 217.
 डरुद्-IV. 10.
 डसद्-I. 218
 डसण-I. 217.
 डहद्-I. 218, IV. 208. डहिहिद्-
 IV. 246. डज्जद्-IV. 246,
 365. डज्जिहिद्-IV. 246. See.

दद्.

डालद्-IV. 445.
 डाहो-I 217.
 डिभ-IV. 382 डिभो-I. 202
 डिभद्-IV. 197.
 डोंगर-IV. 422, 2. डुगरिहि-IV.
 445.
 डोला-I 217
 डोहलो-I. 217.

 ढ

ढसद्-IV. 118.
 ढक्-IV. 406, ढका-IV. 327.
 ढक्क-IV. 21.
 ढक्कि-IV. 422, 12.
 ढट्ठद्-IV. 161.
 ढदोल्-IV. 189.
 ढिक्क-IV. 99.
 ढुमद्-IV. 161.

डुडुइ IV. 161, 189
 डुसइ-IV 161
 डोह-IV 425, डोहा-IV 330

ण

N B See also under न
 ण-II 180, 198, IV 299
 णइ-II 184
 णइ-I 229
 णओ-II 180 (नम्)
 णगल-I 256
 णगूल-I 206
 णचा-See ज्ञा
 णजइ-See ज्ञा
 णडइ-IV 150
 णड-I 202
 णडाल-I 47, 207 II 123
 ण [इव]-IV 302
 ण [एन etc]-III 70, 77
 ण [मां]-III 107
 ण [न्तु]-IV 302
 णरा-I 229, III 3
 णल I 202
 णलाड-II 123
 णवइ-IV 158, 226, See नम्
 णवर-II 187, 188, 198
 णवर-II 198 204
 णवरि-II 188
 णवि-II 178 IV 340, 353,
 438
 णव्वइ-See ज्ञा
 णाइ-II 190
 णाए-III 70
 णाडी I 202
 णाण-II 43, 83, IV 7
 णाधो IV 267
 णामुद्रतिअ II 174
 णाली-I 202
 णाहलो I 206

णाहि-III 70
 णाहो IV 267
 णिअव-I 4,
 णिआरइ-IV 66
 णिउइ-IV 101.
 णिचचइ-IV 173
 णिच्छइ-IV 124
 णिज्वरइ-IV 20
 णिज्वाइ-IV 6
 णिज्जोडइ-IV 124.
 णिटअइ-IV 173
 णिट्टइ-IV. 175
 णिट्टुइ-IV 67.
 णिडाल-I 47, 257
 णिमइ IV 199
 णिम-IV 279, 302
 णिम्मइ-IV 162
 णिरणासइ-IV 178
 णिरिग्घइ-IV 55
 णिरिणजइ-IV 185
 णिरिणासइ-IV 162, 185
 णिरु IV 344.
 णिलिजइ णिलीअइ-IV 55 (ली
 with नि)
 णिलुइ-IV 55, 116
 णिल्ल-IV 119, 202
 णिल्लमइ-IV 202
 णिल्लउइ-IV 91
 णिल्लइ-IV. 124
 णिवहइ IV 162 178, 185
 णिवाशी IV 301
 णिव्वडइ-IV 62 णिव्वडति II
 187
 णिव्वरइ-IV 3, 124
 णिव्वलेइ-IV 92
 णिव्वाइ-IV 159
 णिव्वालइ-IV 69

- गिमुड्-IV. 158.
 गिहम्मद्-IV. 162.
 गिहांलहि-IV. 376.
 गिहि-IV. 414.
 गिही-IV. 287.
 गिहुवद्-IV. 44.
 गिहोड्ड-IV. 22.
 गीद्-IV. 162.
 गीणद्-IV. 162.
 गीरवद्-IV. 5, 145.
 गील्कद्-IV. 162.
 गीळ्ळद्-IV. 71.
 गीसरद्-IV. 168.
 गीसहेहि-II. 179.
 गीहम्मद्-IV. 162.
 गीहरद्-IV. 79, 131.
 गुम्द्-IV. 21, 199.
 गुमन्द्-I. 94, IV. 123.
 गुमण्णो-I. 94 174.
 गुट्द्-IV. 143.
 गुवद्-IV. 45.
 गुम्द्-IV. 21.
 गे-III. 77, 87, 107, 108, 109,
 110, 114.
 गेअ-II. 193.
 गेद्-II. 99
 गेण-III. 70, 77.
 गेद्-IV. 279.
 गेलच्छो-II. 174.
 गेहिं-III. 70, 77.
 गो-III. 114.
 गोद्-IV. 143
 ग्हाद्-IV. 14 (ह्ना)
 ग्हाणु-IV. 399, 419.
 ग्हाविओ-I. 230.
 -II. 198, III. 33, IV. 320.
 (Neu & adv.) I. 24, 41;
 II. 99, (176), 184, 198,
 III. 86, IV. 350, 356, 360,
 365, 371, 388, 395, 414,
 418, 419, 420, 422, 14,
 429, 446. तेण-I. 33; II.
 183, 186, 204, III. 69,
 105, 160, IV. 365. तेण-III
 137. तिणा-III. 69. ते-IV.
 339, 343, 379, 414, 417.
 तथा-IV. 283. ताए-IV. 370.
 तीए-II. 193. IV. 321, 323.
 तस्स-III 186, III. 63, 81;
 IV. 260 तस्सु-IV. 419. तसु
 -IV. 338, 343, 375, 389,
 396, 397, 410, 428 तास-
 III. 63 तासु-IV. 358, 401.
 तहो-IV. 356, 426, 482. ताए
 -III. 63, IV. 323. तिस्सा-
 III. 64, 134. तास-III 63.
 तीसे, तीअ, तीआ, तीड, तीए-III.
 64. तहे-IV. 350, 354, 359,
 382, 404, 411. तम्हा-III.
 66, 67. ताओ-III. 66. तो-
 III 67. तांड, ताउ-III. 33.
 त, तम्मि-III. 11. तहिं-III.
 60, IV. 357, 386, 419.
 ताँए III. 60. ताए-III. 60.
 ताहिं-III. 60. ते-I. 269, II.
 184, III. 58, 65, 86, 147,
 148, IV. 353, 371, 376,
 406, 409, 412 414, ति-
 IV. 30, 344, 363. ताओ-
 III. 86. ते IV. 336, 387.
 तेहिं-IV. 370 तहिं IV. 422,
 18. ताण-III. 61, 81; IV.
 333 तेसि III. 61, 81, 134.
 ताह-IV. 350, 367, 409. ताहै

त

त-ग्र-IV. 36 त (mas.)-I. 7;
 IV. 326, 343, 426 (Fem.)

- IV. 300. तद्-IV. 422, 3, 14. हाण-III. 33. तेसि-III. 61, 62. तास-III. 62. तेसु-III. 135. तीसु-III. 118.
- तद् See तु.
तद् See तु.
तद्भ-I. 101.
तद्भा-III. 65.
तद्बी-IV. 339, 411.
तद्तो-See तु.
तद्सो IV. 403.
तउ See तु.
तए See तु
तओ-I. 209.
तसने-IV. 316.
तस-I 26, II 92.
तकरो-II. 4
तकेइ-IV. 370.
तकखइ-IV. 194.
तकखा-III. 56.
तकखाणो-III. 56.
तग्गुणा-I. 11.
तन्च-II 21.
तच्छइ-II 194.
तटाऊ-IV. 325.
तद्-II. 136
तडइ-IV. 137.
तडति-IV 352, 357.
तडफडइ-IV. 366.
तडि-IV 422, 3.
तडी-I 202.
तडइ-IV. 137.
तडवइ-IV. 137.
तण-III. 37, तणु-IV. 329, 334.
तण-I. 126, III. 25. तणह-IV. 339, 411 [तण].
तणइ-IV. 137.
तणउ-IV 447 [तनय].
तणउ-IV. 361. तणा-IV. 379,
380, 417, 422, 21.
तीसा-I. 28, 92.
तीहि-तीहितो-See तिणि.
तु-III. 99, 100. See III. 90-103 तुँहु-IV. 330, 368, 370, 387, 402, 421, 425, 439. तुम-III. 146, 148, 164. तई-IV. 370, 422, 18. तुम (?)-IV. 388. ते-I. 33, III. 80, 143, IV. 439. तुह-II. 180; III. 80, IV. 361. 370, 383. तुह-II. 193. तुञ्जु-IV. 367, 370, 372, 377. तउ-IV. 367, 372, 425 441. तुभ-IV. 372. तुमातो, तुमातु-IV. 307, 321. तुमे-II. 204. तुम्हे-III. 148, IV. 369. तुम्हइ-IV. 369. तुम्हेहि-IV. 371, 378. तुम्ह-I 246, II. 147. तुम्हइ-IV. 373 तुम्हाइ-IV. 300. तुम्हासु-IV. 374.
तुच्छ-IV. 350, तुच्छ-I. 204. तुच्छउ-IV. 350, 354, 411. तुच्छयर-IV. 350.
तुञ्ज-etc. See तु.
तुइ-IV. 116, 230. तुइउ-IV. 355 (तुर्.)
तुडइ-IV. 116. तुडि-IV. 390.
तुणिहओ-II. 99.
तुणिहको-II. 99.
तुप्य-I. 200.
तुम्भ-etc See तु.
तुम etc See तु
तुबिणिहे-IV 427.
तुम्ह-etc See तु.
तुम्हारिसो-I. 142, 246.
तुम्हेचय-II. 149.
तुरसो, तुरिओ-etc See तर्.

- तुलङ्-IV 25.
 तुलिङ्ग-IV. 382.
 तुहारेण-IV. 434.
 तृण-I. 125.
 तृद्-तुरंतो See त्वर्.
 तूर्-II. 63.
 तूरानु, तूरतो-IV. 321, 323.
 तूसङ्-IV. 236.
 तृह-I. 104, II. 72.
 तृणु-IV. 329 तृणाङ्-IV. 423, 20.
 ते-See त and तु.
 तेअण-IV. 104
 तेअवङ्-IV. 152.
 तेआलीसा-II. 174.
 तेओ-I. 52.
 तेत्तडे-IV. 436.
 तेत्तिओ-IV. 395. तेत्तिअ-II. 157.
 तेभिल-II. 157.
 तेत्तीसा-I. 165.
 तेनुलो-IV. 407, 435.
 तेत्तुवि-IV. 404, 405.
 तेहह-II. 157.
 तेम्ब-IV. 418.
 तेरह-I. 165, 262.
 तेलोङ्-I. 148, II. 97.
 तेङ्-I. 200 तेङ्-II. 98, 155.
 तेओङ्-II. 97.
 तेवँ-IV. 343, 397, 401. तेवँङ्-
 IV. 439.
 तेवडु-IV. 395, 407.
 तेवण्णा-II. 174
 तेवरो-IV. 324
 तेवीसा-I. 165.
 तेहङ्-IV. 357.
 तेहि-IV. 425
 तेहु-IV. 402.
 तो-See त.
 तो-III. 70, 180, IV. 336, 341.
 343, 365, 367, 379, 391,
 395, 398, 404, 417, 418,
 419, 422, 6, 423, 439,
 445.
 तोडङ्-IV. 116.
 तोणं-I. 125.
 तोणीर-I. 124.
 तौङ्-I. 166.
 तोसविअ-III. 150.
 तोसिअ-IV. 331. तौसिअ-III.
 150.
 त्ति-I. 42, 91, II. 193, IV.
 302, 352, 357, 423.
 त्तु-See भत्तु.
 त्र-IV. 360.
 त्वर्, तुवरङ्-IV. 170. त्रङ्-IV.
 171. तुवरामो, *मु, *म-III.
 144. तुवरए, तुवरसे-III. 145.
 तुवरामो-III. 176. तुवरह-III.
 176. तुवरतो-IV. 170. *तु-
 III 176 त्रतो-IV. 171.
 तुरंतो-IV. 172. तुरिओ-IV.
 172. तुवरेअ-°ञा-III. 178.
-
- थ.
- थङ्-IV. 16, 87, 259. थङ्ङ-
 IV. 370
 थण-I. 84, IV. 350, 367. थणय-
 III. 130 थणङ्-IV. 390.
 थणहरो-I. 187.
 थणहाङ्-IV. 414.
 थमो-II. 8, 9.
 थल-IV. 326
 थलि-IV. 330, 344, 363.
 थवो-II. 46.
 थाउ-IV. 358.
 थाण-IV. 16.
 थाणुणो-II. 7.
 थाम-IV. 267.
 थाह-IV. 444.

- यिष्ण-I. 74, II. 99
 थिष्ण-I. 138, 175.
 थिरत्तणउ-IV. 422, 7.
 थी-II 130.
 थीण-I 74, II. 33, 99.
 थुई-II 45
 थुला-II 99.
 थुवओ-I. 75.
 थुव्वइ-IV. 243. (स्तु).
 थू-II 200.
 थूणो-I. 147. थूणा-I. 125.
 थूलभदो-I 255.
 थूली-IV. 325
 थेओ-IV. 267.
 थेणो-I 147.
 तणु-IV. 401, 2, 428.
 तणु-IV. 401, 3. तणुवी-II. 113
 तणेण-IV. 366, 425, 437.
 तत्तस्सु-IV 440.
 तत्तिल्ले-II. 203.
 तत्तु-IV. 404
 तत्तो See तु.
 तत्तो-II. 160.
 तत्तो-See तप्.
 तत्थ-II. 161, IV 322.
 तत्थ-II. 136.
 तदो-II 160.
 तदो-IV. 260.
 तदिस^०-II 174.
 तधा-IV. 260.
 तसु IV. 326.
 ततु-I 238.
 तप् तवइ-I. 231 IV. 377, 401
 तविओ, तत्तो-II. 105. with स,
 सतप्पइ-IV 140.
 तप्पनेसु-IV. 326.
 त-See त and तु
 त-II. 176
 तमाडइ IV. 30.
 तमो-I. 11, 32.
 तम्ब-I. 84, II. 56.
 तम्बिर-II. 56.
 तवो-II. 45.
 तवोल-I. 124.
 तयाणि-I 101.
 तर् तरइ-IV. 86; IV. 234. तरिउ
 -II 198. तीरइ, तरिज्जइ-IV.
 250. -with अव, अवयरइ-I.
 172 -with उत् उत्तरइ-IV.
 339.
 तरणी-I. 31.
 तरल-I. 7.
 तरु-IV. 370. Declined III. 16,
 18, 19, 22, 23, 24. तरु-I.
 177. तरुहे-IV. 341. तरुह-
 IV. 411. तरुहु-IV. 340,
 341, 411. तरुअरहि (तरुअरै)-
 IV 422, 9.
 तरुणहो-IV. 346, 350, 367.
 तरुणिहो-IV. 346.
 तलअटइ-IV 161.
 तलव्हेण्ट-I. 67.
 तलवोण्ट-I 67.
 तलाय-I. 203.
 तलि, तले-IV. 334.
 तवस्सि-IV. 263.
 तविओ-See तप्.
 तथु-IV 441. तवो-II 46.
 तसइ-IV. 198.
 तससु-IV. 326.
 तह-II. 161.
 तहा-I. 67.
 तहा-IV. 355
 तहि-II 161.
 तहितो-See तु.
 तहि-IV. 357.
 ता-I 271; IV. 278, 302, 370.
 ताउ-IV. 406, 423.

- ताओ-I. 209.
 ताठा-IV. 325.
 ताडेइ-IV. 27.
 तातिओ-IV. 317.
 तापसवेस-IV. 323.
 ताम-IV. 406.
 तामरस-I. 6.
 तामहि-IV. 406.
 तामोतरो-IV. 307, 325.
 तारिसो-I. 142, तारिमे-IV. 287.
 तालवेट-I. 67; II 31.
 तालवोट-I. 67.
 ताला-III. 65.
 तालिअटइ-IV. 30.
 ताव [ताव]-IV 422, 23.
 ताव [तावन]-I. 11, 271, II
 196, IV. 262, 321, 323.
 ताव-IV. 395
 ताहे-III. 65.
 ति-See त.
 ति-I. 42
 तिअडा-III. 70.
 तिअस-II 176.
 तिअसीमो-I. 10.
 तिक्ख-II 82. तिक्खा-IV. 395.
 तिक्खेइ-IV. 344.
 तिगिच्छि-II 174.
 तिग्ग-II. 62.
 तिटो-IV 314, 321, 323.
 तिण-IV. 358. तिणु-IV. 329.
 तिण्णि-III. 121. तिण्ह-III. 123.
 तिण्ह-III. 118, 123. तिणु-
 III. 135. तिहि-IV. 347.
 तीहि-III. 118. तीहितो-III.
 118.
 तिण्ह [तीण्ह]-II. 75, 82.
 तित्तिअ-II. 156.
 तित्तिरो-I. 90
 तित्थगरो-I. 177.
- तिथ्य-I. 84, 104, II. 72, 90,
 IV. 264, 441.
 तिथ्यगरो-I. 177, 180
 तिदस-IV 442.
 तितुन्वाणु-IV. 431.
 तिप्प-I. 128.
 तिमेर-IV. 382.
 तिम्मइ-IV 418
 तिम्म-II 62
 तिरिआ-II. 143.
 तिरिच्छि-II. 143, IV. 295,
 420. च्छि-IV. 414.
 तिरिथि-IV. 295.
 तिल-IV. 406 तिलइ-IV. 406
 तिलवणि-IV. 357.
 तिलतार-IV. 356.
 तिलत्तणु-IV 406.
 तिँ-IV. 376, 395, 397, 422, 2.
 तिँ तिँ-IV 344, 367, 401.
 तिसहे-IV. 395.
 तिसु-See तिण्णि.
 तीए-See त
 तीरइ-IV 86 cfr. तर्.
 तीरिअ-II 107.
 तीरो-I. 166 II. 89.
 तीव-II 125.
 तीअ-II 45, 125
 तीअ-II. 125.
 तीणा-I 125.
 तीत्त-II. 45
 तीरो-II. 99. तीर-I. 124, 255.
 तीव-II. 125, तीवा-IV. 376.
 द.
 दइउ-IV. 340, 411, 414. दइए-
 IV. 333, 342.
 दइच्चो-I. 151.
 दइज-I. 151.
 दइवजो-II. 83.
 दइवणु-II. 83.

- दइव-I. 153, II 99. दइवेण-IV.
389. दइवे-IV. 331.
दइवय-I. 151.
दइव्व-I. 153, II. 99.
दसइ-See दर्श.
दंसण-IV 401. °ण-I. 26; II.
105.
दक्खवइ-See. दर्श.
दक्खिणो-I. 45, II. 72.
दच्छ-See. दर्श.
दच्छो-II 17.
दइ-IV. 422, 6
दइ-etc See दर्श
दइो-I. 217, II. 40.
दइवड-IV. 330, डड-IV. 422, 18.
दइो-I. 217, II. 40
दणभवइो-I 267.
दणइइ-I. 6.
दणवइो-I. 267.
दड-I. 7. दडो-I 217.
दप्पुओ-II. 159.
दभो-I. 217.
दमदमाअइ, °माइ-III. 138.
दभो-I. 217.
दम्मु-IV. 422, 15
दयाल-I 177, 180; II. 159.
दर-I. 217, II. 215 दरो-I 217.
दरिअ-II. 96. दरिओ-I. 144.
दरिसण-II. 105.
दर्श-दच्छ-III. 171. दीसइ-III.
161. दिइ-I. 84; IV. 432,
433. दिइउ-IV. 352, 396,
429. दिइ-IV. 401. दिइो-III.
90. दिइा-III. 105. दिइी-IV.
431. दिइ-I. 42, 148. दिइउ-
IV. 371. दिइे-IV. 423 दिइइ
-IV. 365. दिइे-IV. 396.
दिइा-IV. 422, 18. तिइा-IV*
314, 321, 323. अतिइ-IV*
323. दइ-II. 146, IV. 213.
दइण-IV. 213. तइण-IV. 313,
320. तथून-IV. 313, 323.
दइव्व-IV. 213. caus. दरिसइ-
III. 149, IV. 32. दक्खवइ-
IV. 32. दसइ-IV. 32. दसिज्जु-
IV. 418. दावइ-IV. 32.
दलइ-IV. 176. दलति-II. 204.
दलिअ-I. 217.
दलिहाइ-I. 254.
दलिहो-I. 254.
दवग्गी-I. 67.
दवो-I. 177.
दस-I. 219, 260, 262
दसण-I. 146. °ण-I. 217.
दसण्ह-III. 123.
दसबलो-I. 262.
दसमुहो-I. 262.
दसरहो-I. 262.
दसारो-II. 85.
दइ-दहिज्जइ-IV. 246. दइ-IV. 365.
दइो-II. 40. दइा-IV. 343,
See डइइ with वि, विअइो-II.
40.
दइ-I. 262.
दइबलो-I. 262.
दइमुहो-I. 262; इ IV. 331.
दइरहो-I. 262.
दइि-declined-III. 16, 19, 20,
22, 23, 24, 25 26, 37,
124, 128.
दहिईसरो-I. 5.
दहीसरो-I. 5.
दहो-II. 80, 120.
दा, देभि-II. 206. देसि-IV. 425.

- देद-II. 206; III. 131; IV. 238, 406, 420, 423, 15, 22, 423. देदि-IV. 273. तेति-IV. 318. देति-IV. 414. देहि, देसु-III. 174. देहु-IV. 384. देतहो-IV. 379. देतिहि-IV. 419. दाह, दाहिमि-III. 170. देष्णिणु-IV. 440. देजहि-IV. 383. देजहि-IV. 428. दिव्यते-IV, 315 दिवइ-IV. 438. दत्तो-I 46. दिण्ण I. 46; II. 43. दिण्णा-IV 330, 401. दिण्णे-IV. 302. दिण्णा-IV. 333.
- दाघो-I. 264
 दाडिम-I. 202.
 दाढा-II. 139.
 दाण-III. 16.
 दाणवो-I. 177.
 दाणि-I. 29.
 दाणि-I. 29; IV. 277, 302.
 दाम-I. 32.
 दामोत्तरो-IV. 327
 दाय, दायार-III. 39.
 दारनु-IV. 345, 445
 दारं-I. 79; II. 79, 112.
 दालिइ-I. 254
 दालिम-I. 202.
 दाउ-IV. 289.
 दाव-IV. 262, 302, 323.
 दावइ-IV. 32 See दर्श.
 दावगी-I. 67.
 दागो-II. 206.
 दाहिणो-I. 45; II. 72
 दाहो-I. 217.
 दि-III 94, 99.
 दिअ-III. 16 दिओ-I. 94, II. 79.
 दिअर-II. 205. दिअरो-I. 146.
- दिअइ-IV. 333, 387. दिअहा-IV. 388, 418.
 दिग्घो-II. 91.
 दिजइ-See दा.
 दिद्धि-IV. 330.
 दिट्ठी-I. 128, II. 34; IV. 431.
 दिट्ठिआ-II. 104
 दिणयर-II. 377, 401.
 दिणु-IV. 401.
 दिण्ण-See दा.
 दिप्पइ-See दीप्
 दिरओ-I. 94.
 दिवसो-I. 263. दिवसाण-III. 123.
 दिवदो-I. 263.
 दिवे दिवे-IV. 399, 419. दिवेहि-IV. 422, 4, 16
 दिव्वइ-IV. 418
 दिव्वतर-IV. 442.
 दिसा-I. 19.
 दिसिहि-IV. 340.
 दिहा-I. 97.
 दिही-I. 209, II. 131.
 दीप्, धिप्इ, दिप्पइ-I. 223. -with-
 प्र, पलीवेइ I. 221. पलीवइ-IV. 152 पलिविअ-I. 101. पलित्त-I. 221.
 दीहर-IV. 414, 444.
 दिहर-II. 171.
 दीहाउसो-I. 20.
 दीहाऊ-I. 20.
 दीहो-II 91. दीह-II. 171. दीहा-IV. 330.
 दुअल्ल-I. 119.
 दुआई-I. 94, II. 79.
 दुआर-I. 79.
 दुओ-I. 94, 209. दुअ I. 101.
 दुउच्छइ-IV. 4.
 दुउणो-I. 94.
 दुउच्छइ-IV. 4.

- दुकल-I. 119.
 दुकेड-I. 206.
 दुकर-II. 4 दुकर-IV. 414, 441.
 दुकरवारय-II 204
 दुक्ख IV 357. दुक्ख-II. 72, 77.
 दुक्खे-II. 72 दुक्खा, दुक्खाई-I.
 33
 दुक्खसहे-IV. 287.
 दुक्खिओ-I 13 दुक्खिआ-II. 72.
 दुगुच्छ-IV. 4, 240.
 दुगुच्छ-IV. 4.
 दुगु-IV. 119.
 दुग्गाएणी-I. 270.
 दुग्गार्वा-I. 270
 दुग्गण-IV. 418
 दुह-IV. 401.
 दुग्णि-III 120
 दुग्मइ-etc See दुह
 दुग्मिक्खे-IV. 386.
 दुग्म-IV. 24.
 दुग्मत्तो-I. 94.
 दुग्प्यणे-IV 292.
 दुग्गवगह-I. 14
 दुग्गत्त(-I 14
 दुग्गहो-I 94
 दुग्गहो-IV. 38, 375. 410.
 दुग्गयण-I 94.
 दुग्गार-II 112
 दुग्गारिओ-I 160.
 दुग्गालसगे-I 254.
 दुग्गिहो-I. 94.
 दुग्गे-III 120, 130.
 दुग्गवशिदेग-IV. 302.
 दुग्गवसिदेण-IV. 282.
 दुग्गहो-I 115
 दुग्गसहो-I. 13, 115
 दुग्ग, दुग्गिइ, दुग्गइ-IV. 245
 दुग्गिहिइ, दुग्गिहिइ IV.
 245 दुग्ग-II. 77, 89.
 III. 29.
 दुग्गओ-I. 115, 192.
 दुग्ग-II. 72.
 दुग्ग-I. 97.
 दुग्गइअ-I. 97, 126.
 दुग्गवइ-IV. 124.
 दुग्गिअए-II. 164.
 दुग्गिआ-II. 126, III. 35.
 दुग्गिआहि-दुग्गिआसु.
 III 35.
 दुग्गु-IV. 340
 दुग्गाडउ-IV 419.
 दुग्ग-IV. 367.
 दुग्गइ-IV. 23 दुग्गिअ-IV. 24.
 दुग्ग-IV. 422, 8. दुग्ग-IV. 353.
 दुग्गदो, दुग्ग-IV. 276
 दुग्गे-IV. 349, 367.
 दुग्गदोणे-IV. 337.
 दुग्गइ-IV 36. दुग्गइ-III. 153.
 दुग्गहो-I 13, 115.
 दुग्गासणो-I 43. गु-IV. 391.
 दुग्गवा-I. 115, 192.
 दुग्गिओ-I. 13.
 दे-II. 196.
 दे-III. 94, 99.
 देअरो-I. 180.
 देउल-I 271.
 देक्खइ-IV. 181, 349, 367, 376,
 देक्खउ-IV. 357. देक्खि-IV.
 434. देक्खु-IV. 345, 361.
 देक्खिखि-IV. 354.
 देज्जहि-See दा.
 देर-I. 79, II. 112.
 देव-I. 79, III. 38. देवो-I. 177 ;
 III. 38 देवस्स-III. 131,
 132. देवाय-III. 132. देवाण-
 III. 131, 132.
 देवउल-I 271.
 देवसुई-II. 97.

- देवयुई-II. 97.
 देवदत्तो-I. 46.
 देव-III. 11; IV. 441.
 देवमिम-III. 11.
 देवाइं, देवा-I. 34.
 देवंनाम-I. 26.
 देवरो-I. 146.
 देविदो-III. 162.
 देव्व-I. 153.
 देस-IV. 422, 11. देसहि-IV. 386.
 देसडाइ-IV. 419. देसडा-IV. 418.
 देसतरिअ-IV. 368.
 देसित्ता-I. 88.
 देसुचाऽपु-IV. 438.
 दो-III. 119, 120. दोण्णि-III. 38. 120, 130, 142; IV. 340, 358. दोण्ह-III. 119, 123.
 दोण्ह-III. 123. दोमुतो-III. 130. दोसु-III. 119, 130.
 - दोहितो-III. 119, 130. दोहि-III. 119. दोहि-III. 130.
 दोला-I. 217.
 दोलेइ-IV. 48.
 दोवयण-I. 94.
 दोसडा-IV. 379, 429. दोसु-IV. 439.
 दोसु, दोमुतो-See दोण्णि.
 दोहलो-I. 217, 221.
 दोहा-I. 97.
 दोहाइअ-I. 97.
 दोहि, दोहि, दोहितो. See दोण्णि.
 द्रम्म-IV. 422, 4.
 द्रवण्ड-IV. 422, 4.
 द्रहो-II. 80.
 द्रहम्मि-II. 80. द्रहि-IV. 423.
 द्रेहि-IV. 422, 6.
- घ.
- घओ-II. 27.
 घसाडइ-IV. 91.
 घट्टज्जुणो-II. 94.
 घट्टो-I. 130.
 घण [घन्या]-IV. 330, 430, 444,
 धणि-IV. 385, 418.
 घणहे-IV. 350, 354, 411, 445.
 घणजओ-I. 177, II. 185.
 घणञ्जए-IV. 293.
 घण-III. 50, 53, 55, 56, 63, 79, 86, 99, 100, 113, 114, 118, 119, 124. घणु-IV. 358, 373, घणस्स-III. 134.
 घणमणो-II. 159.
 घणवतो-II. 159.
 घणाइ-IV. 445.
 घणी-II. 159.
 घणुस्सड-IV. 289.
 घणुह-I. 22.
 घणू-I. 22.
 घत्ती-II. 81.
 घयो-II. 79.
 घन-IV. 304.
 घना-II. 184; III. 86.
 घम्मिअ-I. 85.
 घम्मु-IV. 341, 396.
 घम्मि-IV. 419.
 घम्मोअ I. 85.
 घर, घरइ-IV. 234, 334, 438,
 घरेइ-IV. 336.
 घरहि-IV. 382. घरिओ-I. 36.
 घालेध-IV. 302.
 घर-IV. 377, 401.
 घर-IV. 441.
 घरणीहर-II. 164.
 धवल-IV. 421. उ-IV. 340.
 धवलइ-IV. 24.

घा, घाड, घाड-IV. 240.
 with नि, निहितो, निहितो, II.
 99. निहित-IV. 395.
 with वि, विहित-IV. 446.
 with धद्, सदहद्, सदहनापो-IV.
 9. सदहित-I. 12.
 घाड-See घा and घाव्.
 घाई-II. 81.
 घाड-IV. 79.
 घार-IV. 383. घारा-I. 145.
 घारी-II. 81.
 घाव्. घाड-IV. 228, 436, घावद्-
 IV. 228, 238. घुवद्-IV. 238.
 घावति-IV. 228. घाहिद्, घाओ-
 IV. 228.
 घाह-II. 192.
 घिई-I. 128, II. 131.
 घिव-II. 64
 घिटो-I. 130
 घिप्प-See दीप्.
 घित्तु-II. 174.
 घीर-I. 155, II. 64.
 घीरिभ-II. 107.
 घीवले-IV. 301, 303.
 घुणद्, See घ
 घुतिमा-I. 35
 घुत्तो-I. 177, II. 30 घुत्ता II.
 201.
 घुत्तुमद्-IV. 395
 घुरा-I. 16
 घुरघरहि-IV. 421
 घुवद्-See घाव् or घ्
 घुवद्-See घ
 घ्, घुणद्-IV. 59, 241. घुवति-
 II. 216 घुवद्-IV. 59. घुवि-
 चद्, घुवद्-IV. 212
 घृभा-II. 126, III. 73
 घृवन्तो-II. 198
 घृवु IV. 415, 416.

घृत्तुडिया IV. 432, 433.
 घेण्, declined; III. 16, 18, 19,
 20, 21, 23, 24, 27, 29, 124
 घु-IV. 360, 438.
 घुवु-IV. 418.

न.

N. B. See also under ण
 न-I. 6. 42, II. 180, 193, 198
 199, 203, 204, 205, 206,
 217; III. 105, 135, 141,
 142, 160, 177, 180, IV.
 63, 299, 332, 335, 340,
 341, 347, 349, 350, 358,
 360, 365, 367, 370, 376,
 383, 386, 390, 396, 401,
 406, 414, 416, 418, 419,
 420, 421, 423, 423, 426,
 432, 433, 434, 436, 441,
 444, 445.
 नद्-III. 42, IV. 422. २ नद्-
 I. 229. नद्-III. 36.
 नद्गामो-नद्गामो-II. 97.
 नद्गोत्त, नद्गोत्त I. 4.
 नड-IV. 423, 441.
 न उणा, न उण, न उणाद्, न उणो-I.
 65.
 नओ-I. 177.
 नकर-IV. 325, 329.
 नदचरो-I. 177.
 नदसा-II. 90, 99.
 नद-IV. 326.
 नगो-II. 78, 89.
 नषद्-etc. See. नर्त्
 नजहद्-II. 26. (नह्)
 नद्-नह् IV. 230. नड-IV.
 385. नदिवद्-IV. 370
 नद्-II. 30.
 नदी-I. 195.

- नणंदा-III. 35.
 नत्तिओ-I. 137.
 नत्तुओ-I. 137.
 नदठ-IV. 422, 14.
 नभ-I. 187.
 नं-IV. 283.
 न-IV. 396.
 न-IV. 444.
 नम्-णवइ-IV. 158, 226. नवहि
 -IV. 367. नमिमो-I. 183.
 नमहु-IV. 446. नमय-IV. 326
 नवताइ-IV. 399. णओ-II. 180
 नविअ, नय-III. 156. with उद्.
 उरम-III. 105. उमय-I. 12.
 उत्रामइ-IV. 36, उत्रामिअ-III,
 70.
 -with प्र. पनमय-IV. 326. पण-
 वइ-II. 195.
 नमिर-II. 145.
 नमिल-IV. 288.
 नमो-III. 46, 131; IV. 283.
 नमोकारो-I. 62. II. 4.
 नम्मो-I. 32.
 नयण-IV. 414, 444.
 नयण-J. 177, 180, 228.
 नयणा-I. 33; III. 130, IV.
 422, 6. नयणाइ-I. 33. नयणेहि
 -IV. 423.
 नयर-I. 177, 180. नयरे-III. 135.
 नर-IV. 412, 442. नरो-I. 229. नर
 -IV. 362.
 नराओ-I. 67.
 नरिदो-I. 84.
 नर्त् नवइ-IV. 225. नचत्तम्स-
 IV. 326. नचाविउ-IV. 420.
 नचाविआइ-I. 33.
 नलिदाण-IV. 300.
 नले-IV. 288.
 नव-IV. 401; नवो-II. 165, नवइ
 -IV. 396
 नवइ, नवइ See नम.
 नवली-IV. 420, 422, 17.
 नवणइ-III. 123.
 नवरि-IV. 377, 401, 423.
 नवओ-II. 165.
 नवि-IV. 330, 339, 356, 395,
 402, 411, 422, 11.
 नश् नस्मइ-IV. 178, 230.
 नत्थु, नट्ठन-IV. 313. नामइ-IV.
 31 238. नामतअदो-IV. 432.
 नामवइ-IV. 31. -with प्र, पणट्ठ
 -I. 187. पणट्ठइ-IV. 406, 418.
 -with वि, विणट्ठइ-IV. 427.
 विजासिआ-IV. 418
 नइ-I. 6. 7.
 नइ-I. 32, 187. नहेण-IV. 333,
 348. नहा-II. 90, 99
 नहयले-II. 203.
 नाइ-IV. 330, 444.
 नाउ-IV. 426.
 नाए-IV. 322
 नाओ-I. 229.
 नाडय-IV. 270.
 नाण-II. 104.
 नाम-II. 217.
 नायणु-IV. 427.
 नारइओ-I. 79.
 नाराओ-I. 67.
 नाराणु-IV. 402
 नालिउ-IV. 422, 15.
 नाव-IV. 423 नावा-L. 164.
 नावइ-IV. 331, 444.
 नाविओ-I. 230.
 नासवइ-See नश्.
 नाहो-IV. 419, 422, 1.
 नाहो-I. 187; नाहु-IV. 360, 390,
 423.

- निअ-IV. 282, 302, 349.
 निअइ-IV. 181; निएइ-III. 56.
 निअत-IV. 431.
 निअच्छद्-IV. 181.
 निआविणि-IV. 414.
 निअय-IV. 344, 354, 401, 441.
 निउअ-I. 131. See वर with नि.
 निउर-I. 123.
 निङओ-II. 4.
 निङप-II. 4.
 निङस-II. 4.
 निग्गड-IV. 331. See गम् with
 निम्.
 निग्घण-IV. 383. निग्घणया-III.
 38.
 निच्च-IV. 395
 निच्चः-IV. 422, 7.
 निच्चल-II. 211, IV. 436. लो-
 II. 21. 77.
 निच्चित्त-IV. 422, 20.
 निच्चिन्दो-IV. 261.
 निच्छद्-IV. 357.
 निच्छय-IV. 422, 10.
 निच्छरो-IV. 325.
 निच्छूड-IV. 258.
 निज्जउ-IV. 371.
 निज्जरो-I. 98, II. 90.
 निज्जाअइ-IV. 181.
 निट्टरो-I. 254; II. 77; III. 146.
 निट्टलो-I. 254.
 निणओ-I. 93.
 निण-II. 42.
 निण्हवद्-IV. 233.
 निह-IV. 418 निहए-IV. 330.
 निह्दी-IV. 418.
 निहाइ-IV. 12.
 निहणो-II. 90.
 निहं-II. 109.
 नितओ-I. 180.
 निघेह-IV. 367.
 निप्पहो-II. 53.
 निप्पिहो-II. 23.
 निप्पुंसण-II. 53.
 निप्फदा-II. 211.
 निप्फावो-II. 53.
 निप्फेसो-II. 53.
 निब्भरो-II. 90.
 निमिअ-IV. 258.
 निओ-I. 230.
 निम्मल-I. 38.
 निम्मवइ-IV. 19.
 निम्माणइ-IV. 19.
 निम्मोओ-II. 182.
 नियोजितं-IV. 325.
 नियोजित-IV. 327.
 निरक्खड-IV. 418.
 निरतर-I. 14.
 निरप्पइ-IV. 16.
 निरक्खेस-I. 14.
 निरामइ-IV. 414.
 निह्वम-IV. 401, 444.
 निरुवारइ-IV. 209.
 निरुविअ-II. 40.
 *नित्वाए-I. 42.
 निद्व-III. 197. *जो-II. 200.
 निद्वज्जिमा-I. 35.
 निवट्ठाइ-IV. 332. (वत् with नि)
 निवडण-IV. 444.
 निवत्तओ-II. 30.
 निवत्तण-II. 30.
 निवाणु-IV. 419.
 निवारणु-IV. 395. *णाय-IV. 448.
 निवाशी-IV. 302.
 निवासहे-IV. 350.
 निविड-I. 202.
 निवो-I. 128.
 निव्वत्तओ-II. 30.

- निज्वलद्-IV. 128.
 निज्वुर्द्-I. 131.
 निससो-I. 260.
 निसकु-IV. 396, 401.
 निसडो-I. 226.
 निसमण-I. 269.
 निसाअरो-I. 8. निसायरो-I. 72.
 निसिअरो-I. 8, 72.
 निसिआ-IV. 330.
 निसिरद्-IV. 229
 निसीडो-I. 216.
 निसीहो-I. 216.
 निसुगो-IV. 258.
 निसेहद्-IV. 134.
 निस्कल-IV. 289.
 निस्सद्-I. 13. निस्सद्दाइ-I. 93.
 निहद्द-II. 174.
 निहवद्-IV. 233.
 निहसो-I. 186, 260
 निहि-IV. 422, 3. निही-I. 35.
 निहि-III. 19.
 निहिओ-II. 99. See धा with नि.
 निहित्त, निहित्तउ-See धा with नि.
 निहुअउ-IV. 401
 निहुअ-I. 131.
 निहेलण-II. 174.
 नी, नेई-IV. 237. नेदि-IV.
 273, 274. नेति-IV. 318,
 319 नेति-IV. 237 नेऊण, नीओ
 -IV. 237. -with अनु, अणु-
 णेद्-IV. 414. -with आ, आ-
 णहि-IV. 343. आणिअद्-IV.
 419. आणिअ-I. 101. -with
 उप्, उवणिअ उवणीओ-I. 101.
 नीचअ-I. 154.
 नीड-I. 106, 202, II. 99.
 नीमो-I. 234.
 नीम- I. 259.
 नरिजद्-IV. 106
 नीलद्-IV. 79.
 नीला, नीली-III. 32
 नीलुण्णल-II. 182. ल-I. 84.
 नीवी-I. 259.
 नीवो-I. 234.
 नीसरहि-IV. 439. (सर with निम्)
 नीसदो-I. 42. नीमद्-I. 13.
 नीसामधेदि-II. 212.
 नीसौवण्ण-IV. 341.
 नीसासुसासा-I. 10.
 नीसासो-I. 93; II. 92.
 नीसासु-IV. 430.
 नीसो-I. 43.
 नु-II. 193, 201; IV. 302.
 नूर-I. 123
 नूण, नूण-I. 29.
 नूमद्-IV. 23
 नेउर-I. 124.
 नेद्-I. 106.
 नेत्ता, नेत्ताइ-I. 33.
 नेन-IV. 322.
 नेरइओ-I. 79.
 नेह-IV. 332, 406, नेहो-II. 77.
 102 नेहु-IV. 422, 8 नेहो-
 IV. 426. नेह्-IV. 422, 6.
 नेहि-IV. 406.
 नेहदा-IV. 356.
 नेहाल-II. 159.
 नेमालिआ-I. 170.
 नेहलिआ-I. 170.

प

 पद्-IV. 414. पद् पद्-IV. 406.
 पअद्-IV. 357, 370, 377, 421,
 422, 1, 12.
 पडद्-See विम् with प्र.
 पड्ढा-I. 38, 206.
 पड्ढाण-I. 206.
 पड्ढि-IV. 330. (विम् with प्र.

- पइद्विअ-See स्या with प्रति.
 पइण्या-I. 206.
 पइसमय-I. 206.
 पइहर-I. 4.
 पई-I. 5.
 पईव-I. 206.
 पईवो-I. 231.
 पईहर-I. 4.
 पउ-IV. 442.
 पउट्टो-I. 156. See वरु with प्र.
 पउणो-I. 180.
 पउत्ती-I. 131.
 पउम-I. 61; II. 112
 पउ(जणो)-I. 162.
 पउर-I. 180
 पउरिम-I 111, 162.
 पउरो-I. 162.
 पउल्ल-IV. 90.
 पओ-I. 32.
 पओओ-I. 245.
 पओहर-IV. 395. पओहरह-IV.
 420.
 पखणो-I. 70.
 पखुलि-II. 179
 पखु-I. 26, 29, 70
 पखुणित-IV. 326.
 पख-IV. 310. पख-I. 17, II.
 79. पख-II. 129.
 पखु-III. 171.
 पखु-IV. 302.
 पखु-III. 161. पखु-III. 106,
 117.
 पखुल्ल-IV. 288.
 पखुल्ल-IV. 401.
 पखुल्ल-IV. 12, 130.
 पखु-IV. 377. पखु, पखुणि-
 III 26.
 पखु, पखु-I. 30.
 पखु-IV. 414.
 पखु-IV. 209.
 पखुण-I 175.
 पखुओ-II. 13.
 पखुल्ल-IV. 173.
 पखुल्ल-IV. 162.
 पखुआ-II. 174.
 पखुणित-IV. 420.
 पखुण-IV. 156.
 पखुणो-II. 14.
 पखुणो II. 14.
 पखुण-IV. 362, 420.
 पखुण-IV. 162.
 पखुण-II. 21.
 पखुण [पखु]-II. 21.
 पखुण [पखु]-II. 21.
 पखुणायवज-IV. 424.
 पखुण-IV. 388.
 पखुण-IV. 428. पखुण-IV.
 428.
 पखुण-II. 21.
 पखुण-IV. 79.
 पखुण-See आय with परि.
 पखुणो-I. 58; II. 65.
 पखुण-IV. 2.
 पखुण-IV. 265.
 पखुण-II 83.
 पखुणो-IV. 266.
 पखुणो-II. 21.
 पखुण-III. 11.
 पखुणो-II. 42.
 पखुण-IV. 173
 पखुण-IV. 122, 14. पखुण-IV.
 422, 11, 429, 431.
 पखुण-II. 174.
 पखुण-IV. 293.
 पखुण-IV. 303.
 पखुण-IV. 293.
 पखुण-IV. 325.
 पखुण-IV. 10.

- पट्टण-IV. 407. °ण-II. 29.
 पट्टवद्, °द्वावद्-IV. 37. See स्या
 with प्र.
 पट्टि-IV. 329. पट्टी-I. 129; II.
 90.
 पट्, पट्-I. 199, 231; III. 177.
 पट्टेज्, °जा-III. 177 पट्टिदिद्-
 III. 177. पट्टीभद्, पट्टिज्-III.
 160. पट्टिय्यते IV. 315 पट्टिअ,
 पट्टिदूण, पट्टिस्ता-IV. 271. पट्टि-
 त्तून-IV. 312. पट्टिअ-III. 156.
 पाट्टिअ-III. 156.
 पडइ etc See पत्.
 पडसुआ-I. 26, 88, 206
 पडइउ-IV. 443.
 पडाया-I. 206.
 पडायाण-I. 252.
 पडिअग्गद्-IV. 107.
 पडिक्कल-II. 97.
 पडिक्कल-II. 97.
 पडिच्छिउर-II. 174.
 पडिण्णेण-IV. 260.
 पडिण्णद्धी-I. 44; II. 53.
 पडिदिदि-IV. 439.
 पडिमा-I. 206.
 पडिवण्ण-I. 206.
 पडिवया-I. 44, 206.
 पडिवालद्-IV. 259.
 पडिसाद्-IV. 167, 178.
 पडिमारे-I. 206.
 पडिसिद्धि-I. 44; II. 174.
 पडिसोओ-II. 98
 पडिहाद्-III. 80, IV. 441.
 पडिहारो-I. 206.
 पडिहासो-I. 206.
 पडुहद्-IV. 154.
 पट्ट-IV. 391.
 पट्टमो-I. 215. °म-I. 55.
 पट्टम-I. 55.
 पणएण-IV. 446.
 पणवण्णा-II. 174.
 पणवद्-See नम् with प्र.
 पणामद्-IV. 39
 पचण्ह III. 123.
 पटओ-I. 70.
 पण्णद्-IV. 427.
 पण्णरसण्ह-III. 123.
 पण्णरह्-II. 43.
 पण्णा-II. 42, 83.
 पण्णासा-II. 43.
 पण्णो-I. 56.
 पण्हा-I. 35.
 पण्हुओ-II. 75.
 पण्हुो I. 35, II. 75.
 पत्, पडइ-IV. 219, 422, 4, 18.
 पडति-IV. 422, 20. पडहि-IV.
 388. पट्टिअ-IV. 337. पडिउ-
 IV. 337. पडिआ-II. 80. पट्टि-
 आड-IV. 358. पाडइ-III.
 153. पाडेइ-IV. 22. पाडिउ-IV.
 420.
 - with नि, निवडइ-I. 94; IV.
 406. निपत्ति-IV. 326. -with
 सम्, सपडिअ-IV. 423.
 पत्ताम्-IV. 307.
 पत्तिविंव-IV. 326.
 पत्तेसो-IV. 307.
 पत्तत्तण-IV. 370.
 पत्त-II. 173. पत्तेहि-IV. 370.
 पत्ताण-IV. 370.
 पत्तल-II. 173 °ल-IV. 387.
 पत्तु-See आप् with प्र
 पत्तेअ-II. 210.
 पत्थरो-II. 45. °रि-IV. 344.
 पत्थवो, पत्थावो-I. 68.
 पत्थिवाण-III. 85.
 पद्, पाएद्-III. 149.

- with अ, आवृत्त-IV. 295.
 - with उद्, उपपद्यते-III 142.
 - with निस्, निष्पद्यते-IV. 128.
 - with सम्, संपद्यते-IV. 224.
 मपाइअव-IV. 265. सपन्ना-IV. 285, 302.
 पदअइ-IV 162.
 पद-IV. 270
 पनय-IV. 326
 पती-I. 6, 25.
 पयो, पन्यो-I. 30. पथ-I 88
 पथी-IV. 429.
 पथयो-IV. 325.
 पथिअहि-IV. 429.
 पन्नाडइ-IV. 126.
 पफुलिअउ-IV 396
 पबवालइ-IV 21, 41
 पमाणु-IV. 399, 419, 438. पमा-
 णिकलोशि-IV 302.
 पमुक्क } -II. 97. See मुच् with
 पम्मुक } प्र.
 पम्हट्टउ-IV. 396.
 पम्हला-II. 74.
 पम्हाइ-II. 74
 पम्हुट्ट-III. 105. पम्हुट्टो-IV. 258.
 पम्हुसइ-IV. 75, 184.
 पम्हुहइ-IV. 74.
 पय-IV. 420. पयइ-IV 395.
 पयइ-IV. 90. (पच्)
 पयइइ-II. 30. See वर्त् with प्र.
 पयथो-II. 29
 पयड-I. 44, °डा-IV. 338.
 पय-IV. 422 10.
 पयथं-I. 67.
 पयइ-IV. 74.
 पयरक्क-IV. 418
 पयरप-I. 246
 पयरो-I. 68
 पयइ-IV. 70, 77.
 पयाई-II 138.
 पयागजल-I 177.
 पयारो-I. 68 पयारहि-IV. 367.
 पयावई-I 177, 180.
 पयासइ-IV. 357. पयासेइ-IV. 45.
 पयास्-IV. 396.
 पय्याकुलीकइ-IV. 266.
 1 पर्, पूरइ-IV. 169. पूरिअ-IV. 383. पूरिइ-IV. 260. अपूरइ-IV. 423, 18.
 2 पर्, पारइ-IV. 86. पारिअइ-II 208.
 3 पर्, with व्या, वावरेइ-IV. 81. पर-II. 72, 87; IV. 335, 347, 379, 395, 396, 397, 400, 406, 414, 418, 420, 422, 3, 433, 441. परस्सु-IV. 338, 354.
 परइ-IV. 161.
 परउट्टो-I. 179.
 परम-IV. 414, 442.
 परमत्तु-IV. 422, 9.
 परम्मुट्टो-I. 25.
 परवसो IV. 266, 307.
 परहुओ-I 131.
 पराई-IV. 350, 367. cfr. पराया.
 परामरिसो-II. 105.
 परामुट्टो-I. 131.
 पराया-IV. 376. cfr. पराई.
 परावहि-IV. 442.
 परि-IV. 366, 437, 438.
 परिअट्टइ-IV. 220. (वर्ध् with परि.)
 परिअत्ता-IV. 395.
 परिअत्तइ-IV. 190.
 परिअलइ-IV. 162.
 परिअट्टइ-IV 162.
 परिआलेइ-IV. 51.
 परिषट्ट-II 174.
 परिट्टा-I. 38.

- परिद्विअ-See स्या with प्रति.
 परिणामो-IV. 206.
 परिप्तायध, °यद्-IV. 268.
 परिल्हसद्-IV. 197.
 परिवाडद्-IV. 50.
 परिसामद्-IV. 167.
 परिहद्-IV. 126.
 परिहणु-IV. 341.
 परिहव-III. 180.
 परिहामडी-IV. 425.
 परिहीण-IV. 60.
 परीद्-IV. 143, 161.
 परोम्यद्दो-IV. 418.
 परोप्पर-I. 62, II. 53.
 परोहो-I. 44.
 पलम्बो-II. 103.
 पलय-I. 187.
 पलस्प-IV. 302.
 पलद्दी-II. 174.
 पलावद्-IV. 31.
 पलिअको-II. 68.
 पलिअ-I. 212.
 पलिगद्दे-IV. 302.
 पलित्त-See दीप् with प्र.
 पलिल-I. 212.
 पलिविअ } -See दीप् with प्र.
 पलीवट, पनीयेद् }
 पलु-IV. 395.
 पडुअ-IV. 422, 6.
 पलोएमु-II. 181.
 पलोएट-IV. 166, 200, 230.
 पलोए-IV. 258.
 पडको-II. 68.
 पडद्-IV. 200.
 पडो-II. 47, °इ-II. 68.
 पड्यो-II. 47, °त्य-II. 68.
 पडय-IV. 336, °वद्-IV. 420.
 °दिद्-IV. 418.
 पडविडेण-II. 164.
 पड्ढाण-I. 252, II. 68.
 पल्हत्थद्-IV. 26, 200.
 पल्हत्थ-IV. 258.
 पल्हाओ-II. 76.
 पवद्दो-I. 156.
 पवत्तओ-II. 30.
 पवत्तण-II. 30.
 पवय-IV. 220.
 पवद्दो-I. 68.
 पवामुअद्-IV. 395.
 पवाम्-I. 44.
 पवाहो-I. 68. पवाहेण-I. 82.
 पविरजद्-IV. 106.
 पवो-II. 106.
 पव्वती-IV. 307.
 पव्वायद्-IV. 18.
 पशादाय-IV. 302.
 पथादो-IV. 299.
 पसडिल-I. 89.
 पसत्यो-II. 45.
 पसरो-IV. 157.
 पसाड-IV. 430.
 पसिअ-See सद् with प्र.
 पसिडिल-I. 89.
 पसिद्दी-I. 44.
 पस्टे-IV. 290.
 पद्-IV. 422, 10.
 पद्म्मद्-IV. 162.
 पद्दरो-I. 68.
 पद्दद्-IV. 117.
 पद्दा-I. 6.
 पद्दाड-IV. 341.
 पद्दारो-I. 68.
 पद्दिओ-II. 152, पद्दिड-IV. 415,
 429, 445, पद्दिआ-IV. 376,
 431.
 पद्दु-III. 38.
 पद्दुएद्-IV. 299, 419.
 पद्दुडि-I. 131, 206.

- पटुष्पद्-IV. 63. पटुष्पिरे-III. 142.
 पट्ट-III. 38.
 पद्मो-I. 88.
 1 पा, पिअद्-IV. 10, 419. पिअद्-
 I. 180. पिअति IV. 419, 420.
 पिअद्दु-IV. 422, 20. पिअद्-
 IV. 10, 423. पिअवि-IV.
 401, 444. पाउ-IV. 439. पिए
 IV. 434.
 2 पा, पाद्, पाअद्-IV. 240.
 पाद्-IV. 445.
 पादरो-II. 138.
 पाउ-I. 5.
 पाउओ-I. 131. (व् with प्र.)
 पाउरण-I. 175.
 पाउमो-I. 19, 31, 131; III. 57.
 पागसासणे-IV. 265.
 पाटलिउत्ते-II. 150.
 पाटिएण II. 210.
 पाटिह-II. 210.
 पाटिण्ढा-I. 41, 206.
 पाटिवआ, पाटिवया-I. 15, 44.
 पाटिमिडा-I. 11; II. 174.
 पाणिअ-I. 101, II. 191. पाणिउ-
 IV. 396. पाणिण्ण-IV. 434.
 पाणिण्-IV. 418.
 पाणिनीआ-II. 117.
 पाणीअ-I. 101.
 पाण्य-IV. 322.
 पाणुग्गेण-IV. 326.
 पाण-IV. 324.
 पाण्ट-I. 41.
 पायति-III. 134. (पादान्ते.)
 पायथं-I. 67.
 पायवटण-I. 270.
 पायवीड-I. 270.
 पाया-III. 130.
 पायारो-I. 268.
 पायाम-I. 180.
 पारद्-IV. 86.
 पारओ-I. 271.
 पारकेर-I. 44; II. 148.
 पारङ्गा-IV. 379, 398, 417.
 पारङ्ग-I. 44; II. 148.
 पारङ्गी-I. 235.
 पारावओ-I. 80.
 पारेवओ-I. 80.
 पारो-I. 268.
 पारोहो-I. 44.
 पालहो-IV. 325.
 पालयु-IV. 416.
 पालेवि-IV. 441.
 पावद्-See आर् with प्र.
 पावटण-I. 270.
 पाव-I. 177, 231.
 पावयण-I. 44.
 पावरण-I. 175.
 पावारओ-I. 271.
 पावामुओ-I. 95.
 पावाम्-I. 41.
 पावीड-I. 270.
 पावीमु-See आर् with प्र.
 पावेद्-IV. 41. (from प्.)
 पागद्-I. 43; IV. 181.
 पाग-II. 92.
 पामाणो-I. 262.
 पासाया-II. 150.
 पामिडी-I. 41.
 पासु-I. 29, 70.
 पाहाणो-I. 262.
 पाहुह-I. 131, 206.
 पि-I. 41; II. 198, 204, 216;
 III. 137; IV. 302.
 पिअ-See पिआ.
 पिअ-II. 158, IV. 332, 350,
 356, 357, 396, 418, 425,
 434, 436. पिओ-I. 42, 91;
 III. 86. पिउ-IV. 313, 352

- 383, 396, 398, 401, 414,
418, 420, 424, 430, 432,
438. वि-IV. 401, 423,
444. विअस्-III. 10. विअसु-
IV. 354. विअहो-IV. 418,
419. वि-IV. 365, 396,
422, 12. विआइ-II. 187. cfr.
विअ.
- विअर etc, See विआ.
विअवयसो-II. 186.
विअवयस्स-IV. 285, 302.
विअवि-See 1 पा.
विआ- Declined. III. 39, 40,
44, 47, 48.
विआस-IV. 434.
विउओ-I. 131.
विउच्छा-II. 142, III. 41.
विउणो-etc. See विआ.
विउलओ-II. 164.
विउवई-I. 134.
विउवण-I. 134.
विउसिआ-I. 134; II. 142.
विउहर-I. 134.
विक्-I. 47, II. 79.
विच्छइ-IV. 295.
विच्छी-I. 128, II. 15. °इ-II.
15.
विजइ-See 1 पा.
विजरय-II. 164.
विट्ट (वृत्)-I. 35. (विट्ट)-I. 85.
विट्टि-I. 129; IV. 329. विट्टी-I.
35, 129. विट्टीए-III. 134.
विट्टो-I. 201.
विण्ड-I. 85.
विध-I. 188.
विट्ट-II. 106.
विळासो-II. 106.
विब-II. 182
विधिले-IV. 295.
- विसत्रो-I. 193.
विसाओ-I. 193.
विसाजी-I. 177.
विमुणइ-IV. 2.
विहडो-I. 201.
विह-I. 24, 137, 188.
वीअ-I. 213, II. 173.
वीअल-I. 213; II. 173.
वीडतु-IV. 385.
वीडिअ-I. 203.
वीड-I. 106.
वीणत्तण-II. 154.
वीणत्त-II. 154.
वीणदा-II. 154.
वीणया-II. 154.
वीणिमा-II. 154.
वीवल-I. 213; II. 173.
वीसइ-IV. 185.
वुसइ-IV. 105.
वुच्छइ-IV. 97. वुच्छइ-IV. 364.
°हु-IV. 422, 9.
वुछइ-IV. 105.
वुछ-I. 26.
वुजइ-IV. 102.
वुजा-I. 166.
वुत्त्यम्मो-IV. 305.
वुत्त्य-IV. 293.
वुत्तवते-IV. 293.
वुत्ताह-IV. 293, 305.
वुट्टि-IV. 329.
वुट्टो-II. 34. प्रच्छ.
वुट्टो-I. 131. स्पर्.
वुदम-I. 55.
वुदवी-I. 88, 216.
वुदुम-I. 55, IV. 283.
वुण-IV. 343, 349, 358, 370,
383, 391, 422, 9, 15,
425, 426, 428, 438, 439,
445. वुणो (?)-II. 174.

- पुणइ-See प्.
 पुणरुत्त-II. 179.
 पुणाइ-I. 65.
 पुण्णमतो-II. 159.
 पुत्ति-IV. 330.
 पुत्ते-IV. 395.
 पुथ-I. 188.
 पुथुम-IV. 316.
 पुत्रमाइ-I. 190.
 पुप्फत्तण-II. 154.
 पुप्फत्त-II. 154.
 पुप्फ-I. 236; II. 53, 90.
 पुप्फवईहि-IV. 438.
 पुप्फिमा-II. 154.
 पुराओ-I. 37, IV. 228.
 पुरदरो-I. 177.
 पुरव-IV. 323.
 पुरा-I. 16.
 पुरिम-II. 135.
 पुरिइ-II. 163. पुरिइा-II. 164.
 पुरिमो-I. 42, 91, 111, II. 185;
 III. 86, 87, 88. पुरिसहो-IV.
 400. पुरिसा-II. 202.
 पुरेक्म्म-I. 57.
 पुलआअइ-IV. 202
 पुलएइ-IV. 181. पुलअ-II. 211.
 पुल्लिओ-IV. 287, 288.
 पुलोएइ-IV. 181.
 पुलोमी-I. 160.
 पुव्वइ-See. प्.
 पुव्वण्हो-I. 67, II. 75.
 पुव्व-II. 135.
 पुव्वण्हो-I. 67.
 पुथदि-IV. 295.
 पुमइ-IV. 105.
 पुइइ-I. 88, 131, III. 135.
 पुइ-I. 137, 168.
 पुइवी-I. 216.
 पुइवीओ-I. 6.
 पुहुवी-I. 131; II. 113.
 पू, पुणइ-IV. 241. पुण्णिअइ, पुव्वइ
 IV. 242.
 पूजितो-IV. 322.
 पूसइ-IV. 236.
 पूसा-III. 56.
 पूसाणो-III. 56.
 पूसो-I. 43.
 पेआ-I. 248.
 पेऊस-I. 105.
 पेक्खरु, पेक्खदि-IV. 295, 297.
 पेक्खिइ-IV. 302. पेक्खु-IV.
 419. पेक्खेवि-IV. 340. पेक्खे-
 विणु-IV. 444. पेक्खवि-IV.
 430
 - with प्रति, पडिपेक्खइ-IV. 349.
 पेच्छ, पेच्छसि-II. 205. पेच्छइ-II.
 143, III. 20, IV. 181, 369,
 447. पेच्छ-I. 23, III. 4, 5,
 14, 16, 18, 21, 22, 26, 28,
 36, 50, 52, 53, 55, 56, 70,
 79, 93, 107, 108, 120,
 121, 122, 124, 129, IV.
 363. पेच्छसु, पेच्छउ, पेच्छानु-III.
 173. पेच्छताण-IV. 348.
 पेज्जा-I. 248.
 पेह-I. 85.
 पेट-I. 106.
 पेण्ड-I. 85.
 पेण्डइ-IV. 37.
 पेम्म-IV. 423. पेम्म-II. 98, III.
 25. पेम्मु-IV. 395. पेम्मस-
 III. 10.
 पेरेओ-I. 58, II. 65. *त-II. 93.
 पेल्वाण-I. 2, 8.
 पेइ-IV. 143.
 पेसो-II. 92.
 पोइइ-IV. 76.
 पोक्खर-I. 116, II. 4.

पोखरिणी-II. 4.
 योगल-I 116.
 पोत्थओ-I. 116.
 पोष्कल I 170.
 पोष्कली-I. 170.
 पोम्म-I 61; II. 112.
 पोराण-IV. 287.
 पोरो-I 170
 °प्यणामो-III. 105.
 °प्यतानेन-IV. 322.
 प्फलइ-IV. 445.
 प्रगणइ-IV. 420 प्रगणि-IV. 360.
 प्रमाणिअउ-IV. 422, 1.
 प्रयावदी-IV. 404.
 प्रस्तादि-IV. 393.
 प्राइव, प्राइव-IV. 414.
 प्राउ-IV. 414.
 प्रिअ-IV. 370, 377, 401. प्रिएण
 IV. 379, 398, 417.

फ

फसइ-IV. 129, 182.
 फकवती-IV. 325.
 फडालो-II 159.
 फणसो-I. 232.
 फणी-I 236.
 फइइ-IV. 127.
 फंदण-II. 53.
 फरिसइ-IV. 182.
 फरुसो-I. 232
 फल-IV. 335. फल-I. 23. फल-
 IV. 341. फलई-IV. 336
 फलाइ-IV. 340.
 फलिहा-I. 232, 254.
 फलिहो [स्फटिक]-I. 186, 197.
 फलिहो [परिष]-I 232, 254.
 फाडेइ-I. 198, 232.
 फालिहो-I. 232, 254.
 फालेइ-I. 198, 232.

फासइ-IV. 182.
 फासो-II. 92
 फिट्टइ-IV. 177, 370. फिट्ट-IV.
 406.
 फिउइ-IV 177.
 फुविज्जत-IV 422, 3.
 फुइइ-IV. 177 See स्फुद्
 फुम्पणएण-IV. 423, 23.
 फुउइ-IV. 177.
 फुड-IV. 258.
 फुमइ-IV. 161.
 फुकुलइ-II 174
 फुइइ-IV. 387. फुइति-III. 26.
 फुसइ-IV. 105, 161.
 फेउइ-IV. 358
 फोडेति-See स्फुद्.

च

N. B. See also under च.
 चइहउ-IV. 444.
 चइल-IV. 412 चइलो-II. 174.
 चब्बइ-IV. 198.
 चज्जइ-See चन्धु.
 चउवाणल-IV. 419. °लसु-IV.
 365.
 चडिस-I. 202.
 चट्टवर-II. 174.
 चट्टफलो, °फलो-II. 97.
 चदि-II. 176. चदिण-I. 142.
 चद-I. 53, II. 79
 चन्धु, चधइ-I. 187. चधेउ-I. 181.
 चन्धिचइ, चन्धिदिइ, चज्जइ, चज्जि-
 दिइ-IV. 247. चद-IV. 399.
 - with अनु अणुचद-II. 184.
 - with आ, आचधतीए-I 7.
 चन्ध-IV. 382 चधो-I. 187.
 चन्धवो, चधवो-I 30.
 चप्पीकी-IV. 395.
 चप्पीहा-IV. 383.

- बण्डा-IV. 387.
 बप्फो-II. 70.
 बंम-IV. 412.
 बंमगस्त-IV. 280.
 बभचेर-II. 74.
 बम्हचरिअ-II. 63, 107.
 बम्हचेर-I. 59, II. 63, 74, 93.
 बम्हणो-I. 67, II. 74. °णे-IV. 302.
 बम्हा-II. 74, III. 56.
 बम्हाणो-III. 56.
 बरिहिणु-IV. 422, 8.
 बरिहो-II. 104.
 बलइ-IV. 47, 259.
 बलया }
 बलाया } -I. 67.
 बलि-IV. 384, 402.
 बलि-IV. 338, 385, 389, 411. 445.
 बलिस-I. 202.
 बउ-IV. 354, 440.
 बलउडउ-IV. 430. °डा-IV. 430.
 बले-II. 185.
 बहप्पई-II. 137.
 बहप्पई-I. 138, II. 69, 137.
 बहला-II. 177.
 बहस्सई-II. 137.
 बहि-(¹) IV. 357.
 बहिदा-II. 174.
 बहिणि-IV. 351, 434. °णी. II. 126.
 बहिणुए-IV. 422, 14.
 बहिरो-I. 187.
 बहु-II. 164, III. 141.
 बहुअ-IV. 371, 376. °अ-II. 164.
 बहुअय-II. 164.
 बहुअरो-I. 177.
 बहुउ-IV. 387.
 बहुवदह-II. 202.
 बहुवी-II. 113.
 बहेउओ-I. 88, 105, 206.
 बाम्हणो-I. 67.
 बारं-I. 79; II. 79, 112. बारी-IV. 436.
 बारह I. 219, 262.
 बालको-IV. 327.
 बालो-बाला-III. 25. बाल्हे-IV. 350, 367, बालि-IV. 422, 18.
 बाह-I. 82; IV. 395, 439. गहो-II. 70.
 बाह (arm)-IV. 329, 430. cf. वाहा.
 बाहइ-I. 187.
 बाहा-IV. 329. बाहाए-I. 36. cf. वाह.
 बाहि-II. 140.
 बाहिर-II. 140.
 बाहु-IV. 329, 430. बाहु-I. 36.
 बिइओ-I. 5, 94.
 बिइजो-I. 248.
 बिउणो-I. 94; II. 79.
 बिम्हिओ-I. 128.
 निधीए-II. 330.
 निणिण-III. 120. cf. विनि, वे, विहि, निणुणो, बिइइ-I. 34 विनि-IV. 418.
 विम्वाहरि-IV. 401.
 विस-I. 7, 238.
 निसी-I. 128.
 विहप्पई-II. 137.
 विहप्पई-I. 138, II. 137.
 विहस्सई-II. 69, 137.
 विहि-IV. 367.
 विहु-IV. 383.
 विहेमि-I. 169. विहेइ-IV. 238. cf. वीहद.
 वीओ-I. 5, 248; II. 79.
 वीहद-III. 131, 136, IV. 53,

- बीहते-III. 142.
 बीहिअ-IV. 53.;
 बुद्ध-IV. 98.
 बुज्झ-IV. 217.
 बुज्जा-II 15
 बुद्ध-IV. 101. बुद्धी-IV. 423.
 बुद्धि-IV. 415.
 बुद-I. 53
 बुद्धी-IV. 424.
 बुद्धी-III. 19, IV. 423, 14.
 Declined. III. 16, 18, 19,
 20, 23, 24, 27, 29, 58, 124.
 बुध-I. 26.
 बुध्द-III. 53, 137.
 बुध्द-III. 138, II. 53, 137.
 बुध्द-IV. 299.
 बुध्द-III. 137.
 बुध्द-IV. 5. (form बुध्).
 वे-III. 120, IV. 370, 395,
 429, 439. वेण्ण-III. 120 वेहि,
 वेहि-III. 119. वेहि-IV.
 370, 377. वेण्ण-III. 119.
 cfr विण्ण.
 वेमि (?) -IV. 238.
 वेसो-II. 92.
 वेस-IV. 198.
 वेसि-IV. 335
 वेर-I. 170.
 वेरी-I. 170
 वेर-IV. 2. वेरि-IV. 360.
 वेरि-IV. 422, 12. वेरि-IV.
 383.
 वेण्ण-IV. 443.
 वेहि-IV. 277.
 वू बुद्ध-IV. 391. अज्जनी -III.
 162. जेण्ण-IV. 391. जेण्ण-
 IV. 391.
- म.
- मङ्गी-II. 126.
 मङ्खो-I. 151.
 मओ-I. 187. मएण-IV. 444.
 मए-II. 193.
 मङ्खती-IV. 327.
 मङ्ख-IV. 299.
 मङ्खती-IV. 307. * सीए-IV. 323.
 मङ्ख-IV. 323.
 मङ्ख-IV. 399, 411.
 मङ्ख-II. 24.
 मङ्ख, मङ्ख-IV. 106. मङ्ख-
 III. 395, 439. मङ्ख-IV.
 351, 379, 380, 398, 417,
 422, 21. मङ्ख-IV. 354.
 मङ्ख-IV. 386.
 मङ्ख-III. 174.
 मङ्ख-I. 195 मङ्ख-IV. 420. मङ्ख-
 IV. 357.
 मङ्ख, मङ्ख-III. 41. मङ्ख-IV.
 239, 399. मङ्ख-III. 106,
 155. मङ्ख, मङ्ख etc, III. 155,
 मङ्ख-IV. 376 मङ्ख-IV. 367.
 370, 404, 425. मङ्ख-IV. 401.
 मङ्ख-IV. 383. मङ्ख, मङ्ख-
 ए-IV. 249. मङ्ख, IV. 330.
 मङ्ख-IV. 402. मङ्ख- II.
 193, 199, III. 70 मङ्ख-
 III. 41. मङ्ख-II. 186.
 मङ्ख-III. 180.
 मङ्ख-IV. 422, 12.
 मङ्ख-IV. 60.
 मङ्ख-declined. III. 44, 45.
 मङ्ख-IV. 422, 10.
 मङ्ख-III. 159.
 मङ्ख etc. See मङ्ख.
 मङ्ख-II. 80.
 मङ्ख-IV. 357.
 मङ्ख-II. 80.

- भक्ति-See भ्.
 भते-IV. 287.
 भप्पो-II. 51.
 भमड्ड-See भ्रम्.
 भमया-II. 167.
 भमर-I. 6, II. 183. भमरो-I. 244,
 245. भमरु-IV. 368, 397.
 भमरा-IV. 387.
 भमरउल-IV. 382.
 भमाड्ड-°डेइ, °वेई See भ्रम्.
 भमितो-II. 145. °ह-IV. 422, 15
 भम्मड्ड-See भ्रम्.
 भयकह-IV. 331.
 भयप्यई-II. 69, 137.
 भयव-IV. 264. °व-IV. 264,
 265, 302.
 भयस्तई-II. 69, 137.
 भरइ-III. 137; IV. 74. भरिमो-
 III. 134.
 भरहो-I. 214.
 भरिउ-IV. 444. भरिअइ-IV. 383.
 भरु-IV. 340, 371, 421.
 भरइ-IV. 74.
 भरि-IV. 353.
 भरु-IV. 351.
 भरि-IV. 330.
 भैवइ-See भ्रम्.
 भवओ-I. 37.
 भवण-III. 29.
 भवतो-II. 174.
 भव-IV. 265, 283, 284, 302.
 भवतो-I. 37.
 भैवरु-IV. 397.
 भवारिसो-I. 142.
 भविओ-II. 107.
 भसइ-IV. 186.
 भसणउ-IV. 443.
 भसलो-I. 244, 254. उ-IV. 444.
 भसणलिहो-IV. 290.
 भसिणी-IV. 290.
 भस्तो-II. 51.
 भाइ, भाइअ-IV. 53.
 भाईरहि-IV. 347.
 भाउओ-I. 131.
 भागुलावणादो-IV. 302.
 भाण-I. 267.
 भाणिणी-I. 190.
 भाभेइ-See भ्रम्.
 भायण-I. 267. °णा, °णाइ-I. 33.
 भाया-Declined. III. 47, 48.
 भारइ-IV. 347.
 भारह-IV. 399.
 भारिअ-II. 24, 107.
 भारिया-IV. 314.
 भालके-IV. 447.
 भावइ-IV. 420.
 भासइ-IV. 203.
 भासा-I. 211, 287.
 भिउडी-I. 110.
 भिऊ-I. 128.
 भिगारो-I. 128.
 भिगो-I. 128.
 भिच्चु-IV. 341.
 भिडिवालो-II. 38, 89.
 भिदइ-IV. 216.
 भिफो-II. 54.
 भिम्मलो II. 68, 90.
 भिमोरो-II. 174.
 भिसइ-IV. 203.
 भिसओ-I. 18.
 भिसिणी-I. 238.
 भीओ-IV. 53. भीआए-II. 193.
 भीमरोणदरा-IV. 299.
 भुअ-IV. 414.
 भुअयत-भुआ°-I. 4.
 भुई-I. 131.
 भुइ-IV. 186.
 भुइ, भुइइ-IV. 110. भुंजति-IV.

335. भुज्जइ, भुज्जइ-IV. 249.
 भुज्जणइ, भुज्जणइ-IV. 441. भोधा
 -II. 15. भोत्ता-IV. 271. भो-
 ल्लण, भोत्तु, भोत्तव्व-IV. 212.
 भुत्त-II. 77, 89; III. 95.
 भोच्छ-III. 171. बुहुक्खइ-IV.
 6.
 -with उर, उवहुजइ-IV. 111.
 भुमइ-IV. 161.
 भुमया-I. 121, II. 167.
 भुम्हडी-IV. 395.
 भुम्हइ-IV. 177.
 भुक्खण-IV. 331. °णे-IV. 441.
 भू भोमि-IV. 260. होसि-III. 145.
 होइ-I. 9, II. 206. III. 145,
 178, IV. 60, 61, 330, 343,
 362, 367, 377, 395, 401,
 402, 420, 422, 8, 423,
 424, 430, 438. होदि-IV.
 269, 273. भोदि-IV. 273,
 274, 302. भोति-IV. 318,
 319. हवइ-IV. 60, 287. हुवइ,
 भवइ-IV. 60. हवदि-IV.
 269. भवदि, हुवदि, भुवदि-IV.
 269. होमो-III. 155. होति-
 IV. 61, 422, 11. हुति-III.
 26, IV. 61 हवति, हुवति-IV.
 60. मति-IV. 365, 416 हति-
 (?) IV. 406. होसु-III. 175.
 होउ-III. 178, IV. 420. होतु-
 IV. 307. होव, होह-IV. 268.
 हुवेत्थ-IV. 320, 323 होज्जइ, हो-
 ज्जाइ, होज्ज, होज्जा etc. Conjug
 III. 178. होज्जहिइ etc. होज्जउ
 -etc. III. 178 होज्ज-III.
 159, 165, 177, 179,
 IV. 370. होज्जा-III. 159,
 178, 179. हुज्ज-II. 180.
 होज्जइ-III. 165. होस्स, होहिमि,
 होस्सामि, होहामि-III. 169, cfr.
 III. 166, 167. होहिइ-IV.
 388. होही-II. 180.
 होज्जस्सामि, होज्जस्स, होज्जहामि-III.
 178. होसइ-IV. 388, 418.
 भविस्सिदि-IV. 275, 302.
 होज्जाहिइ, etc. III. 178 हुवीअ-
 III. 163 होईअइ, होइज्जइ-III.
 160. भावेइ-III. 149. होंतो-
 III. 180 हुतो-IV. 61. होमाणो
 -III. 180. हूअ-IV. 64. हूआ
 -IV. 384. हुआ-IV. 351.
 भविअ, हविअ, भादूण, होदूण, होत्ता
 -IV. 271. होऊण, होअऊण-IV,
 340. cfr. होतओ. -with अनु.
 अणुदूअ-IV. 64. -with परि,
 परिभवइ-IV. 60. परिइविअ IV.
 401.-with प्र, प्रभवइ-IV. 60.
 पहुच्चइ-IV. 390 पभवेइ-IV.
 63 पहुप्पिरे-III. 142. पहुअ-
 IV. 64. बहुत्त-I. 233, II. 98.
 -with तम्, सम्भवइ-IV. 60.
 सभावइ-IV. 35. अत्तभावइ IV.
 260.
 भूमिसु-III. 16.
 भे-III. 91, 93, 94, 95, 100,
 106.
 भेच्छ-III. 171 (भिइ).
 भेदो-I. 251.
 भेतुमाण-II. 146 (भिइ)
 भो-IV. 263, 264, 285, 302.
 भोअण- I. 81, 103.
 भोग-IV. 389.
 भोधा, भोच्छ-See भुज्-
 भोत्ता-etc. See भुज्.
 अशु, भसइ-IV. 177. -with. प्र,
 पव्मह-IV. 436.
 अथि-IV. 360.
 अम् भमइ-IV. 161, 239. भेवइ -

IV. 401. भमति-IV. 422, 3.
भमेज्-IV. 418. भमिअ- II.
146. Caus. भमेइ-III. 151;
IV. 30. भमावइ-III. 151.
भमावेइ-III. 151, IV. 30. भम-
वइ-IV. 161 भमाउइ-III. 151;
IV. 161. भमाडेइ-III. 151;
IV. 30. भम्मउइ-IV. 161-with
परि, परिव्भमतो-IV. 323.

म.

म-IV. 346, 365, 368, 379,
384, 387, 418, 420, 422,
4, 7 (?), 442.

म-म्मि-III. 105. मो-III. 106.

म-III. 107, IV. 323. मम, मि,

मिम, मम्ह - III. 107. मि, मे,

मम, ममए ममई, मइ, मयाइ-

III. 109 मए-II. 199, 201,

203, III. 109, 160. मई-

IV. 330, 346, 356, 370,

377, 396, 401, 402, I, 414,

418, 420, 421, 422, 423,

438. मइत्तो, ममतो, महत्तो, मज्जत्तो,

मतो -III. 111. ममात्तो, °तु-

IV- 307, 321. ममतो, ममा-

हितो, ममासुतो, ममेसुतो-III. 112.

मे-III. 113, IV. 282, 283.

302. मइ-III. 113 मम-III.

113, IV. 280; 288, 302.

मइ-II. 164; III. 113. महु-

IV. 333, 370, 379, 383,

391, 395, 416, 418, 422,

12, 423, 429, 438. मइ-III.

113. मज्ज-III. 113, IV. 23.

मज्जु-IV. 367, 379, 398,

401, 417. मज्ज-III. 113.

मज्ज, मज्जाण, °अ, ममाण, °ण,

महाण, °ण-III. 114. मि-III.

115. मइ-III. 115, 135.

ममाइ, ममए, मे-III. 115. ममम्मि

महम्मि, मज्जम्मि-III. 116.

ममेसु, महेसु, मज्जेसु, ममसु, महसु,

मज्जेसु-III. 117.

मअको-I. 130.

मइलं-II. 138.

मईअ-II. 147.

मउअत्तयाइ-II. 172.

मउअ-I. 127.

मउइ-I. 107.

मउण-I. 162.

मउत्तण-I. 127.

मउर-I. 107.

मउलण-II. 184.

मउल-I. 107.

मउलिआइ-IV. 365.

मउली-I. 162.

मउलो-I. 107.

मउवी-II. 113.

मऊरो-I. 171.

मऊहो-I. 171.

मओ-I. 126.

भेश-IV. 447.

भस-I. 29, 70.

भगल-I. 29.

भगुणे-II. 159.

भसु-I. 26, II. 86.

भकरकेतु-IV. 324.

भकरद्वजो-IV. 323.

भउडु-IV. 423.

भउनो-IV. 325, 328.

भक्यइ-IV. 191.

भग्गइ-IV. 230 (मग्).

भग्गओ-I. 37.

भग्गति-I. 31. भग्गहु-IV. 384

(मार्ग)

भग्गसु-IV. 402.

भग्गसिइ-IV. 357.

- मग्नुद्-IV. 357, 431. मग्नुद्-IV. 347.
 मगू-II. 77.
 मघव-IV. 265.
 मघोषो-II. 174.
 मघद्-IV. 315.
 मच्छ- I. 130.
 मच्छर-IV. 444. °रो-II. 21.
 मच्छलो-II. 21.
 मच्छिआ-II. 17.
 मच्छु, मच्छे-IV. 370.
 मज्जु, मज्जद्-IV. 101. मज्जति-IV. 339.-with ति, गुमज्जद्-I. 94;-IV. 123. गुमज्जो-I. 94, 174.
 मज्जद्-IV. 105. (मज्ज्).
 मज्ज-II. 24.
 मज्जाया-II. 24.
 मज्जारो-I. 26. II. 132.
 मज्जण्हो-II. 84.
 मज्जघो-II. 81.
 मज्ज-II. 90. मज्जहे-IV. 350.
 मज्जे-IV. 406. मज्जि-IV. 444.
 मज्जिमो-I. 48.
 मंजरो-II. 182.
 मंजारो-I. 26.
 मजिह्व-IV. 438.
 मडिआ-II. 29.
 मट्ट-I. 128.
 मट्टा-II. 174.
 मट्टण्ण-II. 174.
 मट्टय-I. 206.
 मट्टहरिआ-II. 201.
 मट्ट्-IV. 126.
 मडिओ-II. 36.
 मट्ट्-IV. 126.
 मट्टो-I. 199.
 मग्नुद्-IV. 7.
 मणगिला-I. 26.
 मणगी, ° रिणी-I. 44.
 मणय-II. 169.
 मणगिला-I. 26, IV. 286.
 मणस्सि-IV. 263.
 मणहर-I. 156.
 मणा-II. 169. *
 मणाउ-IV. 418, 426.
 मणासिला-I. 26, 43.
 मणि-IV. 422, 15.
 मणिअडा-IV. 414, 423.
 मणिअ-II. 169.
 मणु-IV. 350, 401, 421, 422, 9, 441.
 मणुअत्त-I. 8.
 मणूसो-I. 43.
 मणे-II. 207.
 मणोज्ज-II. 83.
 मणोण्ण-II. 83.
 मणोरथा-IV. 285, 302.
 मणोरह-IV. 362, 388, 401.
 °हद्-IV. 414.
 मणोसिला-I. 26.
 मणोहर-I. 156.
 मतल-IV. 325.
 मडलग्ग, °लग्गो-I. 34.
 मट्टुको-II. 98.
 मतन-IV. 307. °नो-IV. 325.
 °न IV. 324.
 मत्तह-IV. 383, 406.
 मत्ते-I. 102.
 मत्तो-IV. 260.
 मथुर-IV. 325.
 मदि-IV. 372.
 मनु, मन्ने-I. 171. माणिअद्-IV. 388 माणिओ-II. 180.
 with-मम्. समणोद्-IV. 334.
 मंतिदो-IV. 260.
 मत्- II. 44.
 मंयद्-IV. 121.
 मदरयट्ट-II. 174.

- मंदाल-IV. 288.
 मन-II. 25, 44
 मन्मीसडी-IV 422, 22
 म-IV 385, 418
 मम-etc -See म
 मम्मण-II 61.
 मम्मो-I 32.
 मयगलो-I. 182 मयगलह-IV 406.
 मयको-I. 177, 180. °कु-IV 396.
 मयच्छि-II. 193
 मयणो-I 177, 180, 228 °णु-
 IV. 397.
 मयरद्वय-IV. 422, 18.
 मयरद्वरु-IV. 422, 8.
 मय्य-IV. 292.
 मर मरइ-IV 234, 420 मरहि-IV.
 368 मराहु-IV 439. मरिण्वउ-
 IV. 438 मारइ-III 153, IV.
 330. मारेइ-IV. 337 मारि-
 IV. 439. मारिअडेण-IV. 379,
 417. मारिआ-IV. 351. सुइअ-
 IV. 367, 419 सुअउ-IV. 442
 सुएण-IV 395 सुया-IV. 442
 मालेध-IV. 302
 मरगय-IV. 349. °य-I. 182.
 मरट्ट-IV. 422, 7.
 मरणु-IV. 370, 418, °णा-I. 103.
 मर-III. 141.
 मरहट्टो-I 69. °ट्ट-I. 69, II. 119.
 मरिसइ-IV. 235
 मलइ-IV. 126.
 मलय-II. 97.
 मलयकेइ-IV. 302.
 मलिअ-I. 7.
 मलिआइ-III. 135.
 मलिण-II 138.
 मङ्गुणु-IV. 382, 444.
 मङ्ग-II. 79.
 मसण-I. 130.
 मसाण-II. 86.
 मसिण-I. 130.
 मस्कली-IV. 289.
 मत्सु-II. 86.
 महइ-I. 5, IV. 192. महए-I. 5.
 महति-IV. 353
 महणव-I. 269.
 महइम-IV. 445. °सु-IV. 336.
 महतो-II. 174.
 महन्दो-IV. 261. °दे-IV. 302.
 महसुडरिए-II. 120.
 महमहइ-IV. 78. °हिअ-I. 146.
 महव्वय-IV. 440.
 महादहहो-IV. 444.
 महाधन-IV. 323.
 महारउ-IV. 358, °रा-IV. 351,
 434.
 महारिसि-IV. 399.
 महावीरे-IV. 265.
 महावीले-IV. 302.
 महिअल-IV. 357.
 महिमडलि-IV. 372.
 महिमा-I. 35.
 महिला-I. 146, III. 86, 87. °ते-
 III 41. °लाओ-III 86.
 महिवट्ट-I. 129.
 महिवालो-I. 231.
 मही-III. 85. महिहि-IV. 353.
 महु-III. 25, 37. Declined. III.
 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
 25, 26, 124, 128.
 महुअ-I. 122.
 महुमहणु-IV. 384.
 महुरव्व-II. 150.
 महुरट्टी-I. 247.
 महुअ-I. 122.
 महेला-I. 146.

- मा-**II.** 201; **IV.** 330, 357
 (?), 418, 422, 10.
 मा, माइ-**IV.** 350, 421.-with
 उप, उवमिअइ-**IV.** 418.-with
 विनिस्, विणिम्मविद्-**IV.** 446.
 माआ-Declined. **III.** 46.
 माइगणो-**III.** 46.
 माइदेवो-**III.** 46.
 माइ-**II.** 191.
 माइहर-**I.** 135.
 माईण-**III.** 46. °ण-**I.** 135.
 माउअ-**II.** 99.
 माउआ-**I.** 131.
 माउक-**I.** 127; **II.** 2, 99.
 माउच्छा-**II.** 142, **III.** 41.
 माउत्तण-**II.** 2.
 माउमटल-**I.** 134.
 माउलुग-**I.** 214.
 माउसिआ-**I.** 134, **II.** 142.
 माउहर-**I.** 134, 135.
 माऊए-**III.** 46.
 माणइ-**I.** 228.
 माणइत्तो-**II.** 159.
 माणसी-**I.** 26, 44. °सिणी-**I.** 26,
 44.
 माणस्त-**II.** 195.
 माणहे-**IV.** 282, 302.
 माणु-**IV.** 330, 387, 396, 410,
 418. माणि-**IV.** 418. माणेण-
IV. 278.
 माणुवा-**IV.** 447.
 माणुस-**IV.** 396. °सइ-**IV.** 341.
 मामि-**II.** 105, 195.
 मायदो-**II.** 174.
 मायहे-**IV.** 399.
 मारणउ-**IV.** 443.
 मारुअतणओ-**III.** 87.
 मारुदिणा-**IV.** 260.
 मालइ-**IV.** 368. मालई-**IV.** 78.
 माला-**II.** 182, **III.** 88, 124.
 Declined. **III.** 27, 30, 36, 41
 88, 124, 126, 127, 129.
 °मालस्स-**I.** 4.
 मासं-**I.** 29, 70. v
 मासल-**I.** 29.
 मासु-**II.** 86.
 माहउ-**IV.** 357.
 माहप्पो, माहप्प-**I.** 33.
 माहुल्लिग-**I.** 214.
 माहो-**I.** 187.
 मि-See म.
 मिअको-**I.** 130. °कु-**IV.** 377,
 401.
 मिइगो-**I.** 137.
 मिच्छ-**I.** 130.
 मिच्छा-**II.** 21.
 मिहं-**I.** 128.
 मित्तडा-**IV.** 422, 1.
 मिरिअ-**I.** 46.
 मिल. मिलइ-**IV.** 332. मिलिअइ-
IV. 434. मिलिअ-**IV.** 382.
 मिलिअउ-**IV.** 332.
 मिलाइ-**II.** 106, **IV.** 18, 240.
 मिलाअइ-**IV.** 240. (म्हा.)
 मिलाण-**II.** 106.
 मिलिच्छो-**I.** 84.
 मिव-**II.** 182.
 मिस्सइ-**IV.** 28.
 मिहुणं-**I.** 187.
 मील्, मील्इ-**IV.** 232. मेलवि-**IV.**
 429.
 - with उद्, उम्मिअइ-**IV.** 232,
 354. उम्मील्इ-**IV.** 232. उम्मि-
 ल्लि-**III.** 26.
 - with नि, निमिअइ, निमील्इ-
IV. 232.
 - with प्र. पमिअइ, पमील्इ-**IV.**
 232.

मेरा-I. 87.
 मेलवइ-IV. 28.
 मेलवि-See मिल्.
 मेर-III 134.
 मेरइ-IV. 91, 430. मेरि-IV.
 387. मेरवि-IV. 353. मेरेपिणु.
 IV. 341. मेरतिहे-IV. 370.
 मेरतहो-IV. 370, 377.
 मेरो-IV. 287.
 मेहे-IV. 367, 418, 419, 420.
 मेहो-I. 187. मेहु-IV. 395,
 422, 8. मेहा-I. 187; III.
 142.

मेहला-I. 187.
 मो-See म
 मोइलडेण-IV. 366.
 मोक्ख-II. 176.
 मोग्गरो-I. 116, II. 77.
 मोद्रायइ-IV. 168.
 मोडति-IV. 445
 मोड-I. 116 202.
 मोत्तु etc See मुच्.
 मोत्था-I. 116.

मोरल्ला-II. 214.
 मोरो-I. 171.
 मोल-I. 124.
 मोसा-I 136.
 मोसावाओ-I. 136.
 मोहो-I. 171, III. 87.
 म्मि-See म.
 म्ह, म्हि, म्हो, See अस्.

य.

य-II. 184, III. 57, 141, IV.
 326, 396.
 यणवदे-IV 292.
 यति-IV. 323.
 यदि-IV. 292.
 यषाशद्व-IV. 292.

यम् यच्छइ-IV. 215. -with नि
 नियय-IV. 287. -with प्र,
 पयच्छसे-IV. 323.

यबाल-IV. 288.
 यलहला-IV. 296.
 यके-IV. 296.
 या-जामि- II. 204, III. 134.
 यादि-IV. 292. जाइ-IV. 240,
 350, 445 जाअइ-IV. 240.
 जति-IV 388, 395, 439.
 जादि-IV. 422, I. 439. जाहु-
 IV. 386. जाइजइ-IV. 419.
 जावेइ-IV. 40.

याणदि-IV 292
 याणवत्त IV. 292.
 यातिसो-IV. 317.
 याव-IV 302.
 युगे-IV 288
 युत्त-IV. 302.
 युम्हातिसो-IV, 317.
 ये-IV 302.
 येव-IV. 276, 280, 283, 302,
 316, 321, 323.

र.

र-II. 217
 रअणीअरो-I. 8.
 रइ-IV. 422. 15
 रईओ, रईउ, रईहिनो-III. 29.
 रस्खसाण-III 142
 रस्, रखखइ-IV. 439. रस्खेअहु-IV.
 350, 367.
 रखोलइ-IV. 48
 रग्गो-II. 10, 89.
 रच् रअइ-IV. 94. रखसि-IV. 422
 23.
 -with समा, समारयइ-IV. 95.
 -with वि. विरणमि-II. 203.
 रजेइ-IV. 49.

- with सम्, समिद्ध, समीलङ्-
IV. 232.
- मीस-I. 43, II. 170.
- मीसालिअ-II. 170.
- मुद्गो-I. 46, 137.
- मुक्क-See मुक्.
- मुक्को-II 99.
- मुक्खो-II. 89, 112.
- मुग्घडा-IV. 409.
- मुक्, मुअइ-IV. 91. मुक्-III. 26.
मोच्छ-III. 171. मुच्चइ-II. 206.
मोत्तु-II 146 IV. 212. मोत्तण
-IV. 212, 237. मुक्को-II. 2.
मुक्का-III. 134. मुक्काइ-IV.
370. मुत्तो-II. 2. मोत्तव्व-IV.
212
- with प्र, पम्मुक्क, पमुक्क-II. 97.
- मुच्छा-II. 90.
- मुज्झइ-IV 207, 217.
- मुज-IV. 439.
- मुजायणो-I 160.
- मुट्ठी-II 34
- मुण्, मुणसि-II. 209. मुणइ-IV. 7.
मुणति-II. 204. अमुणति-II.
190. मुणिज्झइ-IV. 252. मुणित
-IV. 346 मुणिआ-II. 199.
- मुणाल-I. 130.
- मुणालिअदे-IV. 444.
- मुणि-IV. 341, 414. मुणिस्स, मुणीण
-III. 131.
- मुणिदो-I. 84.
- मुणीसिम-IV. 330.
- मुइ, मुडइ-IV. 115. मुडिअउ-IV.
389.
- मुडिमालिए-IV. 446.
- मुडा-I. 26, II 41.
- मुत्ताइल-I. 236.
- मुत्ती-II. 30.
- मुत्तो-See मुक्
- मुत्तो-II. 30.
- मुद्-IV. 401. मुद्-IV. 302.
- मुद्द-I. 166, IV. 349, 422, 23.
मुद्दा-III. 29, 86. Declined.
III. 29. मुद्धि-IV. 376, 395.
मुद्दए-IV. 423. मुद्धे-IV. 357.
मुद्दाइ, मुद्दाए-I. 5. मुद्धं-II. 77.
मुद्दउदे-IV. 350.
- मुद्दा-II. 41; III. 56.
- मुद्दाणो-III. 56.
- मुद्धिआअ, °आए, °आइ-III. 29.
- मुइ-IV. 114.
- मुइदले-II. 194.
- मुइक्खो-II. 174.
- मुसइ-IV. 239.
- मुसल-I. 113.
- मुसा-I. 136.
- मुसावाओ-I. 136.
- मुसुमूरइ-IV. 106.
- मुह-I. 249, IV. 332, 349,
357, 382, 395, 401, 414.
मुहु-IV. 444. मुह-II. 164,
III 43, IV. 300. मुहस्स-III.
134 मुहहु-IV. 422, 20.
- मुहलो-I. 254.
- °मुही-III 70.
- मुहुत्तो-II. 30.
- मुहुल-II. 164.
- मुओ-II. 99.
- मूरइ-IV. 106.
- मूलि-IV. 427.
- मूसओ-I. 88..
- मूसल-I. 113.
- मूसा-I. 136.
- मूसावाओ-I. 136.
- मे-See म.
- मेखो-IV. 325.
- मेढी-I. 215.
- मेत्त-I. 81.

- मेरा—L 87.
 मेलवद्—IV. 28.
 मेलवि—See मिल.
 मेघ—III. 134.
 मेघद्—IV. 91, 430. मेघि—IV. 387. मेघवि—IV. 353. मेघेषिणु. IV. 341. मेघतिहे—IV. 370. मेघवहो—IV. 370, 377.
 मेघो—IV. 287.
 मेहे—IV. 367, 418, 419, 420. मेहो—L 187. मेहु—IV. 395, 422, 8. मेहा—L 187, III. 142.
 मेहला—L 187.
 मो—See म.
 मोडलडेण—IV. 366.
 मोस्त—II. 176.
 मोग्गरो—L 116, II. 77.
 मोग्गद्—IV. 168.
 मोडवि—IV. 445.
 मोड—L 116. 202.
 मोत्तु etc See मुच्.
 मोन्था—L 116.
 मोरडग—II. 214.
 मोरो—L 171.
 मोड—L 121.
 मोसा—L 136.
 मोसावाओ—L 136.
 मोहो—L 171; III. 87.
 म्मि—See म.
 म्द, म्दि, म्दो, See अम्.
 य.
 य—II. 184, III. 57, 141; IV. 326, 396.
 यारदे—IV. 292.
 यति—IV. 323.
 यदि—IV. 292.
 यथाशब्दं—IV. 292.
 यम् यच्छद्—IV. 215. —with नि निअय—IV. 287. —with प्र, पयच्छसे—IV. 323.
 यंबाल—IV. 288.
 यलहला—IV. 296.
 यँके—IV. 296.
 या—जामि—II. 204, III. 134.
 यादि—IV. 292. जाद्—IV. 240, 350, 445. जाअद्—IV. 240.
 जति—IV. 388, 395, 439.
 जादि—IV. 422; I. 439. जाहु—IV. 386. जाइवद्—IV. 419.
 जावेद्—IV. 40.
 याणदि—IV. 292.
 याणवत्त—IV. 292.
 यातिसो—IV. 317.
 याव—IV. 302.
 युने—IV. 288.
 युत्त—IV. 302.
 युम्हातिसो—IV, 317.
 ये—IV 302
 येव—IV. 276, 280, 283, 302, 316, 321, 323.
 र.
 र—II. 217.
 रअणीअरो—L 8.
 रद्—IV. 422. 15.
 रईओ, रईउ, रईहितो—III. 29.
 रस्समाण—III. 142.
 रद्, रम्गद्—IV. 439. रक्खेवहु—IV. 350, 367.
 रसोलद्—IV. 48.
 रग्गो—II. 10, 89.
 रच् रअद्—IV. 94. रचसि—IV. 422 23.
 —with समा, समारयद्—IV. 95.
 —with वि. विरण्मि—II. 203.
 रजेद्—IV. 49.

शुद्धिपत्रम्

पृष्ठं	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१८	९	नयणाहँ	नयणाद्
२६	६	तेत्तिअमेत्त	तेत्तिअमेत्त
३३	४	नूडर मणि	नूडर माण
३५	२१	प्रष्टे "वानु°	"पृष्टे वानु°
५१	३	नभम्मि	नभम्मि
५३	६	कयरीला	कयरीलो
६६	१२	सुण्ह	सुण्ह
८५	२१	अनुर्धे	अनुर्धे
९६	१९	मग्गभणित्त	कला भणित्तव
१०७	१४	द्रावीयस्त्त	द्रावीयस्त्व
८७६	१९	भिदिपाले	भिन्दिपाल
४९९	५	विट्टर	विट्टर
५४५	१०	घात्तादेशी	घात्तादेशी
५६८	१	पट्ट	पुट्ट
५७१	९	गुञ्जोळ	गुञ्जोऽ
५७७	८	चिदिदिदि	चिदिदिदि

- रञ्जा-IV. 304, 320. रञ्जो-IV.
 304. See राया.
 रेंदु (?) - IV. 422, 7.
 रडतड-IV. 445.
 रण-IV. 370, 377, 386; रणि-
 IV. 360.
 रण्णडड-IV. 368.
 रण्ण-I. 66.
 रण्णा-etc See राया.
 रत्तडी-IV. 330.
 रत्ती-II. 79, 88. रत्ति-III. 157.
 रत्तो-II. 10.
 रदिए-IV. 446.
 रद्यु-IV. 341.
 रफसो-IV. 325
 रभ्, with आ, आरभ्-IV. 155.
 आडत्तो, आरद्धो-II. 138.
 रम्, रमइ-I. 202, IV. 168. रमदि-
 IV. 274, रमति-IV. 319. रमदे
 -IV. 274. रमते-IV. 319.
 रमतु-IV. 307. रमिड-III. 136.
 रमिअ-II. 146, IV. 271.
 रत्तुण-IV. 312 रदूण, रत्ता-IV.
 271. रमित्यते-IV. 315. रमि-
 ज्जति-III. 142.
 रपइ-IV. 194.
 रपद-IV. 194.
 रपा-IV. 325.
 रमइ-IV. 162
 रयण-IV. 401, 422, 3 °ण-II
 101. °णाइ-III. 142, IV.
 334.
 रयणिअरे-IV. 447.
 रयणि-IV. 401.
 रयद-I. 209.
 रयय-I. 177, 180, 209.
 रवद-IV. 233.
 रवण्णा-IV. 422, 11.
 रवि-IV. 444. रवी-I. 172.
 रस-II. 164. रसु-IV. 401, 444.
 रसायल-I. 177, 180.
 रसालो-II. 159.
 रस्ती-I. 35; II. 74, 78.
 रहवरि-IV. 331.
 रहस्स-II. 198, 204.
 रहु-IV. 447.
 रहुवई-III. 70. °वइणा-II. 188.
 राइक्-II. 148.
 राइणा-etc. See राया.
 राई-II. 88.
 राईव-I. 180.
 राउल-I. 267.
 राओ-I. 68.
 राचा-IV. 325. राचिना, राचिओ-
 IV. 304.
 राजपधो °पहो-IV. 267
 राजा-IV. 304. राजं-IV. 323.
 राम-II. 164. °रामइ-IV. 407.
 °राय-IV. 350.
 रायइ-IV. 100.
 रायउल-I. 267.
 रायकेर-II. 148.
 रायवट्टय-II. 30.
 रायहर-II. 144.
 राया-III. 136. Declined, III.
 49, 55, IV. 304, 320, 323,
 325. राय-IV. 402. राय-IV.
 264. राइणो-IV. 260.
 रायाणो-III. 56.
 रावण-IV. 407.
 रावेइ-IV. 49.
 राह-IV. 420.
 राही-IV. 422, 6.
 राहु-III. 180, IV. 382, 396,
 411.
 रि-II. 217; IV. 390. (!)
 रिअद-IV. 183.

शुद्धिपत्रम्

पृष्ठ	पक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१-	९	<u>नयणादँ</u>	<u>नयणाद्</u>
२६	६	<u>तेत्तिअमेत्</u>	<u>तेत्तिअमत्त</u>
३३	४	<u>नूडर मणि</u>	<u>नूडर माण</u>
३५	२१	पृष्टे "वानु°	"पृष्टे वानु
५१	३	नभम्मि	<u>नभम्मि</u>
५३	६	<u>कयरीला</u>	<u>कयवाला</u>
६६	१२	<u>सुण्ह</u>	<u>सुण्ह</u>
८५	२१	अनुभ्वे	अनुभ्वे
१६	१९	क गभणित्व	कला भाणत्
१०७	१४	द्रावीयस्त्न	द्रावीयस्त्त
१७६	१९	भिदिपाते	भिदिपाल
१९९	५	विट्टर	विट्ट
५४५	१०	घातनादेश	घातनात्थी
५६१	१	पट्ट	पुट्ट
५७१	९	गुजाल	गुधो
५७७	८	चिच्चिदिद	चिच्चिदिद

- रिउ (रिपु) IV. 376, 416. रिऊ-
I. 177, 231.
रिउ (^२) -IV. 395.
रिऊ (रूतु). I. 141, 209.
रिखो-II. 19 रिख-II. 19.
रिगइ-IV. 259.
रिच्छो-I. 140, II. 19. रिच्छ-
II. 19.
रिजू I. 141.
रिण-I 141.
रिद्वी-I. 128, 140, II. 41. रिद्विहि
- IV 418.
रिमहो-I. 141.
रिसी-I. 141.
रीडइ-IV. 115.
रीरइ-IV. 100.
रुअ-II. 183.
रुख-II. 19. रुखो-II. 127.
रुखगाइ, रुखला-I. 34
रुचइ-IV. 341.
रुजइ-See रु
रुजइ-IV. 57.
रुणुणि-IV. 368.
रुटइ-IV. 57. (161 ^२)
रुइ, रुअमि IV. 383, रुअहि-IV.
383, रुवइ-IV. 226, 238.
रोवट-IV. 226, 238. रोइ-IV.
368. रोच्छ-III. 171. रोसु,
रोसुण, रोसुत्र-IV. 212. रुवइ-
रुविजइ-IV. 249. रुण-I. 209
रु-II. 80.
रु-II. 80
रु, रुवइ-IV. 133, 218, 239.
रुमइ, रुमइ-IV. 218. रुअइ-
रुविजइ-IV. 245. रुद्वी-IV.
422, 14, 429, 431. -with
अनु, अनुरुमइ, अनुरुविजइ-IV.
248. -with उप, उवरुजइ, उरु-
रुविजइ-IV. 248. -with गम्,
सहजइ, सहजिहिहि, सहधिजइ,
सहधिहिइ-IV. 248.
रुणिणी-II. 52.
रुपी-II. 52, 89.
रुमइ See रुधु.
रुमइ See रुधु.
रुवइ-IV. 57. (Form रु) See
also रु
रुवइ-See रुद.
रुप, रुसइ IV 236, 358. रुसेसु-IV.
414. रुसिउ-III. 141. रुसिजइ
IV-418. रुदी-IV 414
रुहिर-I. 6. ^०रु-IV 416.
रुअउ-IV. 422, 15.
रुअउउ-IV. 419.
^०रुतो-I 142 रुवेण-II. 184.
रुसण-IV 418.
रे-II. 201 ररे-III. 38.
रेअवइ IV. 91
रेभो-I. 236
रेसि, रेसि-IV. 425.
रेइइ-IV. 100. रेइति-III 22,
124.
रेहा-II. 7.
रेहि-IV. 421.
रेहिरो-II. 159.
रोइ-See रु
रोइत्या-III 143.
रोच्छ-See रुदु.
रोचइ-IV. 185.
रामवइ-IV. 44
रोमावलिहे-IV. 350.
रोवइ-See रुदु.
रोरिरो-II. 145.
रोस-II. 190, 191. रोसु-IV. 439.
रोमाणइ-IV. 105.
ल
लउ-IV. 414.

- लक्षण-II. 174. • ण-II. 3.
 लक्ष्म-IV. 332.
 लक्ष्मि-IV. 335.
 लग्, लगद्-IV. 230, 420, 422,
 7. लग्मि-IV. 339. लग्म-IV.
 326. लग्मो-II. 78. लग्मा-IV.
 445. -with वि, विलग्मी-IV.
 445.
 लगल-I. 256.
 लगूल-I. 256
 लङ्घण लघ०-I. 30.
 लच्छि-IV. 436. लच्छी-II. 17.
 लछण-I. 25, 30. लच्छ०-I. 30.
 लज्ज्, लज्जद् IV. 130. लज्जिज्-IV.
 419 लज्जिज्जु-IV. 351.
 लज्जालुआ-II. 159.
 लज्जालुङ्गी-II. 174
 लज्जिरो-II. 145.
 लज्जा-IV. 302
 लङ्गी-I. 247, II. 34.
 लङ्ग-IV. 74.
 लण्ह-II. 77
 लप लपति, •ते-IV. 319. लपित-IV.
 304, 324. -with वि, विलवद्-
 IV. 148.
 लम्-लहद्-IV. 383. लहद्-IV.
 385. लहद्-IV. 386, 411.
 लहिम्-IV. 386. लहति-IV.
 341, 414. लहद्-IV. 367,
 410. लहद्-IV. 395. अलहति-
 भेदे-IV. 350. लहेज्-लहिजेज्-
 III. 160 लम्-IV. 187. IV.
 249, 419. लहिज्-IV. 249.
 लद्दो-III. 131. लद्-III. 23.
 लिच्छि-IV. 21.
 लल्ल-IV. 174.
 लवण-I. 171.
 लहन्-IV. 288.
 लद्-III. 131. लहुम्-II. 122.
 लहुवी-II. 113. लहुद्-IV. 348.
 लहुआ-III. 87.
 लक्ष्मो-IV. 296. •श-IV. 302.
 लाइवि-IV. 331, 376.
 लाउ-I. 66.
 लाऊ-I. 66.
 लायण्ण-IV. 414. •ण्ण-I. 177,
 180, IV. 220.
 लाय, लायाणो-IV. 302.
 लायिद-IV. 288.
 लालस-IV. 401
 लास-II. 92
 लाहद्-I. 187.
 लाहलो-I. 256.
 लाहु-IV. 390.
 लाहु-IV. 386, 426.
 लिक्क-IV. 55.
 लिम्, लिहामि, लिहमि-III. 154
 लिहद्-I. 187.
 लिच्छि-See लम्.
 लिच्छो-I. 6.
 लिम्-IV. 245.
 लिपद्-IV. 149.
 लिपद्-IV. 387.
 लिबो-I. 230.
 लिसद्-IV. 146.
 लिह-IV. 329.
 लिहिआ-IV. 335.
 लिहिज्-IV. 245.
 लीला-IV. 326.
 लीह-IV. 329.
 लुम्-III. 156, IV. 258.
 लुम्-IV. 55, 116.
 लुम्-I. 254, II. 2 लुम्-IV. 401.
 लुम्गो II. 2, IV. 228.
 लुम्-IV. 105.
 लुम्-IV. 326.
 लुम्-IV. 153.
 लुम्-IV. 105.

- लुहिलपिए-IV. 302.
 लु, लुगइ-IV. 241. लुणिज्जइ, लुवइ-
 IV. 242.
 लुइ-IV. 124.
 लेइ-IV. 238.
 लेखडउ-IV. 422, 7.
 लेपिणु-IV. 370, 404, 405.
 लेवि-IV. 395, 440.
 लेविणु-IV. 441.
 लेह IV. 329.
 लेहि-IV. 387.
 लेहिण-II. 189.
 लोअ-IV. 264. लोओ-I. 177;
 II. 200. लोउ-IV. 366, 420,
 422, 22, 442, 443. लोअस्स-
 I. 180. लोए-III. 38. लइ-
 IV. 438. लोअहो-IV. 365.
 लोअडी-IV. 423.
 लोअण-IV. 414. लोअणा-I. 33;
 II. 74. लोअणाइ-I. 33. लो-
 अणइ-IV. 365. लोअणेहि-IV.
 422, 18. लोअणहि-IV. 356.
 लोअणाण-II. 184. लोअणइ-IV.
 344, 401.
 लोके (?) -IV. 323.
 लोमस्स-I. 177.
 लोण-I. 171. लोणु-IV. 418,
 444.
 लोइइ-IV. 146.
 लोइओ-I. 116; II. 79.
 लोहिआइ, लोहिआअइ-III. 138.
 लोहे-IV. 422, 23.
 ल्हमइ-IV. 197. ल्हसिउ-IV. 445.
 ल्हइइ-IV. 55.
 ल्हिओ-IV. 258.
-
- ३.
- व-I. 67.
 व-II. 34, 182; IV. 436.
 वइआलिओ-I. 152.
 वइआलीअ-I. 151.
 वइएसो-I. 151.
 वइएहो-I. 151.
 वइजवणो-I. 151.
 वइदम्मो I. 151.
 वइर-I. 6, II. 105 (वज्ज).
 वइर-I. 152 (वैर)
 वइमपायणो-I. 152.
 वइमावणो-I. 152
 वइसालो-I. 151.
 वइसाहो-I. 151
 वइमिअ-I. 152.
 वइस्साणरो-I. 151.
 वमिओ-I. 70.
 वसो-I. 260.
 वक्क [वाक्क]-II. 174.
 वक्कल-II. 79. *उ- IV. 341,
 411.
 वक्कखण-II. 90.
 वक्कसो IV. 325.
 वग्ग-IV. 330. वग्गो-I. 177; II.
 79. वग्ग I. 6.
 वग्गोलइ-IV. 43.
 वग्घो-II. 90.
 वर-I. 26. वकी -IV. 330. वका-
 IV. 412. वकहि-IV. 356.
 वकिम-IV. 344, 401.
 वकुडउ-IV. 418
 वच्च्, वोच्छं-III. 171. वोत्तु-II.
 217; IV. 211. वोत्तण, वोत्तव्व-
 IV. 211. वुच्चइ-III. 161.
 वाइएण-II. 189.
 वचन-IV. 324.
 I. वच्चइ-IV. 192.
 II. वच्चइ-IV. 225.
 वच्छ-II. 17. (वक्कस्.)
 वच्छा-IV. 282 (वरसा).
 वच्छो-II. 17, 127. वच्छ-I. 23.

- वच्छस्स-I 249. वच्छामो-I 5
 वच्छण वच्छेग वच्छसु वच्छसु-I
 27 वच्छेहे-IV 336 वच्छहु-
 IV 336 Declined III 2, 4,
 ७ 6 7, 8, 9 11 12, 13,
 14 15 16, 18 20, 21, 22,
 26, 27, 29, III 147(वृ)
 I वज्ज-IV 181
 II वज्ज IV 406 (वद्)
 वज्जणउ-IV 443
 वज्ज-I 177 II 105
 वज्जइ-IV 2 वज्जारओ वज्जरिऊण
 वज्जता वज्जरिअध-IV 2
 वज्जरण IV 2
 वज्जेव-IV 39०
 वज्जेइ-IV 336
 वज्जेए-II 26 (वध)
 वचइ-IV 93
 वचयर-IV 412
 वचिउ-IV 395
 वज्जरो II 132
 वज्जदि-IV 294
 वण II 30
 वणि-II 30
 वणु-II 30
 वण II 29
 °वट्ट-I 84, 129
 वट्टवड्ड-IV 148
 वट्ट IV 371
 वट्टण-IV 367 वट्टणउ-IV
 384 वट्टणहो IV 366, 425,
 437
 वट्टणणु-IV 366 437
 वट्टा वट्टाइ-IV 364
 वड IV 362 402, 422, 4, 11
 16
 वडरा-I 254
 वडलो-I 2०4
 वडो-II 174
 वणफइ-II 69
 वण- I 172 III 87, 88
 वणम्मि, वणभि-I 23 वणि-IV
 340, 411 वणइ, वणाणि-III
 88 वणि-IV 422, 11
 वणवामु-IV 396
 वणस्सई-II 69
 वणिआ-II 128
 वणु IV 401
 वणे-II 206
 वणोली-II 177
 वडो-IV 447
 वण्णणिज्जो-III 179
 वण्णिअइ-IV 345
 वण्णो-I 142, 177
 वण्णी-II 75
 वतन*-II 164, IV 307 °के-
 II 164
 वत्तडी-IV 432
 °वत्त I 145
 वत्ता-II 30
 वत्तिथा-II 30
 वत्तिथा-II 30
 वहला-IV 401
 वन्द वदानि-I 6, III 92 वदे I
 34 III, 16, 134 वदित्त,
 °त्ता-II 146 वदर-IV 42०
 वदारया-I 132
 वमालई-IV 102
 वम्पइ-I 30 वरइ I 30, IV 176,
 192 259
 वम्म-IV 264
 वम्मह-IV 350 व्हा-I 242, II
 61 हु-IV 344, 401
 वम्मिआ-I 101
 वम्महलो II 174
 वयसिअहु-IV 3०1
 वयसा-I 26

- वयण-IV 396 °णु IV 350
 (वदन)
 वयण-I 228, III 29 वयणु-IV
 367 वयणा-I 33 °णाइ-I 33,
 IV 340 °णाइ-III 26
 वय-III 106
 वय-I 32 [वयम्]
 वयिदे-IV 292
 वर, वरइ-IV 234 वारिआ-IV
 330, 438
 -with प्रा, पाउओ I 131
 - with नि निवारइ-IV 22
 निउअ-I 131
 -with निम्, निवुअ-I 131
 निवुओ I 209
 -with वि, विउअ-I 131
 -with सम् सवरइ-IV 82
 सवरेवि-IV 422, 6 सनुअ-I.
 131
 वर-IV 370 वर-IV 323 वरहो
 -IV 444 वरेहिं-IV 422,
 11
 वरहाडइ-IV 79
 वरि-IV 340
 वरिअ-II 107
 वरिस-IV 332, 418 °म-II
 105 °सा-II. 105 वरिससय-
 II 105
 वर्त्, वित्त-I 128 वर्णे-II 29
 -with नि निअत्तइ-IV 395
 निअत्तसु-II 196 निउत्त, निअत्त
 -I 132 निगडाइ-IV 332
 - with प्रतिनि, पडिनिथत्त-I.
 206
 - with प्र पयइ-II 30, IV
 347 पत्तेइ-IV 264 पयट्टो-
 II 29
 -with वि, विवइ-IV 118
 with- सम्, सवधिअ-II 30
 वर्ध्, वडइ-IV 220 विद्ध-I
 128 II 40 वुट्टा-I 131, II
 40, 90
 -with परि, परिअडुइ-IV 220
 वर्त्, वरिसइ-IV 235 विट्टो, वुट्टो-
 I 137
 -with प्र पउट्टो-I 131
 I वलइ-IV 176. वलतेहिं-IV
 422, 18
 II वलइ-IV 209
 वलमगइ-IV 206
 वलण-IV 293
 वलणाइ-IV 422 2
 वलति-IV 416 वालिउ-IV 418
 वलय-IV 444 °या-IV 352.
 वलयाणलो-I 177
 वलयामुह-I 202
 वर्ली I 35
 वलुणो-I 254
 वरुह-IV 444 वरुहउ-IV 358,
 426 वरुहइ-IV 383
 वत्री-I 58
 ववसाउ-IV 385, 422, 19
 वश-IV 288
 वराहिं IV 447
 वथले-IV 295
 वथा-IV 302
 वस्, वसामि III 135 वसति-IV
 339
 -with नि, निवसतेहिं-IV 422,
 11
 - with प्र पवसइ-IV 259.
 पवमतेण-IV 333, 342, 419
 पवसते-IV 422, 12
 वस-IV 422, 15 वसिण-IV.
 387, 390 वसि-IV 427.
 वसई-I 214
 वसते-I 190

- वसही-I. 214.
 वसहो-I 126, 133.
 वसुआइ-III. 145, IV. 11. वसु-
 आति-IV. 318. वसुआदि-IV.
 274. वसुआसि-III. 145.
 वसुथा-IV. 326.
 वह, वहसि-II. 194. वहइ-I. 38;
 IV. 401. वहिजइ-IV 245.
 बुम्भइ-IV.245.वाहिउ IV 365.
 -with उद्, See सुव्वहइ
 -with निस्, निव्वहइ-IV. 360.
 वहस्स, वहाइ, वहाय-III. 133.
 वहि (?)-IV. 357.
 वहिउ IV. 422, 1.
 बहु-I. 6, III. 42, IV. 401.
 Declined. III 27, 29, 36,
 42, 124. बहुआइ-I. 6.
 बहुत्त See भू with प्र
 बहुमुह, बहु°-I 4.
 वा-I. 67, II. 189 (?), IV. 302.
 वाइ-IV. 18.
 वाउणो } -See वाऊ.
 वाउ }
 वाउला I. 131; II. 99.
 वाउलो-II. 99
 वाऊ-I. 180 Declined III. 19,
 20, 125, 129.
 वाएजा-III. 177.
 वाए-IV. 343.
 वाणारसी-II. 116. °सिहि-IV.
 442.
 वाणिअ-III 73.
 वामेअरो I. 36.
 वायउ °अओ See वाऊ.
 वायरणं-I. 268.
 वायमु-IV 352.
 वायावेजा III. 177.
 वार-IV. 383, 422, 12.
 वारणं-I. 268.
 वारणे-II. 193.
 वारिमई, वारी°-I. 4.
 वालइ-IV. 330.
 वालिउ-IV. 418. See वलति.
 वावडो-I. 206.
 वावफइ-IV. 68.
 वावरेइ-IV. 81.
 वावेइ-IV. 141. See आप् with वि.
 वागले-IV. 289.
 वासइई, वासेसी-I. 5
 वाससय-II. 105.
 वासारात्ति-IV. 395.
 वासु-IV 430.
 वासेण-IV. 399
 वासो-I. 43. वास II. 105. वासा-
 I. 43, II. 105.
 वाहरइ-IV. 76.
 वाहियो-II. 99.
 वाहितो-II. 99. °त्त-I. 128.
 वाहिप्पइ-IV 253.
 वाहो [व्याघ]-I. 187.
 वाहो [वाहय]-II. 78.
 वि-I 6, 33, 41, 97; II. 193,
 195, II. 218, III 85, 142,
 IV. 332, 334 335, 336,
 337, 341, 343, 347, 349,
 358, 365, 366, 367, 370,
 376, 377, 383, 385, 387,
 389, 395, 399, 401, 406,
 411, 414, 418, 419, 422,
 423, 432. 433, 441, 445-
 विअ-II. 182.
 विअइइ-I. 166.
 विअइइ-IV. 129.
 विअड-I. 146.
 विअट्टि-III. 57. विअट्टी-II. 36.
 विअट्टो-II. 40.
 विअण-I. 46.

- विअणा-I. 146
 विअभइ-IV. 157.
 विअथ-IV. 264.
 विअलिइ-IV. 288.
 विआण I. 177.
 विआरुओ-II. 159.
 विआरो-III 23.
 विआली-IV. 377, 401, 424.
 विइण्णु-IV. 444
 विइण्हो-I 128.
 विउअ-See वर with वि.
 विउए-IV. 419.
 विउडइ-IV. 31
 विउसग्गो-II 174.
 विउसा II. 174
 विउहो-I. 177.
 विओओ-I 177. विओइ-IV. 368.
 विकासरो-I. 43
 विक्किणइ IV. 52
 विक्कोसइ-IV 42
 विक्को-II. 79
 विक्केइ-IV. 52, 240. विक्केअइ-IV.
 240.
 विचि-IV. 350, 421.
 विच्छट्टो-II. 36.
 विच्छुद्धिरे-III. 142
 विच्छोलइ-IV. 46.
 विच्छोहगर-IV. 396.
 विच्छोडवि-IV. 439.
 विजण-I 177.
 विजयसेनेन-IV. 324.
 विज्ज-II. 15
 विज्जु-III 137. विज्ज-I. 15,
 II. 173 विज्जुणा-I. 33. विज्जूए
 -I. 33
 विज्जुला II. 173.
 विज्जेज्ज-III. 160.
 विज्जाइ-II. 28.
 विज्जुओ-I. 128, II. 16. विज्जुओ-
 II. 16, 89.
 विच्छिओ-I. 26, II. 16.
 विज्ञ-I 42. °ज्ञो-I. 25, II. 26, 92.
 विज्जाण-IV. 303.
 विज्जालु-IV. 422, 3.
 विट्ठी-I. 137.
 विटविडइ-IV. 94.
 विट्ठा-II. 98
 विट्ठिर-II 174
 विटतउ-IV 422, 4, 16 विटत-
 IV. 258
 विटप्पइ-IV 251.
 विडवइ-IV. 108. विडविमइ-IV.
 251.
 विणओ I. 245
 विणासहो-IV. 424.
 विणु-IV. 357, 386, 421, 426,
 440, 441
 विणोअ-I. 146.
 वित-I 139.
 विण्णाण-II. 42, 83.
 विण्ह-I 85, II. 75.
 वित्ती-I 128
 वित्थारु-IV 395
 विदुरो-I 177.
 विइवइ-IV 419.
 विहाओ-I. 107.
 विद्ध-See वध्.
 विधिणो-IV. 282, 302.
 विनासिआ-IV. 418
 विप्पगालइ-IV. 31.
 विप्परो-II 106.
 विप्पिअ-IV. 423.
 विधिअआरउ-IV. 343.
 विप्पो-I 177.
 विन्नलो-II 58.
 विमतडी-IV. 414.
 विमल-IV. 383.
 विम्हओ-II. 74. °हइ-IV. 420.

- विम्हयणिञ्ज } -I 248
 विम्हयर्णञ्ज }
 विम्हरइ See स्मर with वि
 विष्याहल-IV 292
 विरइ-IV 106 150
 विरमालइ-IV 193
 विरल-IV 341 °ला-II 72,
 IV 412
 विरलइ IV 137
 विरस-I 7
 विरह-IV 415 429, 444 °हु-
 IV 423 °हा-I 115 °हहो-
 IV 432
 विरहगा-I 84
 विरहिअह-IV 377, 401
 विराइ-IV 56
 विरेअइ IV 26
 विरोलइ-IV 121
 विलवु IV 387
 विलया-II 128
 विलासिणीउ-IV 348
 विलिअ-I 46 101
 विलिजइ-IV 56 418
 विलुपइ-IV 192
 विलाटइ-IV 129
 विल I 85
 विव-II 182
 विवइ-IV 400
 विवटइ-IV 118
 विवरीरा-IV 424
 विश विसइ I 260 -with नि, निवे
 सन्ता III 180 निवसिआण-I
 60 -with परि, परिविद्वा-IV
 409 with प्र पविसामि-IV
 278 पविशामि-IV 302 पावे
 सइ-IV 183 पविशदु-IV 302
 पवीसइ-IV 444 पइसीसु-IV
 396 पइह-IV 340 43, 433
 पइहउ-IV 444 पइहि-IV 330
 विसवयइ-IV 129
 विसगठि IV 420, 422, 17
 विसइ-IV 176
 विसदा-I 241
 विसठल-IV 436 °ल-II 32
 विसतवा-I 177
 विसम-IV 350 367 विसमा I
 241 IV 309 विसमी-IV
 406 विसमा-IV 395
 विसमआयवो-I 5
 विसमइआ-I 50
 विसमओ-I 50
 विसमायवो-I 5
 विसय-II 209
 विसहारिणी-IV 439
 विसाओ-I 155 °आउ-IV 380
 418
 विसाणा-IV 309
 विसाहिउ-IV 386, 411
 विमुद्धण-III 38
 विसूरइ IV 132, 340 °रहि-IV
 422 2
 विसेसा-I 260
 विस्तु-IV 289
 विस्मये-IV 289
 विस्सोअसिआ-II 98
 विइआ-III 29
 विहडप्फड-II 174
 विहत्थी-I 214
 विहलिअ-IV 364
 विहलो-II 58 93
 विहवो-IV 60 विहवे-IV 422
 7 विहवि-IV 418 विहवेहि-I
 34
 विहसति-IV 365
 विहाणु-IV 330, 362 420
 विहि-II 206, IV 385 387,
 414 विही-I 35
 विहीरइ-IV 193

- विहु-III 19.
 विहृणो-See हा with वि.
 विहाडइ-IV. 27.
 वीइ-I. 4.
 वीइइ-IV. 5.
 वीण-IV. 329.
 वीरिअ-II. 107.
 वीलयिणे-IV. 288
 वीस-IV. 423
 वीसभो-I. 43.
 वीसरइ-IV. 75, 426
 वीसा-I. 28 92
 वीसाणो-I. 43.
 वीसामो-I. 43.
 वीसालइ-IV. 28.
 वीसासो-I. 43
 वीसु-I. 24, 43, 52.
 वुअइ, वुवेप्पि, वुनेप्पिणु-IV. 392
 वुट्टी-I. 137.
 वुट्टी-I 131; II. 40.
 वुट्टो-See वधं.
 वुत्तउ-IV. 421.
 वुत्ततो-I. 131.
 वुद-I. 131.
 वुदारया-I. 132
 वुदावणो-I. 131
 वुनाउ-IV. 421.
 वेअउइ-IV. 89.
 वेअणा-I, 146.
 वेअसो-I. 207.
 वेआलिओ-I. 152
 वेइइ-I. 166, II. 98.
 वेउ-IV. 438.
 वैकुट्टो-I. 199.
 वेगला-IV. 370.
 वेत्तइ-IV. 419.
 वेत्त-III. 171.
 वेन्न-III. 160.
 वेज्जो-I 148, II 24.
 वेडिसो-I. 46 207.
 वेटुज्ज-II 133.
 वेडड-IV. 221. वेडेइ-IV 51.
 वेडिज्जइ-IV. 221
 वेण-IV. 329.
 वेणुल्लो-I. 247.
 वेणु-I. 203
 वेण्ट-I. 139, II 31.
 वेण्ट-I 85
 वेत्तो IV 307.
 वेप्, वेवइ-IV. 147. conj III.
 139-143, 145, 181, 182.
 वेमयइ-IV. 106
 वेमि-IV 238.
 वेर-I 152.
 वेरि-I. 6.
 वेरिअ-IV 439
 वरुलिअ-II. 133
 वेलवइ-IV. 93, 156
 वेलुवण-I. 4.
 वेळ-I 203.
 वेळवण-I 4
 वेळइ-IV. 168 वेत्तो-I 66.
 वेळ-I. 85.
 वेळी-I. 58.
 वेविरो-II 145. वेविसीए III 135.
 वेव्व II 194.
 वेव्वे-II. 193, 194
 वेस-IV. 385
 वेसपायणो-I. 152
 वेसवणो-I. 152.
 वेसिअ-I 152
 वेहवइ-IV. 93
 वेहव्व-I. 148.
 वो-III 100.
 वोक्कइ-IV. 38.
 वोक्कत-I. 116.

वोच्छ- See वच्
 वोञ्ज-IV 5
 वोट-I 139.
 वोचु- See वच्
 वोदह-II 80. ह्री-II. 80.
 वोल्-IV. 162.
 वोलीणो-IV. 258
 वोसद्-IV 195
 वोमद्यो-IV, 258
 वोसिरद्, वोसिरादि-IV. 229.
 वोसिरण-II. 171.
 वनु-IV. 391
 वामु-IV 399.
 व्य-I. 6, 66, II 129. 150,
 182

श.

शद्, शद्-IV 86, 230, 422, 6,
 411. शिवगद्-IV 311
 शिवरुति-IV. 372 शिवसु-IV.
 101, 105 शिवसनु-II 80.
 शमावशालनिस्त-IV. 301, 302.
 शचिद्-IV. 117
 शद्-IV. 117.
 शम् शब्द-IV 167. -with उप,
 उवगमद्-IV. 239. उवशमदि-
 IV. 299 उवगामेद्, उवगमावद्,
 उवगमावेद्-III. 119.
 शमणे-IV 302.
 शयणाद्-IV. 300.
 शवल-IV. 258.
 शलिभ-IV. 302.
 शवन्ने-IV. 293
 शम्नशोद्-IV. 291.
 शम्प-IV. 259.
 शद्भ-IV 117.
 शामन्वण-IV. 293.
 शामी-IV. 302
 शास्त्रो-IV. 288

शि-See अच्.
 शिल-IV. 288.
 शिप्, सीसद्-IV. 236.-with वि
 दिसिद्-IV. 358.
 शुद्- See धृ.
 शुपलिगदिदे-IV. 302
 शुम्, सोमति IV. 309. सोह L
 187, 260, IV. 141.
 शुम्मिलाए-IV 302.
 शुल-IV. 288
 शुप्-सूमद्-IV. 236, सूमदरे III. 112.
 सोमउ-IV. 365. सोसिभ सोसविभ
 - III. 150.
 शुप्-IV. 289,
 शुस्तिदे-IV. 291.
 शुस्तु-IV. 290.
 शो-IV. 302.
 शोके-IV. 299.
 शोनिदाद्-IV. 299.
 शोभण-IV. 288. *शे-IV. 302.
 शम्-with परि. पलिसाला IV. 282.
 श - IV. 302. -with वि
 शीगमद्-I. 43, IV. 159.
 शु-सुगद्-IV. 58, 241. शुधि,
 सुणउ, सुणाउ, III. 158. शु-
 IV 302. शोहीअ-IV. 117.
 शुब्द. शुनिजद् IV. 212. शुभी-
 अदे-IV. 302 शुनिरुण-IV.
 241. शोउण-IV. 237, 241.
 शोउषाण-II. 116. शोषा-II
 15. शुद्-IV. 288.-शुभ II.
 171, IV. 132. शुभो-I. 209.
 शोच्छ-III. 171. conj. III.
 172.
 शिप्, शिलेसद्-IV. 190. शिमिद्-
 II. 106. -with वा, शोद्भ-
 I. 21, II. 161. शोद्भ-II.
 161. शालिद्भ-II 19, 99.

- श्वस्-with उद् ऊससद्-I. 114.
 -with निस्, नीससद्-IV. 201.
 -with वि, वीससद् I. 43.
- स.
- स-II. 184, III; 3. IV. 370,
 406, 414, 429.
 सअहि-IV. 345.
 सद्-[सद्धत्] I. 128.
 सद् [सदा] I. 72
 सद्-[स्वय] IV. 395, 430.
 महन्-I. 151.
 सद्-IV. 339, 402.
 सद्-[ं]-I. 151.
 सद्ढा-IV. 326.
 सद्-[ं]-I. 177.
 सउणि-IV. 391. सउणिह-IV. 340.
 सउणो-I. 180. सउणाह-IV. 445.
 सउतले-IV. 260.
 मउरा-I. 162.
 सउहं-I. 162.
 सएण-IV. 332.
 सबच्छरो. °लो- II. 21.
 सबटिअ-II. 30.
 सबत्तओ-II. 30.
 सबत्तण-II. 30.
 सवरो-I. 177.
 सबलिअ-IV. 439.
 सवुडो-I. 177.
 संबेळ्ढ-IV. 222.
 ससद्-IV. 197. (From वस्)
 मसओ-I. 30.
 असिद्धिओ-I. 70.
 सद्दरो-I. 264.
 सकण्णी-IV. 330.
 सषद्-See वस्.
 मक्-III. 141.
 सक्थ-I. 28, II. 4.
 सफरो-I. 28; II. 4. °र- IV.
- 260
 सकालो-I. 254.
 सको-II. 2, IV. 309.
 सक्ख-I. 24.
 सक्खिणो-II. 174.
 सगरपुत्त-IV. 324.
 संकडु-IV. 395.
 सहरो-I. 177. °ह-IV. 331.
 सकल-I. 189.
 सखाइ-etc. See स्था -with सम्.
 सखुइ-IV. 168,
 सखो-I. 30, I. 187; IV. 309.
 सङ्को-I. 30. सखह-IV. 422, 3.
 सग-I. 130.
 सगमो-I. 177. °मि-IV. 418.
 सगर-IV. 345.
 सगलइ-IV. 113.
 सगहिआ-See ग्रस् with सम्.
 सगहो-IV. 434.
 सघइ-IV. 2.
 सघारो-I. 264.
 मघो-I. 187
 सचाव-I. 177.
 सच्च-II. 13.
 सच्चवइ-IV. 181.
 सच्छाय-I. 249.
 सच्छाह-I. 249.
 सज्जणो-I. 11. °णु-IV. 432, 32.
 °णह-IV. 422. 8.
 सज्जो-II. 77.
 सज्ज-II. 26.
 सज्जस-II. 26.
 सज्जाओ-II. 26.
 सज्जो-II. 26, 124. सज्जु- IV.
 370.
 सच्चि-IV. 422, 4.
 सज्जिओ-I. 70.
 सज्जमो-I. 245.
 सजा II. 83.

- सजोगो-I 245
 सज्ञा-I 6, 25, 30, II 92 सञ्ज्ञा
 I 30
 सञ्ज्ञा-IV 303
 सडइ-See सद्
 सड्डु¹-II 41
 सडा-I 196
 सडिल-I 89
 सडा-I 199
 सणिअ-II 168
 सणिच्छरो I 149
 सणिद्ध-II 109
 सणेहो-II 102
 सठो IV 325
 सडो-I 260
 सडो-सण्डा-I 30
 सण्णा-II 42, 83
 सण्ह-[ऋक्षण] II 75, 79
 सण्ह-[सूक्ष्म] I 118 II 75
 सतन-IV 307
 सत-IV 307
 सतण्ह III 123
 सत्तरी-I 210
 सत्तावीसा-I 4
 सत्तो-II 2
 सत्थ [स्वत्थ]- IV 396, 422, 22
 सत्थरि-IV 357
 सत्थहि [शास्त्र] IV 358
 सत्थि-II 45
 सत्थो [सार्य] I 97
 सद् सडइ-IV 219 -with अव,
 ओसिअत-I 101 -with नि
 निसण्णा, नुमण्णो I 174
 with प्र,पसिअ-I 101,II 196
 सदोसु-IV 401
 सदहइ etc See धा with थद्
 सदहण-^०हाण-IV 238
 सहालो-II 159
 सहा-I 260, II 79
 सदा-I 12 II 41
 सति-IV 441
 सतो-See अस्
 सदद्या-II 34
 सदाणइ-IV 67
 सदिसइ-IV 180
 सदुमइ-IV 152
 सदसडा-IV 419
 सदसे-IV 434
 नाधिहि-IV 430
 सधुइ-IV 152
 सनामेइ-IV 83
 सन्नुमइ-IV 21
 सपाव-I 177
 सपिवासो-II 97
 सप्पिवासो-II 97
 सप्फ-II. 53
 सप्फल-II 204
 सबधु-IV 396
 सम्भाव II 197
 समरी-I 236
 समलउ-IV 396, 397 °लI 236.
 सभिवखू-I 11
 समण III 137
 समण-III 123 समणे-IV 265
 समाणि-III 42
 समत्तु-See आप् with सम्
 समत्तो-II 45
 समानिअ-III 46
 समण्णइ-See आप् with सम्
 समण्णतुन See चर with सम्
 सम-II 201 समा-I 269
 समर-IV 371
 समरणइ-IV 395
 समरा-I 258
 समाउलेण-IV 444
 समाणइ-IV 110, 142
 समाणु-IV 418, 438
 समारइ-IV 95

- समावेद-See आप् with सम्.
 सभिज्जाइ-II. 28.
 सभिद्री-I. 44, 128, III 23.
 सधीप-IV. 322.
 समुदा-IV. 326.
 समुद्रो-II. 80.
 समुद्रो-II. 80.
 समुद्र-I. 29.
 समोसर-See सर with समप.
 सभा-I. 15.
 सपइ-(सप्रति) I. 206.
 सपइ-(सपद्) IV. 372, 385, 400.
 सपय-IV. 335, 347, 400, 418,
 °या-I 15.
 सपय-J. 209.
 सपाइअव See पद् with सम्.
 सफामो-I. 43.
 समब्रह्मो-IV. 395.
 सभावद्-IV. 153.
 सभङ्गिओ-II. 36
 समद्रो-II. 36.
 सम्म-(सम्मक्)-I 24.
 मम्म-(शर्मन्) I. 32, III. 56.
 सम्मान-IV. 316.
 समुद्-IV. 395, 414. °ह-I 29.
 सय-II. 158, IV. 422, 12 सय-
 II. 105 सण्ण-IV. 332 सयाइ
 -IV. 357, 418. सअहि-IV.
 345.
 सयटा-I 196. °ह-I. 177, 180
 सयणो-II. 114.
 सय-II 209.
 मयल-IV. 264, 441. °ल II.15.
 सयवाह-IV. 356.
 सया-I. 72
 सद्दो-II. 124.
 सर सरइ-IV 234.-with अप, ओस-
 रइ, अवसरइ-I. 172. ओशलध-
 IV. 302. ओसारिअ, अवसारिअ-
 I.172. -with समप, समोसर-II.
 197. -with उद्, ऊसरइ-I.114.
 ऊसारिओ-II. 21. -with निम्.
 नीसरइ-I 93 IV. 79. नीस-
 रहि-IV. 439 -with प्र. पसरइ-
 IV. 77, 78. पसरिअउ-IV. 354.
 सर-(सरस्) IV. 422 11. सरो-
 I.91 मरे सरम्मि सरसि-IV 448.
 सर (सर).-IV 344, 401, 414.
 सरउ-IV. 357. सह सरे-IV.
 357.
 सरइ-IV. 74 See म्मर.
 सरो-I. 18, 31.
 सरहइ-I. 156.
 सरला-IV. 387.
 सरावि-IV 396
 सरि-I 142
 सरिआ-I. 15
 सरिआहँ-IV 300.
 सरिण्डो-I. 44, 142, II. 17.
 सरिया I. 15
 सरिस-II 195 सरिसो-I 142 सरिस
 -IV 279
 सरिसव-I. 187
 सरिसिम-IV. 395
 सरिहि-IV 422, 11.
 सरेण-IV. 441.
 सरेहि-IV 422 11
 सरो-II 74, 78.
 सरोहइ-I. 156
 सर्व with उप, उवसप्पइ-IV. 139.
 उवसप्पभा-IV. 302.
 सलञ्ज-IV 430.
 सलहइ-IV. 88.
 सालहा-II. 101.
 सलिल-I. 82, IV. 395. सल्लि-
 IV. 308.
 सलिलवसण-IV. 197.

- सलोणी-IV. 420. सलोणु-IV.444.
 सहइउ-IV. 387. °अइहि-IV 422,
 9.
 सँव-IV. 358.
 सवइ-I 33.
 सवलो-I. 237.
 सवहो-I 179, 231
 सव्व-IV. 422, 6. Declned. III.
 58, 59, 60, 61. सव्वु-IV.
 366 438, सव्व-I. 177, II.
 79. सव्वस्स-III. 85, IV.
 316. सव्वे-III 147. सव्वान-
 III. 85 सव्वहि-IV. 429.
 सव्वओ-I 37; II 160.
 सव्वग-IV 224, 412. सव्वगे-IV.
 396. सव्वगाओ-IV 348.
 सव्वगिओ-II. 151
 सव्वज्जो-I 56, II. 83.
 सव्वज्जो-IV 303.
 सव्वणु-I 56; II. 83.
 सव्वत्तो-II. 160
 सव्वत्थ-III 59, 60.
 सव्वदो-II 160.
 सव्वासण-(?) IV. 395.
 ससणेही-IV. 367.
 ससरीरो-IV. 323
 ससहइ-IV. 422, 8. °हरस्स-III.
 85.
 ससा-III. 35.
 ससि-IV. 382, 395, 418, 444,
 ससी-IV. 309.
 ससिरेह-IV. 354.
 सह सहइ-I. 6. सहसइ-IV. 422,
 23. सहेव्वउ-IV. 438. सहतो-
 180.
 सह-IV. 339.
 सहइ-IV. 100. सहहि-IV. 382.
 सहकारो-I. 177.
 सहयारो-I. 177.
 सहरी-I 236
 सहल-I. 236
 सहस-II. 158, IV. 352.
 सहस्ससिरो-II. 198.
 सहा-I. 187.
 सहाओ-III 85.
 सहाव-IV. 422, 23. °वो-I. 187.
 सहि-II 195; IV. 332, 379,
 390, 398, 401, 414, 417,
 444. Declned III. 27, 29,
 36, 124. सहिए-IV. 358,
 367.
 सहिआ-I. 269. सहिअएहि-I. 269.
 III. 65.
 सहु-IV. 356, 419.
 सा-I. 33, II. 204; III. 33,
 86. IV 439.
 सा-(थन्) I. 52; III. 56.
 साअइइ-IV. 187.
 साउउअय-I. 5.
 साऊअय-I. 5.
 साणो-I. 52; III. 56.
 सादिसि-IV. 368.
 सामओ-I. 71.
 सामगइ-IV. 190.
 सामच्छ-II 22.
 सामत्थ-II. 22.
 सामन्नु-IV. 418.
 सामयइ-IV 193.
 सामला-IV. 330.
 सामली-IV. 344. °लीए-III.153.
 सामा-I. 260; II. 78.
 सामि-IV. 334, 430. सामिउ-IV.
 409. सामिअ-IV. 422, 10.
 सामिअहो-IV. 340. सामिहु-IV.
 341.
 सामिद्धी-I. 44.
 सायरो-II. 182. °इ-IV. 334.
 °रहो-IV. 395, 419. °रे-III.

142. °रि-IV. 383.
 सार-IV. 422, 12.
 सारइ-IV. 84.
 सारम-II 100.
 सारवइ-IV. 95.
 सारस-IV. 370
 सारिकस-II 17. °क्यु-IV. 404.
 सारिच्छो-I. 14. °च्छ-II. 17.
 सार-IV. 365.
 सालवाहणो-I. 211.
 सालाहणो-I. 8, 211. °णी-I. 211.
 साव-IV. 420.
 सावगो-I. 177.
 सावणु-IV. 357, 396.
 सावो-I. 179, 231.
 सास-IV. 387, 395
 सास-I. 43.
 सामिञ्जद-II. 180.
 साहइ-IV. 2. साहसु-II 197.
 साहउ, °हआ See साह.
 साहइ-IV. 82
 साहणा, °णी-III. 31.
 साहरइ-IV. 82.
 साहसु-II. 197. See साहइ.
 साहस्मीण-III. 123.
 साहा-I. 187.
 साहु-IV. 366, 422, 22.
 साहुली-II. 134.
 साहु-I. 187. Declined. III. 21.
 साहेमि II 204.
 सिग-I. 130. °गहु-IV. 337.
 सिगतो-I. 128.
 सिधो-I. 29, 264.
 सिच्, सिचइ-IV. 96, 239. सेअइ-
 IV. 96. -with उइ. ऊसित्तो-I.
 114. -with निम्, नीसित्तो-I.
 43. -with मम्, ससित्तउ-IV.
 395
 सिजिरीए-IV. 224.
 सिद्ध-I. 128.
 सिद्धी-I. 128, II. 34
 सिद्धिलो-I. 215. °ल-I. 89.
 सिटिलो-I 215, 254.
 सिगिद्ध II 109. °
 सिद्धो-II. 75
 सि ध-II. 77.
 सिद्धओ-I. 187.
 सिद्धत्या-IV. 423.
 सिच्, सिज्जइ-IV. 217. -with णि
 निसेइ-IV. 134. °
 सिनात IV. 314.
 सिन्दूर-I. 85.
 सिधव-I. 149.
 सित्र-I. 150.
 सिप्पइ-IV. 255.
 सिप्पी-II. 138.
 सिमा-I. 236.
 सि-III. 81
 सिमिणो-I. 46, 259.
 सिपइ-IV. 96.

- गिरि-IV. 370, 401. सिरि-II.
 104 सिरि, सिरिए-II. 198.
 सिरिमतो-II 159
 सिरिसो-I. 101
 सिरोविअणा-I. 156.
 सिल-I. 4, IV. 337.
 सिलायल्लु-IV. 341.
 सिलिट्ट-II 106 See शिप्
 सिलिम्हो II. 55, 106.
 सिलेसद्-IV. 190.
 सिलेंसो-II. 106.
 सिलोओ-II 106.
 सिवातित्य-IV. 442.
 सिविणो-I. 46, 259, II. 108
 सिविणए-II 186.
 सिवु-IV. 440
 सिव्वद्-IV. 230.
 लिसिर-IV. 415 •इ-IV 357.
 सिहद्-IV. 34, 192.
 सिहर-II 97.
 सिहिकदणु-IV. 438.
 सीअरो-I. 184.
 सीअल-IV. 415 •लु-IV. 343.
 •ला-IV . 343.
 सीअलत्तण-III 10
 सीअरो-I. 184
 सीमा-IV 430.
 सीमावरस्म-III 134
 सीयाण-II 86.
 सील-IV. 428 •ल-III. 81. •ळ
 IV. 308 सीलेण-II 184.
 सीसद्-IV. 2.
 सीस-II. 92 सीसु-IV. 389 सीसि
 -IV. 146
 सीसो I. 43, IV. 265
 सीह-IV. 406 सीहो-I. 29, 92,
 264, II 185. सीहु-IV. 418.
 सीहेण-I. 144, II. 96. सीहो-
 IV. 418.
- सीहरो-I. 184.
 सु-IV. 367, 383, 414, 418,
 422, 20.
 सुअ-See धु
 सुअद्-IV. 146. सुअहि-IV. 376,
 427 (स्वप्).
 सुअणु-IV. 336, 406. सुअणसु-
 IV. 338, 385, 389, 411.
 सुअणेहि-IV 423, 11
 सुअणतरि-IV. 434
 सुइल -II 106
 सुइसत्थु-IV. 399
 सुउरिसो-I. 8, 177.
 सुओ-See धु.
 सुओ (सुत)-III. 35, 43.
 सुक्क-I. 206.
 सुक्कम्म-IV. 264.
 सुक्कमाणे, •णो-III 56.
 सुक्किउ IV. 329
 सुक्किदु-IV. 329
 सुक्किल-II. 106
 सुकुमालो-I 171.
 सुकुमुम-I 177.
 सुकुदु-IV. 329.
 सुक्क- (सुक्क)-II. 106 सुक्क-II 11-
 सुक्क-(सुक्क)-II 5.
 सुक्कहि-IV. 427.
 सुक्कल-I। 5
 सुक्कलु-IV. 340.
 सुगओ-I. 177.
 सुगवत्तण-I 160.
 सुधे-IV. 396, 410.
 सुअ-II 11.
 सुओ-II. 64, IV. 314-
 सुट्टु-IV. 422, 6
 सुणओ-I. 52
 सुणहउ-IV. 443.
 सुडो-I. 160.

- सु२-I 118
 सुहा-(साहा) L 75
 सुहा [सुया] I 261
 सुतार I 177
 सुत-IV 287.
 सुता-II 138
 सुता-See स्व
 सुदमनो-II 10७
 सुदरिमना-II 10७
 सुद- I 260
 सुदाअणी I 160
 सुनुसा-IV 314
 सुदर-IV 348 सुदरि-II 196
 सुरिभ L 160 II 107
 सुदेर-I 57, 160 II 63 93
 सुदलिकाडेदा-IV 284
 सुदाय-II 204
 सुपुरिम-IV 367, 423, २ *सा-
 II 184
 सुद-See स्व
 सुयगहा-•ही-III 32
 सुज-II 79
 सुभ-IV 331
 सुमण-I 32
 सुमद See म्म
 सुमणु-IV 126
 सुमणा-I 16
 सुमिल्ला IV 284
 सुम्हा-II 71
 सुम्हा-IV 2०6
 सुम्हा-IV 332 420
 सुम्हा II 74
 सुम्हा-I 97
 सुम्हा-II 155
 सुम्हा-I 102
 सुम्हा II 113
 सुम्हा IV 419
 सुम्हा I 2०
 सुम्हा-IV 330
 सुवणिआ-L 160
 सुवरहि-IV 387
 सुव [स्वे] II 114
 सुव [थ]-II 114
 सुव्वइ-See थ
 सुया-I 261
 सुमाण-II 86
 सुहओ-I 113 177, 193
 सुहकरा-I 177
 सुहच्छनी IV 423
 सुहच्छा IV 357 *च्छिअई-IV.
 376 427
 सुहदो-I 177
 सुह-I 187 III 26 29, 30
 सुहम-II 101
 सुहय-IV 419
 सुहयरो I 177
 सुहाभित IV 391
 सुहिआ-IV 263
 सुहु-IV 370 441
 सुहुम-I 118 II 113
 सुहुण-I 231
 सु सवइ-IV 233
 - with प्र पसवइ IV 230.
 पसुण-I 166 *ण L 181
 सुइ-IV 106
 सुइ-IV 448 सुते-II 64 207
 सुइ-IV 106
 सुरिओ-II 107
 सुरिसो I 8
 सुसइरे-See सु
 सुसासा-I 157
 सुहवा I 113 192
 ने II 188 III 81 IV 287
 नेभ-I 32
 नेना-I 57 II 24
 नेर-I 85
 सभ I 150
 सेको II 55

- सेभालिआ-I 236.
 सेर-II. 78.
 सेला-I. 148.
 सेह-IV. 387.
 सेवइ-IV. 396.
 सेवा-II. 99.
 सेव्वा-II. 99.
 सेसो-I. 260. सेसस्त-I. 182.
 सेसहो-IV. 401.
 सेहइ-IV. 178.
 सेहरु-IV. 446.
 सेहालिआ-I. 236.
 सो-I. 17, 177, II. 99, 180;
 III. 3, 56, 86, 148, 164,
 IV. 280, 322, 323, -32,
 340, 367, 370, 384, 390,
 395, 401, 420, 422, 4, 7,
 15, 22, 429, 438, 442,
 445.
 सोअइ-III. 70.
 सोअमइ-I. 107, II. 68.
 सोइ-IV. 401.
 सोउआण } -See ध्रु.
 सोऊण }
 सोए See स्वप्
 सोकयइ-IV. 332.
 सोचा } -See ध्रु.
 सोच }
 सोडीर-II. 63.
 सोत्त-II. 98.
 सोभन-IV. 309.
 सोमगहणु-IV. 396.
 सोमालो-I. 171, 254.
 सोरिअ-II. 107.
 सोरइ-IV. 90, 143.
 सोवइ-See स्वप्.
 सोमउ-See ध्रु.
 सोह-IV. 382
 सोहिलो-II. 159.
 सोहीअ-See ध्रु.
 सोमरिअ-I. 1.
 स्वख, खलिअ-I. 4. °लिओ-II. 77.
 लिअ-II. 89.
 - with प्र, पस्खलिदि-IV. 289.
 स्तम्भ यमिअइ, ठभि-II. 9.
 स्तु, थुणइ-IV. 241. थुव्वइ, थुणिअइ-
 IV. 242.
 स्या-with सम्, सखाइ-IV. 15.
 सखाय-I. 74; IV. 15.
 स्या, चिहइ-I. 199, 236, III.
 79, IV. 16. चिहदि-IV. 360.
 चिहदि-IV. 298, 447. ठाति-
 III. 145. ठाइ-I. 199, III.
 145, IV. 16, 436. ठामो-III
 155 चिहइ-III 91. निहति-
 III 20 26, 28, 50, 52, 55,
 56, 122, 124. ठति-IV. 395.
 ठासी, ठाही, ठाहीअ-III 162.
 ठाहि-III. 175. ठिउ-IV. 391,
 401. ठिअउ-IV. 415. °ठिउ-
 IV 439. °ठिअ-III. 70; IV.
 448. ठिअ-III. 16, 29, 30,
 101, 115, 116, 118, 119,
 129; IV. 374, 381. °ठिअहो
 -IV. 416. ठिआ-III. 120,
 121. °ठिआह-IV. 422, 8.
 ठिदो-IV. 404. ठिअ-IV. 16.
 चिह्ठिऊण ठाऊण-IV. 16. ठवइ-
 IV. 357 ठविओ, ठाविओ-I. 67
 -with उद्, उहइ-IV. 17.
 उठिओ, उठिओ-IV. 16. उठि-
 अउ-IV 415, 416 उहाविओ-
 IV. 16. -with उप, उवस्तिदे-
 IV. 291. -with प्र, पठिओ,
 पठिआ-IV. 16. पठवइ, पठवइ-
 IV. 37. पठाविअइ-IV. 422,
 7. पठाविओ-IV. 16. -with
 प्रति, परिठिअ पइठिअ-I 36.

परिद्विओ-०टा-I 67 °द्विअ-L
129 -with सम्, सठविआ, ०टा
-I 67

फुङ्, फुङ्-IV 177, 231 फुङ्-
IV 231 फोडति-IV 422,
5, 430 फोडेंति-IV 350,
367 फुङ् IV 422 12
फु-IV 352 फुङ्-IV 357
स्मर, सरद्, समरद्-IV 74 सुमार-
IV 387 सुंवरहि-IV 387
सुमारिजद्-IV 426 -with वि,
विम्हरद्-IV 74, 75 विम्हरिमो
II. 193

स्वप्, सुअद्-IV 146 सावड सुवद्-
I 64 सुअहि IV 376, 427
सोएवा-IV 438 सुप्यद्-II 179
सुतो-II 77 -with प्र, पामुतो,
पमुतो-I 44

ह

ह-L 67
हउ-(?)-IV 357
हउ IV 338, 340 370, 375,
379, 391, 410, 411 420,
422, 423, 425, 439
हसा IV 288
हसो-II 182
हसो-II 217
हस-IV 134
हसुवद् IV 144
हग-IV 282, 299, 301, 302
हङ्-IV 281, 302
हणद्-IV 58
हणुमतो-I 121 II -159
हणुमा-II. 159
हयउउ-IV 445 डा IV 439
हयि-IV 443
हयुग-II 164
हया-II 45, 90 हयु-IV 422

9 हत्ये-IV 366 हत्या-II
164, III 130 हत्यहि-IV.
358 हत्युगामिअ-III 70

हद्दी-II 192
हण, हणद्-IV 418 हम्मद्-IV
244 हणिजद्, हणिहिद्, हम्मद्,
हम्मिहिद्, हतव्व, हनुग, हओ-IV
244 हय-L 209 II 104
-with नि निहओ-I 180

हति-IV 406 See मू

हद-II 181

हदि II 180, 181

ह-I 40, III 105

हम्मद्-See हनु

हम्मद्-IV 162

हयविहि-IV 357

हयास-IV 383 ०सो-I. 209.

०सस्त-II. 195.

हर, हरद्-I 155 IV 209, 234,
239 हरति-II 204 हरिजद्,
हीरद्-IV 250 हरविआ-IV
409 हिअ-I 128 -with अनु
अणुहरद्-IV 259, 418 °हरहि
-IV 367 -with अव आहरद्
-I 172 अवहड-I 206
-with आ, आहरद्-IV. 259
आहड-I 206 -with व्या,
वाहरद् IV 76 259 वाहरिजद्
-IV 253 वाहित्त-I 128
वाहिता, वादिआ-II 99 -with
उप, उवहरद्-IV 259 -with
निम्, नीहरद्-IV 259 -with
परि परिहरद्-IV 259 334
389 -with प्र पहरद्-IV 84
259 -with प्रति, पडिहरद्-IV
209 -with वि, विहरद्-IV
259 with सम्, सहरद् I 30
IV 259

हर-I 183, हरम्स-I 158

- हरए-II. 120.
 हरकतदा-II. 97.
 हरसदा-II. 97.
 हरडई-I 99, 206.
 °हर-I. 134, 135.
 हरि-III. 38, IV. 391, 420,
 422, 6. °री-III. 38.
 हरिभदो-II 87.
 हरिआलो-II. 121.
 हरिणाइIV. 422, 20.
 हरिणाहिव-III. 180.
 हरिसइ-IV. 235.
 हरिसो-II 105.
 हरे-II. 202.
 हरो-I. 51.
 हल्दा-I. 88. III. 34.
 हल्दी-I 88, III. 34.
 हल-IV. 326
 हला-II. 195, IV. 260
 हलि-IV. 332, 358.
 हलिआरो II. 121.
 हलिओ I. 67.
 हलिदो-I. 254. हलिदा-I 88.
 हलिदी-I. 88, 254.
 हलुअ-II 122
 हले-II. 195.
 हल्लफल-II. 174.
 हलोहलेण-IV. 396.
 हवइ-See भू.
 हवइ-IV 238.
 हस् conj III 28, 32, 36; 139-
 145, 149, 152, 153, 154,
 156, 157, 158, 159, 160,
 166-169, 173, 175-178,
 181, 182 हसइ-II. 198,
 III. 87; IV 196, 239. हसतु-
 IV. 383. हसितुज-IV. 312.
 हम्सइ, हसिजइ-IV. 249. हसिउ-
 IV. 396. हासिआ-III. 105.
 -with उप ऊहमिअ, ओहसिअ.
 उवहसिअं-I. 173.
 हसिरो-II. 145.
 हस्ती-IV. 289.
 हादाण-III. 129.
 हा-I. 67; II. 192.
 हा- हीणो-I. 103. हीण-II. 104.
 हृणो-I. 103. -with प्र, पहीण-
 I. 103. -with वि, विहीणो,
 विहृणो-I. 103.
 हारवइ-IV. 31.
 हालिओ-I. 67.
 हावणे-II. 178.
 °हासडे-IV. 350.
 हाहा-II. 217.
 हि-IV. 422, 14.
 हिअअ-I. 128. हिअय-I. 269, II.
 204; IV. 23. हिअय-II. 201:
 III. 142; IV. 439. हिअउ-
 IV. 370. हिअएण-III. 87.
 हिअयए-II. 164. हिअइ-IV.
 330, 395, 420. हिअए-I.
 199. °हिअओ-II. 186. °हिअस्स-
 I. 269. हिआ-IV. 422, 2.
 हिअउउ-IV. 350, 367, 422, 5,
 430. हिअडा IV. 357, 422,
 12, 23, 439.
 हिअ-See हर.
 हिअय-See हिअअ.
 हिडिबाए-IV. 299.
 हिडीअदि-IV. 299.
 हितपक, °के IV. 310.
 हित्य-II 136.
 हिइएण-IV. 265.
 हिर-II. 186.
 हिरिओ-II. 104.
 हिरी-II. 104.
 हिवइIV. 238.
 ही-II. 217, IV. 282, 302.

- ही ही-IV. 285, 302.
 हीरद-See हर.
 हीरो-I. 51.
 हीसमण-IV. 258.
 हु-II. 198. IV. 390.
 हु-हुणद्-IV. 241. हुणिज्जद्-IV. 242.
 हुआ-See भू.
 हुकारण-IV. 422, 20.
 हुज्ज-See भू.
 हुत्त-II. 99. (*From* ह्ने).
 हुत्त-[कृत्वस्]-II. 158.
 हुत्त [अभिमुख]-II. 158.
 हुदवह-IV. 264.
 हुदासणो-IV. 265.
 हुति-हुतो See भू.
 हु-II. 197.
 हुलद्-IV. 105, 143.
 हुवद्-See भू.
 हुव्यद्-IV. 242.
 हुहु-IV. 423.
 हुअउ-IV. 422, 15.
 हुअ-[हुत]-II. 99, III. 156.
 हुअ-[भूत] See भू.
 हुआ-See भू.
 हुणो-See हा.
 हे-II. 217.
 हेट्ट-IV. 448. हेट्ट-II. 141.
 हेट्टि-II. 163.
 हेत्ति-IV. 379, 422, 13.
 हो-II. 217.
 होद् See भू.
 होज् See भू.
 होतओ-IV. 355, 372, 373. °तउ-
 IV. 379. 380.
 होसद् } -See भू.
 होही }
-

II

INDEX OF DHATVADESAS.

N B —The Arabic figure indicates the number of the Sutra in iv, the Sanskrit root according to Hemacandra is given immediately after the Adesa

<p>अद्च्छ-गम् 162 अई-गम् 162 अकस-गम् 162 अकस-इश्-181 अकसोड-कृप् 188 अकष-रात् 100 अगुम-पूर् 169 अग्राड-पूर् 169. अग्यव-पूर् 169 अच्छ-आम् 215 अघ-कृप् 187. अ-कृप् 119 अद् अद् 230. अकृत्-क्षिप् 143 अणच्छ-कृप् 187 अण्ड-भुञ् 110 अणुवज्ज गम् 162 अप्राह-स+दिश् 180 अभिह-स+गम् 164 अभ्युत्त-प्र+ दीप् 152 अभुत्त-झा 14 अयच्छ-कृप् 187 अवअकस-इश् 181 अवअच्छ हाद् 122 अवआस-इश् 181 अवअस-इश् 181 अवन्वय-गम् 163 अवयच्छ-इश् 181 अवयास शिप् 190.</p>	<p>अवयज्ज-इश् 181 अवह-रच् 94 अवहर-गम् 162 अवहर-नश् 178 अवहाव-कृप् 151 अवहेड-मुच् 91. अवसेह-गम् 162 अवसेह-नश् 178 अवुक्-वि+ज्ञप् 38 अलिङ्ग-अर्षि 39 अलिङ्ग उप+कृप् 139 अकृत्य-उत्+क्षिप् 144 अली-आ+ली 54. अहिकल-दह् 208 अहिपञ्च-आ+गम् 163 अहिपञ्च-प्रह् 209 अहिरेम-पूर् 169 अहिलत्-काश् 192 अहिलय-काश् 192</p> <p>आअद्-वि+आ पृ 81 आइघ-आ+घ्रा 13 आइच्छ-कृप् 187 आउद्-मज् 101 आडण-आ+रम् 254 आयज्ज-वेप् 147 आयम्ब-वेप् 147 आरोअ-उद्+लप् 202</p>
--	--

- आरोल-पुञ्ज् 102.
 आलिह् स्पृञ् 182.
 आलुय-स्पृञ् 182.
 आलुय-दह् 208.
 आह्-कांश् 192.
 आहोड-तर् 27.
 आसप-स+भावि 35.

 इच्छ्-इष् 215.

 उक्स-गम् 162.
 उक्मुड-तुर् 116.
 उग्ग-उद्+घर् 33
 उगह-रच् 94
 उग्घुस-मृञ् 105.
 उप-नि+द्रा 12.
 उत्थप उद्+नम् 36
 उत्थप-उद्+क्षिप् 144.
 उत्थप-रुष् 133.
 उत्थार-आ+क्त् 160.
 उत्थत्र-उद्+शल् 174.
 उद्दाल-आ+छिद् 125.
 उद्दुमा-पूर 169.
 उप्पाल-क्थ् 2
 उषेल-उद्+नम् 36.
 उम्माह-रम् 168.
 उम्मुत्य-उद्+क्षिप् 144.
 उमच्छ-वञ्च् 93.
 उम्मत्य-अभि+आ+गम् 165.
 उलाल-उद्+नम् 36.
 उलुक-तुड् 116.
 उलुड-वि+रिच् 26.
 उलुर-तुड् 116.
 उवहृत्थ-सप्+आ+रच् 95.
 उथिव-उद्+विञ् 227.
 उव्वेह-उद्+वेष् 223.
 उव्वेह-उद्+वेष् 223.

 उव्वेह-प्र+गृ 77.
 उस्सिक्-उद्+धिप् 144.
 उस्सिक्-मुच् 91.

 रुगल-उद्+लम् 202.
 रुमुम-उद्+लम् 202.

 ओअक्त्-दन् 181.
 ओअग्ग-वि+आप् 141.
 ओअद-आ+छिद् 125.
 ओग्गाल-रोमन्च् 43.
 ओम्वाल-छट् 21.
 ओम्वाल-ग्रावि 41.
 ओरस-अव+नृ 85.
 ओरम्मा-उद्+वा 11.
 ओलुड-वि+रिच् 26.
 ओह-अव+नृ 85.
 ओहाम-तुल् 25.
 ओहव-आ+क्त् 160.
 ओहीर-नि+द्रा 12.
 ओमुव-तिञ् 104.

 कट्टु-वृप् 187.
 कट्ट-क्थ् 220.
 कथ-यष् 249
 कमवस-स्वप् 146.
 कम्म-कृ 72
 कम्म-भुञ् 110.
 कम्मव-उप+भुञ् 111.
 करज-मञ्च् 106.
 का-कृ 214.
 किण-की 52.
 किलिक्किच रम् 168.
 कीर-कृ 250.
 कुक्कर-उद्+स्था 17.
 कुज्ज-कुष् 217.
 कुण-कृ 65.
 कुप्प-कुप् 230.

केलाय-सम्+आ+रच 95.
कोआस-वि+कस् 195.
कोक-वि+आ+ह 76.
कोटुम-रम् 168
के-वि+की 52

खउर-क्षुम् 154.
खट्-सृद् 126
खम्म-खन्ञ् 244
खा-स+स्त्यै 15
खा-खात् 228
खिन-खिद् 224
खिर-क्षर् 173.
खुट्-खुद् 116
खुट्-खुद् 116
खुप्प-मज्ज 101.
खट्-रम् 168

गच्छ-गम् 215
गड-घट् 112
गड-ग्रन् 120
गम्म-गम् 249
गमेस गवेष 189
गल-स+घट् 113
गलत्य-क्षिप् 143
गा-गो 6
गिज्ज-गृष् 217.
गुम-हृत् 196.
गुनोत्-उद्+ञ्ज् 202.
गुठ-उद्+वृत् 29
गुम-ग्रम् 161.
गुम्म-मुद् 207.
गुम्मड-मुत् 207
गुलल-हृ 73
गुठगुठ-क्षिप् 144.
गुठगुठ-उद्+नम् 36
गेण्ह-ग्रह् 209.

घत्त-क्षिप् 143.

घत्त-गवेष् 189
घिस-ग्रस् 204.
घुम्म-घूर्ण् 117.
घुल-घूर्ण् 117.
घुसल-मथ् 121
घोट्ट-पा 10
घेले घूर्ण् 117
घेप्प ग्रह् 256
घेत्त-ग्रह् 210

चक्कम्म-भ्रम् 161
चचुप्प-अपि 39.
चच्छ तथ् 194
चड-आ+हृह् 206
चट्-सृद् 126
चट्-पिप् 185
चट्-भुत् 110
चमड-भुत् 110
चय-शक् 86
चत्त चल् 231.
चव-कथ् 2
चिम्म-चि 243
चिच-मण्डय् 115.
चिचअ-मण्डय् 115
चिचित्त-मण्डय् 115
चिट्ट-स्था 16.
चिण-चि 241
चिम्म-चि 243
चिव्व-चि 242
चुक्क-अस 177
चुल्लुल-स्फण्ड् 127.
चोप्पड-अस 191.

छज्ज-रान् 100
छट्-मुच् 91
छिद्-छिद् 216.
छिप्प-स्पृह् 257 २८
छिव-स्पृह् 182 २८
छिह-स्पृह् 182 २८

- छुद-आ+कम् 160.
 छुप्-छुप् 249.
 छुह-क्षिप् 143.
 जअड-स्वर् 170.
 जग-जागृ 80.
 जच्छ-यम् 215.
 जम्प-कथ् 2.
 जम्भा-अव+जम्भ् 157.
 जम्म-जन् 136.
 जव-यापि 40
 जा-जन् 136
 जाण-ज्ञा 7.
 जिण-जि 241
 जिम-भुञ् 110.
 जिम्म-भुञ् 230.
 जिव्व-जि 242.
 जीर-ञ् 250.
 जीह-लज्ज् 103.
 जुक्क-युञ् 109.
 जुज्ज-युष् 217.
 जुज्ज-युञ् 109
 जुप्प-ज्ज् 109.
 जूर-खिद् 132.
 जूर-कुष् 135.
 जूरव-वञ्च् 93.
 जेम-भुञ् 110.
 सड-शद् 130
 सम्प-भ्रम् 161.
 शर-स्मृ 74.
 शर-क्षर् 173
 शख-वि+लप् 148.
 शख-स+तप् 140.
 शस-उप+आ+लम्भय् 156.
 शख-निस्+श्वस् 201.
 शद्-भ्रम् 161.
 शा-धै 6
 शुण-जुगुप् 4.
 शुर-स्मृ 74.
 टिरिटिल्ल-भ्रम् 161.
 टिविटिड-मण्डय् 115.
 ट-उद्+स्था 17.
 ठा-स्था 16.
 टज्ज-दह् 246.
 टर-भ्रस् 198.
 टल्ल-पा 10.
 टिम्म-सस् 197.
 टय-छद् 21.
 टण्डोल-गवेप् 189.
 टण्डल्ल-भ्रम् 161.
 टव-रभू 155.
 टण्डुल्ल-गवेप् 189.
 टस-वि+यृत् 118.
 टिक्क-गञ् 99.
 टुण्डुट्-भ्रम् 161.
 टुम-भ्रम् 161.
 टुस्-भ्रम् 161.
 णज्ज-ज्ञा 252.
 णड-गुप् 150.
 णव्व-ज्ञा 252.
 णिआर-कृ 66
 णिउद्-मज्ज् 101.
 णिचल-क्षर् 173.
 णिचर्-कथ् 3.
 णिच्छल्ल-छिद् 124.
 णिज्जर-क्षि 20.
 णिज्जोड-छिद् 124
 णिट्ठअ-क्षर् 173.
 णिट्ठअ-वि+गल 175.
 णिट्ठअ-कृ 67.
 णिम-नि+अस् 199.

गिम्मह-गम् 162
 गिरणास-नश् 178
 गिरिणञ्ज-विप् 185
 गिरिगघ-नि+ली 55
 गिरिणास-विप् 185
 गिरिणास गम् 162
 गिञ्जस-उद्+सस् 202
 गिलीय-नि+ली 55
 गिलुक्-नि+ला 55
 गिलुक्-तुङ् 116
 गिलुङ्-मुच् 91
 गिन्द्र-छिद् 124
 गिवह-नग् 178
 गिवह-गम् 162
 गिवह-विप् 185
 गिव्वल-मुच् 92
 गिव्वड-भू 62
 गिव्वर-छिद् 124
 गिव्वा-वि+श्रम् 159
 गिव्वोल-कृ 69
 गिह्व-कम् 44
 गिहोड-नि+पत् 22
 गिहोड-नि+पृ 22
 गिमुङ्-नम् 158
 गी-गाम् 162
 गीण-गाम् 162
 गीरव-आशिप् 145
 गीरव-युमुञ् 5
 गील्ल-गम् 162
 गीलुङ्-वृ 71
 गीहर-आ+क्रन्द् 131
 गीहर-निर+सृ 79
 गीसर-रम् 168
 गुम-नी+अस् 199
 गुम-सुद् 21
 गुव्व-प्र+काश् 45
 गोत्र-क्षिप् 143

 तच्छ-तश् 194

तड-तन् 137.
 तद्-तन् 137
 तद्ब-तन् 137
 तमाड-भ्रम् 30
 तलमण-भ्रम् 161
 तर-शक् 86
 तालिअण्ट भ्रम् 30
 तीर-तृ 250
 तीर-शक् 86
 तु-तुड 116
 तु-तुट 230
 तुर त्वर् 172
 तुवर-त्वर 170
 त्व-त्वर 171
 तेअव-प्र+दीप 152
 तोड-तुड 116

यङ-स्या 16
 यङ-फक् 87
 थिप्-वि+गल् 175
 थिप्-तृप् 138
 थुण स्तु 141
 थुव्व-स्तु 242

दम्खव-दण 32
 दज्ज-दह 246
 दह-दश 213
 दह-घा 9
 दस-दश् 32
 दाव-दश् 32
 दुगुच्छ-जुगुप् 4
 दुगुळ् जुगुप् 4
 दुव्व-दुद् 245
 दुम-धवल् 24
 दुहाव-छिद् 124
 द्म दू 23
 देक्क-दश् 181

धसाड-मुच् 91

पुत्रव-उद्+ल् 202.

पुत्रोप-ल् 181.

पुत्र-ल् 242

पुत्र-वृद् 105.

पुत्र-वृद् 105.

पोह-वि+आ+ह 76.

पेच्छ-द् 181.

पेण्डव-प्र+व्याप 37.

पेड-क्षिप् 143.

फम-स्त्र 162.

फरिस-स्त्र 182.

फस-वि+स+वद् 129.

फास-स्त्र 182.

फिड-भ्र 177.

फिड-भ्र 177.

फुड-भ्र 177.

फुड-स्फुट् 231.

फुड-स्फुट् 231

फुड-भ्र 177.

फुम-भ्र 161.

फुम-भ्र 161.

फुम-भ्र 105.

वज्ज-वन्धु 247.

वीह-भी 53.

वुरू-गर्व 08

युज्ज युध् 217.

बोज-भ्र 198.

बोज-वी 5

बोज-व्य 2

भण-भण् 249

भमड-भ्र 161.

भमाड-भ्र 161

भम्मड-भ्र 161.

भर-स्मृ 74.

भउ-स्मृ 74.

भा-भी 53

भिन्-भिद् 216.

भिन-भास् 203.

भुक्-भृ 186

भुव-भृ 110.

भुन-भृ 212.

भुन-भ्र 161

भुन-भ्र 177.

भग-भार्थ 230

भच्च-भद् 225

भच्च-निर+सद् 123.

भइ-भृद् 126.

भउ भृद् 126.

भउ-भृद् 126

भह-कोष् 193

भहभह-प्र+भृ 78.

भिह-भलि 232.

भुज्ज-भृह 217.

भुण-सा 7

भुत भृच् 212

भुर-घट् 211.

भुमुभ्र-भञ् 106.

भुर-भञ्ज् 106.

भौशय-रम् 168

भेलव-भिध् 28.

भेल-भृच् 91

भृस-प्र+भृज् 181.

भृस-प्र+भृप् 181.

रम्प-तक्ष् 194.

रम्फ-तक्ष् 191.

रम्भ-आ+रभ् 155.

रम्म-रम् 162.

रसोल-दोल् 48.

राम-रञ्ज् 49.

रिभ-प्र+विष् 183.

रीड-मण् 115.

रीर-राज् 100

रज्ज-रध् 218

वेअङ्-राच् 89.
 वेढ-वेप् 241.
 वेमय-भन्त् 106.
 वेण्व-उप+आ+लम् 156.
 वेलव-वन्च् 93.
 वेउ-रम् 168.
 वेहव-वन्च् 93.
 वोङ्-वि+शपय 38.
 वोञ-वीञ् 5.
 वोन-वच् 211.
 वोल-गम् 162.
 वोमङ्-वि+क् 195.
 वोशिर-अव+घृच् 229.

सङ्-शर् 230.
 सड-सद् 219.
 सन्दुम-प्र+दीप् 152.
 सन्दाण-ष्ट 67.
 सधुङ्-प्र+दीप् 152.
 सधाम-आ+ट् 83.
 सन्नुम-छद् 21.
 समाण-सम्+आप् 142.
 समाण-भुत् 110.
 सभार-सम्+आ+रच् 95.
 संतुङ्-रम् 168.
 सध-क्य् 2.
 सभाव-लुम् 153.
 सवेङ्-स+वेष् 222.
 सलङ्-ष्ठाष् 88.
 सव्यव-दन् 181.
 सह-राञ् 100.
 साअङ्-कृप् 157.
 सामाग-ञिप् 190.
 सामय-प्रति+ईष् 193.
 सार-प्र+ह् 84.
 सारव-सन्+आ+रच् 95.
 साह-क्य् 2

साहङ्-गम्+वृ 82.
 साहर-गम्+वृ 82.
 सिञ्च-स्विच् 224.
 सिञ्ज-मिघ् 217.
 सिच-सिच् 96.
 सिप्य-स्नेह्+मिच 255.
 सिभ्य-मिघ् 217.
 सिष्य-मांय् 230.
 सिह-ष्टृच् 31.
 सिह-कार् 192.
 सीस-वथ् 2.
 सुण-भृ 241.
 सुमर-त्सृ 74.
 सुव-भृ 243.
 सूड-भन्त् 106.
 सूर-भन्त् 106.
 रोह-नग् 178.
 सोङ्-यच् 90.
 सोङ्-शिप् 143

हङ्-वी+मिघ 134.
 हक्कुअ-उद्+शिप् 144.
 हङ्-य 58.
 हम्-हन् 244.
 हर-प्रद् 209.
 हव-भृ 60.
 हस्म-हन् 249.
 हारव-ता 31.
 हीर-ह् 250.
 हु-भृ 61.
 हुग-हु 241.
 हुप्य-भृ 63.
 हुळ-भृत् 105.
 हुल-शिप् 143.
 हुव-भृ 60.
 हुव्व-हु 242.
 ह्-भृ 64.
 हो-भृ 60.

Notes

VIII. i.

1. The word अय in this सूत्र has two meanings; it means 'after' or 'now,' i. e. after giving a complete treatment of Sanskrit grammar; it also indicates the opening of a new topic, viz., Prakrit. Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters, the first seven deal with Sanskrit grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz., माहाराष्ट्री, शोरेसेनी, मागधी, पैशाची, चूलिकुपैशाची and अपभ्रश. The word Prakrit is derived from प्रकृति which, according to the auther, means Sanskrit. सस्कृतानन्तरं च Hemacandra classifies Prakrit word into तद्रव, तत्सम and देशी. He would not speak of तत्सम as he has already treated of them in the preceding chapters. He does not speak of देशी words here, but discusses only तद्रव words of both types, सिद्ध and साध्यमान. Prakrit does not use ऋ, ॠ, लृ, लृ, ऐ, औ, इ, व, श, ष, विनर्ग, प्युन, consonant without vowel, dual and Dative plural.

2. बहुलं means 'generally', there being many exceptions to every rule in Prakrit.

3. The Prakrit of the ऋषि is called आर्ष which also generally follows these rules. By आर्ष Hemacandra understands अर्धमागधी.

4. वृत्ति means समास or compound where a short vowel takes the place of a long vowel and *vice versa*. वारिमई, sk. वारिमति, water-like sense, वारि इति बुद्धिः. निमम्भमिद्धखलिअवीड्मालस्म, sk. नितम्भमिशित्रालितवीडिमालस्य.

5. वासेसी, sk. व्यासऋषि; विसमायव, sk. विपमातप.

6. अस्ववर्ण is dissimilar vowel. न वेरिवग्गे वि अवयासो, the whole verse from unknown source stands thus:-भीयपरित्ताणमइ पइण्णमसिणो तुहाधिह्दस्य । मन्ने सक्काविहुरे न वेरिवग्गे वि अवयासो ॥ sk. भात-

परित्राणमर्थी प्रतिज्ञां असे तवाधिरूढस्य । मन्वे शक्नाविधुरे न वैरिवर्गेऽप्यवकाश दणु
इन्द्रसदिर, sk दनुजेन्द्ररुधिरलित शोभते उपेन्द्रो नखप्रभावत्त्यरण । सन्ध्यावधूपगूढो
नववारिधर इव विद्युत्प्रतिभिन्न These verses illustrate the rule that इ
or उ followed by a dissimilar vowel do not form a सधि, गूढो
अर, sk गूडादरत्तामरसानुसारिणी भ्रमरपङ्क्तिरिव

7 ए and ओ followed by vowels do not form सधि बहुभाइ etc
sk वच्चा नखोल्लेखन आथप्रत्या षञ्जुकमते । मकरध्वजशरधोरणिघाराछेदा इव
हृद्यन्ते । The next verse is an illustration for ओ followed by a
vowel, आलक्खिमा एण्हि उवमासु अ etc, sk उपमासु च पर्याप्तमदन्तावभास
मूह्युगम् । तदेव मृदितविसदण्डविरसमालक्षयामह इदानीम् अच्छरिअ IS आथयम्
The next verse shows that other vowels may form a सधि
e g, अत्य + आलाअण = अत्यालाअण The sk rendering of the verse
IS अथालोचनतरला इतरकवीना भ्रमन्ति बुद्धय । अर्था एव निरारम्भ यन्ति हृदय
कवीन्द्राणाम्

8 उद्भूतस्वर is here defined as a vowel which is left when
its consonant is dropped Such a vowel does not form सधि
with the preceding one, e g मन्वउडि = मन्वकुटीम् The verse is
not quite clear in its meaning सालाहण IS शातवाहन चक्राओ IS चक्र
वाक where the उद्भूत vowel does form सधि

11 समासे तु etc, in a compound word the ending con-
sonant of the first member may or may not be regarded as
final Thus from सदभिद्यु we may have सभिक्वु by dropping इ
or सञ्जगा, by retaining it

24 आलङ्कअ IS आलङ्कुम with क termination by स्वाथ कथ वा,
VIII II 164

27 क वा becomes ऊण as in वाऊण when an अनुस्वार as an
आगम is possible but when it becomes इअ as in करिअ, there is
no place for अनुस्वार as there is no ण न as declensional termi-
nation is possible in the Instrumental sing, Gen plu, and उ
in Loc plu

30 प्रत्यासत्ति IS साण्ठिथ्य or सामीप्य Thus, e g अनुस्वार followed
by a letter from क्वर्ग would be changed into इ; and so forth

31-36 These six Sutras give genders of certain words in Prakrit Normally the gender of a word in Prakrit is determined by the gender of its corresponding word in Sanskrit Deviations from this alone are to be mentioned here तरणि in sk is both mas and fem, but by this rule it is always mas in Prakrit 32 छन्दाम् etc, Neuter words ending in स् and न् become mas in Prakrit, e.g. जसे from यसम् and जम्मो from जन्मन् 33 अन्न वि सा सवद् त अच्छी = अद्यापि सा शपति ते अक्षिणी, where अच्छी is Mas Nom Plu नचाविद्या तेणम् अच्छीहि = नर्तितानि तेनास्माकमक्षिणि, where अच्छीहि has kept its original gender नेत्ता सस्कृतवद्व सिद्धम् it appears that according to हेमचन्द्र the words नेत्र and कमल are mas even in sk and so they need not be included in the वचनादिगण 34 विह्वेहि गुणाद् मग्गन्ति = विभवे गुणा. भृग्यन्ते 35 इमेति तत्रेण etc, the termination इन् stands for त्व of the abstract noun as also for a possessive termination 36 बाहाए जेण घरिओ एक्काए = बाहुना येन घृत एवेन

37 सस्कृतलक्षण is the grammar (लक्षण) of the sk language ओ is really ओ, the उकार indicates that the vowel preceding this ओ is to be dropped

43 When one member of the conjunct is dropped the preceding short vowel is to be lengthened to keep the quantity of the word Thus पश्यति first becomes पम्सद्, and when स् is dropped the preceding अ is lengthened Similarly कश्यप = कस्सप = कासव See also VIII 11 89 and 92 The conjuncts in question enumerated here are इय अ, इ, अ, इय, अय, प्य, र्, ध्व, प्य, स्य, ल, स्व and स्स

44-66 These Sutras describe the several changes that अ, first or second in the word undergoes. Thus अ is changed to आ as in सामिद्धी, to इ as in सिमिण or सिमिण; to अइ as in विमम इअ, to इ as in हीर for हर; to उ as in शुणि for ध्वनि; to ए as in सेना for शय्या, to ओ as in पाम्म for पद्म; it is dropped in words अलावु and अरप्य

67-83 These Sutras describe the several changes that अ in Sanskrit words undergoes

67 दवग्गी and दावग्गी do not come under this rule but are to be traced to दवाग्नि and दावाग्नि both of which exist in Sanskrit दवदावौ वनारण्यवही इत्यमर

68 घन् is one of the कृदन्त terminations which requires the वृद्धि of the first अ, this अ after the वृद्धि becomes under the present rule अ in Prakrit

70 The rule should have rather been A long vowel followed by अनुस्वार is shortened, which is one of the fundamental rules in Prakrit If however the अनुस्वार is dropped by VIII 1 29, the long vowel will naturally remain intact

77 आर्या has several meanings, when it means mother in law it is changed to अञ्जू Similarly आली in 83 below

84 This is one of the fundamental rules in Prakrit A long vowel followed by a conjunct consonant is shortened दिट्टिकत्यणवट्ट is दृष्टकस्त्रनष्टृष्टम् मयोग इत किम if one of the conjuncts is dropped or if there be no conjunct at all the vowel would remain as it is आयास standt for आकाश where अ cannot be shortened. In ईसर and ऊसव which stand for ईश्वर and उत्सव the conjunct is dropped and hence the original long vowel remains in ईसर while in ऊसव the short vowel is lengthened

85-98 Changes of इ

85 In Prakrit ए as well ँ ओ are pronounced long as well as short इ and उ thus become ए and ओ, the quantity of the word however is not changed when they are followed by conjuncts Compare 116 bellow

88 According to this rule पथिन् is changed into पद् how is then पथ्य किं दक्षिता to be explained? Hemacandra proposes that पथ्य may in sk , be a synonym of पथिन् from which पथ Acc may be had

91 इति is changed to इअ if the word occurs at the beginning of a sentence

93 This rule appears to us superfluous when we remember that निस्सरद् and निस्सास can become नीसरद् and नीसास after dropping a member of the conjunct

94 दुआद् is द्विजाति in sk.

97 दुहा वि सो सुरबद्धमर्थो in sk. is द्विधापि स सुरबधूसार्थ

99-106 These rules describe the changes of ई

104 Compare u 72 below

107-117 These rules describe the changes of उ

114 ऊमुओ is उक्तुक् in sk. which is explained as उद्रता शुका यस्मात्

115 Compare l. 93 above.

116 Compare l. 85 above

118-125 These rules describe the changes of ऊ

126-144 These rules describe the changes of ऋ

129 अनुत्तरपद, when not as a second member of a compound. Thus, we can have विट्ठी and पट्टा, विट्ठिपरिट्ठिविअ when पृष्ठ is the first member of a compound, but महिवट्ठ, महीपट्टम् when पृष्ठ second member of a compound.

133 वेन सद्, i e the whole syllable वृ becomes उ

134 गौणान्त्यस्य i e of the ending ऋ of a word which is subordinate (i.e. first member in a तत्पुरुष) in a compound, e g, मातृमण्डल becomes माउमण्डल and so forth माउसिआ and पिउसिआ stand respectively for मातृवसा and वितृवसा See below u 142 पिउवद् is वितृपति, i e god of death

142 The three कृदन्त terminations, विप्, टक् and सक् added to हन् after a pronoun or स respectively form indefinite pronouns ending in हन्, हस and हस, e g, ईदस्, ईदस and ईदस The ऋ of हस् in such forms becomes रि

144 दरिअसीहेण i e दत्तसिहेन

145 This rule describes the change of ल् किलितकुमुमोवयारेसु, i e कुमकुमुमोपचारेषु धाराभिलिन्नवत्त आसुराद्विकसायक्सरद्धन्त । परिणमद् बन्धणु-धियपरिजरट् जूहिआहुमुम् ॥ The sk. of this verse is धाराभिलिन्नपद आसुरभिकषायकेसरध्वान्तम् । परिणमति बन्धनोचितपरिजरट् वृथिकाकुमुम् ।

146-147. These rules speak of the changes of ए. विअडचवेडा-विणोआ is विकटचपेटाविनोदा. महमहिअ is प्रसृत; see IV. 78 below.

148-155. These rules describe the changes of ऐ.

155. धीर हरइ विसाओ, i.e. धैर्यं हरति विपादः.

156-158. These rules describe the changes of ओ.

156 आ in words अन्योन्य etc. is optionally changed to अ, and क and त occurring in words प्रकोष्ठ and आतोद्य are then changed to व. Thus प्रकोष्ठ becomes पवठ and आतोद्य becomes आवज.

159-164 These rules speak of the changes of औ.

165-175. This group of rules describes miscellaneous changes that take place in sk. words when they are turned into Prakrit. Thus in त्रयोदश the first vowel i.e. अ, together with the whole of the following syllable सस्वरव्यञ्जन (consonant and vowel) यो is changed to ए, and it is in this way that we get तैस. In the same manner स्थविर becomes थेर and so forth.

166. विचकिल according to this rule becomes वेइ, but the form विअइ is also found, e.g. सुद्विअइपसूनपुञ्जा (कर्पूरमञ्जरी, I.19) i. e. सुग्धविचकिलप्रसूनपुञ्जाः .

170. The word वृत्त is unknown to sk. language द्विविन्न explains it as अधम' जलजन्तुर्वा.

173. ऊञ्जाओ, as the आदेश mentioned has ऊ it cannot be shortened even when it is followed by a conjunct.

176-271. These rules describe changes that consonants undergo in Prakrit.

176. This is an अधिकारसूत्र and each of the three words स्वरत्, (consonant) after a vowel, अस्युक्तस्य, of a non-conjunct, and अनादे non initial, are to be borrowed in interpreting each subsequent Sutra

177. The eight non-conjunct, non-initial consonants, क, ग, etc. occurring after a vowel, are generally dropped. This is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics with far-reaching consequences. समासे तु etc., in a compound the first syllable of the second word may be regarded, at will and

according to instances found in literature, as initial or non-initial Thus, क, ग etc, may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word, e.g., सुहकर or सुहयर from श्क-गुभकर or सुयकर, or सुहृद् सुहृज् from श्क-सुहृद् क in Jain Prakrit and Ardha-Magadhi is often changed to ग, e.g. एग, लोग, आगार, आगस etc., Hemacandra, however, tries to explain the change of क to ग by iv 447

180 When क, ग, च, ज etc, are dropped the remaining अवर्णं i.e. अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a lightly articulate (लघुप्रयत्नतर) य Thus नगर becomes नयर, काचमणि becomes कायमणि, पाताल becomes पायाल and दयाल, after first dropping its natural च्, becomes दयाल् with a लघुप्रयत्नतरय कारधुति This यधुति is possible only after अवर्णं according to Hemacandra Thus लोकस्य according to him would be लोअस्स and not लोयस्स The Jain manuscripts however have this यधुति in instances like लोयस्स and also after इ, ई, ए, and in some cases even after उ The rule as given by मर्कण्डेय seems to be better अनादौ अदितौ वर्णौ पठितव्यौ यकारवत् । इति पाठशिक्षा, i.e. non initial अ and इ should be pronounced like य He adds further प्रायोपहणतश्चात् कैश्चित्प्राकृतकोविदैः । यत्र नश्यति साभाग्यं तत्र लोपो न मन्यते ॥ प्राकृतमर्वम्ब II 2

181-186 These rules describe changes of क in श्क words

181 कुञ्ज has two meanings, a dwarf and a kind of flower कुञ्ज becomes कुञ्ज when it does not mean a flower

183 किरात when it means a hunter and also a kind of melical herb (Marathi किराड् or काढकिराड्) changes its क to च If the किरात be a hunter in disguise क is not changed to च Thus we have नमिमो हरकिराय, we salute god हर disguised as a hunter (to fight with अर्जुन)

187 This is one of the fundamental rules of Prakrit The five hard and soft aspirates र, घ, ष, ध and भ are regarded as conjuncts of क, ग, त, द and ध with the aspirate ह

These letters retain only the aspirate ह while क portion etc, is dropped प्राय इत्येव, for explanation see under 1 177 above

188 The change of य to घ in वृयद् should have been mentioned after 1 208 Here the sutra seems to be out of place

189 The change of ख to क which is an exception to the general rule 1 187 is instanced in शृखल which becomes सकल Of course ख in this word could not be changed to ह as it comes after an अनुस्वार

190-192 These rules describe the changes of ग

192 ग in दुग्ग and सुग्ग is changed to व only when उ is lengthened by 1 115 in the case of दुग्ग and by false analogy in the case of सुग्ग

193 This rule describes the change of च

194 This rule describes the change in ज

195-198 These rules speak of the changes of ट

198 प्यन्त पठिधातौ (पाठौ) 1 e in the causal form of प् फाडेइ and फाडेइ however do not in reality come from प् causal but from स्कद् and स्कल्

199-201 These rules speak of the changes of ठ

202 ढ according to this rule is generally changed to ठ

203 ण in वण्ण is optionally changed to ळ

204-214 These rules describe changes of त

207 In वेत्त त is changed to ढ when ख in त is changed to इ by 1 46

209 In रुदित् त along with the preceding दि is changed to ण्ण अत्र कच्चित् etc Some grammarians here speak of the change of त to द Hemacandra says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी and मागधी and not to principal Prakrit, 1 e to माहाराष्ट्री वृत्ति becomes दिहि by 11 131 according to Hemacandra In reality the घ in वृत्ति is resolved in to द् and ह् and after dropping त by 1 177 and changing ऋ to इ we can get the form दिहि

211 सालाहण, after dropping व and having सधि by 1 8 सालाहणी मास, 1 e Prakrit dialect peculiar to सातवाहन, dialect of गथासप्तशती

213 पीत changes its त to व when a स्वार्थे ल termination is added

215-216 These rules speak of the changes of थ which form an exception to the fundamental rule 1 187

217-225 These rules speak of the changes of द when it is not dropped by 1 177

217 दर changes its द to ढ when it means 'fear', but when it means ईपद् as in दरदल्लिञ्ज it remains unchanged

220 बद्दी meaning a flag on the head of an elephant (इस्तिपताका) changes its द to र

226-227 These rules speak of the changes of ध when by 1 187 it is not changed to ह

228-230 These rules speak of the changes of न

228 Non initial न is invariably changed to ण according to this rule, which is one of the fundamental rules in Prakrit माण्ड stands for स्क मानयति In the अर्ध प्राकृत, 1 e Ardhamagadhi even non initial न is optionally changed to ण

229 The initial न in Prakrit is optionally changed to ण The practice of the later Jains is to prefer न initial and to put ण non initial is not however, uniform The Eastern school of grammarians advocates the change of न to ण indiscriminately, whether न is initial or non initial

231-235 These rules describe changes of प in Sanskrit words

231 प is usually changed to व according to this rule See also 1 177 and 179 प्राय इत्येव etc वइ stands for वपि Here प is not changed to व by this rule, as in that case there would be a confusion of sense in वपि and वधि एतन् पकारस्य etc See note on 1 180

236 By this rule ऋ is changed to म or to ह See note on 1 187

237-239 These rules speak of the changes of व

237 The change of व to व is natural and normal in Prakrit

238 स्त्रीलिङ्गनिर्देशात् etc , विसिनी (f) changes its व to म But विस (n) does not

240 म in कर्म is changed to व against 1 187

241-244 These rules describe the changes of म

245-250 These rules speak of the changes of य

245 The initial य is changed to ञ, even in words beginning with य preceded by a preposition, e g सजगो for सयम, सजागो for सयाम आप etc, in Amg, initial य is dropped, especially in the word यया, thus ययाह्यात becomes अहक्साय

246 अर्थपरे means in its full natural sense of a pronoun in the second person, and so we cannot have य of युष्मद् changed to त by this rule, in the expression युष्मदस्मत्प्रकरणम् which means the topic of the declension of words of युष्मद् and अस्मद्

248 अनीय and तीय are the terminations of the potential passive participle as also य This य is here called कृद्य i e कृदन्त य, and is to be distinguished from another य

249 छाया changes its य to ह when it does not mean complexion (अकान्तो) thus the shade of the tree would be वच्छस्त छाहा But the complexion or the expression on the face would be मुहछाया

250 डाह is a termination in which ङ signifies that the preceding vowel is to be dropped So in other terminations which contain ङ

251 254 These rules speak of the changes of र

252 In the word पर्याण, र is substituted by डा, so the word becomes पडायाण

254 चरण meaning foot is changed to चलण, (पादार्यदृतेरेव) but in other senses it does not change its र to ल भ्रमरे ससनि-

योगे एव, in अन्तर र is changed to ल only when म is changed to स by 1 244

255-257 These rules speak of the changes of ल

255 The word स्थूल changes its ल to र by this rule, which then becomes योर See 1 124 How are we to explain then थूलमद् ? हेमचन्द्र proposes that in थूलमद् the first member is not स्थूल but स्थूर with the change of र to ल by 1 254

257 गिदाल stands for लाल See also 11 123 below

258-259 These rules speak of the changes of व

258 In शर, व is changed to म In the natural order of alphabet we expect व here instead of म This could be explained by the fact that व and म are often confounded.

260 This is one of the fundamental rules of Prakrit Thus there is only one sibilant and it is स in Prakrit

269 णकारान्त इ is a conjunct of ण as first member and इ as second member

264 अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet Thus सिद्ध becomes सिष by this rule

267-271 These rules speak of the dropping of a whole syllable

269 महणवसमा सहिआ is महाणवसमा सहदया जाला ते the whole verse is तात्र जायन्ते गुणा जात्र ते सहिअद् घणन्ति । रविकिरणानुग्गहिआइ हान्ति कमलाइ कमलाइ ॥ Sk तत्र जायन्त गुणा यत्र ते सहदयै गृह्यते । रविकिरणानुगृहीतानि भवन्ति कमलानि कमलानि ॥ निसमणुपिआहिअस्स stands for निमनारपिनहृदयस्य

Synopsis of the contents of the First Pada

1-4 General and introductory

5 10 Rules of सधि

11-25 Rules about words ending in consonants

- 26-30 Rules about अनुस्वार
 31-36 Rules about the gender of word
 37 About विसर्ग
 38-43 Miscellaneous
 44-175 Vowel changes
 177-271 Consonant changes

 VII ॥

This पाद treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit. The fundamental rules above the changes of conjuncts are (a) Conjuncts with dissimilar members e.g. ल्य ग्य क् क etc. undergo a process of assimilation i.e. one of the members assimilates the other. The grammarian however says that one member of the conjunct is dropped and the other is then doubled (॥ 89) (b) If the second or the fourth letter of a वर्ण is doubled e.g. ख or घ the conjunct would not be खख or घघ but क्ख or ग्ग i.e. the second letter is substituted by the first and the fourth by the third letter of the same वर्ण (॥ 90) (c) The quantity of the word is maintained as before either by lengthening the preceding vowel if a member of the conjunct is dropped or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88 These rules give various substitutes for conjunct. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क् ख etc. Whenever a conjunct is substituted by a letter it is doubled according to the fundamental rules viz. ॥ 89 and ॥ 90.

1 This is an अधिकारसूत्र and runs up to ॥ 115

4 क् and क्क in a substantive are changed to क्ख but in adjectives by क्

7 स्याण् meaning a post or pillar is changed to स्याण् but when it means god शिव it is changed to याण्

8-9 स्तम्भ meaning pillar is changed to स्तम्भ (compare Marathi स्तम्भ) but meaning stupification or want of motion (अस्पन्द) it becomes यम्भ or ठम्भ

15 भोचा सयल etc, sk भुक्त्वा सकला पृथ्वीं विद्वान् बुद्ध्वा अनन्यरुगामि । त्यक्त्वा तप कृत्वा शान्त्या प्राप्त शिव परमम (कुमारपालचरित)

24 चौर्यसमत्वात्, see u 107 मज्जाया stands for मर्यादा

25 अभिमन्यु becomes अहिमञ्जू and अहिमञ्जू, but मन्यु becomes मञ्जू

30 रायवच्य stands for राजवार्तिक a commentary on the तत्त्वार्थाभिप्रेतम्

43 दत्त changes its conjunct to ण्, अ in द is changed to इ by l. 46

61 The conjunct न्म becomes म्म अधालोपावाद -see u 78

68 पल्लव comes from sk पल्लव by dropping of य by u 78 and doubling of ल

71 कथ कदावणो the sk word is कार्ष्ण which changes its conjunct to द, thus the normal form would be कादावणो and not कदावणो Hemacandra explains कदावणो as shortening its first vowel by u 84 and then changing the conjunct into द; or from कार्ष्ण This word however is unknown in sk

75 विप्रकर्षितु etc, see u 110

77-79 These three rules are fundamental rules in the treatment of conjunct consonants as also u 89-93

77 क, ग etc, as first members of conjuncts are dropped विगर्भ followed by क or ख and प or फ is respectively called विहाम्नीय and उपहामनीय and written as ॡ क as in दुॡख and ॡप as in अन्ॡपात

78 म, न and य as second members of conjuncts are dropped.

79. Excepting the conjunct in वन्द, ल व (and व्) and र, whether first or second members of conjuncts are dropped. अत्र इ इत्यादिसयुक्ताना etc, in conjunct like इ, the dropping of इ by II. 77 and of व by II. 79 is allowed, in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped

80 इदशदस्य etc, for स्थितिपरिवृत्ति (metathesis) see below II 116-124 बोद्रह m and वाद्रही f are देशी words meaning a young man and woman सिक्खन्तु बोद्रहीओ, sk शिक्षन्ता तरुण्य, बोद्रहद्रहम्मि पतिता, sk तरुणहृद पतिता

89-93 These are fundamental rules about the treatment of conjunct and their importance has already been emphasised in the introductory note to this पाद

92 लाक्षणिक दीध or अनुस्वार is that which comes in on account of a grammatical rule e.g. गणस from निश्वास and तस from अथ अलाक्षणिक is natural or original

93 रेण शेषो नास्ति, because of II 79

100-115 This group of rules treats of a philological change called स्वरभक्ति or विभ्रय or anaptaxis. The general principle underlying anaptaxis in Prakrit is that whenever a member of the conjunct contains a nasal or a semivowel these two members are separated by an insertion of a vowel, अ, इ or उ and in one instance by इ

116-124 This group of rules treats of the philological change called व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis. The list of words undergoing this change is not complete as words like उपानह धृति, दीर्घ etc are not even mentioned. For दीर्घ on the contrary see II 171

118 अचलपुर becomes अलचपुर modern Ellichpur

125-144 This group of rules treats of miscellaneous words which, according to Hemacandra are substituted by others. Many of so-called आदेश can be explained under some

recognised principle of philology, while others are altogether new words, probably देश्य

129. गौणस्य when subordinate in a compound.

130. इत्थी for स्त्री by the philological principle called prothesis.

142. माउसिआ, compare Marathi मावसी

145-173. This group of rules speaks of the तद्धित terminations of Sanskrit grammar

158. क्य प्रियामिमुख पियदुत्त here हुत्त is not a substitute for the termination हृत्वन्, but for the word अभिमुख

164. This termination क is added in Prakrit to any form, even an infinitive like आश्लेष्टु which becomes आश्लेष्टुअ यावादिस्त्रण क compare पाणिनि V. 4 29

174. The word गौण etc., are mentioned as substitutes for गो etc., without mentioning their प्रहृति,प्रत्यय and other changes. Some of the words mentioned under this sutra may be traced to Sanskrit words but there are others which in reality are देश्य or देश्य words.

175-218 This group of sutras give the list of indeclinables (अव्यय) with their senses. The instances given are mostly from the कुमारपालचरित.

211. उअ निश्चल etc, Sh पद्य निश्चलनिष्पन्दा त्रिसिनीपत्रे राजते बलाका । निर्मलमारुनमाजनप्रतिष्ठिता ससुशुचिरिव । Hala V. 4.

217. अरिदिहो i.e. अरि (Marathi अरे), रि (i.e. रे) and हो which are vocative particles

Synopsis of the second Pada

1-76. Rules about conjuncts in specified words according to the order of the letters of अदेश्य.

77-88. General rules about the dropping of one member or other of conjuncts with exceptions.

89-99. Rules about the doubling of the certain letters.

- 100-115. Instances of स्वरभक्ति or विश्लेष or anaptaxis. . . .
 116-124. Instances of व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or metathesis.
 125-144. Various substitutes for sk words or आदेश.
 145-173. Various terminations in Prakrit.
 174. Unspecified substitutes.
 175-218. Indeclinables or अव्ययः.

VIII iii

I वीच्य is a word that is repeated; e. g. एकमेक when the word एक is repeated; The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom. termination of the first word becomes स् or in other words स् is inserted between the two 'if the word has an initial vowel, e. g. एकमेक अङ्गमङ्ग etc.

2-15. These sutras describe the declension of masculine words ending in अ. To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations.

	Sing.	Plural
Nom. Voc	सि	जम् (अस्)
Acc.	अम्	शस् (अस्)
Inst.	टा (आ)	मिस्
Dative.	डे (ए)	भ्यस्
Abl.	दसि (अस्)	भ्यस्
Genitive	डस् (अस्)	आम्
Locative	डि (इ)	सु

These terminations undergo changes according to the ending and gender of words; it would not serve any useful purpose in explaining in these sutras the technicalities of grammar which would be understood only by a specialist. I am therefore giving only the results in an intelligible form to the beginner.

and Acc sing both nouns and adjectives change their ending syllable to उ optionally. Nouns change their ending syllable to अर and adjectives to अर. Nouns have their Voc sing in अर. Both nouns and adjectives have their Voc. sing in अ, e. g. पिअ, दाय etc. The bases ending in अर and अर are declined like वच्छ and those ending in उ like तर. Thus —

[1] पिउ, पिअर (पितृ)

Nom.	पिअ, पिअरो	पिअरा, पिउणो, पिअवो, पिअओ, पिअउ, पिऊ.
Acc	पिअर	पिअरे, पिअरा, पिउणो, पिऊ.
Inst	पिअरेण-ण, पिउणा etc.	पिअरेहि-हि-हि", पिऊहि-हि-हि" etc
Voc	पिअ, पिअर	like Nom

[2] दाउ, दायार (दातृ)

Nom.	दाया, दायारो	दायारा, दाउणो, दायवो, दायओ, दायउ, दाऊ.
Acc	दायार	दायारे, दायारा, दाउणो, दाऊ
Inst	दायारेण-ण, दाउणा etc	दायारेहि-हि-हि", दाऊहि-हि-हि" etc.
Voc.	दाय, दायार	like Nom

46 The word मानृ has, according to this Sutra two bases, माअ and माअर (मायरा) Hemacandra says that these two bases have got different senses, माअ meaning mother and माअरा meaning goddess. We can have two more bases from this word, माउ by III 44 and माइ by I 135. Of these माअ and माअर are declined like माला, माउ like वेणु and माइ like बुद्धि.

49-55 These Sutras give the declension of राजन्

Nom	राया	राया, रायाणो, राइणो
Acc	राय, राइण	राये, राया, रायाणो, राइणो
Inst	राइणा, रण्णा, रायेण-ण	रायेहि-हि-हि", राइहि-हि-हि"
Abl	रण्णो, राइणो, रायत्तो etc	रायत्तो etc राइत्तो etc
Gen	रण्णो, राइणो, रायस्म	राइण-ण, रायाण-ण
Loc	राये, रायम्मि, राइम्मि	राइणु-म, रायेणु-मु
Voc	राया, राय	like Nom

The rest like वच्छ

The rest like गिरि

महु, न is declined like दहि

27-30, 36 and 41-42 These Sutras give the declension of feminine nouns ending in आ, इ, ई, उ and ऊ

(1) माला

Nom	माला	माला, मालाओ, मालाउ
Acc	माल	" " "
Inst	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाहि-हिं-हिं
Abl	मालाअ, मालाइ, मालाए मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो	मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो- सुतो
Gen	मालाअ, मालाइ, मालाए	मालाण-ण
Loc	" " "	मालासु-सु.
Voc	माल, माला	माला, मालाओ, मालाउ.

(2) बुद्धि.

Nom	बुद्धी	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ
Acc	बुद्धि	" " "
Inst	बुद्धीअ, बुद्धीआ बुद्धीइ, बुद्धीए	बुद्धीहि-हिं-हिं
Abl	बुद्धीअ, बुद्धीआ, बुद्धित्तो, बुद्धीइ बुद्धीए, बुद्धीओ-उ-हितो	बुद्धित्तो, बुद्धीओ-उ-हितो-सुतो
Gen	बुद्धीअ-आ-इ-ए	बुद्धीण-ण
Loc	" " " "	बुद्धीसु-सु
Voc	बुद्धि, बुद्धी	बुद्धी, बुद्धीओ, बुद्धीउ

धेणु, सही and बहु are declined exactly like बुद्धि

28 Words ending in ई add आ in Nom Sing and Nom and Acc plural, e g हसन्तीआ, गारीआ etc

31-32 ई (ङी) which is added to masculine nouns as termination of the feminine is optional in Prakrit except in case of class names (भजात) which nouns take ई or आ as in Sk

39-40, 44-48 These Sutras give the declension of words ending in ऋ Masculine words ending in ऋ are of two kinds, substantives (nouns) and adjectives Excepting in Nom

87-89 Declension of अद्स् The base is अस् for all the three genders Nom sing in all genders has अद् and Loc. sing masculine has अयम्भि, इयम्भि and अमृम्भि The rest is a regular declension.

90-116 Declension of युष्मद् and अस्मद् The Sutras give all the numerous forms in due order of cases and numbers.

117-123 Declension of numerals एक alone in its forms एद् or एण् can as numeral be declined in the singular, while the remaining only in the plural द्वि becomes दा or बे and we have Nom and Acc दुवे दोग्गि, वण्णि, Inst दाहिं, बेहिं, Abl दाहितो, बेहितो, Gen. दोण्द्, वेण्द्, Loc दोसु, बेसु त्रि has ती as the base, and we have तिग्गि, तीहिं, तीहितो, तिण्द् and तसु चतुर् has Nom and Acc चत्तारो, चउरो and चत्तारि चऊहि चऊहितो, चउण्द् and चऊसु It is to be noted that द्वि, त्रि and चतुर् have got the same forms for all genders All numerals are to be declined summarily, the Gen plu termination being ण्द् or ण्द्

124. The rest of the declension of words is like that of words ending in अ The commentary gives numerous illustrations how this extention of the rule is to be applied to particular cases.

125-129. These Sutras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension

130 In Prakrit there is no dual number as in Sk. Prakrit uses the plural number where dual is to be used in Sk.

131-137 These Sutras speak about the rules on syntax The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing is used. Genitive is the most general case in Prakrit Loc. may be used in place of Acc and Inst. and Inst in place of Abl.

138-182 This group of rules treats of conjugation of verbs

56-57 These two Sutras give the declension of आत्मन् which in its base as अत्प is declined like राजन् and in its base as अत्पाण like देव or वृच्छ All words ending in अन् in Sk are similarly declined आत्मन् in the Inst sing has got two more forms, अत्पणिआ and अत्पणइआ

58-86 These Sutras give the declension of pronouns सर्व, यद्, तद्, किम्, एतद् and इदम् I give first the normal declension of सव् and then give only additional forms for other pronouns

सव्, m

Nom.	सव्वो	सव्वे
Acc	सव्व	सव्व, सव्वा
Inst	सव्वेण-ण	सव्वेहि-हि-हिं
Abl	सव्वत्तो etc	सव्वत्तो etc
Gen	सव्वस्स	सव्वस्सि, सव्वाण-ण
Loc	सव्वस्सि सव्वम्मि, सव्वहिं, सव्वत्थ	सव्वेसु-सु

यद् m

Nom	स, सो	त, ने
Acc	त, ण	ते, ता, ने, णा
Inst	तेण, नेण, तिणा	regular
Abl	तम्हा	regular
Gen	तस्स, तास	तास, तेसि
Loc	ताह ताअ तद्आ	तसु नेसु etc

यद् becomes ज (जा and in some cases जी in f) and कि becomes क (का and sometimes की in f), इद् becomes इम and एतद् becomes एय or एअ They are declined almost alike किम् has in Abl किणे and कीष इदम्, m, has अय in Nom sing as also इमो, in feminine it has इमिआ as also इमा, in Acc इण, इम, in Gen अस्स इमस्स in Loc अस्सि, इमस्सि, इह etc This word also has the defective forms from the base ण as in the case of तद् in Acc sing and plu Inst sing and plu e g ण ने, णण, नेहि इदम्, तद् and एतद् have in their Gen sing से and Gen plu सि

1st	म्ह, अत्थि	म्हो, म्ह, अत्थि
2nd	सि, अत्थि	अत्थि
3rd.	अत्थि	अत्थि

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural अत्थि serves the purpose irrespective of person or number.

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive are अ, ए, आव and आवे, e g दरिसद्, करेद्, करावद् and करावेद्, (कारावेद् also, see III 153 below) आवि is the termination of the Causal if the first vowel is a long vowel, e g सोसविअ from शपितम्, तोसविअ for तोपितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination च् (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III. 160 below), e g करिअ, कराविअ, कारिजद्, कराविजद्

156 Before च् (त्), the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e. g हसिअ, पडिअ etc.

157. Before क्त्वा (of the Absolute), तुम् (of the Infinitive), तव्य (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g हसिऊण, हसऊण etc

159 ञ and ज्ञा are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers Before them the ending अ of the root is changed to ए

160-161 These two Sutras speak of the passive forms चिन्निप्रमृतीनां etc., see IV. 241 and the following Sutras The य of the passive is changed to ईअ and इज्, e g, हसीअद्, हसिजद् From ह्स् and वच् we get respectively दीष and वुच as passive bases

162-164 The Past tense Roots ending in vowels like

138 क्यङ् and क्यप् are the two terminations which make denominatives, verbs from nouns. In Sk य is retained but in Prakrit this य is to be dropped. दमदमा is a kind of kettle drum from which we have the denominative दमदमाइ or दमदमाअइ.

139-145 These Sutras give the scheme of terminations of the Present tense. It is to be noted that the consonant ending roots in Sk take अ and thus become अ ending in Prakrit. There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गणसु as in Sk. The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present Imperative and Optative. There are only three tenses (Present, Past and Future) and three moods, Imperative Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूता and भविष्यन्ती, and पद्यमी, सप्तमी and कालातिपत्ति. The Present serves the purpose of all the tenses, optative of all tenses and moods. In literature however the forms of definite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose.

Present

1st person	मि	मो, मु, म
2nd person	सि, से	इत्या, ह
3rd person	इ ए	न्ति, न्ते, इरे

Of these terminations से could be added only to verbs ending in अ (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ (2) Before मो, मु, म the ending अ of the root is optionally changed to आ and इ (3) The ending अ of the root is optionally changed to ए before all terminations. Thus from हस we have in the 1st person, हसमि, हसामि, हसेमि and even हस (see III 141) and so on.

146-148 Conjugation of the auxiliary verb भस्, to be, in the Present

1st	म्दि, अत्थि	म्दो, म्द, अन्धि.
2nd.	सि, अत्थि	अत्थि.
3rd.	अत्थि	अत्थि

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural. अत्थि serves the purpose irrespective of person or number.

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive are अ, ए, आव and आवे, e. g दरिचद्, कारेद्, करावद् and करावेद्, (कारावेद् also, see III 153 below) आवि is the termination of the Causal if the first vowel is a long vowel, e g सोसविअ from सोषितम्, तोसविअ for तोषितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination क्त (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III. 160 below), e g करिअ, कराविअ, कारिचद्, कराविचद्

156. Before क्त (त्), the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e. g हसिअ, पठिअ etc.

157. Before क्त्वा (of the Absolute), तुम् (of the Infinitive), तव्य (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g हसिक्त्वा, हसिक्त्वा etc.

159. अ and आ are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III. 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers. Before them the ending अ of the root is changed to ए.

160-161. These two Sutras speak of the passive forms- चिन्निप्रमृतीनां etc., see IV. 241 and the following Sutras The य of the passive is changed to ईअ and इअ, e g , हसीअद्, हसिचद्. From हस् and वच् we get respectively दीअ and वुअ as passive bases.

162-164 The Past tense Roots ending in vowels like

ह, ठ etc. have सी, ही, हीम as terminations of the Past tense, and roots ending in consonants like ह्स् have हीम for the same tense. These terminations seem to be those of the 3rd person sing., though the rule does not specifically mention it. In literature we get for the 3rd person plu. इस् and अस्, e. g., गच्छिस् and गच्छस् and also भव्वी etc. from Sk. In the case of अम् we have आसे and अहेसि for all persons and numbers.

165. The Optative. In the Optative the base is formed by adding ज् after which the terminations of the Present tense are to be added. We can thus have होज्, होवेज् and होज्वा etc.

166-172. The Future. The terminations are:—

1st.	स्स, स्सामि, हामि, हिमि	स्सामो, हामो, हिमो, स्साम, हाम, हिम, स्सामु, हामु, हिमु, हिस्सा, हित्वा.
2nd.	दिसि, हिमे	हित्वा, हिह.
3rd.	हिइ, हिए	हित्ति, हिन्ते, हिइरे.

E. g., होस्सं, हसिस्स etc.

170. The roots कृ and दा have in addition काइ and दाइ in the 1st person sing. of the Future.

171-172. The ten roots श्रु etc. have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing. e. g., सोच्छ etc. To सोच्छ etc. we can add the terminations of the Future and have सोच्छिमि, सोच्छिहिमि, सोच्छिस्सामि, सोच्छिहामि, सोच्छिस्स and सोच्छ and so forth.

173-176. The Imperative. Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following:—

1st	मु	मो.
2nd	०, सु, इज्जसु, इज्जहि, इज्जे, हि	ह.
3rd	उ	नु.

We thus get हसामु, हसनु, हसिमु, हसेमु etc The 2nd person terminations are dropped after bases ending in अ

177 च and चा for all persons and numbers are, according to this Sutra, the terminations of the Present and the Future अन्य त्वन्वासामपीच्छन्ति, according to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods So होञ्च, होञ्चा stand for भवति, भवेत्, भवतु, अभवत्, अभूत्, बभूव, मृयात्, भविता, भविष्यति and अभविष्यत्

178 In the case of vowel ending roots च and चा are prefixed to all terminations of conjugation e g होञ्चइ, होञ्चाइ, होञ्चहिइ, होञ्चाहिइ, होञ्चउ, होञ्चाउ etc

179-180 For the Conditional mood (कियतिपत्ति) we have the same forms as for optative in च and चा The present participle in न्न and नाग coupled with the auxiliary भन् also serves the purpose of the conditional, e g हरिणद्वाने etc Sk हरिणस्थाने हरिणाइ यदि हरिणापि -श्वेतायिष्य (निवेसन्तो सि), नामहिष्यया एव तदा राहुपरिमव अस्य जेतु (lit जयत) Had, O moon (हरिणाइ), you placed lion (हरिणापि) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet, राहु'. ये जिअन्तस presents a difficulty राहु is called सोहेकेय, the son of सिहिक्का and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been सिहाइ

181-182 Present participles शतृ and शानच्, terminations of the Present participle in Sk become न्न and माग in Prakrit In the feminine form we have ई, न्नी and माणी (also माग), e g हसई, हसन्ता, हसमाणी

—x—

Synopsis of the third Pada

1— 57	Declension of nouns and adjectives
58—124	Declension of pronouns
125—130	Miscellaneous about Declension
131—137.	Syntax
138—182	Conjugation

—x—

VIII. iv.

The fourth षट् treats from 1 to 259 of the various so-called substitutes for some specific Sanskrit roots. This section of षट्वादस is not arranged in any systematic way, but gives roots and their substitutes at random. Some of these substitutes are pure देशी roots while others could be derived from the original Sk. by applying rules in VIII. 1 and 11. I have arranged these substitutes alphabetically and given them in appendix II. Mr. George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhatvadesas (Memoirs of the Asiatic Society of Bengal, Vol. VIII, No. 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes, viz — (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots, such a root is चल् which is identical in both languages. (2) Those which are regularly derived, according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms. Thus, under the phonetic rule that Sanskrit medial ष becomes Prakrit ल, the Sanskrit root षीङ् becomes षील in Prakrit. Such a root cannot be called an आदेश, substitute, as there is no substitution, but only development. (3) Those which cannot be connected with any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an आदेश for the Sanskrit root चल् is चल्ल with the ल doubled, so that the Sanskrit चलति may be represented by चल्लइ as well as by चल्इ. These are all true आदेशस, and a great number of them are borrowed देशशब्दस and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also आदेशस. " In my opinion words change their

meaning pretty often leaving a history behind them and therefore these Parkrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called आदेश but only those that cannot show such similarity I have, however indexed all the roots and their originals as they are given by Hemacandra

260-286 These Sutras describe the characteristics of शौरसेनी.

260 The change of त to द is the chief characteristic of this dialect Non-initial, non-conjunct त is changed to द according to this rule There are a few instances in which त as member of a conjunct is changed to द, e g सउन्दला महन्द, निधिन्द and अन्देउर. An initial त in तावत् is also optionally changed to द.

263-265 These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect Words ending in न in Sanskrit optionally get आ in Voc sing as also अनुस्वार, e g कञ्जुइआ for कञ्जुकिन्, मुहिआ for मुखिन्; राय for राजन्, विभयवम्म for विजयवर्मन्. Of these instances कञ्जुइआ and मुहिआ may be explained as vocative forms after the addition of a क termination, while in the other instances the final न् is changed into अनुस्वार, the same may be side of मवत् (present participle) and मगवत्, but in these cases the अनुस्वार is found in Nom sing also

266 यं is optionally changed to र्व, the other alternative being ज्ञ as in महाराष्ट्री.

267. The change of य to ष forms one of the fundamental rules of the dialect

271. In the शौरसेनी dialect क्त्वा of the Absolutive is changed to इय or द्द्य, thus we have भविय and भोद्द्य from भू, पडिय, पडिद्द्य from पठ्, as also the usual forms भोत्ता, पडित्ता etc

272 In the case of roots कृ and गम् we have कडुअ and गडुअ as additional forms of the Absolutive

273-275 These three rules speak of the conjugational

peculiarities of the शौरसेनी Of these the first two refer to the 3rd per sing termination ति and ते which are in शौरसेनी to be changed to दि and दे The third rule lays down that the Future tense in शौरसेनी will show स्सि and not हि, स्स or ह् of महाराष्ट्री Thus we have भावस्सिदि, पठिस्सिदि etc in शौरसेनी

276 आदा and आट् as Ablative sing forms from the base ending in अ

277-285 These Sutras give the indeclinables and particles of शौरसेनी

286 This Sutra means that the base of शौरसेनी is महाराष्ट्री or the principal Prakrit, and only special characteristics of this dialect are mentioned here from 260 to 285 In brief these special characteristics of शौरसेनी are —

(a) The change of त in Sanskrit words to द, and of घ, to ष See Sutras 260-262, 273-274, 276 and 267-268

(b) The change of य to ञ् and retention of म in the root भू See 266, 269

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants See 263-265

(d) Forms of the Absolute in इय and दूण in addition to त्त and कडुअ and गडुअ from the roots कृ and गम् See 271-272

(e) The future tense having स्सि in stead of हि स्स or ह् See 275.

(f) A few additional particles such as, दाणि, ता, एवेव, ण हीमाण्हे, हजे, अम्मह and हीही See 277-285

287-302 These Sutras describe the characteristics of मागधी This dialect retains all the characteristics of शौरसेनी which is as it were the base of मागधी.

287 The Nom sing form of masculine words ending in अ is obtained in मागधी by changing the अ to ए, e g एष, for एष, मशे for मेष etc ददपि etc, there is an old saying "द्विराणमद्दमागह भासानियव हवह सुत्त," "the old Sutras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called अर्धमागधी. Now

Hemacanda asks, what is that dialect? and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धमागधी 'Nom sing ends in ए as in मागधी, but र and स are not changed to ल and श as is required by the next rule nor any other phonetic change described later. Thus in अर्धमागधी we have क्यरे for क्तर, से तारिसे for स तादश and not क्यले, श तालिश etc

288 र and स are respectively changed to ल and श in मागधी. This also is one of the fundamental rules of this dialect शालशे stands for सारस and पुलिशे for पुण्य लक्षवत्स etc, the Sanskrit rendering of the verse is —

रभस वश-नम्र-सुर शिरो विगलित-मन्दार-रात्रिताम्रियुग ।

धीरजिन प्रधालयतु मन सकलमवद्यन्मवालम् ॥

' May वीर, the Conqueror, wash away all dirt (जम्बाल) of sinful deeds, — the Conqueror whose pair of feet are decked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods bent (before him) in haste. This verse illustrates all the characteristics of the dialect, namely, the change of र, स, त, न, य to ल, श, द, य, व्य and Nom sing in ए

289-298 These Sutras describe the changes that conjuncts undergo in मागधी. From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is suspended in मागधी. Thus we can have in मागधी conjuncts like स्व, स्व, स्न, स्न, स्त थ र्ह and ग which are not found in other Prakrit dialects. It may be remarked here that the मागधी passages found in dramas do not always observe these rules about conjuncts probably because copyists did not know them

292 ज, घ and य become व in मागधी. In महाराष्ट्र व is changed to ञ but in this dialect it is not allowed. Initial ज also is changed to य e.g यगवदे for जनपद यथागच्छत् is यथास्वह्यम् and यागवत्त is यानवान् ३ boat

295 Non-initial छ is changed to थ e.g, ग-थ for गच्छ

296 Non-initial क्ष is substituted by ॠ क 1 e जिहामूर्तीय

299-300 The Gen sing termination for words ending in अ is आह and the plural आहँ in मागधी, e g एलिशाह for ईशस्य, शोणिदाह for शाणितस्य, शयणाहँ for सज्जनानाम् etc The usual forms in Prakrit are also found, e g भूमिशेणस्त, नलिन्दाण for नरेन्द्राणाम् etc

301 अह and वय are substituted by हगे in मागधी

302 In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी The शौरसेनी dialect is the base of मागधी of which following are the special characteristics —

(a) र, स and ज are respectively changed to ल, श and य and य is not changed to ज

(b) A conjunct of which स or प is a member retains स (1 e in conjuncts स is not changed to श, e g भूमिशेणस्त and not भूमिशेणश्श)

(c) इ and ष are changed to स्त, स्य and र्थ to स्त ध to व्य न्य, व्य, झ and झ to ज्ञ, च्छ to ख क्ष to ॠक (to स्क in प्रेश् and आचक्ष्)

(d) तिष्ठ is changed to चिष्ठ

(e) In case of nouns ending in अ, the Nom sing ends in ए, Gen sing in आह or एह, and Gen plural in आहँ or ण

(f) अह and वय are substituted by हगे

303-324 These Sutras describe the characteristics of पैशाची

303 झ in पैशाची is changed to ज्ञ e g, पञ्चा for प्रज्ञा etc

304 झ in the declensional forms of राजर् is changed optionally to चिष् e g राचिजा, राचिजो for राज्ञा and राज्ञ

305 न्य and व्य are changed to ज्ञ, e g कञ्जका, पुञ्जकम्मा for कयका, पुष्यकर्मा

306 In पैशाची, ण is changed to न, it means there can not be ण in पैशाची, or, in other words 1 228 and 229 are not applicable to पैशाची

307 In पैशाची, त is not dropped nor changed to द as

in *पैशाची*; *व* on the hand is changed to *व*. Thus we have *व* for *व* in *वैशाची* in *पैशाची*.

308. In *पैशाची* *व* is changed to *व*.

309. *व* and *द* are changed to *व* in *पैशाची* in other Prasthas. This is given here as a rule because in Pt. 324 it is said that Sanskrit from 1. 174 to 1. 215 are not applicable to *पैशाची*; these rules include 1. 210 (*व* for *व*) and so ordinarily it would not be applicable to *पैशाची*, but that a separate सूत्र is given in this section. *व* and *द* would become *व* in this dialect.

310. *व* in *इव* is changed to *व*. *विदि* etc., *विदि* *विदि* *विदि* *विदि*.

311. *द* is changed to *द* in this dialect. *इदुम* for *इदुम*.

312-313. *क्वा* of the Absolute is changed to *क्वा* as in *क्वा*, when this *क्वा* is changed to *क्वा* it is changed to *क्वा* and *क्वा* as in *क्वा* and *क्वा* for *क्वा* from *क्वा* and *क्वा* and *क्वा* for *क्वा*.

314. *यं*, *स्व* and *द* in some places are changed to *वि*, *वि* and *द*. Really speaking the *व* conjuncts admit the insertion a vowel (*इ* or *अ*) as in *स्वस्व*.

315. *क्व* of the passive voice is changed to *क्व*; e. g. *गिक्व* for *गिक्व*.

317. *द* in words *याद* etc., is changed to *दि*; e. g., *यादि*, *यादि* etc.

318-19. As in *पैशाची* *त* is retained, the 3rd person sing. terminations *ति* and *ते* of Sanskrit remain unchanged. The *पैशाची* dialect adds *ति* and *ते* after roots ending in *अ* whether the root is *आत्मनेपदिन्* or *परस्मैपदिन्*.

320. The Future in *पैशाची* has *एष्य* in place of *सिष* of *शौरमेनी*. Really speaking *पैशाची* does not retain the proper Future forms, but serves the purpose by the Optative *त* *त* etc. तां *दृष्ट्वा* *चिन्तित* *राज्ञा* *का* *एषा* *भविष्यति* (or *भवेत्*).

321 The Ablative sing termination of words ending in अ is आतो and आतु as त् is substituted for द् in पैशाची, तूरातो standing for दूरात्

322 The Inst sing of तद् and इदम् is नेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पातम्गकुमुम is पादाप्रकुमुम or प्रत्यप्रकुमुम, the second seems to yield good sense

323 एतिस etc. ईदश अदृष्टपूर्वं महाधन दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with 1 177 and ending in 1 265 are not applicable These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others The principal characteristics of this dialect may be summarised as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped, they remain as in Sanskrit

(b) द् is changed to त्, ण to न्, ल to ल्, श and ष to स

(c) Of conjuncts ज्ञ, न्य and ष्य are changed to ज्ञ्, न् in राजन् to चिन्

(d) य in हृद्य is changed to प्, ड् to तु, द् in यादश etc to ति

(e) क्त्वा of the Absolutive is changed to तून्, but द्वा to धून् and त्यून

(f) The passive form is indicated by इत्

(g) The Future form is indicated by एत् of the Optative

(h) The Ablative sing of words ending in अ has आतो and आत as terminations

नृत्यमथ लीलापादोत्क्षेपेण कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्राः शैला निपतन्ति तं हरं नमत ॥

“ Salute god हर who assumes the eleventh form—when his figure is reflected in ten mirror-like nails in kneeling before गौरी, angry in love. ” “ While dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (हर's) feet; oceans rise up and the mountains fall; bow down to such हर, god शिव.

329-446. These Sutras describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराती, हिंदी, बंगाली etc.

329. In अपभ्रंश one vowel may generally be substituted for another vowel. कचु and काच stand for कचित्; वेण and वीण for वेणो; बाह, बाढा, बाहु for बाहु; पट्टि, विट्टि, पुट्टि for पृष्ठ; तणु, तिणु, तृणु for तृण; मुकिट्टु, मुकिउ, मुकडु for मुकृणम्; किन्नउ, किलिन्नउ for क्लिन्न; लिह, लीह, लेह for लेहा; and मउरी, गोरी for गौरी. The word प्रायः indicates that even where a specific rule is given, the Prakrit and शौरसेनी forms may be used.

330. The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश. In Nominative we have the following illustration:— डोहा etc.

विटः श्यामलः धन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा वयपट्टे दत्ता ॥

“ Dark is the man and the fair one (धन्या=प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower; she seems to be a streak of gold on the (black) touch-stone. ” Here डोहा and सामल have their ending vowel lengthened, and धग and सुवर्णरेह have their long vowel shortened. डोहा is rendered by commentators either as विट or नायक. धग is Sk. धन्या, the com. says:— प्रियायाः धग आदेशः गाह् or गाह् in the sense of इव, see iv. 444. (2) In Vocative we have डोहा मरे etc.

विट मया त्व वारितः मा कृष दीर्घ मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रिः शीघ्र (दडवड) भवति विभात्म् ॥

“ Man (Friend), I warned you not to be proud (not to hold out) for a long time; the night would pass away

321 The Ablative sing termination of words ending in अ is आतो and आतु as त् is substituted for द in पैशाची, त्रातो standing for द्रात्

322 The Inst sing of तद् and इद्म् is नेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पातमकुसुम is पादाग्रकुसुम or प्रत्यग्रकुसुम, the second seems to yield good sense

323 एतिस etc ईदश अदष्टपूर्व महाधन दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with 1 177 and ending in 1 265 are not applicable These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others The principal characteristics of this dialect may be summarised as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped, they remain as in Sanskrit

(b) द is changed to त, ण to न ल to ल, श and ष to ष

(c) Of conjuncts झ न्य and ष्य are changed to ज्ञ श in राजन् to चिन्

(d) य in हृय is changed to ष ङ् to नु द् in यादश etc to ति

(e) क्त्वा of the Absolutive is changed to त्न् but द्वा to ध्वन and स्थुन

(f) The passive form is indicated by इत्थ

(g) The Future form is indicated by एय of the Optative

(h) The Ablative sing of words ending in अ has आत and आत as terminations

325 328 These rules describe the characteristics of चलिक्वैशाची which in reality is a sub-dialect of पैशाची, the only additions being (a) the third and fourth letters of a class are substituted by first and second and (b) र is optionally changed to ल e g, नकर for नर and मेड for मेध

326 पनमथ etc

प्रणमत प्रणय प्रकु पित-गारी-चरणाग्र लग्न प्रतिम्बिम्बम् ।

दशस नखद्वयगु एकादश-तनु धर रुद्रम् ॥

वृषभस्य लीलापादात्सेवेण कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा शैला निपतन्ति त हर नमत ॥

“Salute god हर who assumes the eleventh form—when his figure is reflected in ten mirror-like nails in kneeling before गौरी, angry in love.” “While dancing, the earth shakes by the graceful to-sing of his (हर s) feet, oceans rise up and the mountains fall, bow down to such हर, god शिव

329-446 These Sutrās describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराठी, हिंदी बंगाली etc

329 In अपभ्रंश one vowel may generally be substituted for another vowel. कचु and काच stand for कचिच्, वेण and वीण for वेणा, बाह, बाहा, बाहु for बाहु पट्टि, विट्टि, पुट्टि for पुट्ट तणु, तिणु, तृणु for तृण, मुकिट्टु मुकिउ, मुकुट्टु for मुहुनाम्, किल्लउ, किल्लिउ for किल्ल, लिह, लीह, लेह for लवा, and गउरी, गोरी for गौरी The word प्राय indicates that even where a specific rule is given, the Prākrit and शौरसेनी forms may be used

330 The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश In Nominative we have the following illustration — डोण etc

विट श्यामल धन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा कषणके दत्ता ॥

“Dark is the man and the fair one (धन्या=प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower, she seems to be a streak of gold on the (black) touch-stone.” Here डोण and सामल have their ending vowel lengthened, and धण and मुण्णरेह have their long vowel shortened डोण is rendered by commentators either as विट or नायक धण is Sk धना, the com says - प्रियाया धण आदस गाह् or गाह् in the sense of इव; see iv 444 (2) In Vocative we have डे ण मरे etc

विट मया त्व वारित मा कुह दर्वि मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रिं साध्रं (दडवड) भवति विभात्म् ॥

“Man (Friend), I warned you not to be proud (no. to hold out) for a long time, the night would pass away

in sleep, and it will dawn quickly Here दृहा is Voc with the long vowel, दीहा Acc For रत्तरी see iv 431 दडवड is a देशी शब्द meaning शीघ्रम् Of इटपट in Marathi (3) In this feminine gender we have

पुत्रि (विटीए) मया भगिता त्व मा कु० वका दृष्टिम् ।

पुत्रि सरुर्णा भद्विर्षया मारयति हृदये प्रविष्टा ॥

“ O girl, I told you do not send side glances (वका दृष्टे), for these glances entering into the heart (of others) kill them as a spear with sharp edge having a bond for विटी compare बेटा, बेटा in Marathi [4] In Nom plural we have —

एते ते अश्वा (घाडा) एषा स्यली एत ते निशिता सट्णा ।

अत्र मनुष्याव (पौरुष) ज्ञायते य नापि वन्धा बालयति ॥

“ Here are the horses here is the battle field, here are the sharp swords, manliness or valour is tested here when one does not turn the reins (of horses) back (but still fights on the field) Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom plu

331 In अपव्रथ the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc sing terminations (सि and अम्)

दशमुखं भुवनभयकरं तोषितशरुर् निर्गमं रथवरे (or रथोपरि) आरूढं (चि० अ) ।
चतुर्मुखं दशमुखं ध्यात्वा एकस्मिन् (रावण) लगित्वा इव देवेन घञ्जित ॥

“ The ten-mouthed demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated god शकर, he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahma (who has four mouths) and कार्तिक्य (who has six) and by putting these two deities into one (रावण, who thus gets ten mouths) ” Here we have दहसुहु, भयकृ, सकृ, निगउ etc in Nom sing and चउमुहु and छसुहु in Acc sing with the उ ending

332 In अपव्रथ the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally,

अगलितालहनिहृताना योजनलक्षमपि जायन्ताम् ।

वर्षशतेनापि य मितति सखि माह्वयाना स स्वानम् ॥

‘ Let there be a distance of a lac of yojanas between

गुण न सपत् कीर्ति पर (जना) लिखितानि फलानि भुञ्जन्ति ।
केसरी कपर्दिकामपि (बोद्धिञ) न लभते गजा लक्षे गृह्यन्ते ॥

“ By virtues (one can get) only fame but not wealth, people get fruit which is written (on their forehead by destiny), a lion is not worth even a cowrie but elephants cost lacs ” Here we get गुणर्हि and लक्षेर्हि to illustrate the rule

336 In अपभ्रंश the Ablative sing termination after अ ending words is हे or हु

वृक्षान् गृह्णाति फलानि जन कटुमलवान् वञ्चयति ।
तथापि महाद्रुम मुञ्जत इव तान् उत्सरे भरति ॥

“ People take fruits from a tree but neglect the bitter leaves , and yet the great tree, like a good man, places them on its lap Here we have वञ्चये or वच्छु

337 In अपभ्रंश, the Ablative plural termination after अ ending words is हु

दूरोद्धानेन पतित खल आत्म न जन (च) मारयति ।
यथा गिरिशृङ्गभ्य पतिता शिला अन्यदपि चूर्णिकराति ॥

‘ A wicked man, by taking a long jump, kills himself and other people, a stone fallen from the mountain top powders others along with itself गिरिशिङ्गहु is Ablative plural

338 The Gen sing termination of अ ending words is सु, हो, सु

य गुणान् गोपयति आत्मार्थात् प्रकटान् करोति परस्य ।
तस्य अह कलियुगे दुर्लभस्य बन्धि कोमि मुञ्जतस्य ॥

“ I offer my salutation to the good man, rare in this Kali age, who conceals his own virtues and manifests those of others We get here परसु तसु दुर्लभो as Genitives

339 The Genitive plural terminations after अ ending words is ह

वृणाना वृर्त्नीया भद्नी नापि (=नेव) तानि अवटने वसन्ति ।
अथ जन लगित्वा उत्तगति अथ सह स्वय मज्जाति ॥

“ There is no third possible course for grass , it grows on the slopes of a ditch, other men cross (the ditch)

by holding it or sink along with them." The commentator adds: अन्योऽपि यः प्रमारद्वय कर्तुकामो भवति न विपमस्थाने वसति । प्रमारद्वय किम् । म्रियते वा शनून् जयति वेति भावार्थः Here we have तणहं as Gen. plu. सद् stands for स्वय, i.e. आत्मना सह.

340. After words ending in इ and उ, the Gen. plu. termination is हु in addition to ह.

देवः घटयति वने तरुणां शकुनीनां (कृते) पत्रफलानि ।

तद्वर सौर्य प्रविष्टानि नापि कर्णयोः खलवचनानि ॥

"God has created ripe fruits on trees in the forest for birds; it is better to have that pleasure but not words of the wicked people falling on our ears." Here तद्हु and मउणिह are the Gen. plu. forms. सो वरि मुक्चु, here the word सौम्य n, is used in the mas. gender. See iv. 445 below हु can also be used for the Loc. plural.

धवलः खिद्यति (विसुरह) स्वाभिनः गुर भार प्रेत्य ।

अह किं न युक्तः द्योर्दिशोः खण्डे द्वे वृन्वा ॥

"The white (bull) sinks (feels sorry) for seeing the very heavy load of his master, (and says to itself): " why am I not yoked at two ends of the yoke doing me into two pieces?" We have here हुहु in the Loc. plural. विखेवि and फरेवि, the absolute forms from ईक्ष with प्र and कृ. See iv. 440.

341. After words ending in इ and उ, हे, हु and हि are respectively the Abl. sing. and plu. and Loc. sing. terminations.

गिरेः शिलातल तरो फल गृह्यते निःसामान्यम् ।

. गृहं मुक्त्वा मनुष्याणा तयापि न रोचते अरण्यम् ॥

"One can get without any distinction a slab of stone from the mountain and fruit from tree; and still men do not like the forest on their leaving home." Here we have गिरिहे and तद्हे as Abl. sing. forms नार्त्सीवनु is निःसामान्यम्; takes the commentator takes it to be सर्वः; but in this case we have to interpret घेयद् as गृह्यति; in my opinion the commentator is not correct.

तस्य अपि वल्कल फल मुनय अपि परिधान अशन लभन्ते ।
स्वामिभ्यः इयत् अधिक (अगलु) आदर भृत्या गृह्णन्ति ॥

“ Even ascetics get from trees barks to wear and fruits to eat, The servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy to their masters) over and above these (clothes and food) ” Here we have तद्हु and सामिहु as Abl plu अगलु from अग्र+ल+क Compare आगळा in Marathi.

अथ विरलप्रभाव एव कलौ धर्म ।

“ Indeed piety has very little power left in this Kali-age.” Here we have कलिहि as Loc sing

342 After words ending in अ, Inst sing termination ए gets ण and अनुस्वार, we have thus दइए from दयित and पवसन्तेण from पवसन्त (Pres parts from प्र+वस). The illustration is explained under 333.

343 The Instrumental sing after words ending in इ and उ is ए as well as ण and अनुस्वार,

अग्निना उष्ण भवति जगत् वातेन शीतल तथा ।

य पुन अग्निना शीतल तस्य उष्णत्व कथम् ॥

“ The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him who feels cold by fire ? ” Here we have अग्निए, वाए ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार

विप्रियकारक यद्यपि प्रिय तदपि त आनय आर्थे (or अर्थ)

अग्निना दग्ध यद्यपि गृह तथापि तेन अग्निना कार्यम् ॥

“ Friend (आय), bring me (back) my lover though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one's house ’ Here we have अग्निण in ण, ते in ए and अग्नि in अनुस्वार.

344. In अपत्रश the Nom and Acc. terminations, both sing and plu are (generally) dropped एइ ति घोडा is given under 330.

यथा यथा वकिमाण लोचनयो नितरां द्यामला शिक्षते ।

तथा तथा मन्मथ निजकशरान् खरप्रस्तारे तक्षिण्यति ॥

“ The more the dark (young woman=द्यामला) learns

the crookedness (side glances) of the eyes, the more the god of love sharpens his arrows on a sharp (hard) stone." Here we have वनिम in Acc. sing. सामलि in Nom. sing. and निभयसर (निभयसरह is a misprint) in Acc. plu.

345. The Genitive terminations are generally dropped in अपभ्रंश.

संगरशनेषु यो वर्धने पश्य अस्माक कान्मम् ।

अतिमत्ताना त्यक्ताङ्कुशाना गजाना कुम्भात् दारयन्तम् ॥

"Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants excessively maddened and ungovernable by goads." Here गय stands for गजानाम्.

346. In Voc. plural ह्ये is added to nouns in अपभ्रंश.

हे तहणाः, तहयः (च), ज्ञात मया आत्मन घात मा कुह्यत । " Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge; do not ruin yourselves."

347. मिम् and मु are substituted by हि in अपभ्रंश, गुणहि न संस्य is explained under 335. भागीरथी यथा भारते त्रिषु मार्गेषु प्रवर्तते, "as the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways." सगोहि निहि is Loc. plu.

348. Nom and Acc. plu. terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are उ and ओ. This rule is an exception to 344. अतुलिउ etc. is explained under 333. सुन्दरसर्वाङ्गीः विलासिनीः प्रेक्षमाणानाम्. " of (young men) looking at lovely women having all beautiful limbs. "

349. The Inst. sing. of feminine words is ए.

नित्रमुखकरैः अपि मुग्धा कर अन्धकारे प्रतिप्रेक्षते ।

शाशिमण्डलचन्द्रिकया पुनः किं न दूरे पश्यति ॥

"The pretty lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon-like) face ; why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full-moon ? Pischel reads किर in place of कर in the first line which is better. कइ is किम् and not कथम् as the com. takes it. We get here चन्द्रिमए Inst. sing. जहि etc. यत्र मरुत्तकान्या सब-

लितम्, " where (an object) surrounded by the lustre of emerald Here we have कन्तिण Inst sing

350 The Abl. and Gen Sing of feminine nouns have हे

तुच्छमायाया तुच्छजल्पनशिलाया ।

तुच्छाच्छरोमावल्या तुच्छरागाया तु छत्रहासाया ।

प्रियवचनमलभमानाया तुच्छकायमन्मथनिवासाया ॥

अ यद् यत्तुच्छ तस्या धन्याया तदाव्यानु न याति ।

आश्वय स्तनान्तर सुग्धाया येन मनो वर्त्मनि न माति ॥

' It is impossible to mention what is small (तुच्छ) or insignificant or low of that fair lady who has slender waist, who talks little, who has a small and pretty line of hair (on her belly) who has but little affection and very faint smile, who has slender form as she did not hear any news of her lover, and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that occupies very little space) is not contained in the way (i e the space between her breasts) The Com takes तुच्छाय as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart कडरि or कडरि is a particle expressing sense of surprise at the fact that the mind which is atomic in size has no space between her breasts विञ्चि means वर्त्मनि, see under 431 Here all words in हे are Gen sing forms

स्फोटयत यौ हृदय आत्मीय तयो परकीया (=परविषय) का घृणा ।

रक्षत लोका आत्मान बालाया, जातौ विषमो मर्तनौ ॥

" What compassion can those breasts have on others when they burst out (come out by bursting) their own heart, young people, keep yourself away from the young woman (बाला), (for) her breasts have now become full (विषम), heart-rending ' As the author takes बालेहे as Ablative sing, I am forced to construe the verse as above against the Com The word हृदय is used in a double sense, heart and breast

351 The Abl and Gen plu of feminine nouns have हु as termination

अ of neuter words with क ending is changed to उ e g , तुच्छउ
for तुच्छक, भगउ for भगक, पसरिअउ for प्रसृतक etc

भग्नक दृशवा निजक बल उल प्रसृतक परस्य ।

उन्मीठति शशिलखा यथा करे करवाल प्रियस्य ॥

“ On seeing his own army routed and the enemy's
army spreading the sword in the hand of my husband
flashes like the crescent moon ”

We may here take a resume of the declension of nouns
in अपत्रश according to Hemacandra

Masculine nouns ending in अ

देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
दव, देवा, देवु	देव, देवा
देवे देवें, देवेण (देविण)	देवहिं, देवेहिं
देवदे, देवहु	देवहु
दव, देवसु देवस्यु दवहो	देव देवह
देवे, देवि	देवहिं
देव, देवा देवु देवा	देव, देवा, देवहो

Masculine nouns ending in इ

गिरि, गिरी	गिरे, गिरी
गिरे, गिरी	गिरे, गिरी
गिरिण, गिरिण, गिरिं	गिरिहिं
गिरिहे	गिरिहु
गिरि	गिरि, गिरिह गिरिहु
गिरिहि	गिरिहु
गिरि, गिरी	गिरे, गिरी, गिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like गिरि-

Neuter nouns

Nom Acc	कमल, कमला	कमल, कमला, कमलइ, कमलाइ
	वारि, वारी	वारि, वारी, वारिइ, वारीइ
	महु महु	महु, महु, महुइ, महुइ

The rest like masculine words

Neuter nouns ending in क, ० g तुच्छक

Nom Acc	sng	तुच्छउ,
		The rest like कमल

Feminine nouns irrespective of ending vowel.

(मुग्धा, मति, तर्णा, वधू)

मुद्र, मुद्रा	मुद्राउ, मुद्राओ
मुद्र, मुद्रा	मुद्राउ, मुद्राओ
मुद्रए	मुद्रहि
मुद्रहे	मुद्रहु
मुद्रहे	मुद्रहु
मुद्रहि	मुद्रहि
मुद्र, मुद्रा	मुद्र, मुद्रा, मुद्रहो, मुद्र हो

Fem. words ending in इ, ई, उ, ऊ are declined alike.

355. Pronouns ending in अ have हा as Abl. sing. termination यस्मात्; भवान् आगतः, कस्मात् तस्मात् etc. होन्नउ is भवन् from Pres. part. of हो (भू).

356. The Abl. sing. Mas. of किम् has किहे.

यदि तस्य नुटयतु श्रेह मया सह तिलतारः (?)।

तत् कस्माद् वक्राभ्यां लोचनान्या दृश्ये (अह) शनवारम् ॥

“ If his intense (तिलतार, literally: in which the pupil of the eye is full of love like the sesamum) love for me is lost, why am I looked at hundred times with side glances ” तद्दो is तस्य and नत्तव as understood by the Com. जोइवउ is 1st sing. pass. of जोव. Compare जोवो in Gujerati.

357. Pronouns ending in अ have हिं as Loc. sing. termination.

यत्र or यस्मिन् कल्यने शरेण शरः छिद्यते सङ्गेन सङ्गः ।

तस्मिन् तादृशे भटघटानिवहे कान्तः प्रकाशयति मार्गम् ॥

“ My husband shows the way (to other warriors) in the midst of a host where an arrow is cut (met) by an an arrow and sword is cut by sword. ” जहिं and तहिं are Loc. sing. forms.

एकस्मिन् अक्षिण धावणः अन्यास्मिन् भद्रपदः ।

माधवः (or माधः) महीनलखस्तरे गण्डस्थले शरत् ।

अक्षेपु प्रीधमः सुखान्निकातिलवने मार्गशर्पिः ।

तस्याः मुग्धायाः मुखपङ्कजे आवासिनः शिशिरः ॥

This verse describes the condition of a lady in separation.

' In one eye of the fair lady the month of श्रावण has settled while in another the month of भाद्रपद. On her couch the spring (as the bed was made of tender leaves), on her cheeks the autumn on her limbs the summer and मार्गशीर्ष in the field of sesamum of सुखासिका (sitting at ease) the winter (शिशिर) on her lotus-like face " The meaning is that the lady is shedding tears profusely like the rain in the months of श्रावण and भाद्रपद, she got a bed of leaves as in the spring her cheeks are pale as the clouds (or काश flower) in the autumn, her limbs are warm as in summer, her sitting at ease is all shattered like the field of sesamum in the month of मार्गशीर्ष and her face is withered like the lotus in winter. The commentary on this passage is interesting and runs thus — अनयार्यः । तस्या सुखाया एकस्मिन्दिग् श्रावण अयस्मिन् आदिग् भाद्रपद । को भावः । यथा एतौ द्वौ मासौ स्वाविणौ तथाक्षिद्रयमप्यश्रुजलत्रावित्वा-मासद्वयतुल्यम् । महीतलत्रस्तरे माधवा वसतः । पत्रवमय वात् । गण्डस्थले शरत् । तस्या काशकुसुमादिना पाण्डुरात् । अक्षेपु ग्रीष्म तापवाहुन्यात् । सुखासिका तिलवने मार्गशीर्ष । यथा मार्गशीर्षे निलवना सुच्छेद स्यात्तथा सुखावस्थानस्योच्छेदः । मुखपङ्कजे शिशिर आवासितः । यथा शिशरे पङ्कजाना म्रानव तथा मुखरुजस्यापि स्त्रीणा वियोगावस्थाया एनानि चिह्नानि स्युः । Here in this verse we have एकहि and अनहि as Loc sing forms

हृदयं स्फुटं तटो (शब्द) कृत्वा कालक्षेपेण किम् ।

पश्यामि इति विधिं स्थापयति त्वया विना दुःखशतानि ॥

' O heart, burst with noise why delay? I shall see at what place (other than thyself) would the ill luck keep these hundreds of miseries (that thou art experiencing at present) We get here कहि as Loc sing

358 The pronouns यत्, तत् and किम् ending in अ have आहु as Gen sing termination

कान्तं अस्मदीयं हला सखिने निश्चयेन रुष्यति यस्य (= यस्मै) ।

अत्रै शत्रौ हस्तैरपि स्थानमपि स्कोटयति तस्य ॥

' My husband, when certainly angry with some one, O friend, breaks even the place the enemy occupies by means

of weapons, missiles and even by hand ' We have here
आमु and तामु as Gen sing forms

जीवितं कस्य न बल्लभकं धनं पुनः कस्य नष्टम् ।

द्वे अपि अवसरनिपतिते कृणम्ये गणयति विशिष्ट ॥

' To whom is life not dear ? Who does not wish for
wealth ? But a good man counts them as straw at hours of
difficulty ' We have here कामु as Gen sing

359 The pronouns यत्, तत् and किम् have अहे (डहे) as
the Gen sing termination in the feminine gender जह केरुड
L e यस्या कृते etc

360 The Nom and Acc sing of यत् and तत् have
respectively धु and त्र optionally

प्राङ्गणे तिष्ठति नाथ यत् तत्र रणं करोति न भ्रान्तिम् ।

" As my husband stands in the courtyard he does not
wander on the battle-field ' The Com. takes अत्रि to mean
सदेह I take it to mean प्रमग

तत् जल्यन्ते यन्निर्वाहति

' That is uttered (said) which he accomplishes "

361 The Nom and Acc sing of इरम्, n is इमु, इमु कुड
is इद् कृत्म्

362. The Nom and Acc sing of एत् is एह, f एहो, m,
and एऽ, n

एषा कुमारा एष (अह) नर एतन्मनोयत्स्थानम् ।

एषानि मूर्खाणां चिन्तमानानां यथा भवति विभातम् ॥

" This is the young maid and here (I am) the man,
this is the seat of my cherished desire, when the fools
are thus thinking (without trying to satiate their love) the
dawn follows immediately after

363 The Nom and Acc plu of एतद् is एह For ill-
ustration see iv 330

364 The Nom and Acc plu of अद्म् is ओद्

यदि प्रच्छद्य महन्ति (वा.) गृहाणि तद् महन्ति गृहाणि अस्मिनि ।

विह्वलितचनाभ्युद्वरण कान्त कुटीरके पश्य ॥

" If you inquire about big houses, then here they are

but behold my lover who helps people in distress in the
but here "

365 The pronoun इदम् becomes अय for declensional purposes

इमानि लोकस्य लोचनानि जार्ति स्मरन्नि न भ्रान्ति ।
अग्निरे दृष्टे मुकुलन्ति प्रिये दृष्टे विक्रमन्ति ॥

" There is no doubt that these eyes of the people re-
collect their previous birth (incidents of the previous birth)
(for) they are closed when they see things they do not
like (अग्निरे), and they dilate when they see things or per-
sons they like ' "

शुष्यतु मा शुष्यतु एव (= वा) उदधि वडवानलस्य किं तन ।
यद् ज्वलति जले ज्वलन एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

" What does it ma ter to the वडवानल, the sub-marine
fire, whether the ocean is dried up or not ? Is it not enough
that fire is ablaze in water ? "

अस्य दग्धकलेवरस्य यद् वाहित (= रम्भ) तत्सारम् ।
यदि आच्छाद्यते तत्कुम्भ्यति यदि दह्यते तत्सार ॥

" Whatever is obtained of this wretched body is its
best, if it is covered it stinks, if it burnt it becomes ashes "

366 The pronoun सर्व is optionally substituted by सह
in अपभ्रश.

सर्वे ऽपि लोक प्रसन्दन (तडफडड्) महत्त्वस्य कृते ।
महत्त्व पुन प्राप्यत हस्तन मुक्तेन ॥

" The whole world is s riving for greatness, but great-
ness is obtained only by hand that is freely distributing
charities तडफडड् is explained by the com ऽस चपलायने,
प्रयत्न इयर् माकण्डण is rendered as मूक्कलन which word is unknown
in Sk I have rendered it ऽस मुक्तेन We have in vernaculars
phrases like मुक्कइल दानादिगुणे is the meaning of the Ap
word

367 The pronoun किम् is optionally substituted by काद्
and कण in अपभ्रश

यदि न स आयाति दूनि गृह किं अथो मुख तव ।

वचन य खण्डयति तव सखिके स प्रियो भवति न मम ॥

The lady asks her messenger "O messenger, if he does not come home, why is your face downcast? My dear friend (सखिके), he who disrespects your words cannot be dear to me."

वाइ न दूरे देवखइ, see under iv 349 1.

पोडोनि ज हियउउ, see under iv 350. 2.

सुसुय कन्नो अनुहरति भग कार्येण केन ।

यथा यथा महत्त्वं लभते तथा तथा नमति शिरसा ॥

"Please tell me for what reason a noble person imitates the कन्गु plant, for the more it grows the more it bends." The verse illustrates the substitute क्वण for किम्.

यदि स्नेहा तन्मृता अथ जीवति नि सहा ।

द्राम्यामनि प्रहाराम्या गतिना (=गता) धन्या किं गर्जसि खल मेघ ॥

A lover away from his beloved is here addressing the cloud "If she loved me she must have been dead, if she is alive she does not love me, in either case that far one is lost to me, why, O wicked cloud, are you thundering (in vain)?"

368-381. This group of the sutras gives declension of युष्मद् and अस्मद् which is tabulated below --

	युष्मद्		अस्मद्	
Nom.	तुहू	तुम्हे, तुम्हइ	हउ	अम्हे, अम्हइ
Acc.	पइ, तइ	तुम्हे, तुम्हइ	मइ	अम्हेहि
Inst	पइ, तइ	तुम्हेहि	मइ	अम्हइहि
Abl	तउ, तुज्ज, तुभ, (तुहू)	तुम्हइ	महु, मज्जु	अम्हइ
Gen	तउ, तुज्ज, तुभ	तुम्हइ	महु, मज्जु	अम्हइ
Loc.	पइ, तइ	तुम्हामु	मइ	अम्हामु

368 भ्रमर मा रुगनुगुअइ उरु ता दिश विलोक्य मा इदिहि ।

सा नात्नी देशान्तरिता यस्या. त्व त्रियसे वियोगे ॥

"O bee, do not make this humming sound, look at that direction or quarter; do not weep That मालती flower

at the separation of which you are dying is away from you at a distance. ”

त्वया मुक्कानामपि हे वरतरो विनश्यति (फिट्टइ) न पत्रव पत्राणाम् ॥
तव पुन छाया यदि भवेत् कथमपि तदा ते पत्रे (एव) ॥

“O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you. If however you are to have your shade, you can have it only with those leaves ”

मम हृदय त्वया, तया त्व सापि अन्येन विनाश्यते ।
पिथ किं कर्मोप्यह किं त्व मत्सेन मत्स्य गित्यते ॥

The commentator says, कानित् नायिका अन्यासक्त पतिं वक्ति. “ My heart is captured by you, she has captured you and she is harassed by another, my lover what shall I do? What will you? for a fish is swallowing another fish विनि-
बद्ध is rendered by the Com. as विनाश्यते, विभिद्यत and विनश्यत,
I think this is a देशी root. Compare नाउणे, नउणे in Marathi.

त्वमि माये द्रुपदोऽपि रणगतयो को जयन्निव तर्कयति ।
केशीर्दृष्ट्वा यमृष्टिर्षो मण सुख कम्पित्त ॥

“ When you and I both are on the battle-field who (else) would expect to gain victory? Why who would have happiness by pulling the Yamv's wife in her hair? ” The word तर्कयति is explained as अभिश्यति. The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy

यदि भग्नाः परेकीयाः तत्साखि मम प्रियेण ।

अथ भग्ना अस्मदीयाः तत्तेन मारितेन ॥

“ If the enemies are routed, then, my friend, they must have been so by my lover; if our men are routed, then it must have been so by his being killed.”

382–388. Rules about the conjugation of verbs. The system of conjugation in the अपभ्रंश is almost the same as in the principal Prakrit, with a few additional forms in the Present, in the Imperative second person sing. and in the Future. The additional terminations in the Present are:—

1st person	उ	हुं
2nd person	हि	हु
3rd person	—	हि

The additional terminations for the Imperative are:—

2nd person sing. इ, उ, ए.

In addition to the Future forms: with हि, स्व etc., we have in अपभ्रंश स as well.

382. मुखकवचीवन्धो तस्याः शोभा धरतः
ननु मादयुद्ध शशिराहू कुरुतः ।
तस्याः शोभन्ते कुरलाः ध्रमरकुलतुलिनाः
ननु विंशतिदिग्भाः क्रीडन्ति मिलिताः ॥

“ Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and Rahu engaged in fight as it were; her curly locks of hair, comparable to swarms of bees, look beautiful as if children of darkness having gathered together, are playing.”

383. चातक, “ पिउ पिउ ” [विवामि पियामि and पियः प्रियः]

भगित्वा कियदोदिपि हनार ।

तव जले मम पुनर्वदमे द्रयोरपि न पुरिता आशा ॥

“ O चातक, with your desire unfulfilled, how long will you cry: ‘ I shall drink (water), I shall drink ? ’ your longing for water and mine for my lover, longings of us both are never fulfilled.” बर्षाद् means चातक. पिउ पिउ has a double meaning as given in the Sanskrit rendering.

चानक किं कथनेन निर्वृण वारवारम् ।

सागरे भृते विमलजलेन लभमे न एवमपि धाराम् ॥

“ O ruthless चतक, what is the use of repeatedly telling you that you will not get a single drop (lit धारा=,hower) even though the ocean is full of clear water ”

अस्मिन् जन्मनि अन्यस्मिन्नपि गौरि त दद्या कान्मम् ।

गजाना मत्ताना त्यक्ताकुशानां य सवच्छने हसन् ॥

“ O Gauri, may you give me in this life and also in another such a husband, who smilingly meets mad elephants unmanageable (even) by means of goads

384 वने अभ्यर्षते मधुमथना लघुर्भूत सोऽपि ।

यदि इच्छथ महत्त्व (बहुलगत) दत्त मा मार्गयत कमपि ॥

“ Even that Madhumathana, God Vishnu, became a dwarf while begging (alms) from Bali, if therefore you desire greatness, give (to others) but do not beg of any one. ”

385. विविर्विनाटयतु प्रहा पीडयन्तु मा ध-ये विपाद कुरु ।

सपद कर्षामि वेगमिव यदि अर्षति (=म्यात्) व्यवसाय ॥

“ Let my luck be unfavourable, let the stars trouble me, O fair one, do not be depressed I shall drag money like my dress if only I can get work ’ Note that छुड् means यदि, if, see IV. 422

386. सङ्गविमाधित एत लभामहे तत्र देशे याम् ।

रणदुर्मिक्षेण भत्रा विना युद्धेन न यलामहे ॥

“ We shall go to that country where we shall get some work for our sword, destitute as we are by the famine of fight, we cannot live in happiness without fight ”

387. कुनर स्मर मा सङ्गो मरणात् श्वामान् मा मुञ्च ।

एवला ये प्राप्ता विविशत ताश्चर मान मा मुञ्च ॥

“ O elephant, do not think of the मङ्गी plants, do not breathe heavy (long straight) sighs eat only those morsels which luck brings you, do not give up your self respect.” Here नमारे, नोति and चरि are the Imperative forms

प्रमर अत्रानि निम्ने कति (कित्) विवसात् विवम्बन्व ।

धनपत्रान् छायात्कुलो ङुति यावद्दम् ॥

“ O bee, please wait for a few days even on this Nimba tree until the Kadamba tree, having plenty of foliage and shade, bears blossom.” Here विलम्बु is the Imperative form.

प्रिय एवमेव कुरु भल्लं करे त्यज त्वं करवालम् ।

येन कापालिका वराकाः लान्ति अभग्नं कपालम् ॥

“ My lover, please keep this spear in hand as at present; throw away the word; so that the poor कापालिका will have at least their begging bowl (कपाल, an earthen pot) unbroken.” Here करे is the Imperative form.

388. दिवसा यान्ति दगैः (= झडप्पडहिं) पतन्ति मनोरथाः पथात् ।

यदास्ति तन्मान्यते भविष्यात् (इति) कुर्वन् मा आस्व ॥

“ The days pass away quickly; the cherished desires lag behind; whatever is (in possession) is to be respected (accepted;) do not sit idle saying ‘ it will come to me.’ For झडप्पडहिं compare शटपट in Marathi.

389. सतो भोगान् यः परिहरति तस्य कान्तस्य बलि क्रिये ।

तस्य देवेनैव मुण्डितं यस्य खल्वाटं शीर्षम् ॥

“ I offer my homage to that husband who rejects enjoyments offered (for) he who has bald head, is shaved by his fate.” The meaning is that there is no question of restraint if there is no possibility of one's getting the enjoyments. Com. यस्य भोगा न सन्ति स तु स्वयमेव त्यजतीत्यर्थः ।

390. अतितुह्यत्व यत्स्तनयोः स च्छेदः न खलु लाभः ।

सखि यदि कथमपि त्रुटिवशेन अधरे प्रभवति नायः ॥

“ Too much fullness of breasts is indeed not a gain but a loss; as my lord can reach the lip with great difficulty and much delay.” छेदः is छेदकः, i. e. हानिः. पहुचइ stands for प्रभवति.

391. इयन् उक्त्वा शकुनिः स्थितः पुनर्दुःशासन उक्त्वा ।

तदा अहं जानामि एष हरिः यां द मनःप्रणः उक्त्वा ॥

Duryodhana says :—“ Having said this much शकुनि stopped; again दुःशासन stopped having said that much; then I realised that it was हरि (श्रीकृष्ण) who stood before me having said (what he had to say).” दुर्योधन was so over-

powered by the presence of श्रीकृष्ण that he was not at all in his senses during the speech, he however came round when he heard two more speeches. The verse illustrate the various forms of वृ in अपभ्रंश

395 This sutra states that छो and other देशी roots are synonymous with त् and others and gives a few illustrations

यथा तथा तीरगान् करारु लात्वा शशी अतभिष्यन् ।

तदा जाति गौर्या मुखदमलेन सन्धता कामपि अलक्ष्यन् ॥ ०

“ Had the moon been deprived of his sharp rays (dark spots etc.) and been chiselled he then would have attained some resemblance in the world with the lolus-like face of the fair one ’ Some mss read सर in place of कर, i e शरान्, the meaning would be, If the moon had been scratched with sharp arrows

कङ्कण चूर्णमविष्यति मुग्धे कपोले निहितम् ।

श्यामानलज्वालासनस्य बाष्पतल्पसिद्धम् ॥

“ O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breaths and sprinkled over with the water of your tears. The glass bangles heated and then dipped in water become brittle, the lady is therefore asked not to rest her cheeks on her palm. For चूडुट and चळ्ळिअ compare चुडा and शडा, क्षाण्ये etc

अनुगम्य द्व पदे प्रेम निवर्तत यावत् ।

सर्वाशनरिपुममवस्य करा परिहृता तावत् ॥

“ As the beloved (प्रेम,) having gone two steps, returns, the rays of the moon (the offspring of the enemy [water] of all devouring fire) began to set. अम्भडवचिउ is an Absolute (see 439 below) from गम् with अम्भड i e सम् or मनु which is a देशी form.

हृदये शान्धायने गीरी गगने गर्जति मेघ ।

वर्षारात्रे प्रवासिकाना विषम सङ्कटमतत् ॥

“ The fair one strikes (pangs) at heart, the cloud

thunders in the sky it is (thus) a great hardship to those who intend to leave their home on the evening of a rainy season Here सुडुक्कइ and धुडुक्कइ are देशी forms which are approximately rendered into sk as शल्यायत and गर्जति

अम् पयोधरो वज्रमयी नित्य यौ समुसौ तिष्ठत ।

मम कान्तस्य समराङ्गणक गजघना भङ्क्त्वा यात ॥

‘ O mother my breasts are adamant as they always stand in front of my husband and meet him after having broken the array of elephants on the battle field ’
मञ्जित, an Absolute see 43J below

पुरेण जानेन को गुण अपगुण क मृतन ।

यत्पेतृकी (व रीकी) भूमि आक्रम्यतऽपरेण ॥

“ What is the gain by the birth of a son? what is the loss if he dies? when the ancestral property (land) is being appropriated by another Here वपीकी and वपिजइ are of देशी origin compare वाप and चापणे, चोपणे in Marathi

तत् तावत् जल सागरस्य स तावान् विस्तार ।

तृप्त निवारण पत्रमपि नैव पर शङ्कायत असार ॥

So much water the ocean has so vast is its extent, thirst however is not even a little (पत्रमपि) quenched, only it thunders for nothing धुडुअइ or धुडुअइ is ध्वनि करोति compare नि सारस्य पदायस्य प्रायेणात्प्ररो महान् । न सुवर्णे ध्वनिस्तादृग् यात्रास्थे प्रचायते ॥

396-399 and 410-412 These sutras treat of the phonetic changes in the अपभ्रंश

396 In अपभ्रंश non-conjunct and non-initial क, ख, ग, घ, ङ occurring after a vowel are respectively changed to ग, घ, द, ध, य, म

क-ग यद् दृष्ट सोमग्रहणमगर्भाभि हसित नि रुचम् ।

त्रियमनुष्यकिशोमकर गिल गिल राहो मृगाहम् ॥

‘ When the unchaste women saw the eclipse of the moon, they laughed fearlessly, (and said,) o Rahu, do do swallow the moon that agitates the beloved person Here विच्छोहणइ stands for किशोमकर

रा= घ. अन्व स्वभ्यावर्धेः सुग्न निन्वये मान ।

प्रिये ह्ये व्याकुल्येन (हृदोहल) कथेतयानि आमानम् ॥

“ O mother, people at ease (स्वभ्यामन्व) can very well think of becoming haughty, when however, the lover is seen, who, on account of the rising emotion (हृदोहल, रभग) is conscious of himself ? ” Here सुग्न becomes सुघ

त=द, थ=ध, प=र, फ=म.

शपय कृता कथित मया तस्य पर सफल जन्म ।

यस्य न त्याग न च आरभटी न च प्रमृष्टः धर्म ॥

“ On oath I tell you His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety Here सवपु कथिदु and सभलउ illustrate the rule

यदि कथनित् प्रास्यामि प्रिय अहृन कीतुक करिष्यामि ।

पानीय न्वके शरावे यथा सर्वादेग प्रदेत्यामि ॥

“ If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before, I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen pot This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sūtra may not take place as an effect of प्रायोऽधिकार.

पस्य कर्णिकारः प्रकुम्भिक काउनमन्निप्रकाश ।

गोरीनदननिर्विर्निक ननु मेवो वनवागम् ॥

“ See the कर्णिकार in full blossom bearing the beauty of go'd, indeed, being put into background (lit. defeated) by the face of the fair maid, it has taken to forest residence. ”

397. In अत्रश non-initial non-conjunct स is changed to nasalised व. Thus we have कर्वेउ, भवेह from कन्व, अमर, त्रिवे, तिवे from त्रिम, तिम etc.

398. रेक as second member of a conjunct is optionally dropped in अपत्रश.

जइ केवेइ=iv. 396.

जइ भग्गा=iv. 379

399. रेक is substituted for a member of the conjunct in some cases; e. g, वास and वास for व्यास.

व्यास महर्षि एतद् भणति—यदि धृतिशाल प्रमाणम् ।

मातृगा चरणौ नमता दिवसे दिवसे गङ्गास्नानम् ॥

“ Vyasa, the great sage says thus If the Veda and the Satara are to be regarded as authoritative, then those who salute the feet of their mother get the merit of bathing in the Ganges every day

व्यासनोपि भारतस्तम्भे बद्धम् ।

‘ Vyasa also has said this in the Bharata books ’
The other reading gives व्यासनापि भारत स्तम्भे बद्धम् For want of context the meaning of the line is uncertain

400. The द् of आपद्, सपद् and विपद् is changed to इ in अपभ्रंश

अनय कुर्वन् पुरुषस्य आपद् आयाति ।

“ Calamity befalls a person who does wrong deed ” i

गुणहिं न सपद्=IV 335

401 क्य, यया and तथा have केम (केधं) किम, (विधे) किह, किध, जेम जिम, जिह, जिध, तेम तिम, तिह, तिध, in अपभ्रंश

क्य समाप्यतां दुष्ट दिन क्य रात्रि यदि (दुष्टु) भवति ।

नववधदर्शनशालसर बहति मनोरयान् सोऽपि ॥

“ How will this wicked (tedious) day come to an end ? when will the night come ? (so) he who is eager to meet his bride cherishes longings ”

ओ गौरामुखनिर्जितक बादले निलीन मृगाद् ।

अशोऽपि य परिभूततनु सकथ भ्रमात् नि शङ्कम् ॥

“ I think (ओ सूचनायाम्), the moon hides himself in the mass of clouds (बहल=बादल in Marathi) being defeated by the face of the fair maid, how can he whoever is thus defeated, wander fearlessly ? ’ लुङ् is निर्लीन , cf लपणे, लफणे in Marathi.

विम्बाधरे तन्व्या रदनकण कथ स्थित श्रीभानन्द ।

निरुमरस प्रियेण पीत्वेव शेषस्य दत्ता मुदा ॥

“ O भानन्द, how does the tooth mark on the bimba-like nether lip of the fair one stand ? (the reply is) her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put as it were a seal to it (so that no other should taste it). ”

मग सखि निमृत्क तथा माये यदि प्रिय दृष्ट सरोप (सदेप.)।

यथा न जानानि ममु मनः पत्रापतित तस्य ॥

“ O friend, tell me in secret if you saw my lover angry with me, tell me in such a manner that my husband (as distinguished from the lover) would not know that I am now partial to my lover.”

जिवे जिवे वकिम -1V 344

मइ जाणित प्रिय -1V 377

402 यादृश्, तादृश्, कीदृश्, and ईदृश् become जेहु, तेहु, केहु, and एहु in अपभ्रंश.

मया भणित बलिराज एव कीदृश् मार्गेण एष ।

यादृश्नादृश् नापि भवति मर्ष स्वय नारायण. ईदृक् ॥

“ O बलिराज, I told you of what sort this begger is, he is not an ordinary begger but नारायण in person ”

403. यादृश् etc when ending in अ become जइस्, तइस्, कइस् and अइम

404. यत्र becomes जे यु and जतु, तत्र becomes तेत्यु and ततु in अपभ्रंश.

यदि स घटयति प्रत्रापति कुत्रापि लात्ना शिक्षाम् ।

यत्रापि तत्रापि अत्र जगति भग तदा तस्या सद्योमि ॥

“ If the creater fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her.”

406. यावत् becomes जाम, जाउ, जामदि, तावत् becomes ताम, साउ, तामदि.

यावत् न निपतति कुम्भनटे सिंहचपेटाचटात्कार ।

तावत् समस्ताना मदङ्गानां (गजानां) पद पदे वायते दृक् ॥

“ As long as the slab of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants ”

तिलानां तिलत्व तावत् पर यावत् न श्लेहा गलन्ति ।

श्लेहे प्रनष्टे ते एव तिलाः तिला भ्रष्टा खला भवन्ति ॥

“ Sesamum can be so called so long as the oil (श्लेह) is not pressed out, but when it is pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes
खल (oil-cake, wicked) ”

यावद् विपदा कार्यगतिः जीवानां मध्ये आयाति ।

तावद् आस्तामिनर. जन मुजनोऽन्यन्तर ददाति ॥

“ When evil destiny befalls men, even a good man
would back out, let us not speak of an ordinary man.”

407. यावद् becomes जेवड, जेतुड, तावद् becomes तेवड, तेसुड.

यावद् अन्तर रावणरामयोः

तावद् अन्तरं पट्टप्रामयाः ।

“ There is as much difference between a town and a
village as there is between रावण any राम ”

409. ते मुद्रा हारिता ये परिविष्टा तेषाम् ।

परस्पर युध्यमानानां स्वामी पांडितः तेषाम् ॥

“ The tables (e. g. मुद्रा s) served to them fighting
with one another, are lost if their master is in distress. ”

गजिड is पांडित, cf गजणे in Marathi.

410-411 In अपभ्रंश, ए, ओ are pronounced as short, and
उं and हुं, ङि हुं, standing at the end of a metrical foot are
pronounced short This is an important rule with reference
to the अपभ्रंश dialect.

412 अद्भुतं ते विरलाः केऽपि नरा ये सर्वाद्दृच्छेदाः ।

ये वना ते वरा (रु) तरा ये ऋजवः ते सर्वावरीः ॥

“ O Brahmin, rare are those persons who are good
or clever in all respects Those who are crooked greatly
deceive (others), those the that are strught forward are
bulls (dull).”

411. अन्ये ते दास्ये लोचने अन्यत् सद् भुजयुगलम् ।

अन्यः स घनरत्नभारः तदन्यदेव मुखाह्वलम् ।

अन्य एव वेशाह्लास सः अन्य एव प्राची विधिः ।

येन नितम्बिनी घटिता सा गुणलावण्यानिधिः ॥

“ Uncommon are her long eyes, uncommon her pair
of arms; uncommon are her firm and heavy breasts;
uncommon indeed is her lotus-like face; indescribable are
her profuse hair; the creator also is altogether different

who fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty "

प्रायो मुनीनामपि भ्रान्ति त मणीर् गणयन्ति ।

अक्षये निरामये परमपदे अद्यापि लय न लभते ॥

" Probably even the sages are wrong they (simply) count the beads, they do not yet become merged in that highest seat which is free from danger and is imperishable "

अश्रुचलेन प्राय गौर्या सखि उद्वृत्ते नयनसरसा ।

ते समुखे सप्रेयिने दत्त तिर्यग घात परम् ॥

" O friend, I think, the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing, hence when directed towards (others) they give a side long stroke "

एष्यति प्रिय रोषिष्यामि अहं हृष्टा मामनुनयति ।

प्राय एतान् मनोरथान् दुष्कर दधित कारयति ॥

" My lover will come, I shall get angry with him, he will soothe me when I am angry so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes

415 विरहानलज्वालाकरालित पथिक कोऽपि मन्त्रात् स्थित ।

अन्यथा शिगिरकाल शीतलचलान् धूम कुत उत्थित ॥

" A certain traveller, enflamed by the fire of separation, must have taken plunge into waters, how otherwise can smoke rise up from cold water in this season of winter?

416 मम कान्तस्य गोष्ठस्थितस्य कुः कुर्वन्वापि ज्वलति ।

अथ रिपुद्विरेण आर्द्रयति (com विधाययति) अथ आत्मना न भ्रान्ति ॥

" How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ)? He will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or of his own "

417 जद् भग्ना पारकडा = 14 379

418. प्रियसगमे कथं निद्रा प्रियस्य परोक्षे कथम् ।

मया द्वे अपि विनाशिते निद्रा नैव न तथा ॥

" How can I get sleep when in company of my lover? How can I have it when he is away? To me both (kinds of sleep) are lost, I shall not have sleep this way or that way "

गुणहिं न सपय = iv. 335.

कान्तः यत् सिंहेन उपमीयते तन्मम खण्डितः मानः ।

सिंहः नीरक्षकान् गजान् हन्ति प्रियः पदरक्षेः समम् ॥

“ It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion ; for a lion kills elephants without watchman, while my lover kills them with watchmen.”

चञ्चल जीवित ध्रुव मरण प्रिय दृश्यते कथम् ।

भविष्यन्ति दिवसा रोषयुक्ताः (रूपणा) दिव्यानि वर्षशतानि ॥

“ Life is fickle ; death is certain ; my lover, how can one afford to be angry ? For days on which one is angry, will appear (long like) hundred years of gods.”

म घणि करहि विसाड = iv. 385.

माने प्रनष्टे यदि न तनु सत् देशः त्यज्यते ।

मा दुर्जनकरपल्लवैः दर्शम नः भ्रमेः ॥

“ When respect is lost, the province should be abandoned, if not the body, you should not however wander in that country when being pointed out by the fingers of wicked persons.”

लवण विलीयते पानीयेन अरे खल मेघ मा गर्जे ।

ज्वालित गलति तस्कुटोरु गोरी तिभ्यति अद्य ॥

“ Salt (beauty) is melted by water ; O wicked cloud, do not thunder ; for the hut which is burnt, would trinkle and the lady inside may get wet today.”

विभवे प्रनष्टे वक्रः ऋद्धौ जनसामान्यः ।

किमपि मनाक् मम प्रियस्य शशी अनुहरति नान्यः ॥

“ The moon and none else imitates a little of my lover as he (the moon) is crooked (crescent) while in adversity and normal (ordinary = जनसामान्यः) in prosperity.”

419. किल न यादति न विवति न विद्वति धर्मे न व्ययति रूपदम् ।

इह कृपणो न जानाति यथा यमस्य क्षणेन दूतः प्रभवति ॥

“ The miser neither eats nor drinks nor does he spend a rupee in pious gifts ; he does not know that the messenger of Death would overcome him in a moment.”

अथवा न सुवसानामय दाप ।

Note that the word खोडा खोड in Marathi is देशी

यायते (गम्यते) तस्मिन् दशे सम्भते प्रियस्य प्रमाणम् ।

यदि आगच्छति तदा आनयित् अथवा तत्रैव निर्वाणम् ॥

I shall go to that region where I shall get trace (प्रमाण) of my lover, if he comes I shall bring him or I shall put an end (to my life) in that very place

दिदिदिवि गगाण्डाणु - iv 399

यप्रसता सद न गता न मृता वियोगन तस्य ।

ख्यत सदशा ददतामि (अस्मिनि) सुमगजनस्य ॥

‘ In as much as I did not accompany him when he went on his journey, nor did I die in his absence I am ashamed to send messages to my lover

इत मया विवन्ति चरु इत बन्वानल आवतत ।

प्रक्षत्त गन रिमाण सागस्य एकापि काणका न दि अपप्रवत्त ॥

‘ Here clouds drank water here the submarine fire is agitating behold the depth of the ocean not a drop is lessened

420 पच्छद् द्वाद विहाणु = iv 362

एवद् सुरत समुत्तु - iv 352

यातु मा शान्त पत्रत दस्याम क ते पद नि ददाति ।

हृदये तिरस्वीना अहमव पर प्रिय आडम्बरानि करोते ॥

‘ Let him go do not call him back I shall see how many steps he goes I am crossways at his heart but my lover is only making a show (of going) ’

हरि नर्तित प्राङ्गण विस्रस पातित लोह ।

इदानीं राधापयोधरयो यत् (प्रति) भाति तन् भवतु ॥

‘ Hari was made to dance in the courtyard the people were struck with amazement may anything now befall the breasts of राधा

सर्वमलावण्या गौरी नवा कापि विप्रान्धि ।

भन् प्रवृत्त स म्रियत यस्य न लगते वण्ड ॥

The fair maid is all beautiful like fresh विप्रान्धि (a poisonous bulb called कचन ग) but the young man (भन्) would die if she does embrace him ’

एतद्दे मेह पिभन्ति जलु = 1V 419

421 मया उक्त, त्व धुर धर, गलिवृषभे (कसर) विनाटिता ।

त्वया विना घवल नाराहति भर , इदानीं विषण्ण किम् ॥

“ I said , O white bull, hold the yoke , we are teased by the wicked bulls , the load cannot be carried without you , why are you now depressed ?

ज मणु विच्चि न माह = 1V 350

422 There are a number of देशी words for which sk. equivalents are proposed in this sutra

(1) शीघ्र = वहिष्ठ एक कदापि नागच्छामि अ यत् शीघ्र यासि ।

मया मिल प्रमाणित त्वया यादृश खल न हि ॥

‘ Sometimes (एष) you do not come , at other times you go away quickly I know , O friend, that there is no wicked person like you ’

(2) झरट = घवल यथा सत्पुरुष तथा कलहा यथा नद्य तथा वृत्रानि ।

यथा पवता तथा कोन्राणि हृदय खिद्यसे किम् ॥

‘ Just as there are many good men so there are many struggles, there are rivers and there are turnings, there are hills and there are hollows, O heart, why are you depressed ? झरट is not a pure sk word Compero झगडा in Marathi

(3) अस्पृश्यससर्ग=विष्ट ल

य मुक्त्वा रत्ननिधिं आत्मानं तटे क्षिपन्ति ।

तथा शरानां समगं क्वचन फूत्कियमाणा भ्रमन्ति ॥

“ They wander blowing off the contact with conchs that cast away themselves on the shore after having abandoned the store of gems-the ocean For want of context the exact meaning of the verse cannot be ascertained

(4) भय=द्रव

दिवसे अर्चिनं खाद मर्यं सचिनु मा एतमपि द्रम्मम् ।

किमपि भयं तन्न पतति येन समा-न्यत ज म ॥

“ O fool enjoy what you earn pe day , do not hoard even a pice , for there comes a danger from your own source (किमपि) which puts an end to your life

(5) आत्मीय=अप्यण फोडन्ति जे द्वियडड = IV 350

(6) दृष्टि=द्रेहि एकैक यद्यपि पश्यति हरि. सुष्टु सर्वादरेण ।

तथापि दृष्टि यत्र क्षापि रथा ।

क शतगति सवर्तु नयने ऋद्देन पर्यस्ते ॥

“ Although Hari regards each and every object well and with all respect, still his eyes fixed where रथा stands. Who is able to check eyes overflowing with love? ”

(7) गाढ=निचट

विभवे कस्य स्थिरत्व यौवन कस्य गर्व ।

स लख प्रस्थाप्यत य उग्रति गाढम् ॥

“ Who is firm in prosperity? Who can have pride (गरव) in youth? (so) such a letter should be sent as would stick fast (appeal most) ”

(8) साधारण=सन्दल

कुत्र शशधर कुत्र मकरधर कुत्र बर्ही कुत्र मेघ ।

दूरस्थितानामपि सज्जनाना भवति असाधारण स्नेह ।

“ What a great distance between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they are ”

(9) कौतुक = कौडु or डुडु

कुज्जर अन्वेषु रक्षकेषु कौतुकेन घर्षति हस्तम् ।

मन पुन एकस्या सङ्कष्या यदि पृच्छत परमार्यम् ॥

“ The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity, but if you ask the truth his heart is fixed on the सङ्कषी plant alone ”

(10) क्रीडा = लेडु

क्रीडा कृडा अम्मामि निश्चय कि प्रजल्पन ।

अनुरक्ता भक्ता अस्मान् मा त्यज स्वामिन् ॥

“ Sir, we only played why do you therefore say this? Please do not leave us who are attached and devoted to you ”

(11) रम्य = रवण

सरिद्धि न सरोमि न मराधरे नापि उद्यानवने ।

देवा रम्या भवन्ति मूर्ख निवसद्भि सुखे ॥

“ O fool, countries are rendered beautiful not by rivers, not by lakes or ponds nor by gardens and forests, but by the stay of the good ”

(12) अद्भुत = डकरि

हृदय त्वया एतद् उक्त मम अग्रत शतवारम् ।

स्फुटिष्यामि प्रियेण प्रवसता (सह) अह भण्ड अद्भुतसार ॥

“ O heart, rogue, of wonderfully strong structure, you told me hundred times before me I shall burst forth with the lover going away on a journey ”

(13) हे साखी = होलि हेलि म द्वासादि आलु=IV. 379

(14) पृथक् पृथक् = जुअजुअ.

एका कुटी पञ्चभि रद्धा तेषां पञ्चानामपि पृथक्पृथक् बुद्धि ।

भगिनि तद् गृह कथय कथ नन्दतु यत् फुट्म्ब आत्मच्छन्दकम् ॥

“ A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently, O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim ? ” कुडली, compare कुडले in Marathi

(15) मूढ = नालिअ

स पुन मनस्येव व्याकुलीभूत चिन्तयति ददाति न द्रम्म न रूपकम् ।

रतिवशमग्नशीघ्र करारोऽलित गृहे एव कुन्त गणयति स मूढ ॥

“ He is a fool who, agitated in mind, thinks but does not give a pice or a rupee, he also is a fool who, wandering at will, brandishes his spear only at home ”

(16) मूढ = वड दिवेहि विडत्तउ खाइ वड= IV 422 4 above

(17) नव = नवख नवली क वि विसगडी=IV 420 above

(18) अवस्यन्द=दडवड.

बलाभ्या बलमानाभ्या लोचनाभ्या ये त्वया दृष्टा बाले ।

तेषु महरध्वजावस्यन्द पतति अपूण बाले ॥

“ O young girl, those that are seen by you with your quick side glances, are attracted by the god of love even before they are young (अग्रइ काठे) ”

(19) यदि= छुडु छुडु अग्रइ बवसाओ=IV 385.

{ 20 } सवन्धि=वेर

गत स वेसरी विवत जल निधि

यस्य सवन्धिना हुकारेण मुखेभ्य

“ O dear, the lion is gone, drink water without any fear- the lion at whose roaring grass drops down from your mouths.”

(21) सवन्धि=तण अह भग्ना अन्हह तणा = iv. 379

(22) मा भैषी. = मर्मासा.

स्वस्यावस्थानामालम्बत सर्गोऽपि लोक करोति ।

आर्ताना मा भैषी. इति य सुजन स ददाति ॥

“ Every one talks consoling words to those that are at ease, it is only the good man who promises help by saying “Do not be afraid” to those in distress ”

(23) यद्यद् दृष्ट तत्तत् = जाडहृत्सा

यदि रज्यसे यद्यद् दृष्ट तस्मिन् हृदय सुगन्धस्वभाव ।

लोहेन स्फुटता यथा घन (= ताप) सहिष्यते तावत् ॥

“ If o foolish heart, you feel affection to whatever you see, you will have to bear torments as iron beaten bears the hammer (घन) ”

123 हुद्द and घुग्घ etc. are देशी words imitating the sound and action

मया ज्ञात मक्ष्यामि अह त्रेमहृदे हुद्दशब्द कृत्वा ।

वेचल अचिन्तिता मपतिता विप्रियनौ झटिति ॥

“ I thought I would be drowned in the pond of love with a sound, but all of a sudden came to me the boat the news of separation.”

खाद्यत न कसरःशब्द कृत्वा, पीयते न घुग्घद् कृ वा ।

एवमपि भवति सुखासिका प्रिये दृष्टे नयनाभ्याम् ॥

“ When the lover is seen one (the beloved) is not devoured nor is one drunk with a gulp, and yet there is pleasure and happiness.” कसरःशब्दे in the verse is a puzzle. We do not know what sound is represented by this word कसरःशब्द कुर्वाणा भवन्ति is the explanation found in one com विविधम renders the word १५ म्दाश, and though it would make good sense it cannot be word to denote शब्दानुकरण हुद्द is a sound which one makes in drinking quickly Compare घुग्घन विणं घुट्ठु, घटघां प्यात्रा in Marathi

धय वि नाथ ममैव गृहे सिद्धार्थान् वन्दते ।
तामदेव विरह गराश्रेषु मर्मत्रचेष्टां ददाति ॥

“ My husband is still in the house saluting the holy images of Jinas (has not yet gone out on a journey), and still separation acts like monkey (peeps inside like a monkey) through the windows ”

शिरसि जराग्रण्डिता लोमपुत्री (कम्बल) गले मणय न विंशति ।
तयापि गोष्ठस्था कारिता मुग्धया उत्थानोपवेशनम् ॥

“ The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass balls on her neck ’ उद्धर्द्द्वेप in Marathi उडवस, उडवशा etc

424 अम्य पश्चात्ताप प्रिय कण्ठहायित विकाले ।
(नून) विपरीता बुद्धि भवति विनाशस्य कात्रे ।

“ O mother, I repent that I made my lover angry in the evening. Indeed, one thinks wrongly at the time of his ruin ’

425-437. These sutras describe the terminations peculiar to अवभ्रश

125 तायक एष परिहास अभिमान (अत्यन्तुन) कस्मिन् देशे ।
अह क्षीणा नव कृते प्रिय त्व पुन अयस्या कृत ॥

“ O lover, tell me in what country this extraordinary joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else ’

“Keep under control the sense organ called tongue which is the head and under which all others live, when the root of तुम्बिनी (दुध्या भोषदा in Marathi) is completely killed, the leaves will certainly dry up ”

अवस न मुअर्हि सुअच्छिअर्हि = IV 386

428. एरुश शीलकलङ्गिन ना दीयन्ते प्रायश्चित्तानि ।

य पुन. खण्डयति अनुदिवस तस्य प्रायश्चित्तेन किम् ॥

“Atonements can be prescribed for those whose character is spoiled only once, what is the use of expiation for him who spoils his character (breaks his promise) every day? ”

429 विरहानग्वालाभ्रालित पथिक पथि यन् दृष्ट ।

तद् मिलित्वा सर्वे पथिके स एव ह्यन अम्रित ॥

“When a traveller was seen on the way as surrounded by flames of the fire of separation, all other travellers gathered and consigned him to fire (as he was dead) ”

महु यन्तहा य दोसडा = IV 379

एक कुटुंबी पचर्हि हद्दा = IV 422 14

430. फोर्गिन ज हिअडउ = IV 350

बुण्डउ चुणीहाइमइ = IV 395

इवाग्निप्रसाद सलख प्रिय समासधी वासम् ।

भेदय वाहुबल धन्या मुचति निश्वासम् ॥

“The happy one (fair maid) breathes a heavy sigh on seeing the favour of the master (to her lover), a bashful lover, a residence on the frontier and the strength of the arm (of the lover) ”

431 पथिक दृष्टा गीरी ? दृष्टा मार्गमवलोकयन्ती ।

अभ्रच्छ्रुसे. कन्तुरु निमित्तोद्गल (आर्द्रशुष्क) कुर्वती ॥

One traveller is asking another about his beloved. “O traveller, did you see my beloved, the fair maid? (The other replies), Yes I saw her looking to your path and making her कन्तुरु, bodice, wet by tears and dry by hot breaths ”

एक कुडुग पचहि हद्दी = IV 422 14

- 432 प्रिय आयात, धुना वार्ता, ध्वनि वणं प्रविष्ट ।
तस्य विरहस्य नश्यत धूलिरपि न दृष्टा ॥

‘ The lover has returned, (so) I heard the news his voice has fallen on my ears, I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying ’

434 सदशेन किं युष्पदायेन यत्प्रगाय न मिल्यत ।

स्वप्नान्तरे पीतन पानाथेन प्रिय विषामा नि छियत ॥

‘ What is the use of your messages when you do not give me your company ? Can thirst be quenched by water drunk in a dream ? ’

दिक्खि अम्हारा कतु = IV 345

बाह्येणि महारा कतु = IV 351

436 अत्र तत्र द्वारे गृह लक्ष्मा विपणुला भवति ।

प्रियप्रपञ्चव गौरी निश्चला हापि न न्प्रति ॥

‘ Fortune is fickle and runs here there, at the door, in the house and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover

438 The तव्य termination of the potential passive participle becomes इएवउ, एवउ and एवा

एतद् गृह्णत्वा यमया यदि प्रिय उद्धार्यते (त्यज्यते) ।

मम कतव्य किमपि नापि मतव्य पर दयित ॥

The commentator says कनापि सिद्धपुण्येण विश्वासिद्धय नायिकां प्रति धनादिक दत्त्वा भवति प्रार्थित नायिकाया उच्चिरियम् ‘ If I am to give up my lover by accepting this (money), then I have no hing else left except death

दशोच्चाटन शिखिक्थन घनकुहन यद् लाक ।

मज्जिष्ठया अतिरक्तया सर्वं साढव्य भवति ॥

‘ The मज्जिष्ठा plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the region, boiling over fire and being crushed by hammer. ’

स्वपितव्य पर वारित पुण्यवतीभि समानम् ।

जागरितव्य पुन क विभर्ति यदि स वेद प्रमाद्यम् ॥

The sense is too obscene to be explained.

439 The क्त्वा of the Absolutive is substituted by इ, इउ, इवि, अवि, एप्वि, एप्विणु, एवि and एविणु

हृदय यदि वैरिणो घनाः तन् किं अत्रे (आकाशे) आरोहाम ।

अस्माक द्वौ हस्तौ यदि पुन मारयित्वा भ्रियामहे ॥

“ O heart, if our enemies are numerous, are we to scale heavens to kill them? We have two arms, if we are to die we shall die after killing them ”

गयपड मञ्जिउ जन्ति=iv 395

रक्षति सा विपहारिणी तो करो चुम्बिवा जीवम् ।

प्रतिरिम्बिनमुवाल जल याभ्यामनवगाहित पीतम् ॥

“ That lady bringing water (विप) preserves her life by kissing those hands that have drunk water with the reflection of मुञ्ज (१ person grass) without plunging into it ’ डाहिउ comes from डोह् from which we have डुवणे, डुवणे in Marathi.

वाहू विच्छोव्य याहि त्व, भवतु तथा को दोष ।

हृदयस्थित यदि निःसरसि जानामि मुञ्च स रोपः ॥

“ O मुञ्ज, you may go throwing off my arms, let it be so, what harm is there? I shall consider that to be anger if you go out from my heart ” The references to मुञ्च in the above two verses are regarded by some to the famous king of Malwa, by others to the minister मुञ्ज of a king of the Calukya dynasty

441 तित्वा अशेष कपायवल दत्वा अभय जगत ।

लात्वा महावन शिव लभन्ते घ्यात्वा तत्त्वम् ॥

“ Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss ”

441. The Infinitive तुम् in अयन्नस has the following eight substitutes. viz, एव, अण, अणइ, अणहि, एरि, एप्विणु, एवि, and एविणु.

दातु दुष्कर निजकथन, कर्तु न तप प्राप्तिभाति ।

एव सुख भोक्तु मन, पर भोक्तु न याति ॥

“ It is difficult to give away one's money it does not occur (to any one) to perform austerities the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so ”

जनु त्यस्तु सकला धरा लानु त्व पात्रयितुम् ।

विना शाश्विना तीर्थेश्वरण क शाक्यात भुवनऽपि ॥

‘ Who except the तीर्थकर शक्ति is able in this world to conquer and then abandon the whole earth to take the vow and observe it? ’

442 ग वा वाराणसीं नरा अय उज्जयिनीं ग वा ।

मृता प्राप्नुवति परम पद दिव्या नराणि मा जय ॥

By going to Benares and then visiting Ujjain men attain the highest place after their death do not speak of other holy places

गङ्गा ग वा य त्रियने य शिवतीर्थं ग वा ।

क्रीडति । त्रदश वासगत स यमल क ति वा ॥

He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थ) conquers यमलक and enjoys the sport in heaven

443 हस्ता मारयिता लोक कथायता

पट्टं व दयिता शुनक भाषता ॥

Elephant is in the habit of killing people in the habit of talking the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking

444 न मल्लुञ्जु iv 382

रव्यस्तमन समाकुलेन कण्ठे विनार्णं न चिन ।

चक्रण खण्ड मृणालिकाया ननु जीवार्गल दत्त ॥

On the setting of the sun the चक्र बुद्ध become excited (at the separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth, it was as if put there as a bar (so that his life should not depart)

बलयावलीनिपतनभयेन ध या ऊर्ध्वमुत्ता याति ।

बन्धविरहमहादृश्य स्ताप गवपतीव ॥

‘ On account of the fear of dropping down her brace-

“ Bow down to the Kama's bow of the wreath of flowers which he makes into a chaplet on his head for a moment, which he keeps hanging on the neck of रति for a moment and which he places on his head for a moment ”

448 अथ स्थितसूर्यनिवारणाय छय अथ इव वदन्ती ।

जयति सशेषा वराहश्वासदूरोत्थिता पृथिवी ॥

“ The earth, thrown off by the breath of the boar incarnation of विष्णु with the hoods of the serpent शेष turned downwards, seems to hold on umbrella (in the form of hoods) to prevent the sun shining from downward.” Here निवारणाय is a Dative form taken from Sanskrit

Synopsis of the Fourth Pada

1-259	घातवादेशः
260-286	शौरसेनी
287-302	मागधी
303-324	पेशाची
325-328	शुलिकपेशाची
329-446	अपभ्रंश
447-448	General-Conclusion-

१४५।२५	सुकिओ	मुकिउ
१४६।६	कस-बट्टर	कस-बट्टइ
१४९।११	निअय-सर	निअय-सर
१५०।१६	अक्खणह	अक्खणउ
१५१।२३	कपिअइ	कपिअइ
१५३।१२	अय	आय
१५४।१	सहि एसो	सहिए सो
१५४।१२	भमर	भमर
१५४।२२	तुह	तुहु
१५८।१४	विलिअइ	वि लिअइ
१६०।१५	गिलिगिलि	गिलि गिलि
१६०।११	सवधु	सवधु
१६०।२३	सवधु	सवधु
१६०।२७	पाणीउ	पाणिउ
१६२।४	भण	भणु
१६४।२१	घण यण-हार	घण-यण हार
१६५।१	नयण सर	नयण सर
१६५।८	सअल-जलहु मु	सीअल जलहु धुमु
१६५।१२	बलन्ति	बलन्ति
१६५।१३	उल्लवइ	उल्लवइ
१६६।९	वालित गलइ सुशुअउ	वालित गलइ मु शुअउ
१६६।१६	अउउ	दूअउ
१६६।२३	नहेनादि	नहेनादि
१६७।२२	कइअ ह	कइअह
१६८।३	पर	पर
१६८।८	जोएदिह रि तो वि	जोएदि हरि . तो वि त्रेदि
१६८।१२	पगविअइ	पटाविअइ
१७०।२१	अइभ न	अइभग
१७२।२६	वारि. निमण्डुल	वारि. विगण्डुल
१७३।९	घण-कणु	घण-कणु
१७३।१६	अमहादि	अमहाह
१७३।१८	बे	ते
१७३।१९	अडोउउ	अडोउउ
१७४।९	यो	यो